

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ս. ԾԱԿՈՐԵԱՆ (ՆԱԻԿԻՆ ՊԱԼԵՆՑ) ԳՐԱՏԱՆ

	Դրջ.
Յ. ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ	
Նոր ինքականը, արդի հայ. լեզ. պոեզ.	25
— — — — — Միջին	60
— — — — — Բարձր.	100
Միածան. Ա. գիրք	25
— Բ. գիրք	30
— Գ. գիրք	50
Ա. ԱՆՏՈՆԵԱՆ	
Գանձարան Տարրական պատկզ.	30
— Միջին —	60
— Բարձրագոյն —	150
Թումարանթ. Միջին Ընթացք Ատրուներ, Ա. ազգ.	75
» Տարրական Գաղափեան	35
» Բարձր. Գաղափեան	150
» Բարձր. տոմարակալութեամբ	225
Կ. Յ. ԲԱՍՄԱԶԵԱՆ	
Նոր դասագիրք Հայոց Պատմ. պոեզ. Տարրական	25
— — — — — Միջին	40
Դպրոցական թեմ Սր. Ն. ձեզվեճեան	30
Բառարան Հայ. Ծրնա. Լուսինեան Բառամջեան	250
» » Հայ. Գաղափեան	400
Բարձր Ա. Արեղեան	200
» Պատմական Գ. Այրզանեան	1000

ԳԻՆ 60 ՂՐՈՒՅ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Ս. ԾԱԿՈՐԵԱՆ ԳՐԱՏԱՆ

ԱՐՄԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Գ Ա Ն Չ Ա Ր Ա Ն

ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳԻՐԻՔ

ՄԻՋԻՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ Գ. ԵՒ Գ. ՏԱՐԻ

Է. ՏՊԱԿՐՈՒԹԻՒՆ

(Քարտիկն նոր եւ ընտիր նիւթերու յաւելումով ճոխացած)

Ե. ԳՈՒԹՈ
ԳՐԱՏՈՒՆ Ս. ԾԱԿՈՐԵԱՆ

Չազմագնքլար բիւ 83

1934

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Ս. ՅԱԿՈԲԵԱՆ ԳՐԱՏԱՆ

ԱՐԱՄ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Գ Ա Ն Զ Ա Ր Ա Ն

ԸՆԹԵՐՅԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳԻՐԳ

ՄԻՋԱՆ ԳԱՍԸՆԹԱՅԻ Գ. ԵՒ Գ. ՏԱՐԻ

Է. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԻԼԿԻԱ ԳՐԱՏՈՒՆ
87 LEXINGTON AVE.
NEW YORK, N. Y.

Կ. ԳՈՒԼԻՍ
ԳՐԱՏՈՒՆ Ս. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

1934

ՏՊԱՐԱՆ ԵՒ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ «ՍԷՆԱՄԷՅ»

ԴԱՆՈՒԵԼ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԵԱՆ

Պայպը Լսուղ Թիւ 2, Ֆինանսերար Եօզուչու, Կ. Պոլիս

Գ Ա Ն Ջ Ա Ր Ա Ն

Լ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՁԵՌՔԸ

Երբոր ձեր տունը կը մտնէք, կը մտածէ՞ք արդեօք թէ ան ինչպէ՛ս շինուած է: Դուք կը տեսնէք անոր պատերը ինչպէ՛ս նաև տանիքը՝ որոնք անձրեւին և ձիւնին մուտքը կ'արգիլեն, որոնք հոգէն ու արեւէն կը պատշապարհեն ձեզ: Կը տեսնէք տանը մէջտեղ գտնուող բաց տեղ մը, բակը, որուն շնորհիւ տունը միշտ օդաւեռ կը մնայ: Կը տեսնէք սանդուխները, սենեակները, նաև՝ գուռներ, կղզանքներ, պատուհաններ, փեղկեր, վառարան մը և ամէն տեսակ կարասիներ: Ուրիշ աւելի կարեւոր բան մըն ալ կայ զոր չէք կրնար տեսնել, որովհետեւ հոգին մէջ կը գտնուի: Ատիկա հիմն է, և եթէ հիմը չըլլայ՝ տունը չի կրնար կանգուն մնալ:

Այս ամէնը ինքնիրեննին չեն շինուած, ոչ ալ դիպուածով այդպէս իրարու միացած են: Շատ մը մարդերու աշխատութեան արդիւնքն է այդ տունը: Ամէնէն առաջ՝ ճարտարապետ մը անոր յատակագիծը պատրաստած է. յետոյ որմնադիրը անոր հիմերը դրած և պատերը հիւսած է. առաջձագործը փայտէ մասերը շինած է. կահագործը կարասիները հայրայրած ու տեղաւորած

է, վերջապէս շատ մը արհեստարտէրն ու գործարտէրն աշխատած են անոր համար:

Դառնանք հիմայ և քննենք այս աշխարհը ուր կ'ապրինք: Որչա՛փ աւելի մեծ աշխատութեան մը արդիւնքն է ան: Հոս ալ ամէն բան չափուած, ձևուած, խնամքով և ուշադրութեամբ պատրաստուած է: Մով, լեռ, լիճ, գետ, դաշտ, վերջապէս ամէն բան յարմար տեղը տրուած է, և ա՛յն աստիճան խելացի բաժանումով մը որ իր գտնուած տեղին պէտքերը գոհացնէ և այդտեղի մարդոց համար բարիք մը դառնայ:

Հազար անգամ աւելի արուեստ, աւելի կարգ կանոն և խմատութիւն պէտք եղած է այս աշխարհին կազմութեան համար: Ուրեմն չենք կրնար ըսել թէ աշխարհ ինքնիրեն շինուած է կամ զիպուածի մը արդիւնքն է: Չենք կրնար ըսել նաև թէ այնքան հրաշալիք և գեղեցկութիւն մարդու ձեռքով պատրաստուած են:

Մարդիկ այդ աշխատութեան ամենապզտիկ մասն անգամ չեն կրնար կասարել: Իրենցմէ շա՛տ աւելի հանձարեղ, խելացի ու զօրաւոր ձեռքի մը արդիւնքն է այդ աշխատութիւնը: Աստուծոյ ձեռքն է անիկա, Աստուծոյ ստեղծող ձեռքը, որ բան մը չէ մտցած մեր հանգստութեան ու ապահովութեան համար: Ան Աստուծոյ մեծութեան մէկ նշանն ալ սա է որ մինակը ստեղծած է այս աշխարհը, առանց ուրիշ արհեստաւորներու պէտք ունենալու:

ՔԱՌԵՐ. — **Մտա՛ք** մտնելը: **Պատասպանել՝** պահպանել, պատասպանել: **Սղախե՛ք**՝ օղ առնող: **Արդիւնք՝** գործ, հետեւանք: **Յարմար՝** վաղող: **Կազմել՝** շինել: **Հրաւարիք՝** ցաս աղաւթ բանք: **Հանձարեղ՝** ցաս խելացի: **Կասարել՝** բնել: **Հայրայրիկ՝** ցա-

րել: **Արհեստար՝** արհեստի սէր: **Գործարտ՝** աշխատող, աշխատար:

ԸՆԴՀԱՍՏՆԵԼԻ ԳԼՏԵՐ. — Ինչպէ՞ս կազմուած է տուն մը. — Որո՞նք աշխատած են տուն մը շինելու. — Ի՞նչ տեսակ նիւթեր եւ առարկաներ գործածած են. — Աշխարհ ի՞նչպէս կազմուած է. — Ինչի՞ մէջ կը կայանայ Աստուծոյ մեծութիւնը:

ՈՒՍՈՒՅՅԻՆ ՔԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Միշտ պէտք է մտածենք արարչագործութեան մեծութեան վրայ, մեր սեփական գործերով չստեղծելու եւ անձնասիրութեան ու գոտագութեան անձնատու չլիլալու համար:

2. ՏՂՈՑ ԵՐԳԸ

- Ո՛վ չուստիայդ արեւ ին ճառագայթներ է տըւած, եւ անբախտանց դիչերին Լուսին, աստղեր թանկագին:
- Մեր արարիչ հայրն Աստուած:

- Անունն երկնին՝ կապոյտ գոյն եւ խոտին ո՛վ է տըւած Այն կանանչն՝ ուր փայտիլուն Յօզերն հանգչիլ գան այգուն:
- Մեր արարիչ հայրն Աստուած:

Ո՛վ հոտաւե արարիկին Շուք և թըռչնոյն է տըւած Այն փետուրներ փայտկազին

Որով արանայ նա երկին :
— Մեր արարիչ հայրն Աստուած :

Ո՞վ աշխարհիս մինչև արդ
Ամէն պիտոյ՞ է տըւած ,
Մերկ դաշտին խկ իրբու գարդ
Տալով շուշան , յասմիկ , վարդ :
— Մեր արարիչ հայրն Աստուած :

— Ո՞վ քեզ զգուող բարի մօր
Այն վնն զորովն է տըւած ,
Որով վերաց ամէն օր
Կը զուրգուբայ սիրով նոր :
— Մեր արարիչ հայրն Աստուած :

— Ո՞վ քաղցրահամ, զեղունակ
Քեզ պրասուզներ է տըւած ,
Եւ այն ճաշն որ շարունակ
Լեցնէ փոքրիկ քու պընակ :
— Մեր արարիչ հայրն Աստուած :

Ա. Գ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԲԱՌԵՐ. — Լուստփայլ լոյսով փայլող : Անբայտանց՝ աս
մար : Փայփլուն՝ փայլող : Արարիչ՝ սեղծող : Այդ՝ արայոյս :
Հոռուէս՝ ազուտ հաս ունեցող : Պուրակ՝ պզտիկ անասն :
Փափկագին՝ փափուկ : Այանայ՝ արագ արագ քոչիլ : Աւրդ՝
հիմայ : Պիտոյ՝ պէտքեր : Գուակի՝ փայփայելով սիրելի : Ահե
զորով՝ բարձր, անմեամ սեր : Քաղցրահամ՝ անուս համով : Գե-
ղունակ՝ զեղեցիկ, ազուտ :

ԸՆԴՆԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Այս ոտանաւորին մէջ յիշուածներէն
զատ ի՞նչ շնորհներ պարգեւած է Աստուած. — Ի՞նչ է զիշերը,
ի՞նչ է ցերեկը. — Ինչո՞ւ զիշերը մութ կ'ընէ եւ ցերեկը լոյս :

ՈՒՍՈՒՑՉԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Մարդուն համար երօ-
մարիս պարտականութիւն մըն է Աստուծոյ սէրը. չէ՞ որ աստուծակ
Աստուծոյ շնորհները կը վայելենք. — Բայտ մարդկային բարիքները
կրնան վերջ մը ունենայ. միայն Աստուծոյ բարիքներն են որ միշտ
պիտի օրջապատեն մեզ :

3. ԴԱԳԱՂԻՆ ՀԱՄԱՐ

Օր մը հանրակառքով կը ձամբարդէի : Մեր երկու-
կողմերը կը գտնուէին բազմաթիւ սրճարաններ որոնց
մարմարէ սեղաններուն շուրջը հարիւրաւոր մարդիկ
թուղթ կը խաղային , իրար խարելով դրամ շահելու
համար :

Հանրակառքը կանգ առաւ : Տղու մը յուզարկաւո-
րութեան թափօրը կը յառաջանար վարէն : Քահանան
կը հետեւէր վեր բարձրացուած խաչին՝ որ սեւ շար-
շով մը ծածկուած էր :

Կրօնական տխուր երգ մը արցունք կը խլէր յու-
ղարկաւորներու աչքերէն : Մեռնողին անմեղ զէմքը
երբէք չէր ցուցներ թէ աշխարհէս կը բաժնուի : Աւելի՛
խաղաղ քունով քնացողի մը կը նմանէր անիկա որ քիչ
մը վերջը նորէն պիտի բանար իր աչքերը՝ փոխանակ
մօրը՝ հրեշտակներուն զրկին մէջ :

Երբոր թափօրը սրճարաններուն մօտեցաւ , անա
խկոյն բոլոր թուղթ խաղացող մարդիկը ձկնցին թուղ-
թերը , ոտքի ելան , զլխարկնին հանեցին , և յարդան-
քով կեցան թափօրին առջև : Անոնք բոլորովին փոխ-
ուած էին , այ չէին հայնոյսեր , չէին կուտեր :

Այդ զգացումը որ փոխեց ամէնուն սիրտն ու զէմ-
քը՝ կրօնքը արթնաց : Իրենց խարդախ զրադումներուն

մէջ, ազուն զազազը յանկարծ յիշեցուց թէ յարզանքի արժանի բան մը կայ, կրօնքը, որուն հակառակ գործ մը կը տեսնեն այդպէս իրար խարելով, իրարու հայհոյելով: Ամէնքն ալ զգացին թէ խաղերով ու կռիւներով, խարդախութիւններով ու հայհոյութիւններով անցուած կեանք մը որքան պարապ բան մըն է, երբ մահը կայ, և այդ մահէն վերջ ալ յաւիտենակեան կեանք մը որ առաքինի մարդերուն համար միայն անուշութիւններ ունի: Եւ իսկոյն, ամէնքն ալ ոտքի ելան ու խոնարհեցան:

Ասիկա չէ սակայն Աստուծոյ հաճելի կրօնասիրութիւնը: Այդ մարդիկը՝ կրօնքը յարգելու և իրենց անվայել զրազումը զարգեցնելու համար պէտք չէին սպասել որ յուզարկաւորութեան թափօր մը անցնի և իրենց յիշեցնէ թէ շատ զէշ բան մը կ'ընեն: Այդ կրօնասիրութիւնը պէտք էին իրենց մէջ ունենալ ամէն ժամ, ամէն վայրկեան, և անոր հակառակող գործ մը չտեսնել:

Այս է ճշմարիտ և հետեւաբար Աստուծոյ հաճելի կրօնասիրութիւնը:

ՄՈՒՇԵՂ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

ԲԱՌԵՐ. — Յուդարկաւոր՝ մեռնողին հետեւող: Խաղաղ՝ հանդարտ: Կրօնքը՝ միտք ձգել: Խարդախութիւնը՝ ընել՝ խաբել: Յուստիանակեան՝ վերջ չունեցող: Հանելի՝ սիրելի: Անվայել՝ չվայող:

ԸՆԴՆԱՅԵԼԻ ԳԷՏԵՐ. — Ինչ է հանրակարքը. — Ուրիշ ի՞նչ տեսակ կարքեր տեսած էք. — Ի՞նչ է անոնց տարբերութիւնը. — Ինչո՞ւ համար խարդախութիւն ընելու չենք:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Կարելորդ միայն առաքինի երեւոյր չէ, այլ առաքինի բլլալը. — Պարկե՞տ ու պատուաւոր բլլալու համար առիթներու սպասելու չենք, այլ պարկե՞տութիւնն ու պատուաւորութիւնը մեզի համար նեմարիս կեանքի պայմաններ, կամո՞նքն բլլալու են:

4. ԱՆՉՆՈՒԻՐՈՒԹԻՒՆ

1870 թ Պրանսեւզերման պատերազմի միջոցին, Փրուսիացի զինուորներու քոկատ մը յարձակում գործեց Հիւսիսային Ֆրանսայի մէկ գիւղին վրայ:

Գիւղացիները կրակ բացին թշնամի զինուորներու վրայ ու անոնցմէ վեց հոգի սպաննեցին:

Փրուսիացիները զայրացան, իրենց հարիւրապետը ուզեց այնպէս դաս մը տալ այդ գիւղացիներուն որ, նման արարք մը այլեւս չկրկնուի. որով որոշեց գիւղի երեւելիներէն վեց անձեր գնդակահարել. հետեւաբար վեց գիւղացիներ բռնուեցան, կապուեցան ու բանտարկուեցան:

Յաջորդ օրը, անոնց մահապատժը պիտի գործադրուէր և հարիւրապետը սովորութեանը համաձայն, արտօնեց գիւղի քահանան որ այցելէ ու հոգեւոր մխիթարութիւն ու հաղորդութիւն տայ անոնց:

Քահանան անկարող էր մխիթարելու այս անարեւակած զոհաբաշտները, որոնց մէջէն մէկը այրիացած էր ու հայր էր ՚ի՛նց զաւակներու, որոնք պիտի մնային բոլորովին անպաշտպան: Խեղճ մարդը, դառնօրէն կուլար իր տղոց կրկիք թշուառութիւնը երեւակայելով ու կը նախընտրէր որ անոնք ալ սպաննուէին թշնամի Փրուսիացիներէն քան կրէին մուրացկանի դաժան կեանքը:

Այս զոհաբաշտը մխիթարելու համար երբ քահանային բոլոր քանքերը ապարդիւն անցաւ, ան բան-

տէն հետացաւ, զիմեց հարիւրապետի բնակած տունը
և ներկայանալով անոր, բասւ.

— Հարիւրապետ, վեց մարդիկ պիտի մնանին
ձեր սպաննուած վեց զինուորներու փոխարէն. այս
մարդոցմէ ոչ մէկը կրակած է ձեր զինուորներու վը-
րայ. ձեր նպատակը յանցաւորը պատժել չէ, այլ պա-
տիժ մը, որ օրինակ մը ըլլայ ուրիշներուն և մեր
զիւղին մէջ տեղի ունեցած զէպքը չկրկնուի ուրիշ
տեղ մը:

«Ձեզ համար կարեւոր չէ թէ ո՞վ է սպաննուողը,
ընդհակառակը, ձեր զո՞ր սրքան շատ ծանօթ ըլլայ ու
ժողովրդական, այնքան յաջողած կ'ըլլաք ձեր նպա-
տակին մէջ: Հետեւաբար եկած եմ ձեզմէ խնդրելու
որ թոյլատրէք ինձ փոխարինելու մահապարտներէն
մէկը, որուն մահովը իր զաւակները անհանգուրժելի
կացութեան մը պիտի մատնուին: Երկու քս ալ հաւա-
սարապէս անմեղ ենք. իսկ իմ մահը աւելի լաւ կեր-
պով կրնայ ծառայել ձեր նպատակին»:

Այս առաջարկը հարիւրապետի գործին եկաւ, ան-
միջապէս իր հաւանութիւնը յայտնեց. քահանան կապ-
ուածով բանալը նետուեցաւ միւս հինգ բանտարկեալնե-
րուն հետ. իսկ բազմամեղամ ընտանիքի դժբախտ հայ-
րը ազատ արձակուեցաւ:

Նոյն իրիկուան իսկ այս միջադէպը պատժուեցաւ
Փրուսիացի հրամանատարին: Վերջինս՝ այնքան ազ-
դուեցաւ այս հերոսական արարքէն որ, հրամայեց ան-
միջապէս ազատ ձգել ո՛չ միայն քահանան, այլ նաեւ
միւս բանտակիցներն ալ:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Ի՞նչ կը նշանակեն ջոկատ, հարիւրապետ,
հրամանատար, բազմամեղամ. — Ի՞նչ կ'ըսենք անոնց սրտը իրենց

նայրենիքի կամ իրենց նմաններու ճամար իրենց անձը կը զո-
հեն. — Քահանան՝ ուրիշին տեղ մեռնելով անմասպէս բան մը կը
շահէ՞ր. — Ձեզմէ մէկը յանձն կ'առնէ իր ընկերի փոխարէն պա-
տիժ մը կրելու:

Հետեւայ բռնելով մէյմէկ նախադասութիւն կազմեցէք.
Աբարտ, բամբակից, բազմամեղամ, անհանգուրժելի,
դժբախտ:

5. ԵՐԿԻՆՔԻ ՈՍԱՅՆԱՆԿԸ

(Հարոնական եկեղաք)

Ա.

Շատ տարիներ առաջ երիտասարդ մը կ'ապրէր
Ճարոնի մայրաքաղաքին՝ Թօքսիոյի մէջ, ուր իրեն պէս
առաքինի մարդ մըն ալ չկար: Բայց ինք քանի բարի
և ազնիւ կը գտնար, այնքան աւելի դժբախտութիւնը
չէր պակսեր զլիսէն: Եւ սակայն երիտասարդը չէր
յուտահատէր, կը ջանար որ միշտ աւելի օրինակելի
կեանք մը ունենայ:

Այս երիտասարդին մայրը վշտէն մնաւ՝ տեսնե-
լով որ իր ամուսինին գործերը երթալով կը գէշնան:
Երիտասարդը լալով հետեւեցաւ մօրը դազազին, յե-
տոյ չարաչար աշխատեցաւ, որպէս զի իր անկարող
հայրը ապրեցնէ: Բայց հայրն ալ մեռաւ. և անանկ ա-
տեն մը, որ երիտասարդը յուղարկաւորութեան ծախ-
քերուն համար պէտք եղած զրամն անգամ չուներ:
Բարի դաւակը՝ անուանաս՝ գնաց ինքզինքը ծախեց իր
գերի, և առած զրամով՝ հօրը յուղարկաւորութիւնը
կատարել տուաւ:

read

Բ.

Երբ այսպէս իր պարտականութիւնը կատարեց, ճամբայ ինկաւ՝ զինքը գնոց մարդուն երթալու համար: Խեղճ երիտասարդը թէ՛ կը քայլէր և թէ՛ կուլար որ ուրիշին գերի պիտի ըլլայ:

Յանկարծ, շատ գեղեցիկ՝ կին մը ելաւ դէմը և ըսաւ իրեն.

— Քեզմէ շնորհ մը պիտի խնդրեմ. ես անո՛ք ու մինակ եմ աշխարհի մէջ, զիս քեզի կին առ, հաւատա՛ որ անձնու իրութեամբ և հաւատարմութեամբ պիտի ծառայեմ քեզի:

— Աւա՛ղ, պատասխանեց երիտասարդը, ես բան մը չունիմ որ կարենամ քեզ ապրեցնել, մարմինս անգամ իմս չէ, որովհետեւ իբր գերի ծախուած եմ:

— Հող չէ՛, ըսաւ կինը, ես աղուոր պատսառներ կրնամ հիւսել, զիս ալ քեզի հետ տիրոջը քովը տար և այնտեղ քեզի օգտակար կ'ըլլամ:

Երիտասարդը հաւանեցաւ, ու մինչդեռ մէկտեղ կը քայլէին, հարցուց:

— Բայց ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ քեզի պէս գեղեցիկ կին մը կը հաւանի ինձի չափ խեղճ մարդու մը հետ կենակցիլ:

Եւ կինը պատասխանեց.

— Գեղեցկութիւնը բան մը չարժեք սրտին յասկութեանց քով:

Գ.

Տիրոջը տունը հասնելէն վերջ, երիտասարդը սկսաւ հոսանդով աշխատիլ: Իրիկունները, երբոր տունը կը դառնար, կը տեսնար որ կինը մեքսսիսայ ոսկեճամբուկ

read

պատտառ մը կը հիւսէ: Քանի մը օր վերջ, պատտառը աւարտած էր: Անիկա այնքան գեղեցիկ էր որ երիտասարդը զնայեցաւ և դովեց իր կնոջ անսարսուրտինը:

Օր մը, երիտասարդին տէրը անոնց հիւզակը մըտաւ, և պատտառը տեսնելով սխալազնան աղաղակ մը արձակեց:

— Օհ, այս ի՞նչ գեղեցիկ պատտառ, ըսաւ, արդեօք ո՞րչափ քանկազին բան մըն է. մարդ ի՞նչ մեծ հարստութիւն պէտք է ունենայ՝ ասանկ պատտառ մը գնելու համար:

— Եթէ ուզէք՝ այս պատտառը ձերն է, ըսաւ կինը:

— Ի՞մս է...:

— Այո՛, ձեզի կուտամ դայն՝ եթէ մեզ ազատ թողուք:

Մարդը հաւանեցաւ և թողուց որ մեկնին:

Գ.

Ճամբան, երիտասարդը կնոջը ոտքը իյնալով՝ շրնորհակալութիւն յայտնեց այդպէս զինքը ազատած ըլլալուն համար:

Եւ ա՛նա յանկարծ կինը կերպարանափոխուեցաւ երկնային հակի մը նմանեցաւ, այնքա՛ն լուսաւոր դարձաւ որ երիտասարդը չկրցաւ անոր նայիլ և աչուրները զոցեց:

Այն ատեն անուշ ձայն մը եկաւ ականջին: Եւ այդ ձայնը կ'ըսէր.

— Ես երկինքի ոստայնանկն եմ, ես երկիր իջայ՝ քեզ վարձատրելու համար, որովհետեւ դուն առաքինի ու ծնողատէր եղար, և ինքզինքդ զօհեցիր քու ծնող-

քիչ սիրոյն: Ասկէ ետքը բախտդ միշտ բաց պիտի ըլլայ, և ամէն գործի մէջ պիտի յաջողիս:

Երիտասարդը երբոր աշուրները բացու. Երկինքի Ոստայնանկը աներևութացած էր:

Եւ իբրաւ այ՛ անկէ ետքը բախտը միշտ բաց մնաց, և ատոր շնորհիւ մեծ հարստութեան տէր դարձաւ:

27 sentences ժԻՒՏԻԹ ԿՅՈՒԷ

ԲԱՌԵՐ.— Օրինակելի՛ ուրիշներուն բարի օրինակ բլլալիք: Զարտեսա՛ նար հասած: Անո՛ մարդ չունեցող: Պատասա՛ բանուած կերպաս: Հաւանի՛ ընդունիլ: Կենակցի՛ մէկեղ ապրիլ: Յասկութիւն՛ առաւելութիւն, աղէկութիւն: Մեծաւսեայ՛ մեծախէ: Ռակեմամուկ՛ ասկի քելով բանուած: Աւարտած՛ լմացած: Զմայլի՛ հաւնիլ, աղուտութենէն առնալիլ: Զարտարութիւն՛ վարպետութիւն: Հիւղակ՛ պզօիկ աղխօիկ տուն: Մեծանալա՛ հաւնիլ, աղուտութենէն առնալիլ: Թանկագին՛ սուղ: Կերպարանափոխութիլ՛ ուրիշ կերպարանք առնել: Երկնային էակ՛ երկինքի մէջ ապրող արարած (ինչպէս հեռակ, եւն.) Ոստայնանկ՛ չուլիակ, կերպաս, լաթ, եւն. հիւսող: Աճեցելութեանա՛լ՝ անհետանալ, չետնալիլ:

ԸՆԴՀԱՅՆՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ է ոստայնանկը, ի՞նչպէս, ի՞նչ գործիքներով կ'աշխատի. — Ի՞նչ է պատտար. — Քանի՞ տեսակ պատասաններ տեսած էք. — Ի՞նչ է իրենց տարբերութիւնը. — Ի՞նչ է հիւղակը. — Քանի՞ տեսակ մարդկային քնակարաններ կան. — Ի՞նչ է անոնց տարբերութիւնը:

ՈՒՍՈՒԹՅԱՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Երջանիկ է այն մարդը՝ որ կրնայ փոխարինել մօրէն ետած զգուամեն ու բարիքը: Աւելի երջանիկ է ան՝ որ կրնայ իր մանկութեան պատեպանին ծծուրեան գօրավիզը բլլալ. — Ար՛ ընկերակցութիւն, անճանախութիւն՝ ետեք գլխաւոր յասկութիւնները մարդուն, ծնողն են որ կը ներշնչեն իրենց զաւակներուն, յանախ աս դառն զոհողութիւններով: Մի միայն ասոր համար՝ անասման երախտագիտութիւն պարտական են անոնց:

6. ՄԱՅԻՍԻ ՇԻՆԳԻՆ

read

Անցան անա տասերեք տարի...

— Աստուած ինձ համար զերպակնց բարի, Ուրեց որ ձեր ֆաղցր իզձը կատարուի Մայիսի հինգին:

Եւ անկուրեան ծոցէն կասպուսակ կեանք տալով՝ աշխարհ զրկեց զիս շիտակ, Որ ժըպիտ, բոյր, երգ, բլլամ յտակ: Պրանեմ Գարունը ձեր սիրոյ կեանքին: Մօրկանս անուշիկ ձայնովն օրօրուն, ներքեւ փոքրեցայ — նրման վարդերուն Ձեր զրկին մէջ, ձեր ջիւր գրգուանքներուն Մայիսի հինգին:

Եւ այսօր, հաղիւ մտադաշ աղջընակ, Բոյնին եզր ելած թռչնոց հանգումակ, Ես կը վայելեմ հեշտ ու զեղումակ Շեկնող Ամառը ձեր սիրոյ կեանքին: Իմ պարտքս ու պաշտօնս, հանելի, թիթեւ, Ո՛հ, շատ լաւ զիտեմ ես այսուհետեւ, Մտնալ թէ՛ ծնունդ եմ ես կարճատեւ Մայիսի հինգին:

Քաղցրութեան, շնորհաց փայլովը կրկին, Հըրճուանքն ու պարճանքն բլլայ այս յարկին, Որպէսզի ինձմով, անաւնց ժըպտագին Սահի Աշունը ձեր սիրոյ կեանքին:

•••

Ո՞հ, թող երկինքէն մեզ Աստուած արգար.
 Ձեր շուքն անպակաս ընէ անդադար,
 Որ երկար ատեն հասնիք զուարթ յար՝
 Մայիսի հինգին:

Վիշտ ու ցաւերէ զերժ բոլորովին,
 Ձեր զաւակներուն անչէջ գորովին
 Վառ ծաղիկներով թող միշտ զարգարուն
 Ձիւնն ու Ձմեռը ձեր սիրոյ կեանքին:

Չարմալ ԱՆԷՔՍ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԲԱՌԻՐ. — Գեղարկանց՝ աս: Գաղցր իղձ՝ սիրելի, անուշ
 փափախ: Անէութիւն՝ (փոխաբերար) երկինք: Կապուտակ՝
 կապոյտ: Պեճեկ՝ զարդարել: Օրօրուն՝ օրօրում: Փրքիլ՝
 բացուիլ, ծաղկիլ: Մազաօ՞ փափուկ: Ազր՝ եզեր: Հան-
 զունակ՝ նման: Գեղարկանց՝ գեղեցիկ, ազուտ: Երեւոյ՝ ու-
 բախ: Կարեւորեա՞ կարն սեւազ: Երեւոյ՝ պարզել: Անամայ՝
 (փոխաբերար) աննազ: Յար՝ տարունակ: Զերժ՝ ազատ: Ան-
 ճէջ՝ չմարդ: Վառ՝ փայլուն:

ԸՆԴՆԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ. — Որո՞նք են տարուան եղանակները,
 ինչով կը զանազանուին իրարմէ. — Ի՞նչ է ընտանիքը, որոնցմէ՞
 կը բաղկանայ. — Ի՞նչ բարիքներ կը տեսնենք ընտանիքէն:

Չարմալ
 ՈՒՍՈՒՑԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆԵՐԸ. — Ընտանեկան կեանք
 Բաղար ու բարեւոր է անոնց համար որոնք զիսն զայն սիրել ու
 յարգել. — Ինչո՞վներ միտ իրենց օգուտէն կը գերազանս իրենց զա-
 ւակներուն օգուտը. այն բարիքն սէջ՝ ուր զաւակները անոնց նե-
 ցուկները պիտի բլլան, միեւնոյնը բնելու պարտաւոր են:

read
 7. ԲԱՂԴՆ ՈՒ ՄՈՒՐԱՅԻԿ

Քրջազգես մութացկան մը, մաշած տոպրակ մը
 ուսէն կախած, դուռնէ զուռ կը թափառէր ողբազին
 ձայնով երգելով՝

«Մէկ տասնոց միայն, կամ պատաս մը հաց.

Ողորմեցէք ինձ, ձեզ կ'օրհնէ Աստուած»:

Երբ հարուստներու թաղամասի չըջանը կատարեց,
 իր բաց ձեռքը առաջուան պէս պարապ էր ու մաշած
 տոպրակը՝ դատարկ: Մերուներն նստաւ ապարանքի մը
 դիմացը ու սկսաւ խորհրդածել աշխարհի ու մարդոց
 մասին:

«Ա՛խ, անիրաւ մարդիկ, ազա՛ն մարդիկ. ինչո՞ւ
 համար ձեր ունեցածովը չէք գոհանար ու միշտ աւե-
 լիին կը ճեղքախ. ձեր ունեցած հարստութիւնովը կըր-
 նաք երջանիկ բլլալ, մինչդեռ աւելիին կը ձգտիլ ու կը
 դժբախտանաք:

Ահա այս ապարանքի նախկին տէրը, մեծանա-
 րուս վաճառական, որ տասնեակներով ինձի պէս
 թշուառներ կրնար ապրեցնել, սակայն փոխանակ իր
 հարստութիւնը երջանկութեամբ վայելելու իմաստու-
 թիւնն ունենալու, սկսաւ իր դրամը յատկացնել նա-
 ւերու, արտաքին առևտուրի: Կը յուսար ոսկիէ լեռ-
 ներ բարձրացնել. մինչդեռ ծովի ալիքները ընկղմեցին
 իր նաւերն ու իր հսկայ հարստութիւնը. ծովը խեղ-
 դեց անոր փառասիրտիւնը. իր յոյսերը ցնդեցան ե-
 րազի մը նման ու հիմա ան սնանկացած, ինձմէ աւելի
 դժբախտ մըն է:

Գանձ, Միլի

Մարդիկ՝ եթէ ամբողջ աշխարհին ալ տիրանան, նորէն կը մնան նոյն ազա՛ն մարդիկ:

Ա՛խ, եթէ ես միայն ուտելիքս ու հագուստս ունենայի, անոնցմով պիտի գոհանայի, աւելին երբեք պիտի չուզէի:

Նոյն պահուն, բախտը մուրացիկին առջեւը արնկուեցաւ, ու շեշտակի անոր աչքերուն նայելով.

— Լսէ՛, ըսաւ. երկար տակնէ ի վեր քեզի օգնել կ'ուզէի. տոպրակդ բա՛ց, անոր մէջ ոսկի պիտի լեցնեմ. սակայն պայմանով մը, տոպրակին մէջ լեցուածը միայն դու առ ոսկի պիտի ըլլայ, իսկ անկէ դուրս թափածները մոխիր պիտի դառնան. հասկցա՛ր:

— Այո՛, այո՛, հասկցայ, շո՛ւտ ըրէ. ըսաւ մուրացիկը:

— Ուրեմն զգոյշ, ըսաւ բախտը, տոպրակդ հնամաշ է, շատ մի ծանրարեւներ դայն, կը պայթի:

Մուրացիկը ուրախութենէն գինովցած, անապարանքով բացաւ տոպրակը, որուն մէջ սկսաւ հոսիլ ոսկիի հեղեղը: Տոպրակը կը ծանրանար:

- Կը բաւէ՞:
- Ո՛չ տակաւին:
- Սակայն, տոպրակդ պիտի պայթի:
- Երբե՛ք, մի՛ վախնաք:

Մուրացիկին ձեռքերը սկսան դողալ: Ա՛խ, այս ոսկիի հեղեղը թո՛ղ հոսի, անվերջանալի կերպով հոսի:

— Հիմա, դուն աշխարհի ամէնէն հարուստ մարդն ես:

- Քիչ մըն ալ, մէկ երկու ափ եւս:
- Տոպրակդ լեցուեցաւ, պիտի պայթի:
- Հոգ մի ընէք, տակաւին քիչ մը տեղ կայ:

Ոսկիի հոսանքը շարունակուեցաւ, սակայն տոպրակը պայթեցաւ. հսկայ գանձը գետինը թափեցաւ. ու մոխիրի վերածուեցաւ: Բախտը աներեւութացաւ: Դատարկ ու պատռած տոպրակը մնաց ձեր մուրացիկի ձեռքին մէջ: Ան հիմա աւելի դժբախտ ու ողորմելի էր քան առաջ:

3 Times

ՐԱՌԵՐ.— Քրօնագրեա՛ն հին հազուս հազած, (ԲԱՐՁ-ԳԳՅԱՍ): Աւպարան՛ մեծ տուն: Խոհեցածել՝ ինճիտեմ մտածել: ՅԵՆ-ԵՅԱՅ՝ փափաքիլ, ուզել: ՁԳՅՈՒՄ՝ հասնելու ջանք ընել: ՄԻՃԱԿԱ-ՐԱՍՍ՝ սոս հարուստ, (մեծ-հարուստ): ՓԱՌԱՍԻՐՈՒՅԻՄ՝ փառք սիրել, (փառ-սէր): ՍՏԱՆԿԱՏԱՅ՝ ունեցածը կորսնցնել, (սին-տակ): ԱՆԵՅԱԳ՝ անկուս, ազան, (ան-յագ):

ՀԱՐՅՈՒՄՆԵՐ.— Հարուստներու մասին մուրացիկանի մտածումները ծի՛շտ էին. — Ի՞նչ տարբերութիւն կայ փառասիրութեան եւ սնափառութեան միջեւ.— Ի՞նչ կը նշանակէ ուրախութենէն գինովնալ.— Ինչո՞ւ ձերունիին ձեռքերը կը դողային:

8. ԿԱՂԱՆԴԻ ՆՈՒԷՐԸ

Ա.

Կանանչ ծածկոցով սեղանին առջեւ, որուն վրայ պզտիկ լամպար մը կը վառէր, գլուխ զլխի կը նստէին մայր ու տղայ ամէն գիշեր: Տիկին Աննիկ՝ կարի խոշոր ծրարը քովը՝ ասեղ ծեծեղով շարունակ, մինչ վաշտա՛րամ՝ յաջորդ օրուան գասերը կը պատրաստէր: Խեղճ

կնոջ հաստատ մտածումն էր աւելի գրամ շահիլ, ի՞նչ փափաքներ ունէր Վահրամին համար. բայց որչափ ալ աշխատէր բան մը չէր կրնար աւելցնել. ի՞նչ ընէր, ի՞նչ ընէր... Եթէ կարի մեքենայ մը ունենայի... գոչեց բարձր ձայնով: Վահրամ աչքերը վեր առաւ, մօրը նայեցաւ, յետոյ նորէն գլուխը կախեց անխօսուկ: Եթէ մեքենայ մը ունենար, անշուշտ այդքան չէր յոգներ, աչքերը այդքան չէին տկարանար, և մատները չէին ծակծկեր: Ի՞նչ ըներ մօրը մեքենայ մը գնելու համար:

Բ.

Երկար ատենէ ի վեր բոլորովին փոխուած էր Վահրամ. առտունները լուսցածին պէս փողոց կ'իյնար և իրիկունները մութ կոխելէն առաջ դռնէն ներս չէր մտներ: Ամառը փոշիներուն մէջ թաթխուած, յոգնած, քրտնած, ձմեռը մինչեւ կէս մէջքը ցեխերու մէջ, ձեռքերը ոտքերը ցուրտէն սառած, կօշիկներուն մէջ ջուր լեցուած տուն կուգար: Ա՛լ գիշերը կանանչ սեղանին առջեւ չէր նստեր իրեն հետ ու կերակուրին տակ քունը աչքերէն կը վազէր. շատ անգամ եկածին պէս անկողին կ'իյնայ առանց բերանը պատտա մը բան դնելու: Խեղճ մօրը սիրտը կը հատնէր. ո՛ւր կ'երթար այսչափ կանուխ և ինչո՞ւ ուշ կը դառնար: Ի՞ գուր կը ջանար տղան հարցափորձել, միշտ անորոշ պատասխաններ կը ստանար:

Գ.

Սակայն եթէ օր մը Տիկին Աննիկ անօր ետեւէն երթար, պիտի տեսնէր որ փոխանակ Օրթագիւղի շո-

գենաւը մտնելու, ցամաքի ճամբան կը բռնէր Վահրամ, և ոտքով կ'երթար մինչեւ Ղալաթիա, երբեմն երբեմն կենալով ճամբուն եզերքը՝ շունչ առնելու համար: Ու նորէն կը շարունակէր իր ճամանկի ուղեորութիւնը, այդ աւելորդ ծախքը խնայելու համար: Զիւնին, բուքին մէջ կը քալէր ու կը քալէր, սառոյցի կտորուանքներէն սահելով իյնալով շատ անգամ, երբ իր ոտքերը ալ չէին բռնէր: Երբեմն բուքը այնքան սաստիկ կ'ըլլար որ կոխած տեղը չէր տեսներ: Այն պահուն կը փորձուէր անկէ անցնող հանրակառքի մը մէջ նստուիլ. բայց հօտ զգացում մը այդ տկար տղան կը կեցնէր: Ի՞նչ էր այդ զազանիք. մարդ չէր գիտեր:

Դ.

Կաղանդի առտուն կախուիս երբ Տիկին Աննիկ անկողնէն ելաւ, Վահրամ կը քնանար տակաւին, սուտ քուն եղած էր գորովայից մայրը ոտքին մատներուն վրայ կոխելով կամաց կամաց քովի սենեակը անցաւ իր սովորական մողուլտուքները ընելու. կանանչ ծածկոցով սեղանին վրայ կը կենային առջի իրիկուրնէ մնացած պտուղի աւելցուքները, պղտիկ պնակներու մէջ:

Յանկարծ բան մը զարկաւ աչքին: Սեղանին մէջ տեղը դրուած կարի մեքենայ մըն էր, նորնոր փայլուն ընկուզնիէ կափարիչով մը, որուն վրայ թուղթ մը փակցուցած էին: Մօտէն նայեցաւ, իր տղուն գիրն էր. ու կարդաց. «Նուէր Կաղանդի՝ մամայիս համար»:

— Մի՛ սրբողիւր, մամա, գոչեց Վահրամ մօրը

փաթթուելով, չողենաւ ի համար տուած դրամովդ առի, անոր համար իրիկունները ուչ կը մնայի:

Ու համարոյրներով կը ծածկէր մայրը, սրբելով անոր արցունքները, որոնք այտերէն վար կը վազէին:

ՍԻՊԻԼ

27

ԲԱՌԵՐ.— Ասեղ ձեռնի՛ կար կարել: Անխօսուի՛ առանց ձայն հանելու: Անորո՞ւ բան մը յայտնող: Պատմելի՛ դժուար՝ յոգնեցնող: Էգօր՝ զօրատու: Ինքուովսից՝ սիրով լեցուած: Ընկուզեցի՛ք՝ ընկոյզի ծառին փայտէն:

ԸՆԴՂԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Վահրամ ի՞նչ զգացումէ թելադրուած էր.— Ինչո՞ւ այդպէս վարուեցաւ.— Ի՞նչ կրնայ ըլլալ այդ տեսակ ընթացքի մը վարձատրութիւնը:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆԵՆԵՐԸ.— Շատ նրաւայիքներ կան աշխարհի մէջ. բայց արաչագործութեան գլուխ գործոցը մօր սիրտն է.— Ինձոյք սիրող տղայ մը երբեք չպիտի ընէ անանկ զօր մը որ կարենայ զանոնք շիկեցնել կամ լացնել. — Ոչ ոք կը հուսասանայ իր ծնողքին հնազանդելով, իր ծնողքին առջեւ գլուխ ձուելով: Ամէնէն հաւրական հնազանդութիւնն է ասիկա: *time*

9. ՇԱՅԻ ԿՏՈՐԸ

Բարի ձերուկ մը իրիկուն մը տուն կը վերադառնար: Վերջապային ժամանակն էր երբ քաղաքին մտեցաւ:

Յանկարծ տեսաւ երկու մանուկներ որոնք վրանի մը տակ նստած կը խօսէին: Մերուներն՝ առանց տես-

նուելու՝ անոնց քով զնաց ու սկսաւ զիտել ու մտիկ ընել:

Մանուկներէն մէկը, — պզտիկ աղջիկ մը, — կուլար և հաց կ'ուզէր. անօթի էր: Միւսը, — իր քրոջ մէն մեծ տղայ մը, — կը մխիթարեէր զայն, ըսելով թէ հիմայ մայրիկը կուզայ և հաց կը բերէ:

Իրաւ ալ քիչ մը հոգը մայրիկը եկաւ յոգնած ու սովոյցն. գալուն պէս, զամբիւղէն հաց մը հանեց և դրաւ մանուկներուն առջեւ:

Աղջիկը խեղոյն հացին վրայ նետուեցաւ. ազահու-թեամբ, խակ տղան՝ իր բաժինը երկու կտոր ըրաւ, մէկ կտորը զաղտուկ պահեց անկիւն մը, և միւս կրտորն ալ ուղեց ըստինքի մօրը հետ: Եւ որովհետեւ մայրը մերժեց ընդունիլ, ինք կերաւ այդ կտորը:

Տղուն վարձուեցը այնչափ հետաքրքրեց ձերուներն որ միտքը դրաւ յաջորդ օրն ալ երթալ և տեսնել թէ տղան նորէն աղջիկէն նուազ անօթի էր:

Միւս օրը, ցերեկէն հոգը, քաղաքէն ելլելով դէպի վրան զնաց, և առանց ազմուկ հանելու տոց մտեցաւ:

Միւսնոյն բանը տեսաւ նորէն: Փոքրիկ աղջիկը կուլար և հաց կ'ուզէր, խակ մանչը կ'աշխատէր զայն մխիթարել:

Վերջապէս, երբ տղան տեսաւ որ քոյրը ձայնը չի կտրեր, հանեց առջի օր պահած հացը և քրոջը տուաւ:

ԲԱՌԵՐ.— Վերջապայս՝ Արեւին մար մտնելը: Վրան՝ տեսակ մը լաթէ բնակարան: Մխիթարել՝ սիրտ տալ:

ԸՆԴՂԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ տեսաւ ձերուներն.— Մանչը աղջիկէն նուա՞գ անօթի էր իրօք. — Ինչո՞ւ երբայրը իր բաժինը պահեց.— Ի՞նչ է վրանը.— Ի՞նչ է վերջապայը:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Բայր այն զանձերուն մէջ զորս ծնողը կրնան ձգել իրենց զաւակներուն, չկայ աւելի քան կազին բան՝ քան խոյր մը կամ եղբայր մը. — եղբայր մը կամ խոյր մը բնական բարեկամներ են մարդուս, ոչինչ կրնայ անոնց տեղը բռնել եթէ զանոնք կտրուցնելու դժբախտութիւնը ունենանք. — Այս պատճառաւ մանաւանդ պէտք է զուրգուրանք անոնց վրայ, զանոնք խնամենք, անոնց օգնենք, նիւզ ինչպէս որ մեր վրայ պիտի զուրգուրայինք, մեզ պիտի խնամէինք կամ մեզի պիտի օգնէինք. + Ինչպէս որ քանկագին աւարկայ մը լաւ կը պահենք, այնպէս այ լաւ պահ պանելու ենք մեր եղբայրներն ու խոյրերը, իբր ամենէն քանկագին բաները զորս կրնանք ունենայ աշխարհի մէջ: +

item

10. ԵՐԿՈՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ

Երուսաղէմ՝ հին ատենները՝ մշակուած դաշտ մըն էր: Այն տեղը ուր այսօր կը գտնուի Տաճարը, երկու եղբայրներու կը պատկանէր:

Այդ եղբայրներէն մէկը ամուսնացած էր և շատ մը զաւակներ ունէր. միւսը մինակ կ'ապրէր: Երկուքն ալ մէկտեղ կը հերկէին իրենց արտը զոր իրենց մօրմէն ժառանգած էին:

Երբոր հունձքի ատենը եկաւ, երկու եղբայրներն ալ իրենց որաները կապեցին և երկու հաւասար դէզեր կազմելով թողուցին արախն մէջ:

Գիշերը, երկու եղբայրներէն այն որ չէր ամուսնացած, բարի մտածում մը ունեցաւ և ըսաւ ինքնիրեն.

— Եղբայրս կին մը և զաւակներ պիտի ապրեցնէ. արդար չէ ուրեմն որ ես, մինակ ըլլալով, անոր հաւասար բաժին առնեմ. երթամ իմ որաներէս մէկ քանին անոր որաներուն աւելցնեմ. ինք չպիտի հասկնայ անշուշտ ու չպիտի մերժէ:

Մտածածին պէս ալ ըրաւ:

Միեւնոյն գիշերը միւս եղբայրը արթնցաւ և ըսաւ կնոջը:

— Եղբայրս դեռասի է, մինակ կ'ապրի, բնկեր չունի. ոչ ոք կ'օգնէ իրեն, մէկը չկայ որ մխիթարէ զինքը և իր յոգնութիւնը թեթեւցնէ. երթամ գաղտուկ իմ բաժինէս քանի մը որայ աւելցնեմ անոր բաժնին. չպիտի տեսնէ ըրածս ու չպիտի մերժէ:

Անմիջապէս ելաւ և գնաց գործադրեց մտածածը:

Յաջորդ օրը, երկու եղբայրներն ալ արտ գացին, և զարմացմամբ տեսան որ իրենցմէ երկուքին ալ բաժինները նորէն հաւասար են իրարու: Երկուքն ալ իրարու ըրածէն տեղեկութիւն չունենալով՝ չկրցան հասկնալ ստոր պատճառը:

Քանի մը իրիկուն յաջորդաբար այդպէս ըրին, և որովհետեւ երկուքն ալ միեւնոյն քանակութեամբ որայ կ'աւելցնէին իրարու բաժնին, երկուքին ալ բաժինները միշտ հաւասար մնացին:

Եւ ասիկա տեսց մինչև այն գիշերը ուր պա-

տանամար միեւնոյն ժամուն ելած ըլլալով, տեսան իրարու ըրածը, համբուրուեցան իրարու հետ, և աւելի ջերմ սէր ու զուգուրանք ուխտեցին իրարու համար:

3 times

ԲԱՌԻՐ. — Բեսասի՛ պզօիկ արտիֆոյ: Գործադրել՝ ընել: Յաջողարար՝ իրարու եօելէ: Որայ՝ կերուած, հնձուած ցարենի կապօց:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ է Երուսաղէմը, ո՞ր կը գտնուի. — Ի՞նչ է Երուսաղէմի Տաճարը. — Ի՞նչպէս կը հերկեն, Ի՞նչ տեսակ գործիքներով եւ անասուններով. — Ի՞նչ է հուճօքը. — Ի՞նչպէս եւ ինչո՞վ կը կազմուի որան. — Ի՞նչ է ժողովարարութիւնը:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Եթէ կ'ուզէ լաւ եղբայր մը ըլլալ, անձնատիրութենէ հեռու փախել, աշխատեցէ որ միտ աւելի անձնուէր եւ աւելի վեհանձն ըլլա՛մ ձեր եղբայրներուն հետ: Թող անոնք տեսնեն որ իրենց օգուտը ձեզի համար այնքա՛ն նախընտրեալ է որքան ձեր իսկ սեփական օգուտը. — Ձեր եղբայրներուն աւելորդութիւնն հետ զորովո՞վ անձնատիրութեամբ, ամբաստանութեամբ ու վեհանձնութեամբ վարուելով՝ այդ բոլոր գեղեցիկ յատկութիւնները վարձուքիւններ պիտի դառնան ձեզի համար, եւ ետէն՝ միեւնոյն կերպով պիտի վարուիք բոլոր ձեր նմաններուն հետ, այլպէս եղբայրներ ձեզի համար՝ իբր միեւնոյն մարդկային ընդհանուր բնօրինակ գաւակները:

read two lessons thus + other
II. ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

Ինչպէս որ կը սիրենք մեր ընտանիքը, այնպէս ալ պարտաւոր ենք սիրել մեր հայրենիքը:

Հայրենիքը ուրիշ բան չէ՝ այլ համակարգուող երկրին բոլոր ընտանիքներուն:

Մարդիկ իրարու եղբայրներ են միշտ, հոգ չէ թէ տարրեր ծնողներէ անտարբեր ըլլան, տարրեր ազգերու պատկանին և տարրեր կրօնք ունենան:

Եւ ինչպէս որ մէկ ծնողքէ սերած եղբայրներ իրար կը սիրեն, այնպէս ալ հայրենիքին բոլոր գաւակները իրար սիրելու են:

Մէկ ծնողքէ սերած եղբայրներ միմեկ իրար չեն սիրեր, Անոնք կ'օգնեն նախ իրարու, երբ նեղութեան մէջ կը տեսնեն իրար: Եղբայր մը միմեկ իրեն համար չաշխատիր, կ'աշխատի նաև իր եղբորը համար: Միշտ մեծը կ'օգնէ պզտիկին, միշտ բարօրութեան մէջ եղողը օգնութեան կը հասնի նեղութեան մէջ եղողին:

Այսպէս ալ՝ հայրենիքի մը գաւակները ո՛չ միայն իրար սիրելու են, այլ նաև իրարու օգնելու, իրարու համար աշխատելու են:

Այն որ հայրենիքը կը սիրէ, իր տունը իր ընտանիքը սիրածի պէս կ'ըլլայ:

Ամէն մարդ պարտաւոր է ծառայել իր հայրենիքին և զայն պաշտպանել, որովհետև հայրենիքն ալ իր գաւակները կը պաշտպանէ:

ԲԱՌԻՐ. — Համախմբուելի՛ մէկտեղ զալ: Սերի՛ ծնել: Ռարօրութեան մէջ ըլլալ՝ լաւ ապրիլ, պակաս բան չունենալ:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչու համար հայրենիքն ու ընտանիքը իրարու կը նմանին. — Ի՞նչու բոլոր մարդիկն ալ պէտք է սիրենք մեր հարազատ եղբայրներուն պէս. — Ի՞նչպէս կը ծառայեն հայրենիքին. — Ինչո՞ւ:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Հայրենիք կը կազմուի այն երկիրը ուր կը ծնինք, ուր կը բնակիմք. — Հայրենիք մեր բնական պատգամն է իր կառավարութեամբ, իր օրէնքներով, իր հանրօրոյս

հաստատութիւններով. — Հայրենիքը երկրորդ մայր մըն է մարդոց համար, մօր պէս գորովայի եւ նուիրակամ. — Ինչպէս որ մեր մօր-մէն բարիք կը տեսնենք եւ անոր նեցուկը կը դառնանք, այնպէս ալ հայրենիքէն բարիք կը տեսնենք եւ անոր նեցուկը պէտք է դառնանք:

12. ԱՌԱՋ ԵՒ ՀԻՄԱՅ

Սիրեցէք իրար:

Մի՛ ըսէք թէ այսինչը ուրիշ ազգի կը պատկանի, ես ուրիշ ազգի կը պատկանիմ:

Երբոր մարմինն մէկ անդամին զարնեն՝ ամբողջ մարմինը կը ցաւի: Բոլոր մարդիկն ալ այդպէս մէկ մարմին են. երբոր մէկուն վնասեն՝ ամէնուն մէկամնց վնասած կ'ըլլան:

Հին ատենները մարդիկ՝ չէին գիտեր թէ ի՞նչ է համերաշխութիւնը: Անոնք կ'ըսէին. — «Ամէն մարդ իրեն համար»:

Այսպէս՝ անոնք ստիպուած էին առանձինն շինել իրենց տուներն ու զէնքերը և միմեկին սնունդ փնտռել:

Բայց ամէնքն ալ կարող ու ճարտար չէին այդ գործերուն մէջ: Մէկը գիտէր որսալ բայց չէր կրնար տուն շինել. ուրիշ մէկը լաւ տուն կը շինէր բայց չէր գիտէր որսալ:

Առաջինը անօթի չէր մնար, բայց ձմեռը չէր կըրնար պահպանուիլ ցուրտին դէմ. և երկրորդն ալ լաւ

կը պատսպարուէր իր շինած տան մէջ, բայց անօթի կը մնար:

Ասոր համար է որ երկուքն ալ դժբախտ էին:

Բայց քանի՛ մարդիկ զարգացան, այնքան աւելի զգացին ընկերակցելու, իրարու օգնելու պէտքը: Հացագործը հաց կը շինէ դերձակին համար, Դերձակն ալ հագուստ կը շինէ հացագործին համար:

Գիւղացիները ցորեն կը մշակեն որպէս զի ֆաբրիկաները հաց ուտեն:

Քաղքենիներն ալ գործարաններու և աշխատանոցներու մէջ կտաւներ և աստիճաններ կը պատրաստեն գիւղացիներուն համար:

Շատ մարդիկ անանկ կը կարծեն որ երջանիկ ըլլալու համար պէտք է միմեկ իրեն համար աշխատիլ և բնաւ հոգ չընել միւսները:

Ասիկա շատ սխալ է:

Եթէ ամէն մարդ միայն իր հաճոյքը փնտռէ՝ առանց միւսներուն ալ հաճոյքի իրաւունքին վրայ խորհելու, այն ատեն ոչ ոք երջանիկ պիտի ըլլար:

Ամէն մարդ պէտք է աշխատի ուրիշներուն համար:

Որովհետեւ ամէն մարդ ուրիշներուն աշխատութեամբ կ'ապրի:

2 times

ԲԱՌԵՐ. — Համերաշխ ապրիլ՝ իբր սիրելով, իբրու օգնելով ապրիլ: Առանձին՝ միմեկին: Պատսպարուիլ՝ ինքզինքը պահել, պահպանել: Քաղքենի՝ ֆաբրի մէջ ծնած:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՆԻ ԳԷՏԵՐ. — Ի՞նչ տեսակ կեանք կ'անցնէին ՚հին տեսնուան մարդիկը, ի՞նչպէս եւ ինչո՞վ կ'ապրէին, ի՞նչ տեսակ բնակարաններ ու գործիքներ ունէին. — Ի՞նչ տարբերութիւն կայ հին ատենուան մարդոց եւ հիմակուան մարդոց կեանքին միջեւ. — Ո՞րն է ամէնէն լաւը. — Ի՞նչու:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Միեակ մեր ծնողքը, մեր եղբայրներն ու մեր բարեկամները սիրելու չեմք. պէ՛տ է սիրեմք նաեւ բոլոր մարդիկը. — երէ ամէն մարդիկ միտ պատաստ ըլլային իրար սիրելու եւ իրարու օգնելու, ամէնէն այ երշանիկ պիտի ըլլային. — Ուրեմն բոլոր մարդիկը մեզի եղբայր նկատեմք, իբր եղբայր սիրեմք զանոնք եւ քննեց համար աշխատեմք. — Անոնք այ մեզի համար կ'աշխատին. — Մարդիկը սիրելու, մարդոց օգնելու առաջնութիւնը «նամերախութիւն» կը կոչուի:

3 times
read again

13. ԹՆԴԱՆՈՒԹԱՁԻԳ ԶԻՆՈՒՈՐԸ

Ժրաջան, սակաւապիտ ու հաստատարի էին Փիէռն ու կիւնը: Անոնք փոքրիկ տնակի մը տիրանալու իտէւալը ունէին, ասոր համար աշխատեցան, ջննեցան, խնայեցին և շատ զոհողութիւններով ու զրկանքներով ձեռք բերած արդար վաստակն ու խնայողութիւնը հիւղակի մը շինութեանը յատկացուցին:

Միայնակ քարաշէն տնակ մըն էր ան. ծածկուած կարմիր կզմինարներով ու չրջապատուած փոքրիկ, սիրուն պարտէզովը: Տէր և Տիկ. Փիէռ իրենց պարտքը կատարողի հաճոյքն ու երջանկութիւնը ունէին ու իրենց նորաշէն տանը մէջ, բարեկամական համեստ խնճոյք մը սարքեցին:

Այս տօնախմբութեան յաջորդ օրը ֆրանսեագրաման պատերազմը յայտարարուեցաւ: Փիէռ զինուոր էր ֆրանսական բանակին մէջ ու իբր թնդանօթածիգ՝ իր անկրեկ նշանառութիւնովը համբաւ չանած:

Գերմաններ զբաւած են այն գիւղը, ուր կը գրտնուի Փիէռի տունը. գիւղացիները փախած են ցան ու ցիր. պատերազմի սարսփը կը տարածուի ամէն տեղ: Յրանսացիներ, իրենց բարձրադիր ամբութիւններէն կը ամբակոծեն գիւղն ու չրջակաները. ջանալով իրենց գիրքերէն վտարել հոն հաստատուած Գերմանները: Փիէռ, այդ մարտկոցներէն մէկուն թնդանօթածիգն է: Զմեռնային սաստկաշունչ այդ օրը, Փիէռ, իր հրանօթի զրահի ետին կեցած թշնամիի շարժումները կը զննէր երբ հրամանատար Նօէլ իր զինուորական մեծ հեռագէտէն առանց բաժնուելու ու առանց Փիէռին նայելու:

- Թնդանօթածիգ, ըսաւ. ուշագի՛ր.
- Հրամանատար, պատասխանեց Փիէռ բարեւելով:
- Դիմացի կամօւրջը կը տեսնե՞ս:
- Շատ լաւ կը տեսնեմ, տէ՛ր իմ:
- Անոր ձախ կողմը, թուփերով ծածկուած փոքրիկ տնակը կը տեսնե՞ս:
- Փիէռը, դունատած.
- Կը տեսնեմ, տէր իմ:
- Այդ տնակը Փրուսիացիներու կեղքօնն է. քանզէ՛ այդ օճախը:
- Փիէռը զունատեցաւ մեռելի նման. հակառակ ցուրտ հովին, որու դէմ սպանները իրենց հաստ վերարկուններովը պաշտպանուած էին, քրտինքը առատօրէն կը հոսէն անոր ճակատէն և հակառակ իր հոգե-

կան տագնապին, ուշադրութեամբ նշան տաւ ու կրակեց:

Երբ պայթած սուսքէն տարածուած վառօթի ծուխը փարսեցաւ, հրամանատարը ստուգեց հարուածին արդիւնքը և ժպտաղէմ՝ Փիէռին դառնալով բացազանչեց:

— Կեցցե՛ս, զինուո՛ր, շատ լաւ նշանատու ես, այդ տնակը թշնամիներու ամբողջ մըն էր. բայց քու սուսքը հիմնայտակ քայքայեց զայն:

Հրամանատարը, այն ատեն զարմանքով դիտեց արցունքի խոշոր կաթիլները, որոնք կը սահէին Փիէռի այտերէն վար:

— Ի՞նչ կայ, մարդո՛ւկս, հարցուց բրտօրէն:

— Ներեցէ՛ք, Տէ՛ր Զօրավար. պատասխանեց Փիէռ ցած ձայնով, ես քանդեցի իմ տնակը աշխարհի մէջ ունեցած իմ միակ հարստութիւնս:

ԲԱՌԵՐ. — Սակաւապեօ՝ (սակաւ-պէօ) քիչով զոնացող: Հաստատմիս՝ (հաստատ-միս) կամքի սէր: ՎՐԵՒՅ՝ օտա աօխաթիլ: ԱՆՎՐԷԱՅ՝ (ան-վրէպ) ուղիղ, շիտակ, առանց շեղելու: ՔԱՐՃՐԱՊԻՐ՝ (քարձր-դիր) քարձր տեղ, քարձր դիրք: ՎՄԱՐՈՒԿՅ՝ բնագոծօքնու խումբ մը: ՓԱՐԱՅԻՅ՝ ցրտիլ, անհետիլ:

ՀԱՐՅՈՒՄՆԵՐ. — Փիէռ հայրենասիրական ի՞նչ պարտք կատարեց. — Ի՞նչ հոգեկան տագնապ ունեցաւ Փիէռը. — Հայրենիքի օգտին համար պէ՛տք է զո՞նի մեր անմահական շահը:

Հետեւեալ բառերով մէյմէկ նախադասութիւն կազմեցէ՛ք

Նօրաւէն, հեռադէտ, միայաբէկ, սաստիպօտուց: սակ, խննոյք, իսկալ, վառելի:

dead

14. ԿՈՅՐԸ ԵՒ ԱՆԴԱՄԱԼՈՅԸ

Շատ հին տեղանուններ՝ Ասիոյ մէկ քաղաքին մէջ երկու դժբախտներ կ'ապրէին: Մէկը անդամաւոր չէր և միւսը կոյր:

Երկուքն ալ չէին կրնար աշխատիլ և ստիպուած էին մտաբալ:

Սեղծ անդամաւոր ընաւ օգնական չուներ. անշարժ պառկած էր գետնին վրայ, և եթէ քիչ մը սընունդ չդնէին իր քով, անօթի կը մնար:

Կոյրն ալ չէր կրնար հանգիստ քալել, չուէն մը անգամ չուներ որ իրեն առաջնորդէ:

Օր մը, կոյրը խաղաղափոխով խարխափելով՝ անդամաւոր չէին քով հասաւ և նստեցաւ:

Երկուքն ալ դժբախտ ըլլալով, չուտ մը հասկցան իրարու ցաւը:

Կոյրը ըսաւ անդամաւոր չէին.

— Բարեկամ, ես իմ ցաւս ունիմ, դուն ալ քուկդ, եկո՛ւր միանանք, նուազ պիտի տառապինք:

— Շատ աղէկ կ'ըսես, պատասխանեց անդամաւոր չէր, բայց ես չեմ կրնար տեղէս շարժիլ. չես տեսներ, անդամաւոր չեմ, քայլ մը անգամ չեմ կրնար տոնել:

— Գիտեմ, ըսաւ կոյրը, կը տեսնեմ վիճակդ, ես ալ եթէ մի՛նակ մնամ՝ քեզի պէս չեմ կրնար տեղէս շարժիլ. բայց եթէ առանձինն բանի մը չենք ծառայեր, միանալով՝ կրնանք մեզի պէտք եղածը գտնել, դուն կը տեսնես, ես ալ կրնամ քալել, դուն իմ շալակս կ'ելլես և ձեռքէս բռնելով դիս կ'առաջնորդես,

ես այ կը քաշեմ՝ այսպէսով՝ երկուքս ալ կրնանք ուզած տեղերնիս երթալ՝ ողջ մարդու մը պէս:

Այդպէս ալ ըրին, և աւելի հանգիստ ապրեցան:

ԲԱՌԵՐ. — Անդամայոյձ՝ փախելու, Եւրոպայու անկարող: Խաբխաբիկ՝ կոյրին ձեռքին օգնութեամբ փախել:

ԸՆԴՀԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ է Ասիան, ո՞ւր կը գտնուի, ի՞նչ տեսակ երկիրներ, ժողովուրդներ կը պարունակէ. — Որո՞նք են աշխարհի միւս մասերը. — Ինչո՞ւ անո՞յ մայրը չի կրնար քաշել. — Ի՞նչ էր կոյրին եւ անդամայոյձին ջրածը:

ՈՒՍՈՒԾՉԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆԵՐԸ. — Քուտաութեան, դրախտութեան մէջ մանաւանդ մարդիկ պէտ է ձեռք ձեռքի քան, եւ ինչ որ միմակին չեն կրնար ընել՝ իրարու օգնելով յաջողցնեն. — Վիտս մը, ճեղուրիւն մը երբ երկու հոգի կը բաժնեն նուազ անասնելի կ'ըլլայ. — Այն ո՞ր մէկ հոգիէ ուժով է. նուազ ուժով է քան երկու հոգին, եւ երկու հոգին նուազ ուժով են քան չորս հոգին. — Տկարները երբէք չպիտի ճեղուին՝ երբ իրար սիրելով նուազապէս միացան իրարու:

2+

15. Ք Ա Ր Ը

Մարդ մը կը ճամբորդէր լեռներու վրայէն, երբոր հասաւ անանկ տեղ մը ուր միայն նեղ անձր մը կը

գտնուէր, և ան ալ գոցուած էր լեռնէն գլորած ահագին քարէ մը:

Որովհետեւ ուրիշ ճամբայ չկար, մարդը աշխատեցաւ քարը տեղէն հանելու: Երկար տառն աշխատեցաւ այդպէս, բայց չկրցաւ քարը խախտել և ուժասպառ խնայով, սկսաւ մտածել արտում տխուր:

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ վիճակս. հիմայ գիշերը վրայ կը հասնի և ես այստեղ անպաշտպան ու անօգնական պիտի մնամ. թիբուս վայրի գազաններու որս պիտի գտնամ:

Այդ միջոցին ուրիշ ճամբորդ մըն ալ հասաւ, և ան ալ մինակը աշխատեցաւ քարը տեղէն հանել: Բայց միւս ճամբորդին պէս չուտ մը յոգնեցաւ և նստաւ:

Իրմէ հոքը ուրիշ բազմաթիւ ճամբորդներ ալ եկան, միեւնոյն կերպով մինակնին ուղեցին քարը հանել, բայց ամէնքն ալ առաջին երկուքին պէս չկրցան և ի զուր յոգնեցան:

Վերջապէս իրենցմէ մէկը ըսաւ.

— Ներայրներս, ինչ որ ամէնքս ալ առանձին չը կրցանք ընել, միացած ընենք:

Իսկոյն ոտքի ելան, ամէնքը մէկ քարը հրեցին, և քիչ հոքը յաջողեցան զայն գլորելով ճամբան քանալ ու անցնիլ:

ԼԱՄՆԵ

ԲԱՌԵՐ. — Անցէ՛ անցնելու տեղ, նամբայ: Ուժասպառ՝ ոյ՞ր կորած, հասած:

ԸՆԴՀԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ է լեռը. — Ի՞նչ կ'ապացուցանէ այս պատմութիւնը. — Եթէ այդտեղ գտնուէր այն տեսակ մարդ մը որ քարին վերցուելուն պէտք չունենար, պէ՞տք էր որ օգնէր պէտք ունեցողներուն. — Ի՞նչու:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ, ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Զօրութիւնը միտքեան մէջն է.— Անհասին օգուտը բնդհանուրին օգուտով միայն կ'իրակա-
նանայ. — Ոչ ոք կրնայ պատուաբար պէս աշխատիլ իրեն համար՝
եւր օգտակարապէս չաշխատիւր ուրիշներու համար.— Միտքեամբ է
որ մարդիկ ազատ կ'ըլլան, առանձին մարդը, որչափ ալ հօգօր ըլլայ,
միտք խաղալիկ կը դառնայ իրմէ աւելի զօրաւորներու ձեռքը. —
Միմչդեռ միանալով՝ մարդիկ՝ որքան ալ սկաւ ըլլան, անպատեելի
կը դառնան:

16. ՇԻՒԱՆԴ ՄՈՒԺԻԿԸ

Անաւատիկ ինչ որ տեսայ շրջագայութիւններէս մէ-
կուն միջոցին:

Մուժիկներ կը դառնային քաղաքէն ուր կ'աշխա-
տէին իբր օգնական որմնադիր. իրենցմէ մէկը հիւան-
դացաւ և իր ընկերներէն ետ մնաց. ու շատ մը մու-
ժիկներ անցան առանց զայն նշմարելու:

Կէս օրուան մօտ մուժիկ մը անցաւ իր սայլով,
տեսաւ զետնին վրայ պատկոզը և զայն իրեն հետ զիւր
տարաւ:

Ո՞վ է այս մարդը, հարցուցին զիւրացիները:

Մուժիկը պատմեց թէ նամբուն վրայ գտած էր
այդ հիւանդ, վեհե մարդը որ երկու օրէ ի վեր բան
մը կերած չէր. պէտք էր գլխալ անոր վրայ: Իսկոյն
զեղջիւղի մը գետնախնձորներ բերաւ, ուրիշ մը կաթ,
կրթորդ մը հաց: Եւ այդ նոյն երիտասարդը որուն առ-
ջեւէն այնքան մուժիկներ կ'անցնէին առանց երեսը
նայելու սկսաւ համակրութիւն վայելել ամէնէն, որով-
հետեւ մինակ մարդ մը գլխացած էր իր վրայ:

Իրերասիրութիւնը անոր համար զեղեցիկ բան մըն
է՝ որովհետեւ փոխանցիկ է. մարդ մը երբ տեսնէ թէ
ինչպէ՛ս ուրիշ մը իր վերջին հացի կտորը բաժնած է
անօթի մնացողի մը հետ, ինք ալ իսկոյն միեւնոյն
բանը պիտի ընէ:

Ինչպէս որ մո՛մ մը ուրիշ մո՛մ մը կը վառէ և մո՛մ
մը հազարներով մո՛մ կրնայ վառել, այնպէս ալ սիրտ
մը ուրիշ սիրտ մը կը վառէ և հազարներով սիրտ
կրնայ վառել:

ԲԱՍԵՐ.— Մուժիկ՝ ոռւս զիւրացի: Փոխանցիկ՝ մէկէն
միւսին անցնող: Երջագայութիւն՝ պատշաճ: Իրերասիրութիւն՝
իւր սիրելի: Վեհե՝ ճիւղ: Ինչպէս զիւրացի կիմ:

ԸՆԴՂԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչու համար ամէն մարդ սկսաւ
համակրիլ հիւանդ մուժիկին. — Ի՞նչ է փոխանցիկ առաքինու-
թիւն մը. — Ուրիշ ի՞նչ փոխանցիկ առաքինութիւններ կան. —
Ինչո՞ւ փոխանցիկ են:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ, ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Միտք բարութեան, հա-
մակրութեան սերմեր ցանցեմ մեր նամբուն վրայ. իրաւ է որ ա-
նցնցմէ օտերը պիտի կորսուին, բայց երէ նայն իսկ հաս մըն ալ ծիլի,
միմակը պիտի բաւէ մեր նամբան ինկելու. — Ամէն մարդ պարտա-
ւոր է իր վայելած երանութենէն բաժին հանել անոնց՝ որ զրկուած
են. — Մարդիկ միմակ ինքզինքնուն համար ծնած չեն, այլ բովան-
դակ մարդկային բնկերութեան բարիքն համար. — Միտք լիակայել
ձեռքէն եկած բարիք. — Երէ արդար ըլլալը պարտ մըն է, առա-
ւելապէս զուրքն է որ արդարութիւնը կ'իրականացնէ:

17. Ա Ի Ա Գ Ո Ի Ր Բ Ա Ք

Դամուած, պրկուած իր խաչին վրայ,
 Սուր սուր փուշերով գլուխն արխնելուայ,
 Ամէն չարչարանք կսկիծենտ անհուն
 Յիսուս անարտունջ կրեց ու շացաւ:

Բայց երբ հոգին մարմինէն կը քաշուէր՝
 «Հա՛յր, ազազակեց, ընդհե՞ր զիս քողեր»:
 Կայծակն որոտաց անեղ ու երկար,
 Զի Աստուածորդին աւանդեյ հոգին:

Մինչ աշակերտներն վախնալով փախան,
 Գրթատէր կիներ՝ իւղ ու բաշխան
 Բերին, օձեղին Յիսուսի մարմին,
 Եւ ամփոփեցին զայն զոզը շիրմին:

Բայց շիրմին խորէն նոր լոյս, նոր հաւատ,
 Օրէնքներ սիրոյ ըզխեցան աստու,
 Եւ երկրիս վրայ սուրբ խաղաղութեան
 Շունչը սրբոհեցաւ յուրքի, անասնան:

Մ. ԱՃԷՄԵԱՆ

ՔԱՌԵՐ. — Գրկուիլ՝ Բաղնուսի: Աւիսնուայ՝ արխնասած:
 Աճեուն կսկիծ՝ մեծ ցաւ: Բնդէ՞ր զիս քողեր՝ ինչո՞ւ զիս լը-
 ֆեցիր: Անեղ՝ վախ օտուգ: Աստուածորդի՝ Աստուծոյ զաւակը:
 Յիսուս: Հոգին աւանդել՝ մեռելի: Շիրմին զոզը՝ գերեզմանին
 մէջ: Անասնան՝ չափ, սահման չունեցող, օտակ մը դեղ:
 Յուրքի՝ առաս:

ԸՆԴԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Մ՞ի է Յիսուս. — Համառօտակի պատ-
 մնցէր Յիսուսի կեանքը եւ անոր կապուած զխաւոր դէպքերն
 ու իրողութիւնները:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ, ՔԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Բացարեկ Յիսուսի ան-
 ձէն ու գործերէն բղիւսած բարութեան, խեղատիւրութեան, անձնուի-
 րութեան ու սիրոյ օրինակները:

18. Ա Ռ Ի Ի Մ Ը

Առի՛ծը խորհրդակիցն է քաջութեան ու վեհանձ-
 նութեան: Ան, վեհապետն է անասաներուն ու անա-
 պաններուն, սարսափն է բոլոր զազաններուն: Անոր
 նայուածքն ու գնացքը վեհաշուք են: Անոր ձայնը
 որոտում մըն է, անդիմազրելի է իր ուժը:

Առի՛ծը, բոլոր զազաններու մէջ, միայն մարդոց
 հետ գործ ունենայէ կը զգուշանայ: Ան, մարդուն
 վրայ կը յարձակի, երբ վերջինս նախայարձակ կ'ըլլայ
 և կամ երբ կարելի է զայն անակնկալի բերել, այլա-
 պէս կը վախնայ մարդէն ու տեղի կուտայ: Հետեւեալ
 պատմութիւնն ալ կը հաստատէ այս իրողութիւնը:

Հանինկիթըն միտինէր մըն էր, որ քարոզելու
 պացած էր Կեղրոնական Ախրիկէ: Ան, օր մը, անտա-
 ուր պոռոյտի կ'ելլէ ընկերակից ունենալով իր հրացա-
 նակիր ծառան: Անտառի արտասովոր բոյսերն ու մի-
 ջառները զիտած միջոցին, մացաններու մէջէն, յան-
 կարծ խշրտուք մը կը լսէ. կը հասկնայ որ խոշոր
 կենդանի մը թաւուաներուն մէջ կը պահուի: Հրա-

ցանը կ'առնէ ու կը կրակէ. երբ կը մօտենայ առիւծի սպաննուած կորիւն մը կը տեսնէ:

Մինչ տեղացի ծառան սարսափահար. «փախի՛ր, փախի՛ր» կ'ազդագակէ: Առիւծի ահաւոր մանչիւն մը կը

լսուի. ետին գառնալով կը տեսնէ զոյգ մը արու և էգ առիւծներ, որոնք իր վրայ կը յարձակին:

Յանդուզն մարդը, առիւծներուն կողմը կ'ուզողուի և իր անայլայլ նայուածքը կը սեւեռէ անոնց դեղին ու կատաղի աչքերուն մէջ:

Առիւծները, այս անօրինակ երկոտանի կենդանիի կեցուածքը տեսնելով, կանգ կ'առնեն շուարած: Մարդը կեցած է անշարժ, պաղարիւն, աներկիւղ. բոցաշող աչքերը իրենց վրայ ուղղած:

Պահ մը, երկու կողմերն ալ անշարժ կը մնան, յետոյ, Հանինկթըն, առանց այդ զոյգ վայրագ զազաններէն իր նայուածքը դատելու, գանդազօրէն ետ կը քաշուի: Հարիւր քայլ առնելէ յետոյ, անտարբեր կերպով կռնակը կը դարձնէ ու կը հեռանայ. բայց, որովհետեւ չուզեր կորսնցնել իր որսին մօրթը, քիչ վերջ կը վերադառնայ նոյն տեղը, ուր առիւծները իրենց մնած կորիւնին շուրջը կը դառնային մանչելով ու լղելով անոր մարմինը:

Հանինկթըն, թեւերը վեր բարձրացուցած կը պոռայ իր ամբողջ ուժովը ու կը վազէ դէպի առիւծները, որոնք անարեկ՝ պահ մը կը դիտեն այդ այլանդակ կենդանին ու կը փախչին:

Հանինկթընի այս արտակարգ քաջագործութեան պատմութիւնը շուտով կը տարածուի բնիկներու մէջ, որոնք կը սկսին տարօրինակ յարգանքներ յայտնել անոր ու ջերմեռանդօրէն հետեւիլ իր քարոզութիւններուն:

Առիւծը շատ զօրաւոր և արագընթաց է մարդէն. բայց հնարամիտ մարդու սրնթաց փոքրիկ գնդակը անոր յաղթանակը կ'ապահովէ:

ԲԱՌԵՐ.— Խոտերդանիւ՞ գաղափարի մարմնացումը, պապեր: Վ. Ե. Խոտու՞ (վե-ուի) պատկառազօու: Նախախարհակ՞ (նախ-խարհակ) առաջ յարձակիլ: Այլապէս՞ (այլ-պէս) ուրիշ կերպով: Պաղարիւն՞ (պաղ-արիւն) ինքզինքը չկարճացնել: Ա. Ե. Խոտու՞ (առ-բնի) սաստիկ վախցած:

ՀԱՐՅՈՒՄՆԵՐ. — Ասիւծ տեսած էք, պատմեցէր թէ ինչպէս կենդանի մըն է ան. — եթէ դուք Հանինկիթընի տեղը բլլայիր, ի՞նչ պիտի ընէիր. — եթէ մեր գատարանին մէջ օձ մը տեսնէր ի՞նչ կ'ընէր:

19. ԶԻՆՈՒՈՐԸ

Վահանին եզրայրը զինուոր պիտի բլլայ:
Գիտէ՞ք ինչու զինուոր կ'ըլլան:
Տղայը զինուոր կ'ըլլան իրենց հայրենիքը պաշտպանելու համար:

Ատիկա իրենց պարտքն է:

Ինչպէս որ մարդիկ միշտ պատրաստ են իրենց տունը, իրենց ընտանիքը պաշտպանելու թշնամի մը դէմ, այնպէս ալ հայրենիքի մը զաւակները պատրաստ պէտք է ըլլան իրենց երկիրը, իրենց հայրենիքը պաշտպանելու թշնամիներու դէմ:

Ամէն տան մէջ ընտանիք մը կայ որ իր զաւակները կը պահպանէ, անոնց ազէկութեան կ'աշխատի, անոնց հանգստութեան և ապահովութեան հոգ կը տանի. երրորդ զաւակ մը իր ընտանիքը կը պաշտպանէ՝ ինքզինքը, իր հանգիստը, իր ապահովութիւնը, իր ազէկութիւնը պաշտպանած կ'ըլլայ:

Այսպէս ալ՝ ամէն հայրենիքի մէջ կառավարութիւն մը կայ որ ընտանիքի մը պէս երկրին բոլոր զաւակները կը պահպանէ՝ իր օրէնքներով զանոնք կ'ապահովէ գոզերու և շարագործներու դէմ, անոնց հանգստութեան հոգ կը տանի լաւ սնամբաներ չլինելով, հսկերգոյս հաստատութիւններ հիմնելով, և շարունակ կ'աշխատի երկրին զաւակներուն ազէկութեան համար: Այն որ իր հայրենիքը կը պաշտպանէ, ինքզինքը պաշտպանած, իր ապահովութեան հանգիստին համար աշխատած կ'ըլլայ:

Ահա թէ ինչո՞ւ ամէն ազայ պարտաւոր է որ հայրենիքին ծառայել՝ զինուորութեան երթալով:

ԲԱՌԻՐ. — Հանրօգուս՝ քնդհանուրին, ամէն մարդու օգուս քերոզ:

ԸՆԴՀԱՆՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ինչո՞ւ զինուոր պետք է ըլլալ. — Ի՞նչ զիտք զինուորական կեանքի մասին. — Ի՞նչ է բանակ մը. — Ի՞նչ նմանութիւն կայ ընտանիքին և հայրենիքին միջեւ. — Ի՞նչ է հանրօգուտ հաստատութիւն մը. — Փանի՞ տեսակ հանրօգուտ հաստատութիւններ զիտք:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅՏՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Եթէ զաւակ մը նախական պարտքեր ունի իր ծնողին, իր քնանիքին հանդէպ, նայնպէս նոյնքան նախական պարտքեր ունի նաեւ հայրենիքին հանդէպ, որ ալլապէս երախտաւոր ծնող մըն է իրեն համար: Հնազանդութիւնն ու կարգապահութիւնը զաւակ մը պահանջուած մեծագոյն առաքինութիւններն են օսն մէջ. նոյն բանն է նաեւ բանակին մէջ՝ զինուորներուն համար:

20. ՅԱԿՈՒԻ ՀՈՒՆՉՔԸ

Հողագործ Յակոբ կ'ըսէր ինքնիրեն.

— Վաղը արօտ պիտի մաքրեմ և հունտ ցանեմ, պէտք չէ ժամանակ կորսնցնել, որովհետև եղանակը կը յառաջանայ. եթէ այսպէս անփոյր գտնուիմ, չպիտի կրնամ ցորեն հասցնել և անօթի պիտի մնամ:

Յաջորդ ատուէն արչալոյսէն առաջ, Յակոբ օտքի ելաւ, առաւ գործիքները, բայց երբ իր արօը պիտի երթար՝ բարեկամ մը վրայ հասաւ:

— Եկո՛ւր, ըսաւ անոր, ընտանեկան խնջոյ՛ մը ունինք այսօր, շա՛տ կը զուարճանանք:

Յակոբ նախ վարանեցաւ, յետոյ ըսաւ ինքնիրեն.

— Օր մը առաջ, օր մը ետք՝ մարդ միշտ կրնայ աշխատիլ, բայց փախցուած հաճոյք մը նորէն ձեռք չանցնիր:

Եւ բարեկամին հետ խնճոյքի գնաց:

Միւս օրը ստիպուեցաւ հանդիստ ընել, որովհետև առջի օր շատ խմած էր և ստամոքսը անհանգիստ կը զզար:

Վաղը կ'աշխատինք և ամէնուն տեղը կը լեցնենք մտածեց:

Բայց յաջորդ օրն ալ չկրցաւ դուրս ելլել:

Օր մը վերջը՝ ա՛լ գտած էր ինքզինքը:

— Այսօր կրնամ աշխատիլ, ըսաւ: Բե գնաց ախտ որ ձին քակէ: Բայց իր կարգին ձին ալ հիւանդացած էր:

Միւս օրը տօն էր:

— Այսօր աշխատիլը մեղք է, ըսաւ Յակոբ, իրաւ է որ չարաթ մը պարսպ անցուցի, բայց զալ շարթու տեղը կը լեցնեմ:

Ասանկ ըսելով դէպի տոնախմբաւ ուղղուեցաւ. հոն քիչ մը ժամանակ անցընելէ վերջ՝ մօտաւոր ազգականի մը հարսնիքին գնաց:

Այսպէս, օր մը հարսնիք, օր մը յուղարկաւորութիւն, օր մըն ալ տկարութիւն ըսելով՝ Յակոբ դեռ շատ օրեր պարսպ անցուց: Օր մը վերջապէս պիտի աշխատէր՝ բայց սերմնացանի եղանակը անցած էր շատանց:

Հետեւանքը սա եղաւ որ Յակոբ այն տարին հունձք չունեցաւ և անօթի ու թշուառ մնաց:

Եթէ գործ մը ունիք՝ երբեք՝ վաղուան մի թողուք. ո՛վ որ իր գործը վաղուան կը թողու, չի կրնար աւարտել:

ՊԼԱՆԵԱՌ

ԲԱՌԵՐ. — Աճփայր՝ աննոգ: Խճճոյ՛ ուրախ կետախում: Տօնախմբաւ՝ առուստ ընելու տեղ: Սերմնացանի եղանակ՝ սերմ ցանելու տեղը:

ԸՆԴՄԱՅՆԻ ԿԷՏԵՐ. — Ինչո՞ւ համար մէկ օրուան գործը յաջորդ օրուան ձգելու չէ. — Որո՞նք են ժամանակը գործածելու լաւագոյն միջոցները. — Ի՞նչ կ'ընէր զպրօքն դուրս անցուցած ժամանակնիդ:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Պէտ է ազան ըլլալ ժամանակին համար. միակ ներելի եւ օգտակար ազանութիւնն է աշիկա. — Ի՛նչ կեանքին իւրաքանչիւր վարկեանը պէտք չէ որ վաճենք՝ առանց անոր փոխաւէն ընդունելու. — Պէտք չէ ոչ մէկ գործ յեաւձգել յաջորդ օրուան: Ժամանակին յարգը գիտցող մը միշտ կը զգուսանայ ասկէ, որովհետև ամէն օր, ամէն ժամ իր գործը ունի:

21. ԺԱՄԱՆԱԿԸ

Կ'անցնի, կ'երթայ, չի անառնար,
 Կեցնել զինքը է անհրնար.
 Հովէն ու ջուրէն
 Ա'լ արագօրէն
 Թուչի՛ շողուն ու շուսագես,
 Փայլակի մը պէս,
 Կ'անցնի, կ'երթայ, չի անառնար,
 Լեռ, սար ու ձոր, բարձր ու խոնարհ,
 Կը զըլի կ'անցնի,
 Վազքով ճիտանի.
 Նրապ ահնարկ մ'անգամ յետին
 Ձի նետեր ետին:
 Կ'անցնի, կ'երթայ, անկարեկիր,
 Այս իսկ է նակատագիր.
 Եւ մարդիկ ամէն
 Երբոր կը յանկն՝
 Խնդայով ինքն անոնց վերայ՝
 Յատա՛ջ կը սուրայ:
 Պարզեաներու մեծանարուստ
 Բաշխող մըն է ան ի վերուս.
 Թանկագիրն շընորհ,
 Աիշտ արժէքն անոր
 Այս աշխարհի վրայ շատեր
 Վա՛խ որ չեն գիտեր:
 Կ'անցնի, կ'երթայ, անդարձ ու չուտ,
 Պէտք է քաղել անկէ օգուտ,

Կատչեղով ուժգին
 Անոր իրականին,
 Աշխատանքով, ետանդով շատ
 Գործել անընդհատ:
 Ժամանակին պէտք է փարիք,
 Ան կուտայ ձեզ ամէն բարիք,
 Իրիք, պատիւ, նամբաւ,
 Իանձեր ալ անբաւ
 Եւ իրական, նշտ, փաղցրագին,
 Վայելիք կեանքին:

ԱԼՓԱՍԼԱՆ

ԲԱՌԵՐ. — ԱՆՆԱՐ՝ անկարելի: Ծողովն՝ փայլուն: Լուսագէտ՝ լոյսի երկար հետք ձգող: Իւկի՛ անցնիլ: Քիտանի՛ հակայական: Նրապ՝ մարմնաց: Անկարեկիր՝ զուր շունեցող: Կը յամեն՝ ուր կը մնան: Ի վերուս՝ երկինքէն: Կատչիլ՝ փակչիլ: Աճընդեան՝ օտարեակ: Աճգարձ՝ անխոփոխ: Աճրաւ՝ անհասուն: Քաղցրագին՝ անու: Քըղանձ՛ փէ:

ԸՆԴՆԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Որո՞նք են զպրոցին մէջ ժամանակը լաւ անցընելու միջոցները. — Որո՞նք են սան մէջ ժամանակը լաւ անցընելու միջոցները:

ՈՒՍՈՒԾՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Ամէն ասեմ որ կ'աշխատիք միայն մէկ գործով զբաղեցէ, ներ բովանդակ ուշադրութիւնը անոր վրայ միայն կեդրոնացուցէ. — Այն որ մէքոսով ու կարգով կ'աշխատի, աւելի լաւ եւ աւելի օտս գործ կը տեսնէ քան միեւնոյն ասեմ քանի մը գործ մէկտեղ տեսնողը. — Օրինակներ բերել նոյն ինքն աշխատանքներու կետմէն:

22. ԿՕՇԿԱԿԱՐ ՖՐՕՍԹ

Տղոց զլիաւոր պակասութիւններէն մէկն ալ ժամանակին յարգը չգիտնալն է: Ժամանակն ալ ի՞նչ է. կ'ըսեն, ինչի՞ կը ծառայէ: Բայց անա ցոյց պիտի տամ իրենց թէ ինչի՞ կարելի է ընել այդ արհամարհուած ժամանակին շնորհիւ:

Ֆրոսթ՝ Ամերիկացի կօշկակար մըն էր:

Տասնչորս տարեկան եղած առհնն էր որ ծնողքը զինքը կօշկակարի մը քով դրած էին, որովհետեւ ազգաս ըլլալով չէին կրնար զան դպրոց դրկել: Սակայն Ֆրոսթ՝ որ ուսմունքը կը սիրէր, միտքը դրաւ ամէն օր անպատճառ ժամ մը խնայել՝ ընթերցանութեան և իր կրթութեան յատկացնելու համար:

Ֆրոսթ պատանեկութեան մէջ ըրած այս որոշումը մինչեւ կեանքին վերջը շարունակեց հաւատարմաբար, և գիտէ՞ք թէ ի՞նչ եղաւ արդիւնքը:

Արդիւնքը սա եղաւ որ, երեսունըմէկ տարի հոսքը, այսինքն քառասունըվեց ասրեկան եղած միջոցին, կօշկակարութեան համեստ արհեստը շարունակելով հանդերձ Ֆրոսթ՝ պատմութեան, բնագիտութեան, աստղաբաշխութեան կենդանաբանութեան, բնաբանութեան, ուսողութեան, բնաշուծութեան, երկրաբանութեան և ընդհանուր գրականութեան մասին մեծ հմտութիւն ամբարած էր: Երբ այս գիտութիւններուն վրայ կը խօսէր, իրր վարպետ մը մօտիկ կ'ընէին զինքը: Բովանդակ Ամերիկայի մէջ իրեն չափ ուսողութիւն գիտցող չկար:

Օրը միայն մէկ ժամ ուսման նուիրելով է որ կօշկակար Ֆրոսթ կրցաւ ըլլալ այս մեծ ուսումնականը:

Տղաք պէտք է լաւ մը ըմբռնեն թէ կորսուած վայրկեանները երբեք չեն վերստացուիր: Մարդիկ՝ անդադար աշխատելով կրնան նորէն շահիլ կորսուած հարստութիւն մը: Կորսուած առողջութիւնը կրնայ նորէն ստացուիլ՝ մասնաւոր հոգասարսրութեամբ և բժշկական դարմաններով: Բայց կորսուած ժամանակը երբե՞ք ետ չի դառնար:

ՌԻԻԼԵՍՍ ԹԷՅԼԸՐ

ՐԱՌԵՐ. — Յարգ՝ արժէ: **Վերստանալ՝** նորէն ստանալ, նորէն ձեռք բերել: **Անցադար՝** առանց դադար առնելու, շարունակ: **Հոգասարսրութիւն՝** հոգ օտնիլը:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ. — Ի՞նչ է Ամերիկան, ո՞ր կը գտնուի. — Ո՞վ գտաւ Ամերիկան, ե՞րբ. — Ինչո՞ւ եւ ինչո՞վ յաջողեցաւ Ֆրոսթ. — Եկարագրեցէր տղայ մը որ Ֆրոսթի ունեցած յատկութեանց միշտ հսկառակը եղող թերութիւններ ունենայ. — Ի՞նչ պիտի ըլլայ այդ տեսակ տղա մը վախճանը:

ՌԻՍՈՒՊԶԻՆ, ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Ժամանակը լաւ եւ օգտակարապէս զգո՞ծածելու զլիաւոր պայմանն է առօրէ կանուխ ելլելը. — Կան օրա՞ր որո՞՞մ չեն սիրե՞ր իրեց ժամանակը միակնիմ սպաննել, այլ ուրիշներուն ժամանակն ալ սպաննելու հետամուտ կ'ըլլամ, զանոնք իրեց պէս անզգո՞ծութեան մղելով. — Միտ հետու մնալու է այդ տեսակ տղոցմէն:

23. Գ Ա Ն Զ Ը

Մահաւերձ հողագործ մը երբոր հասկցաւ թէ պիտի բաժնուի կեանքին, անկողնին քով կանչեց իր չորս մանչ զաւակները և ըսաւ անոնց.

— Տղա՛քս, վաղը միւս օր ես պիտի բաժնուիմ ձեզմէ, և ձեզ մինակ պիտի թողում այս աշխարհին

մէջ, Չմեռած ձեզի խրատ մը պիտի տամ, կ'ուզեմ որ ուշագորութեամբ մտիկ ընէք: Չըլլայ որ մեր արտը ծախէք, ա՛նա այս է ձեզի տալիք խրատս: Որչա՛փ ալ նեղութեան մէջ գտնուիք, աշխատեցէ՛ք որ արտը ձեռքէ չհանէք: Որովհետեւ մեծ գանձ մը պահուած է մեր արտին մէջ...

— Ո՞ր կողմը, հա՛յր, հարցուցին տղաքը:

— Շիտակը ես ալ չեմ գիտեր թէ ո՛ր կողմը կը գտնուի այդ գանձը, բայց վստահ եմ որ մեր արտին մէջ պահուած է: Ես ալ իմ հօրմէս իմացած եմ, թէ և բնաւ չեմ փնտռած: Մեռնելէս վերջ՝ առէ՛ք բանն ու բրիչը, արտը փորեցէ՛ք ամբողջովին, հարկաւ պիտի գտնէք:

Երբոր հողագործը մեռաւ, տղաքը իսկոյն բանն ու բրիչը առին ու սկսան արտը փորել: Օրերով, շաբաթներով փորեցին անոնք, սակայն գանձը չգտան:

— Չարմանալի՛ բան, ըսին իրարու, արդեօք ո՞ր կողմը պահուած է:

Նորէն բանն ու բրիչը ձեռք առին, նորէն փորեցին, բայց զարձեալ բան մը չգտան:

Այդպէս փորուելով փորուելով՝ արտը ա՛յն աստիճան լաւ հերկուեցաւ որ երբ տղաքը սերմանեցին, շա՛տ առատ ցորեն քաղեցին: Այդ կողմերու արտերուն մէջ՝ միայն իրենց արտն էր որ այդքան առատ բերք տուած էր:

Այն ատեն միայն հողագործին տղաքը ըմբռնեցին թէ իրենց հայրը ի՛նչ հասկցնել ուզած էր՝ Վերտին մէջ գանձ մը պահուած է», ըսելով: Գանձ չկար արտին մէջ, բայց տղաքը գանձը գտնաւու յոյսով՝ այնքա՛ն լաւ հերկած էին իրենց արտը, որ ձեռք բերած շահերնին գանձի մը հարկարմեք եղած էր:

Մերունի հողագործը այդ կերպով ուզած էր հասկըցնել իր տղոց թէ ճշմարիտ գանձը աշխատութիւնն է, և թէ ամէն բարիք անկէ կը բղխի:

ԲԱՌԵՐ. — Մահաւերձ՝ մեռնելու մօտ: Կեանքէն բաժնուիլ՝ մեռնիլ: Սերմանելի՛ սերմ ցանիլ: Բերք՝ ցանուած հաց:

սին տուած արդիւնք: Բ՛մբռնել՝ հասկնայ: Լամարձէ՛ր՝ հաւա-
սար արձէ՛ք ունեցող:

Ը՛նդիւնեցելի կէ՛ճեմ՝. — Հողագործը ի՞նչ մտածումով իր տը-
ղաքը խարեց. — Կերելի՞ խարէութիւն մըն էր ատիկա. — Ինչմը.
— Ինչմը աշխատութիւնը ճշմարիտ գանձ մըն է. — Ի՞նչ պէտք է
ընել լաւ աշխատելու համար. — Ի՞նչ տեսակ աշխատութիւններ
աւելի օգուտ կը հայթայթեն:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Մարդիկ ծնած են ա-
խաօելու համար միայն. միտք բանով մը պէտք է գրադած ըլլան. —
Աշխատութիւնը, խրատանչիւր հայլի, բնացած ոյժ մը կ'արթնցնէ մեր
մէջ, եւ սխալ բմբռնում մը կը խլէ. — Զբաղած ըլլալ աշխատիլ՝
կը նշանակէ երջանիկ ըլլալ. — Աշխատութիւնը երեք չարիքներ կը
նեղացնէ մեզմէ. ձանձրայք, մոլութիւններն ու կարօտութիւնը:

24. ԲՈԺՈԺԱՒՈՐ ՕԶԸ

Օձերը քաշելու սոք, թուելու թեւ և լողալու
համար թեւնակ չունին: Ոսկոր ըլլալով, իրենց մար-
մինին մէջ ունին միայն ողնայար մը ու կողոսկրերը.
Իրենց ողնայարը բազմաթիւ յօդերէ կազմուած է, այս
պատճառով շատ դիւրաւ ամէն տեսակ շարժումներ կըր-
նան կատարել, սակայն գլխաւորաբար անոնք կը սո-
ղան իրենց կողոսկրերու շնորհիւ: Մինչ ուրիշ կենդա-
նեններու կողոսկրերը, շնչատութեանը միջոցին անդ-
գալաբար ետ ու առաջ կը շարժին, օձին կողոսկրերը,
իր մորթին տակը պահուած, ոտքերու դերը կը կա-
տարեն:

Կան շատ տեսակ օձեր, որոնք մեծ մասով տաք

երկիրներու մէջ կ'ապրին: Շատեր օձերու բերնէն եր-
կարող երկմիւղ լեզուէն խարուելով, զայն թունաւոր
ժանիք կը կարծեն. մինչդեռ իրականին մէջ թունա-
ւոր օձի ահարկու գէնքը այն երկու երկար ակոսներն
են, որոնք անոր վերի ծնօտին վրայ կը գտնուին:
Այս ակոսները խոռոչաւոր են ու անոնց ետին կը
գտնուին թոյնի պարկերը: Օձը, երբ իր ժանիքը միւշ
կենդանի մը մօտն մէջ՝ թոյնը անմիջապէս բացուած
վէրքին մէջ կը հոսի:

Մահացու թունաւոր տեսակէն է բոժոժաւոր օձը,
որ իր անունը կ'առնէ պոչին վրայի կարճը և օղակա-
ձեւ պատեանէն ու անոնց իրարու զարնուելով ար-
տապրած զանգակիկներու ձայնէն:

Պ. Ուինդրափ, Հիւսիսային Ամերիկայի ապառաժ
լեռներէն ձիով կ'անցնէր, առաջնորդ ունենալով բնիկ
երկու հնդիկներ. յանկարծ Ուինդրափի ձին խրաչե-
ցաւ բոժոժաւոր օձէ մը, որ փռուած էր արանհեթին
վրայ: Օձը սողոսկելով խիտ մացառի մը մէջ մտաւ ու
սպաննական դիրք մը առաւ իր ժանիքը ցուցնելով.
Իր պոչի բոժոժները սկսան ուժգնօրէն հնչել, ինչ որ
իր կատաղութեան նշանն էր: Այդ դիրքին մէջ կա-
րելի չէր ուրիշ կերպով հարուածել զինքը. ուստի
Ուինդրափը կրակելու վրայ էր երբ հնդիկներէն մէկը
արգելից զինքն ու պատուիրեց որ բնաւ չմիջամտեն
իր գործին:

Հնդիկը, երկար ու սնամեջ խոտի մը ցողունը
կարեց, ձխամորձին ծայրը անցուց զայն, խտերուն
մէջէն սողոսկելով ցողունին ծայրը կամաց մը մօ-
տեցուց օձի քիթին. ձխախոտը վառեց ու ծուխը ցո-
ղունի մէջէն օձի քիթին հասցուց:

Յանկարծ օձի կատաղութիւնը հանդարտեցաւ:

կարծես թէ հօտէն կ'ախորժէր. իր բոժոժները այլեւս
չէին հնչէր. լեզուն մեղձօրէն ներս ու դուրս կը շար-
ժէր, ու երբ վերջապէս ցողունին ծայրը դպաւ իր
քիթին, ան՝ զգայագիրկ և քնացածի մը երևույթն
ունէր:

Նոյն միջոցին, հնդիկը մեղձօրէն սկսաւ ևս քա-
շել ցողունը, որուն կը հետեւէր օձը դանդաղելով և
սողակելով մինչև որ արահետը հասաւ: Հնդիկը երբ
իր ծխացող ցողունին ծայրը անոր քիթին կը դպցնէր,
բոժոժը մեղձօրէն կը հնչէր, կարծես ըսել կ'ուզէր.
«Շատ հաճելի, հրաշալի՛ է»:

Այդ վիճակին մէջ, միւս հնդիկը զգուշութեամբ
ձօտեանալով յանկարծ բարձրացուց իր սուր ու երկար
դանակը և մէկ հարուածով կտրեց օձին գլուխը:

Հնդիկները ցնձութեան ազազակներով աօնեցին
իրենց այս յաղթանակն ու իրր հազուագիւտ որս մը՝
քաշելով տարին օձին մարմինը:

Նոյն իրիկուն, իրենց որսին միտը կերան այնպէս
ախորժակով, ինչպէս մենք կ'ուտենք համադամ մը:

ԲԱՌԵՐ.— **ՄԵԿԵՐԻՂ՝** երկու մտօք բաժնուած, ցիւղաւորուած:
ԽՈՍՈՅ՝ ծակ: **ԱԵՐԱԿԵՆ՝** նեղ նամբայ: **ՍՅՈՒՄԷՅ՝** (սին-մէջ) մէջը
պտտալ: **ՋՂԱՅԱԳԻՐԿ՝** զգայութենէ դաղրած: **ՊՈՒՆՊԱՔԵՂ՝** երկու
կողերուց վրայ իյնալ, երեքալ: **ՀԱՄԱՊԱՄ՝** համեղ կերակուր:

ՀԱՐՅՈՒՄՆԵՐ.— Օձ տեսած էր, անոր նման ուրիշ ի՞նչ կեն-
դանիներ կը ճանչնար. — Թունաւոր օձերը ո՞ր կլիմայի տակ
կ'ապրին. — Օձը տարարի՞ւն թէ՛ պաղարիւն է. — Անիկա կը
թխէ՞ թէ կը ծնի. — Օգտակար օձեր ալ կա՞ն:

25. Ժ Ի Ժ Ի Ո Ի Մ Ր Զ Ի Ի Ն

Ժիթին երգով

Բուրբ ամառն անցընելով
Բացը մընաց, նօթի, ծարաւ,
Երբ պազ ձըմեան եկաւ հասաւ:
Ան ո՛չ հատիկ մ'ունէր ճանճի,
Եւ ոչ ալ մանր որդ կամ ճըճի,
Ելաւ գնաց լացով կոծով
Իր դըրացի մըջիւնին քով,
— «Աստուած սիրես, հասի՛ր ինձի,
Ըսաւ. նօթի՛ սիրտս մարմրի,
Դիչ մը դօրեն փոխ տուր ինձ, որ
Ապրիմ մինչև եղանակ նոր.
Հուճճէն առաջ, եզի՛ր վրտտան,
Կը վճարեմ թէ՛ մայր, թէ՛ շահ:

Իբրև ժիթի

Կ'երգնում քեզիք:—

Փոխ տըւող չէ երբեք մըջիւն:
Այդ իր պղտիկ պակասութիւն:
— «Բան մը սակայն հարցընեմ քեզ,
Ըսաւ մըջիւնն հետաքրքիր,
Ըսէ՛ նայիմ, հողից սիրես,
Ամառն ի բուն ի՞նչ կ'ընէիր,
Չաշխատեցա՞ր
Ժիթի՛ եղբայրք:—

— «Դիչեր ցերեկ, մի նեղանար
Արդ կ'երգէի զըւարթարար

Դուչ ու դազար
Երբեք չըկար
Ինծի համարս :

— «Կ'երդէի՞ր մի գիշեր ցերեկ,
Շա՛տ գեղեցիկ ու շատ աղէկ-
է՞նչ, հիմակ ալ, ժիժի՛ եղբայր,
Ուրախ ու շե՛ն՛ ե՛լ բռնե՛ պարս» :—

(Թրգմ. Մ. ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ)

ԱՍՅՈՆՔԷՆ

ԲԱՌԵ՛Ր. — Ժիժի՛ նպուռ: Նօրի՛ անօրի: Հուճճ՛ արեճու
բերք քաղելու ասեմ: Մայր՛ մայր զումար, փոխ առնուածք:
Ծահ՛ տեղադր: Դուչ՛ հանգիտ: Ե՛ն՛ ուրախ: Պար բռնե՛ պարել:

ԸՆԴԻԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ է ժիժին, ի՞նչ է մրջիւնը. —
Ի՞նչպէս կ'ապրին. — Ուրիշ ի՞նչ տեսակ միջատներ տեսած էք. —
Ի՞նչ էր ժիժիին մօլուքիւնը. — Ի՞նչ էր մրջիւնին յատկութիւնը.
— Պէ՛տք է քաջալերել ծուլութիւնը. — Ինչո՞ւ:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆԵՆԵՐԸ. — Աղհասութեան տակալ
չուզելը ամօրալի բան մըն է. աւելի ամօրալի է աղհասութիւնը
աշխատութեամբ վանել չուզելը. — Անօրութիւնը աշխատող մարդուն
դուռնէն կը ցայի, բայց անկէ ներս չի մտնէր. — Ամէն մարդ իր
կեանքը պէտք է հասուցանէ աշխատութեամբ. [ձայր միտ գող մըն է
մարդկային բնկերութեան մէջ:]

26. ԱՆՄԱՆՕԹԻՆ ԽՐԱՏԸ

Երբ տասնութը տարեկան էի, ամառուան մէջ՞
կիրակի օրերը Վէրսայլ կ'երթայի: Բազաքին մօտերը
միշտ մուրացկան մը կը կենար, Անթուանը, և ամէն
անգամ որ մարդ մը տեսնելու ըլլար, կ'աղաղակէր.

— Գթացէ՛ք, իմ բարի պարոնս:
Վէրսայլ զացած ատեններս երբեք չէի մտնար
զայն. միշտ միեւնոյն տեղը կը կենար, և միշտ դրամ
կուտայի իրեն:

— Գթացէ՛ք, իմ բարի պարոնս, պոռաց Ան-
թուան:

Անծանօթը ետին դարձաւ, քանի մը վայրկեան
ուշադրութեամբ քննեց Անթուանը. ու մօտենալով՝

— Բայց, բժաւ, դուն խելացի և աշխատելու կա-
րող կ'երեւաս, ինչո՞ւ համար այս աստիճան անարդ
արհեստի մը կը հետեւիս: Կ'ուզե՞ս որ քեզ աղատեմ
այդ վիճակէն և հարուստ դարձնեմ:

Անթուան սկսաւ խնդալ. ես ալ իրեն հետ մէկ-
տեղ կը խնդայի:

— Խնդացէ՛ք, խնդացէ՛ք որչափ որ կ'ուզէք, շա-
րունակեց անծանօթը, բայց հետեւեցէք իմ խորհուրդ-
ներուս և միշտ ըսածիս պէս հարուստ պիտի ըլլաք:

«Ես ալ աղքատ էի, բայց փոխանակ մուրալու,
պղտիկ կողով մը ձեռք անցուցի և գաւառ ելթալով
սկսայ խնդրել ոչ թէ ողորմութիւն, այլ հին քուրջեր:
Մարդիկ ինծի ձրի կուտային այդ քուրջերը, զորս
թուղթի գործասերերուն կը ծախէի:

— Տարի մը ետքը ա՛լ քուրջ չէի խնդրեր, այլ կը
զնէի. նոյն իսկ սայլակ մը և եղ մը ունէի, իմ գործս
աւելի դիւրութեամբ կատարելու համար:

«Հինց տարի ետք, երեսուն հազար ֆրանկ ունէի:
ամուսնացայ թուղթի գործատէրի մը աղջկան հետ:
Գործարանատէրը զիս ընկեր առաւ, և ես աշխատելով
ալ աւելի առաջ տարի գործը: Այսօր երկու մեծ վա-
ճառատուն ունիմ Բարիդի մէջ, և իմ թուղթի գոր-
ծարանս ալ տուած եմ դաւկիտ՝ զոր կանուխէն վար-

ժեցուցած եմ աշխատութեանս: Դուք այ ինձի պէս ը-
րէք, և հարուստ պիտի ըլլաք:

Այս ըսելով անձանօթը հետադառնալով: Անթուան ա՛յն
աստիճան մտածկոտ մնաց որ չստանար անցնող երկու
կիներ՝ որոնցմէ թերեւս ողորմութիւն խնդրէր:

Շատ տարիներ հետքը, գիրք մը գնելու համար
գրատուն մը մտայ: Անութիւն մէջ գէր մարդ մը կար
որ հոս ու հոն կ'երթեւեկէր՝ շարունակ հրամաններ
տալով հինգ վեց պաշտօնեաներու:

Երկուքս ալ իրարու նայեցանք, ինձի անանկ
կուգար թէ այդ մարդը կը ճանչնայի:

Դէր մարդը որ խանութիւն տէրն էր, իսկոյն ինձի
մօտեցաւ և հարցուց.

— Պարո՛ն, արդեօք ասկէ քսան-քսանը հինգ տա-
րի առաջ երբեմն Վէրսայլ կուգայի՞ք:

— Ա՛հ, դ՞ո՞ւն ես, Անթուան, գոչեցի՞ Վէրսայլի
մտրացիկը ճանչնալով:

— Այո՛, ե՛ս եմ, պատասխանեց:

Եւ անմիջապէս հետքը աւելցուց.

— Կը յիշե՞ս անձանօթ մարդը, իր խորհուրդին
հետեւեցայ, և այսօր հարուստ եմ:

Ճ. ԱՌՆՑ

ԲԱՌՆԵՐ.— Անարգ՝ պաշիւ յրեոց: Իտրձաւէ՛ր՝ աօխատա-
ւոր բանեցնող, զորձաւան ունեցող: Մայլակ՝ պղծիկ սայլ: Զը-
րանի՛ք՝ ճրանտական դրամ մը: Երթեւեկի՛լ՝ երթալ գալ:

ԸՆԴԱՅԵՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ են Վէրսայլն ու Բարիզը, ո՞ր
կը գտնուին. — Ի՞նչ էր անձանօթին լըածը. — Ի՞նչ է անարգ
արհեստ մը — Որո՞նք են յարգի արհեստները:

ՈՒՍՈՒԾՉԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆԵՐԸ.— Կամքը մեծագոյն պայ-

մանն է աօխատեան. — Մարդոց նպատակը պէ՛տ է ըլլայ միտ
աւելի յառաջդիմել, եւ աօխա կ'ըլլայ միայն կամեով, աօխատե-
անք եւ յառաջեւորեանք. — Իտրձ մը, արհեստ մը, որչափ ալ
համես ըլլան՝ միտ պատարեւ են, կը բաւէ որ աօխատեանք
է իրենց հիմը եւ ոչ թէ խաբուրիւնը:

27. Ս. ՊԵՏՐՈՍԻ ԿԵՌԱՍՆԵՐԸ

Յիսուս անգամ մը՝ պղտիկ քաղաք մը կ'երթար
իր Պետրոս աշակերտին հետ, երբ ճամբուն վրայ բան
մը տեսաւ որ ձիու կոտորած պայտի մը կը նմանէր:

Իսկոյն Պետրոսին դարձաւ ու ըսաւ.

— Վերցո՛ւր սա պայտը:

Պետրոս որ ծոյլ էր, և ուրիշ աւելի մեծ բաներու
վրայ կը խորհէր, արհամարհոտ նայուածք մը նետեց
պայտին վրայ:

— Ի՞նչ կ'արժէ այդ երկաթի կոտորը, ըսաւ ինք-
նիրեն:

Եւ Յիսուսի խօսքը չլսելու զարկաւ:

Յիսուս ձայն չհանեց և ինք ծոռելով գետնէն վեր-
ցուց կոտորած պայտը:

Երբոր քաղաք հասան, Յիսուս գարրինի մը ծա-
խեց կոտորած պայտը՝ երեք կոտոր դրամի փոխարէն:
Յետոյ շուկայէն անցած առեւնին, այդ դրամով աղ-
ուոր կեռասներ գնեց, և առանց Պետրոսի զգացնե-
լու, վերարկուին թեւին մէջ պահեց զանոնք:

♦♦

Յիսուս քաղքին մէջ չկեցաւ, և, միշտ Պետրոսը իրեն հետ ունենալով, սկսաւ յառաջանալ անբեր ու անջրդի դաշտերէ՝ որոնց մէջ ծառ մը, նոյն խակ տունկ

մը չէր տեսներ: Սոսկալի արև մը կար: Պետրոս ծարաւցաւ, բայց ո՛ւրկէ ջուր պիտի գտնէր:

Յիսուս որ առջեւէն կը քայլէր և հասկցած էր Պետրոսի նեղուիլը, պահ մը կեռաս մը ձգեց գետին: Պետրոս որ անկէ առաջ կտարած պայտը առնելու համար չէր ուզած ծոխլ, կեռասը տեսնելուն պէս վրան նետուեցաւ, վերցուց ու կերաւ, շատ ախորժանամ ու կ'ազդուրիլ գտնելով զայն:

Երբոր քիչ մըն ալ յառաջացան, Յիսուս ուրիշ կեռաս մըն ալ վար ձգեց: Պետրոս նորէն ծոնցաւ, առաւ կեռասը ու կերաւ:

Եւ այսպէս, Յիսուս շարունակ պարտաւորեց Պետրոսը որ ծարաւը յագեցնելու համար ծոխ ու կեռաս ժողվէ գետնէն:

Վերջապէս, ետին դարձաւ, և ըսաւ մպտելով.

— Պե՛տրոս, եթէ երբեք պայտը քեզի ցուցուցած

ատենս ծուլութիւն չընէիր և զայն գետնէն վերցնէիր, չպիտի ստիպուէիր այսչափ անգամ ծոնելու. ո՛վ որ պզտիկ բաները կ'արհամարհէ, կը պարտաւորուի յոգնիլ ա՛յ աւելի պզտիկ բաներու համար:

ԿԷՅԹԷ

ԲՅՈՒՆԸ. — Աճրե՛ր՝ անպատի: Աճրդի՛ չար ու ցամաք: Կազդուրի՛՛ք ոյժ տալով:

ԸՆԴԵՂԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ո՛վ էր Պետրոս, ի՞նչ գիտէր իր կեանքին նկատմամբ. — Ո՛րոնք են Քրիստոսի միւս աշակերտները. — Յիսուս ինչո՞ւ կեռասները վար կը ձգէր. — Ի՞նչ է այս պատմութեան իմաստը:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Ինչուիքներ մայրն է բոլոր ամօքայի մայր քիւններու. — Ինչուիքներ տակաւ առ տակաւ կը սկսեցնէ ու կը սպաննէ ամէն առաքինութիւն. — Այն որ յաճախ պզտիկ յոգնութենէ մը կամ աշխատութենէ մը փախչի, վերջէն կը ստիպուի աւելի ծանր յոգնութեանց եւ աւելի անհանելի աշխատութեանց տակաւ:

28. ԶԱՐԱԳՈՐԾ ԹՈՎԱՍԱՍ

Թովմաս յայտնի չարագործ մըն էր, գիւղին մէջ չկար մէկը որ անոր մասին լաւ վկայութիւն տար: Ընդհակառակը ամէն մարդ կը խորշկէր անկէ, ո՛չ ոք իր տունէն ներս կը մտցնէր զայն:

Սր մը, գողութեան համար օձիքը ձեռք տուաւ: Ոստիկաններ բռնեցին զինքը, և թիւերը ետին կտպած, տարին բանտ նետեցին:

Գիւղին տղաքը կը գիտէին անոր անօրսահար երեւոյթը և իրարու կը ցուցնէին զայն, ըսելով.

— Գիտե՞ս, Թովմաս նորէն գողութիւն ըրաւ, բանտ պիտի երթայ:

Մերունի մը որ անոնց մօտը կը գտնուէր, զարձաւ և ըսաւ.

— Տղաքս, այս անպիտան Թովմասին օրինակը թող ձեզի լաւ խրատ մը ըլլայ: Տեսէ՞ք զինքը, ո՞րչափ կը խայնի գիւղին մէջէն այսպէս անցնելուն համար: Իրեն համար աւելի լաւ պիտի ըլլար գետնին տակ անցնիլ, քան թէ ամօթահար բանտ առաջնորդուիլ: Գող մըն է, ամէնուն արհամարհանքին ու նախատինքին արժանի չարագործ մը: Ատիկա գիտէք անշուշտ, բայց չէք գիտէր թէ ինչո՞ւ գող մը եղաւ, անանկ չէ՞:

— Ոչ, պատասխանեցին տղաքը:

Մերունին շարունակեց.

— Լա՛ւ, ձեզի պատմեմ թէ Թովմաս ինչպէս գող մը եղաւ: Ինք պատուաւոր ծնողքի մը զաւակն էր, բայց շատ ծոյլ էր. զպրօցին մէջ չէր աշխատէր, գուրսը գործի երթալ չէր ուզեր: Մինչև իրիկուն ասպին անդին կը պտտէր անգործ, կ'ուտէր կը խմէր, և անկէ անդին միայն քնանալու հոգ կը տանէր: Որչափ ատեն որ հայրն ու մայրը ողջ էին, այսպէս ապրեալ: Երբոր ծնողքը մնտան, երբ անոնցմէ մնացած տունն ու պարտէզը ծախեց, որովհետև չէր աշխատեր, դրամ չէր չաներ, առած գումարը շուտ մը հատաւ և ինք մնաց մէջտեղ: Ծառեր իրեն խորհուրդ տուին որ աշխատի և ապրուստ մը ճարէ: Այո՞, պիտի աշխատիմ, կ'ըսէր, բայց անգամ մը ծուլութեան վար-

ժուած էր, ծուլութիւնը հիւանդութիւն մը դարձած էր իրեն համար: Չէր կրնար աշխատիլ:

«Այդպէսով կամաց կամաց գէշ ճամբու մէջ ինկաւ: Նախ մտաւ սկսաւ. բայց որովհետև իրեն երես չէին տար, գողութեան ելաւ: Սկիզբէն՝ հաւեր, պըտուղ, վերջապէս մանր մունր բաներ կը գողնար ասոր անոր պարտէղէն: Ամէն մարդ գիտէր թէ ո՞վ է գողցողը, բայց կը մեղքնար և ձայն չէր հաներ: Թովմաս սակայն աւելի ատաջ տարաւ գողութիւնը: Սկըսաւ դրամ և արժէքաւոր առարկաներ գողնալ: Գողութիւնն ալ՝ ծուլութեան պէս՝ հիւանդութիւն մը դարձած էր իրեն համար. ալ ամէն չարագործութիւնը ընար ընել, առանց խճահարութեան:

«Եկաւ ատեն մը ուր մարդիկ սկսան բողբոջել ինքն զէմ: Օր չէր անցներ որ նոր չարութիւն մը չընէր. գիւղին գլխուն փորձանք մը դարձած էր: Ի՞նչ եղաւ վերջը: Ահա տեսա՞ք թէ ինչպէս զինքը տարին բանտ նետեցին: Երբոր բանտէն ելլէ, ալ ամօթէն չպիտի կրնայ գիւղ գալ, պիտի ստիպուի ուրիշ տեղ երթալ, և շատ կարելի է որ ամբողջ կեանքին մէջ զժրախտ ըլլայ:

«Տղա՞քս, խրատուեղէք իր օրինակէն, մի՛ մտնաք որ իր բոլոր զժրախտութեանց պատճառը ուրիշ բան չէր՝ այլ միայն ծուլութիւնը: Եթէ պղտիկ տարիքին հետեւէր իրեն արուած խորհուրդներուն և աշխատութիւնը սիրէր, անշուշտ այսօր այս խճալի վիճակը չպիտի ունենար և բանտ չպիտի նետուէր:»

ԲԱՌԵՐ. — Յայննի՛ ծանօթ: Խորհի՛ զաշիլ: Ամօրսահար՝ ամչցող:

ԸՆԴՂԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Նկարագրեցէ՛ք ծուլութեան եւ աշ-

խատուութեան երկու տիպարներ, ցոյց տուէր անոնց տարբերութիւնը. — Ի՞նչ տեսակ չարիքներ առաջ կրնան գալ ծուլութենէն. — Ի՞նչ բարիքներ կրնան գոյանալ աշխատութեան շնորհիւ:

ՈՒՍՈՒԾՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Երուրթիւնը այնքան դանդաղօրէն կը բարձի որ աղիւսութիւնը եւս կը միանայ անոր. — Երայերը միտս եւս բաներ բնեղու փափաք ունին, բայց բան մըն ալ չեն բնեք. — Երուրթիւնը եւս դժուարին կը դարձնէ կեանքը, աշխատութիւնն է որ ամէն բան կը դիւրացնէ:

29. ԻՆՉՊԷ՛Ս ՅԻՍՈՒՆ ԼԵՋՈՒ ՍՈՐՎԵՅԱՅ

Ազգատիկ ծնողքի զաւակ էի: Ունէի շատ մը եղբայրներ որոնց ամէնէն կրտսերն էի: Գիւղացի էինք, հետեւաբար խեղճուկ դաստիարակութիւն մը առի գիւղական դպրոցին մէջ:

Այս քերի կրթութիւնս ա՛լ աւելի թերի մնաց հօրս մահուամբ: Քանի մը ամիս ետքը, երբ տակաւին տասնըփոք տարեկան էի, երկաթագործի մը քով աչկերտ մտայ:

Աչկերտութեանս առաջին տարիներուն մէջ կը հալէի կը մաշէի ընթերցանութեան համար, կ'ուզէի լեզուներ սորվիլ, կամքս այնչա՛փ զօրաւոր էր որ վստահ էի թէ պիտի յաջողիմ:

Օր մը յանկարծ խորհեցայ թէ արգեօք ինչպէ՞ս կ'ըլլայ եթէ լատիներէն սորվելու աշխատիմ: Երեւի եղբորս օգնութեամբ, իրիկունները կարդալով, մէկ ձմեռուան մէջ շատ մը լատիներէն գիրքեր կարդացի և յունարէնին սկսայ:

Այդ միջոցին ստիպուած էի ոչ միայն ցերեկը, այլ գիշերուան մէկ մասն ալ երկաթ ձեծելով անցընել: Ճարահատած, յունարէնի քերականութիւնս գլխարկիս մէջ կը պահէի, և երբ խոշոր երկաթ մը տաքցնելու զբաղէի՜նք, ընկերներէս գաղտուկ քերականութիւնս բանալով վառարանին կը կոթնցնէի ու կը շարունակէի բայերու խոնարհումը: Դժուար գործ էր, բայց կը համբերէի:

Յետոյ սկսայ նոր լեզուներ սորվիլ: Անգամ մը, տեսնելով որ մամանակս չի բաւեր, թողուցի գործս և համարաբար մտնելով կասարեղագործեցի Ֆրանսերէնը, սպաներէնը, գերմաներէնը և իտալերէնը: Երկու տարի հանաչատրան մնալէս վերջ կրկին սաչին գլուխը անցայ, հետս քերելով եւրոպական լեզուներու վրայ խօսող շատ մը գրքեր:

Այդ գրքերը կարդալէս ետքը, մեծ եռանդով սկսուսայ երբայերէն սորվել, և կամք ու աշխատութեան շնորհիւ, քանի մը շաբթուան մէջ յաջողեցայ բաւական գիւրտութեամբ կարդալ և հասկնալ այդ լեզուն:

Աւելի ետքը, ուղեցի միւս արեւելիան լեզուներն ալ սորվիլ, բայց որովհետեւ միջոցներ չունէի, որոշեցի եւրոպական նաւու մը մէջ նաւաստի ըլլալ: Այս կերպով առիթը պիտի ունենայի արեւելիան երկիրները այցելելու, և այդ երկիրներուն հին և նոր լեզուները սորվելու:

Այս նպատակս իրագործելու համար երկաթագործի կրպակս ձգեցի, և ոտքով շատ երկար ճամբայ մը կտրեցի նաւ մը գտնելու համար, Բայց ակնկալած նաւս չգտնելով յուսախար եղայ: Երուրթի մնացեր էի, և բոհնազիսական Թանգարան մը այցելելու առթիւ տեսայ որ արեւելիան լեզուներու վրայ խօսող գրքերու շատ

ընտիր հաւաքածոյ մը կը պարունակէ : Արտօնորիս
ստացայ այդ գրքերը քննելու և ուղածիս պէս կար-
գալու :

Անմիջապէս երկաթագործի մը քով մտայ և սկսայ
արհեստս շարունակել : Պարտապ ժամերս ալ կ'անցընէի
Թանգարանին գրքերը կարգալով :

Այս կերպով սորվեցայ յիսուսէ աւելի հին ու նոր
լեռներ և ուրիշ շատ մը գիտութիւններ :

Յ. ՊԸՐԻԹ

ԲԱՌԵՐ՝ — Կրօնէր՝ պզտիկ : ԵՒԵՐԻ՝ պակաս : Արեց՝ մեծ :
Կասաբեկագործել՝ (լեզու մը) աւելի լաւ սորվիլ : Համալսա-
րան՝ բարձր ուսումներ տուող վարժարան : Մալ՝ երկաթէ գործիք մը
որուն վրայ դարբիններ երկաթ կը ձեծեն : Կրպակ՝ խամուր :
Նակնկալել՝ յուսայ : Յուսալար քլլալ՝ յուսացածը չզսնել :
ագիտակցութեան քանգարան՝ հին ժամանակներու պատկանող այ-
լեւայլ առարկաներ պարունակող շէնք : Արտօնորիս՝ հրաման :
Իրագործել՝ կատարել, յաջողցնել :

ԸՆԴՂԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ — Ի՞նչ է համալսարանը. — Ի՞նչ է հնա-
գիտական Թանգարանը. — Ի՞նչ օգուտ ունի երկաթագործը. — Լե-
զու սորվիլը ի՞նչ առաւելութիւններ ունի. — Գարողէն դուրս նորէն
շարունակելու է ուսանիլ. — Ինչո՞ւ :

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Բնութեան մէջ ամեն
էակ կը ձգտի կասաբեկագործուելու : Եթէ մասդառ ծառ մը կարենար
խօսիլ՝ պիտի րուէր. «Կ'ուզեմ անիլ, կ'ուզեմ մեծնալ, կ'ուզեմ լաւ
պատիւներ սալ, կ'ուզեմ աշխարհի լաւագոյն ծառերէն մէկը քլլալ» :
Այդպէս պէտք է բանն եւ բնեն մարդիկ. — «Պիտի ուզեմ» քեզով
մարդ բան մը չի կրնար բնել. «կ'ուզեմ» քեզով է որ մարդիկ լաւ
գործեր կրնան բնել. — Մարդու մը փառք իր կամքին լաւ ուղղու-
թեան մէջն է. — Լաւ մը մտածելէ վերջ՝ մի բո՛ւր «պիտի բնեմ» այլ
բա՛ր իսկայն. «կ'ընեմ» : Այսպէսով է որ կամքը պիտի ուժովնայ :

30. Հ Ա Մ Բ Ե Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Կամք, աշխատանք ու կորով
Երեք ձիրքեր են, որով
Մարդ, ծովու վրայ թէ հողի,
Անպատճառ կը յաջողի :

Սակայն, ձիրք մ'ալ կայ. անի՛
Միւսներուն չափ պիտանի՛
Համբերութիւնն է, որ մեզ
Հարեւ ամէն սուսարեզ :

Համբերողն է իմաստուն,
Կը ծաղկին իր արան ու տուն.
Եւ խոքի, արդեւք, իր հաին
Կը դիւրանան, կ'անհետին :

Համբերողին՝ անխափան
Եւ հեշտ գայ կեանքին ճամբան,
Որուն ծայրն ալ, անվրեպ,
Բախար ժպտի քարեղիկ :

Համբերողը, իմաստուն,
Քաշէ անխոռով ու խոր քուն,
Եւ ժիր, կայտառ ու ժպուն
Կը զարնու ալ ան ատուն :

Համբերողն հեզ ու խոնարհ,
Յուզմունք ու կիրք չունենար.
Համբերել զիտող մարդուն
Վրայ Աստուած հսկէ արթուն :

ԱՄԲԱՍԵՆ

ԲԱՌԵՐ.— Կտրով՝ այծ: Չիբբ՝ յափուքիւն, առաւելութիւն: **Հարթել՝** օտկել, դերացնել: **Անխափան՝** առանց արգելի: **Անվրէպ՝** անպատեհ: **Ասպարէզ՝** գործ, արհեստ: **Խուր՝** արգելի: **Հեռա՝** դիւրին: **Քարեղէպ՝** աղէկ: **Ջարբուտ՝** արքնայ:

ԸՆԴՂԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Նկարագրեցէք համբերող եւ անհամբեր երկու տղոց տիպարներ.— Ի՞նչ տեսակ չարիքներ կրնան առաջ գալ անհամբերութեան պատճառաւ.— Ի՞նչ տեսակ բարիքներու կրնայ ծնունդ տալ համբերութիւնը:

ՈՒՍՈՒՅՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Անհամբերութիւնը ոչ մէկ դժբախտութիւն կը դարձանէ. բնդհակառակը. Եւր դժբախտութիւն մը կ'աւելցնէ միւս դժբախտութեանց վրայ.— Սպասել գիտնալը նպատակի մը հասնելուամենեւն լաւ միջոցներէն մէկն է:

31. ԺԷՅՐԱՆԸ

Ճէյրանը Հասանի նժոյզն էր: Բովանդակ Արարիոյ մէջ, ան անուանի էր իր ազնուական ծագումովը, իր սրնթաղութիւնովը, իր բարեձեւ մարմնովը ու վեհատեսիլ երեւոյթովը:

Ճէյրանի այս առաւելութիւնները բոլոր արարներու նախանձը շարժած էին. բոլոր ցեղապետները մեծ գումարներ առաջարկած էին Հասանին. բայց Հասանը մերժած էր բոլոր հրապուրիչ առաջարկները. ան չէր կրնար զրկուիլ իր սիրական ձիէն: Հասան երջանիկ էր ու նպարտ իր Ճէյրանովը, որ անապատներու խորշակալար աւազներու մէջէն կը սրանար արհամարհելով ճապն ու տաժանքը, թշնամին ու վտանգը:

Արշաւանքի մը միջոցին, Հասան, պարտաւած կը քնանար արմաւենիին ներքեւ, երբ անակնկալօրէն պաշարուեցաւ ու բռնուեցաւ իր թշնամիներէն, որոնք զինքը կապեցին ու Ճէյրանին հետ իրենց ցեղապետին տարին:

Անապատին մէջ՝ ցեղապետը դատաւոր է ու բռնակալ, հոն, աւազակութիւնը օրէնք է ու սպանութիւնը՝ քաջագործութիւն:

Ցեղապետի վրաններէն մէկուն մէջ, Ճէյրանը ո՛չ խտար կ'ուտէ, ո՛չ ալ ջուրը կը խմէ. անասունին բռնազգը մարդուն գիտակցութենէն աւելի անկող է: Անկիւն մը պսոկած է Հասանը հաստ պարանով մը պիրկ կապուած ու կաշկանդուած: Ճէյրանը կը զգայ թէ ինքը գերի մըն է ու մահու վտանգը կը սպառնայ իր տէրօջը: Հասանը գիտէ թէ՛ ինքը արշաւոյսը պիտի չտեսնէ, որպէս զի Ճէյրանը ցեղապետին սեփականութիւնը դատնայ:

Կէս գիշերի լուսութեանը մէջ, Հասան, ընկճուած իր վիշտէն ու ցաւէն, կը տքայ, կ'աղօթէ, կ'անիծէ, կը հայնոյէ ու կուլայ փոխն ի փոխ:

Ճէյրանը, ականջները տնկած, կը նետելի սեւ է ձայնի կամ շարժումի: Մութին մէջ, անշշուկ մտեցաւ իր տիրոջը, շրջան մը ըրաւ անոր բոլորտիքը, հոտուըտաց զայն, իր շրթունքովը շօշափեց անոր մարմինը. ակոսներովը զգուշութեամբ բռնեց անոր կապերը, վերցուց զայն, ծանրութիւնը հաւասարակշռեց. մտեցաւ վրանի եզերքին, վեր բարձրացուց զայն իր գլուխովը. վրանէն դուրս նետուեցաւ ու անսահման անապատի մէջէն սլացաւ գէպի իր տէրօջը վրանը:

Շատ հեռու է Հասանի վրանը, դաւաճան է անապատի աւազը որու վրայէն կը սլանայ Ճէյրանը. ա-

ւազը կը փախչի անոր ստքերու տակէն, աւազը կ'այրէ անոր փորն ու կը խեղդէ անոր շնչատութիւնը. բայց ձէյրանի աղեղսմեւ պարանոցը բարձր կը մնայ աւազներէն: Հասանք, ամբասպնդուած, իր պարանէն բռնուած ու ձէյրանի ակօսաներէն կախուած, անոր հնթարկուած է:

Արշալոյսին, Հասանի կիներ իր վրանին առջեւ անոր կապերը քակեց ու երբ ազատուած Հասանը ոտքի կ'ելէր, ֆրենարո ու հեւասպառ ձէյրանը աւազին վրայ կը գայարուէր:

Երբ անապատի արեւը ծագեցաւ, Հասան, ձէյրանի դիակին վրայ իր ողբը կուլար:

Հասանը ազատուած էր ձէյրանի կեանքի գնովը:

ԲԱՌԵՐ.— Խորակալար՝ (խորակ-վար) այրող հովէն քրուած: **Պապ**՝ սաստիկ սափ: **Պարօտամ**՝ սաս յոգնած: **Աճակեկայ**՝ (աճ-ակեկայ) չսպասուած, մէկէն յի մէկ: **Աղեղսմեւ**՝ (աղեղ-մեւ) կար: **Քրօնարո**՝ (ֆրօ-բար) ֆրօնիֆ հասիլ:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ.— Նժոյգ տեսած էք. նկարագրեցէք անոր վիզին ձեւը, ականջները, գլուխը. — Անոր մարմինը համաչափ է. — Ի՞նչ ըսել է համաչափութիւն. — Ի՞նչ ըսել է Գաւաճան է անապատի աւազը. — Անապատի բնակիչը ո՞ր կենդանիներուն պէտք ունի. — Ինչո՞ւ. — Ձիու հաւատարմութեանը մասին ուրիշ պատմութիւններ գիտե՞ք. — Ի՞նչ կը նշանակէ «Հասանը գիտէ թէ արշալոյսը պիտի չտեսնէ»:

32. ՊԷՌՆԱՐ ԲԱԼԻՍԻ

Համբերութեան շատ գեղեցիկ օրինակ մը եղած է Պէռնար Բալիսի կեանքը:

Աղքատ ծնողքի մը զաւակն էր այս նշանաւոր մարդը: Պզտիկ տարիքէն ապակիի գործարան մը մտաւ իբր աշկերտ. նոն սորվեցաւ ապակիի վրայ գծագրութիւն ընելու արուեստը: Երիտասարդ գործաւորը նոյն ատեն հետաքրքրուեցաւ նաև յատակագիծեր շինելու արուեստով, և յաստեւ աշխատութեան մը շնորհիւ կրցաւ կատարելագործել այդ արուեստն ալ:

Այսպէսով երկու արուեստ ունեցաւ, և անոնց շնորհիւ յաջորդաբար ֆրանսայի և Գերմանիոյ շրջանը ըրաւ: Իր այցելած բոլոր երկիրները իրեն համար ուսումնասիրութեան առարկաներ էին, ամէն բան կը դիտէր, և չկար հետաքրքրական բան մը որ վրիպեր իր ուշադրութենէն: Այս պատճառաւ է որ իր գրած գրքերը այնչափ մեծ հմտութիւն մը կը յայտնեն և այնչափ ալ թաղմամբ Նիւթեր կը պարունակեն:

Օր մը, իբր նուէր ստացաւ իտալական յախճապակիէ գեղեցիկ պնակ մը՝ որուն վրայ շատ գեղեցիկ և կիտրածուած պատկերներ կային: Պէռնար Բալիսի մտածեց ինքն ալ ատանկ յախճապակի մը շինել: Գործը սակայն գիւրին չէր. թէ՛ քրոսի արհեստը չէր գիտեր, եւ թէ՛ մանաւանդ բնաւ գաղափար չունէր թէ ինչպէս պէտք է գործածել այդ կիտրածները:

Եւ սակայն, գործի սկսաւ: Կը փշրէր հողը, հազար ու մէկ բաղադրարկներ կը շինէր, իրարու կը

խառնէր ու կ'նփէր փուռի մը մէջ, համբերութեամբ սպասելով առաջ գայիք արդիւնքին: Այսպէս, ամբողջ տարի մը աշխատեցաւ առանց արդիւնք մը ձեռք բերելու: Սր մը, վերջապէս յաջողեցաւ չի՛նել ճերմակ կիտուած մը, ճիշդ այն կիտուածը որ այսօր մեր գործածած սկաւառակները կը ծածկէ:

Բայց այդ կիտուածը չէր գոնացներ զինքը. ինք կ'ուզէր գունաւոր կիտուածներ ունենալ: Այդ առաջին յաջողութենէն ֆաջայերուած, ինք իր ձեռքով փուռ մը չի՛նեց, և յամառ համբերութեամբ մը կրկին սկսաւ իր փորձերը: Քսան անգամ յաջողելու վրայ եղաւ. բայց ամէն անգամուն ալ ո՛ր եւ է արկած մը կործանեց իր յոյսերը: Որովհետեւ փուռ տաքցնելու կերպն ալ չէր գիտեր, երբեմն իր պատրաստած խմորը կ'այրէր մէկ կողմէն, մինչդեռ միւս կողմը բնաւ չէր եփեր: Երբեմն ալ այլ և այլ գոյներ առաջ բերելու համար փուռին մէջ գրուած նիւթերը իրարու կը խառնուէին և այլանդակ գոյն մը կը ստանային: Անգամ մը, փուռին կամարը փլաւ աշխատած միջոցին, և ուրիշ անգամ մըն ալ, մինչդեռ յաջողութեան մեծ բան մը չէր մնացած, փոշիէն արուեցաւ իր աշխատութիւնը:

Այս արկածները երբեք չյուսահատեցուցին Պէտնար Բալիսին: Ընդհակառակը, միշտ աւելի համբերութեամբ կ'աշխատէր: Կինը, զաւակը և դրացիները զինքը յիմարի տեղ կը գնէին: Ամբողջ հարստութիւնը վատնեց այդ աշխատութեան համար. անօթի մնաց, բայց երբեք յոյսը չը սպակեցաւ իր քով, և միշտ առաջ տարաւ իր փորձերը: Սր մը, երբ ալ վատելիք փայտ չէր մնացած, փուռը չպաղեցնելու համար,

անոր մէջ նետեց տանը բոլոր կարասիները, ինչպէս նաեւ իր սննեակին ձեղունին տախտակները:

Ամբողջ տասնըվեց տարի այսպէս աշխատելով վերջապէս յաջողեցաւ, և սկսաւ պատրաստել գունաւոր կիտուածով սկաւառակներ և անօթներ՝ որոնք այսօր ոսկի պնակներէ աւելի կ'արժեն:

Քիչ անգամ տեսնուած է համբերութեան այս աստիճան գեղեցիկ օ, ինակ մը: Ամբողջ տասնըվեց տարի յաջորդաբար ամէն բան գոնել նպատակի մը համար, վրայ տալ իր հարստութիւնը, առողջութիւնը, անձնական շահը, շարունակ նեղուելով գրամի պակասէն, ծաղրուելով և արհամարհանքի ենթարկուելով, գրեթէ անօրինակ բան մըն է մարդկութեան պատմութեան մէջ:

ԲԱՌԵՐ — Կիտուածուած՝ կեօ կեօ զոյնզոյն բանուած: **ՆՇԱՆԱՆՈՐ**՝ երեւիլի, մեծ անուց ունեցող: **ՍԱՐԱՍԻՆ**՝ միտ տեղ: **ՇԵՐԱՆՆԵՐ ԲՆԵՂ**՝ չորս կողմը ցրելի: **ՎՐԻԱՅԻՂ**՝ փայտիլ: **ՔՐՈՒՆ**՝ հողէ ամաններ շինող: **ՔԱՊԱՊՐԱՔԻՆԻՆ**՝ այլեայլ ճիւղերու խառնուրդ: **ՔԱՊԱՅԻՐՈՒՄ**՝ ոյժ առնել: **ԱՅՍԱՆՊԱԿ**՝ եզեղ: **ԱՆՕՐ**՝ աման: **ԱՆՕՐԻՆԱԿ**՝ նմանը չունեցող:

ԸՆԴՂԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ — Ի՞նչ է նշանաւոր մարդ մը.— Մեր ազգին նշանաւոր մարդիկը որո՞նք եղած են, ինչ՞ու նշանաւոր են. — Կիտուածուած ի՞նչ առարկաներ տեսած էք.— Ի՞նչ տարբերութիւն կայ սովորական սկաւառակի մը եւ յախճապակիէ սկաւառակի մը միջեւ:

ՈՒՍՈՒՅՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ — Համբերել կայ ծուլացալով, համբերել կայ աշխատելով — Թեւեր ծալելով համբերելը աւելի վաս է քան անհամբերութիւնը. — Համբերութեան եւ աշխատութեան շնորհիւ՝ քրեմիի տեղը կրնայ սնդուս դառնալ:

33. ՄՐՋԻՒՆԻՆ ԴԱՍԸ

Անգամ մը՝ Լէնկթիմուր՝ պղտիկ քաղաք մը պաշարած էր անաղին բանակով:

Ամբոներ անցած էին պաշարելէն ի վեր, բայց չէր կրցած քաղաքը առնել:

Ամէն առտու, արշալոյսին, իր զինուորները կատաղութեամբ կը յարձակէին պարխայներուն վրայ, բայց ի զուր: Քաղաքը պաշտպանողները միշտ ետ կը մղէին այդ յարձակումները, և աշխարհակալը տխրութեամբ կը տեսնէր որ իր զինուորներուն ամէնէն քաջերը մեռած կ'իյնան պարխայներուն տակ:

Վերջապէս աշխարհակալը յուսահատեցաւ և հրամայեց իր զօրապետներուն որ հաւաքեն զինուորները ու ետ դառնալու պատրաստութիւն տեսնեն:

Այն օրը ուր պիտի մեկնէին, Լէնկթիմուր նստած էր վրանին մէջ և Տարտեկ կը խորհէր իր անյաջողութեան վրայ: Ինք, մեծ ու անաղոր աշխարհակալ մը, որ այնչափ բանակներ ջախջախած և այնչափ քաղաքներ առած էր, չկարենա՞ր այդ աննշան քաղաքին տիրել: Շատ ամօթալի կը թուէր իրեն այս պարտութիւնը:

Մինչդեռ այսպէս կը խորհէր, յանկարծ մըջիւն մը տեսաւ որ բերանը ցորենի կտոր մը առած՝ վրանին շաթէն վեր կ'ելլէր:

Լէնկթիմուր, իր մտմտութեն ազատելու համար, ձեռքի բարակ գաւազանով զարկաւ մըջիւնին: Տկար միջատը վար ինկաւ, առանց բերնի ցորենը ձգելու:

Բայց անմիջապէս վերջ նորէն սկսաւ վրանն ի վեր ելլել:

Լէնկթիմուր երկրորդ անգամ մըն ալ զարկաւ ու վար ձգեց զայն: Մըջիւնը սակայն դարձեալ նոյն ճամբով սկսաւ վեր ելլել:

Այսպէս տասն անգամ, քսան անգամ աշխարհակալը վար ձգեց մըջիւնը: Բայց անիկա, առանց յուսահատելու, միշտ վրանն ի վեր ելաւ, մինչեւ որ Լէնկթիմուր յոգնելով՝ թողուց որ երթայ ուղած տեղը:

Մըջիւնին այս ընթացքը դաս մը եղաւ աշխարհակալին, որ ըսաւ ինքնիրեն.

— Հիմայ միայն կը հասկնամ թէ զօրութիւնը յարատեութեան մէջն է: Այս աննշան ու տկար միջատը յարատեութեամբ յաղթեց ինծի. ինչո՞ւ համար ես, զօրաւոր աշխարհակալ մը, չկարենամ յաղթել սա պղտիկ քաղաքին: Փորձենք նորէն:

Իսկոյն դուրս ելաւ վրանէն և արդէն իսկ մեկնելու պատրաստուած բանակին հրամայեց պատերազմի պատրաստուիլ, յաջորդ առտու նորէն քաղաքին վրայ յարձակելու համար:

Հետեւեալ օրը, տակաւին արեւը չծագած, քաղաքը առնուած էր:

ԲԱՌԻՐ. — Պարխայ՝ հաղաճեալ շուրջը պատկանութեան համար հաշուած հաս ու ամուր պաս: Տարտեկ՝ շխտութեամբ, սիրք կատարած: Ահաւոր՝ վախ պատճառող: Աննուան՝ կարեւորութիւն չունեցող:

ԸՆԴՆԱՅՆՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ. — Ո՛վ էր Լէնկթիմուր. ի՞նչ դեր խաղացած է պատմութեան մէջ. — Ի՞նչ է աշխարհակալ մը. — Որո՞նք են աշխարհի մեծագոյն աշխարհակալները:

ՈՒՍՈՒՑՉԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Չախողումովի մը առ-
ջեւ պէտք չէ յուսանալի, պէտք է գործը վերսկսիլ. — Յիմարութիւն
է սկսիլ այն սեռակ զործեր զորս անաւարտ պիտի բողոքենք. — Կա-
թիլ կաթիլ վազող ջուրը վերջ ի վերջոյ ֆարս կը ծակէ. ակռայի
պզտիկ հարուածներով մուկը հաստ պարտներ կը կորէ. կացիներ
անհետան հարուածներով մեծ կաղնիներ կը տալայից. սակայն ա
նանց յարատեւութեան ասոնց ոչ մէկը կը կատարուի:

34. ՅԱՐԱՏԵԻՒՒ

Երբ ամէն մարդ աշխարհի մէջ
Քախալէն աւար մ'առած քայլէ,
Ի՞նչ շահ ունիս, հեկ պատանի,
Անմիտ լացէ ու սգալէ...

Տե՛ս, կարճ են կեանքն ու իր ժամեր
Հեզոնո՞ր բերեն ճակատից ալիք.
Մ'ըլլար յիմար ու խաղալիք,
Դնա՛ առաջ, միշտ դէպի վեր:

Որբ ես եղեր, ի՞նչ փոյթ քեզի,
Բիւրաւորներ կան քեզի պէս,
Պահէ՛ ցաւերդ սրտակից.
Արցունքն հողոյդ մէջ թող հոսի:

Օ՛հ, գարունէ գարուն անցիր,
Միծառի պէս կամ զներք քիթեր:

Մտղկէ ծաղիկ, մեխակ վարդեր,
Դու հորիզոնն ունիս անծիր:

Սին, անիմաստ վիշտերը թո՛ղ,
Նոր եռանդով փարե կեանքիկն,
Կ'արտասուեն վատն, վատն ու սին.
Դիւցա՛ղն եզիր բախտին յազթող:

Ռ. ՈՐԲԵՐԵԱՆ

ԲԱՌԵՐ. — Սուտը՝ բաժին: Հէ՛ք՝ բուստ, խեղն: Հեզոնո՞
նեզոնոյ, խեղացոյ: Ալի՛ք՝ ներմկած մազեր: Մտակէ՛զ՝ սիրտ ա-
րող, ցաւ պատճառող: Հներք քիթերն՝ քիթերն ի կի պէս: Անծիր՝
ծայր, սանման չունեցող: Սին՝ պարագ: Կեանքիկն փարիլ՝
ապրիլ: Վեհա՞ յուսանաս:

ԸՆԴՂԱՑՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Յարատեւութեան օրինակներ բերէք
ծեր դպրոցի կեանքէն. — Ի՞նչ է հորիզոնը:

ՈՒՍՈՒՑՉԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Յարատեւութեան մեծա-
զայն բարիքներէն մէկն ալ ձանձրոյթը վանելն է: — Շատ չարիքներ
յանախ ձանձրոյթի արդիւնք են. — Մեծ աւխատութիւնները ո՛չ թէ
զօրութեամբ, այլ յարատեւութեամբ կը կատարուին. — Յառաջի-
մենք, մի՛տոս յառաջդիմենք, որչափ ալ քիչ յառաջդիմենք, միտոս յա-
ռաջդիմած ենք նորէն:

35. ԽՌՆՋԱՅԼԸ

Դասատուն՝ գոց բնիւր համար ոտանաւոր մը
սուած էր Լեւոնի: Կիրակի օր մըն էր, և Լեւոն, ի-
րենց պարտէղին պատին տակ նստած, չէր կրնար գոց
ընել ոտանաւորը ու սիրտը կը նեղուէր:

եթէ քիչ մը յողնէր, և քանի մը անգամ շարունակ կարգար, հարկաւ այդչափ ծանր չպիտի գար դասատուին յանձնած աշխատութիւնը: Բայց Լեւոն կ'ուզէր մէկ անգամ կարգալով բառ առ բառ միտքը պահել, ինչ որ անկարելի էր արդէն:

Պահ մը, ա՛յն աստիճան աւելցաւ նեղարտութիւնը որ զիրքը խոտերուն վրայ նետեց և լալ սկսաւ:

— Ի՞նչ ունիս, զաւակս, ըսաւ մայրը որ պատին տակ նոր բացուած վարդերը կը քաղէր:

— Չեմ կրնար գոց ընել սա ոտանաւորը, պատասխանեց Լեւոն:

— Ինչո՞ւ, այդչափ դժուար է, հարցուց մայրը, տեսնեմ անգամ մը թէ ի՞նչ է:

Լեւոն ցոյց տուաւ ոտանաւորը: Մայրը կարգաց իսկոյն, և դարմացեամբ հարցուց.

— Բայց շատ դժուար բան մը չէ ասիկա, ինչո՞ւ չպիտի կրնաս գոց ընել:

— Օ՛հ, մայր ըսաւ Լեւոն, կարդացի անգամ մը և բառ մը անգամ միտքս չմնաց, ինչպէ՞ս պիտի կըրնամ գոց ընել:

— Կը տեսնես որ քո՛ւկդ է յանցանքը և ոչ թէ ոտանաւորինը. ո՞վ ըսաւ քեզի թէ մէկ անգամ կարգալով կրնաս ասիկա գոց ընել. ոչ միայն դուն, այլ քեզմէ շատ աւելի մեծ տղաքն ալ չեն կրնար յաջողիլ, յարատեւել գիտցիր նախ, առէն մէկ տողը կարգա՛ քանի մը անգամ շարունակ, և պիտի տեսնես որ կարծածից չափ դժուար բան մը չէ:

Յետոյ, պատին վրայէն սողացող խոնջայլ մը ցոյց տալով, աւելցուց.

— Նայէ՛, սա խոնջայլը կէս ժամ առաջ ճամբայ ելաւ պատին ստորոտէն, և տակաւին հազիւ կանգուն

մը տեղ առաջ գացած է. ի՞նչ ընէ խեղճը, Նշատ գանդաղ է, յանցաքը իրը չէ, դանդաղութիւնը բնական թերութիւն մըն է իրեն համար: Բայց ատոր փոխա-

րէն՝ յարատեւելու առաքինութիւնը ունի: Երբ կէս ժամ առաջ պատին տակէն ճամբայ ելաւ, գիտէր թէ շատ ժամանակ պիտի յառաջանայ մինչեւ կասարը հասնելու համար, և սակայն չյուսանատեցաւ, առանց վըհատելու կը յառաջանայ, և յարատեւութեան շնորհիւ պիտի հասնի պատին կատարը հոգ չէ թէ քիչ մը ուշ: Խոնջայլի մը չա՞փ ալ չկաս:

Լեւոն ամօթով մնաց, լացը դադարեցուց, և այս անգամ մօրը պատուիրածին պէս գոց ընել սկսաւ: Կէս ժամ ետքը՝

— Մա՛յր, կ'ըսէր, իրաւ յարատեւութիւնը շատ աղուոր բան է եղեր, պատուիրածից պէս ըրի և շուտ մը սորվեցայ ոտանաւորը:

— Այո՛, զաւակս, ըսաւ մայրը, յարատեւութիւնը շատ օգտակար առաքինութիւն մըն է մարդոց համար, ջանայ որ ամէն բանի մէջ օգտուիս անկէ, և ոչ թէ միայն ոտանաւոր գոց ըրած ատենդ:

ԲԱՌԵՐ.— Ստորո՞ւ սակը: Կասար՝ գագարը, ամենէն ծայրը:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ տեսակ կենդանի է խոնջայլը.— Ինչո՞ւ համար զանգազաչարժ է.— Լեւոն ինչո՞ւ չէր կրնար ոտա- նաւորը գոց ընել.— Մայրը ինչո՞ւ խոնջայլը օրինակ բերաւ.— Ի՞նչ էր Լեւոնի թերութիւնը.— Ի՞նչ է խոնջայլին յատկութիւնը:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Կեանքը իմենից դժ- ուարութեանց անվերջ օղբայում մըն է. իւրաքանչիւր գործի առթիւ միտք մեր դէմը պիտի գտնենք ա՛յն տեսակ խոսքեր՝ որոնք առաջին առթիւ անբնկեցիլի պիտի բռնին մեզի. եթէ գիտնանք յնուսանալիլ եւ յամառ յարասեւութեամբ այդ դժուարութեանց դէմ կռուիլ, պիտի տեսնենք որ ամենցմէ գրեթէ ոչ մէկը անպարտելի է.— Ամէն գորու- թիւն ժամանակով եւ համբերութեամբ կը գոյանայ:

36. ԵՐԿՈՒ ԹԻԵՐԸ

Հողագործ Թովմաս օր մը իրենց զիւզին ուսուցչին հետ նաւակով կը ձամբորդէր գետին վրայէն:

Թովմաս կը տեսնցար որ զբացի հողասերը, Ղուկաս, չա՛տ աւելի լաւ և առատ բնո՞յ կ'ունենայ ամէն տարի:

— Ես այ, կ'ըսէր Թովմաս, անոր չափ եզ ունիմ, յետոյ անկէ աւելի ումեղ եմ և անկէ աւելի կ'աշխատիմ: Ուրեմն ինչու՞ անոր բերքը իմինէս աւելի լաւ և առատ կ'ըլլայ:

Ուսուցիչը որ երկար ատեն մտիկ ըրած էր անոր տեսուցները:

— Թովմաս, ըսաւ, ատոր մէջ զարմանալու բան

չկայ, Ղուկաս միշտ քու բերքէդ աւելին ու լաւը պիտի ունենայ:

— Բայց ինչո՞ւ, չէ՞ մի որ ես անկէ աւելի կ'աշխատիմ, և անկէ աւելի առողջ, անկէ աւելի ուժով եմ:

— Այո՛, բայց ոչմն ու առողջութիւնը չեն բաւեր մարդուս. ուրիշ բան մըն ալ պէտք է, բան մը զոր Ղուկաս ունի և դուն չունիս:

— Ի՞նչ բան:

— Ուսմունք:

— Գնա՛ գործիդ, Աստուածդ սիրես, ըսաւ Թովմաս խնդալով, ուսմունքը ի՞նչ պէտք է ինձի, երբ այսչափ առողջ ու զօրաւոր եմ:

Խնդալու կարգը ուսուցչին եկաւ:

— Մի՛նա՛ս, ըսաւ նաւալարին գառնալով, նաւակդ աւելի չուտ և աւելի ապահով առաջ տանելու համար ի՞նչ կ'ընես:

Գանձ, Միզին

— Երկու թիերը մէկանց կը քաշեմ, պատասխանեց նաւավարը:

— Մէկ թին չի՞ բաւեր:

— Ո՛չ, նաւակը ծուռ կ'երթայ և շուտ չի հասնիր: Աստուցիչը թովմասի դարձաւ:

— Լսեցի՞ր, ըսաւ անոր, ինչպէս որ նաւակը մէկ թիով չի կրնար լաւ քայլել, այնպէս ալ մարդ միայն առողջութեամբ և ուժով չի կրնար յառաջգիմել: Աստուանքն ալ պէտք է իրեն, ապա թէ ոչ զանդադորէն միայն կրնայ յառաջանալ: Տե՛ս, Ղուկաս որ կարգալ գրել գիտէ, գրքերու շնորհիւ կը հասկնայ թէ լաւ ցորեն հասցնելու իամար ի՞նչպէս պէտք է աշխատել և ի՞նչ ննարքներ ի գործ դնել: Դուք որչա՞ք որ ալ շատ բան գիտնաք, գրքերը ձեզմէ աւելի բան գիտեն միշտ: Ղուկաս գրքին կը հետեի, և հակառակ քեզմէ նուազ առողջ ու նուազ զօրաւոր ըլլալուն, քու բերքէդ շատ աւելի լաւ և շատ աւելի առատ բերք կ'ունենայ ամէն տարի:

ԲԱՌԻՐ.— Յրանցայ՝ զանգասիլ: Հողատէր՝ հող, արտ ունեցող: Ինք՝ արեւու տուած արդիւնք: Յրանց՝ զանգաս: Աւձեղ՝ զօրաւոր:

ԸՆԴՆԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ — Ի՞նչ է հողատէրը.— Նկարագրեցէր սոգէտ եւ ուսեալ մարդոց տիպարներ. ի՞նչ բախտ կը վիճակի առաջինին. ի՞նչ բախտ կը վիճակի երկրորդին.— Ինչպէ՞ս պէտք է սորվիլ.— Ո՛ւր կարելի է ամէնէն լաւ սորվիլ.— Ե՞րբ, ո՞ր տարիքին մէջ ամէնէն աւելի ուսանելու յարմարութիւն ունինք.— Ինչպէ՞ս պէտք է վարուինք այդ շրջանին:

ՈՒՍՈՒՅՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Միտն ալ սնունդի կը կարօտի՝ ինչպէս մարմինը եւ որտե՞ն աւելի հեշտ է միտը կեռակ-

րելը.— Լաւ գրեք մեր մեծագոյն բարեկամներն են միտ, բարիք զոր կը հայքայքեն մեզի, անփոխարինելի է — Անուամ մարդը անասնական հակումներու հակամէտ է կը ննանի նաեւ դեկ յունեցող նաւակի մը, շուտով կը մտորի:

37. ՆԱԻԱԿՆԵՐ

Գարնան անուշ երկինքին տակ,
Մովին վրայ շինջ ու կապուտակ,
Որ փոքիտրի մեղմ հովէն,
Նաւակներ կան ա՛նա երկու
Որոնք՝ մրցակից մէկ մէկու՝
Պիտի հեռուն արշաւեն:

Գարափին մօտ, երկսեռ խումբեր
Հետաքրքիր ու անհամբեր
Սօսին, վիճին շարունակ,
Իրարու մէջ բռնեն գրաւ
Թէ ո՞րն առնէ պիտի դիւրաւ
Առաջնորդեան մրձանակ,

Մեկնումի նշանն երբ կը արբուի,
Իսկոյն ջրդուս ու կորովի

Կը շարժին զոյգ զոյգ թեւեր,
Թեւերն հումկու նաւագներուն,
Որք, թիւերով, գիմեն հետուն,
Դիմացի եզերքն ի վեր:

Կը հեռանան... Ու կ'երեւին
Լոյծ երեսին վըրայ ծովին
Երկու կէտեր սև, փոքրիկ...
Հասնելու մօտ նըպատակին
Թուխ ամպերէն, որոտագին
Պայթին մըրրիկ, փոթորիկ...

Մին այն երկու նաւակներէն
Գործածէ զեկն եւ ուժգնօրէն
Կուրծք տայ գոռ ալիքներուն,
Մինչդեռ ջուրերուն զէմ արի՛
Միւսն յուսահատ կը պայքարի
Ուղեկորոյս, երեւուն:

Մին հոսանքին կը տկայ քաջ,
Եւ անխոտոր գնալով առաջ
Դիմացն հասնի անխափան,
Մինչ միւսն որ զեկ չունի, ափոս՝,
Թափառելէ ետքն հոն ու հոս,
Կ'ընկըզմի միշտ կէս ձամբան:

Տըզա՛ք, կեանքն որ պիտի ապրինք՝
Մով մ'է, ուր տիրէ փոթորիկ...

Պէտք է գիտնաք զուք աղէկ
Թէ՛ խելք, ուսմանք և կամք նըգօր
Միայն կրճան հանապազօր
Մասայիլ ձեզ իրբու զեկ:

ԱՄՓՍՍԼԱՆ

ԲԱՒԻՆՐ. — ԶԻՅԶ՝ յասկ: Լայժ՝ քուլ: Ուղեկորոյս՝ համ-
բան կորսնցուցած: Երեւուն՝ դողողացող: Անխոտոր՝ առանց
խոտորելու: Մըցակից՝ իրարու հետ մըցող: Անաջնութեան՝ ա-
ռաջին հասնելու: Տոկալ՝ դիմանալ: Անխափան՝ առանց արգել-
քի հանդիպելու: Հանապազօր՝ ամէն օր: Արտակ՝ արագ արագ
յառաջանալ: Զգուս, կորովի՝ ուժով: Որոտագին՝ որոտայով,
մեծ աղմուկ հանելով: Գոս՝ զոռացող, մեծ աղմուկ հանող: Արի՛
քաջ: Պայքարիլ՝ կռուիլ: Փոթորիլ՝ փոք փոք բլլալ: Մեղմ՝
քեքել:

ԸՆԴԼԱՑՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ինչ է զեկին զերբ նաւագնացու-
թեան մէջ. — Ինչու առանց զեկի նաւը ետ կը թայ. — Որո՞նք
են լաւ ուսանելու սրամանները:

ՈՒՍՈՒԾՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ. — Գիտնալ անհրաժեշտ է,
բայց աւելի անհրաժեշտ է զիտցածը տարածել. — երբ աւիարհի սկզ-
բնաւորութենէն ի վեր մարդիկ միայն իրենց սեփականացնէին իրենց
ձեռք բերած ծանօթութիւնները, այսօր մարդկութիւնը նախնական
վայրենութեան օրանէն ելած չլիտի բլլար. — իրարու ձեռք տալով,
իրարու օգնելով, իրարու զիտցածէն օգտուելով է որ մարդիկ այնքան
մեծ զիւտեր բրին աւագամարտուեցան. — Միտք օգնեցէ՛ք ձեր բն-
կերներուն, որգետիկ հեշտի հետեւին դատերուն եւ չգրկուին անոնց
բարիքէն:

38. ԶԱՐԵՇԻ ԵՐԱԶԸ

Աստու մը՝ Զարեհ հօրը քով գնաց և ըսաւ անոր.

— Հայր, չես գիտեր ի՞նչ աղուոր երազ մը տեսայ այս գիշեր:

— Ի՞նչ տեսար, պատմէ նայիմ, ըսաւ հայրը:

— Հայր, հարուստ, շատ հարուստ մարդ մը եղած էի. ծառաներ, ձիեր, կառքեր, վերջապէս ամէն բան ունէի: Տունս դրախտ մըն էր, աղուոր կարասիներ, ծանրագին գորգեր, նկարներ, զարդեր և տակաւին այնչափ աղուոր բաներ կային անոր մէջ որ միտքըս չմնաց: Երբոր հրաման ընէի՝ անմիջապէս կը հընազանդէին ինձի. ծառաները կը վազէին և շուտ մը ուղածս կը բերէին: Յետոյ՝ շատ դրամ ունէի, փափաքած բանս կը գնէի, և այնքան առատութեամբ կը վճարէի որ միշտ շնորհակալութիւն կը յայտնէին ինձի և զիս կը պատուէին:

Աւմէնը այս չէ: Գեղեցիկ անարանոց մը ունէի օղաւեռ տեղ մը. ամառները այնտեղ կ'անցընէի: Ամառանոցը կանանչ մարգագետինով շրջապատուած էր, և այդ մարգագետինն մէկ կողմէն ալ դեռ մը կը սահէր. հազար տեսակ ծաղիկներ կային այնտեղ. ախ, հայր, չես գիտեր ի՞նչ աղուոր էր: Ամառանոցէն քիչ մը անդին ընդարձակ անտառ մը կար ուր բազմաթիւ թռչուններ անուշ անուշ կը զեղզեղէին: Երբոր ամառանոցէն դուրս կ'ելլէի, բոլոր գիւղացիները բարեւի կը կենային ճամբուս վրայ: Այնտեղ ալ շատ մը ծառաներ ունէի, շարունակ ձի կը հեծնէի, և ինչ որ ուզէի շուտ

մը կը բերէին: Ետ երջանիկ էի, հայր: Բայց երբ արթնցայ՝ բան մըն ալ չգտայ: Ո՛չ ամառանոց կար չուրջս, ոչ մարգագետին: Ի՞նչ կ'ըսես, հայր, աղուոր երազ չէ՞:

— Երազդ աղուոր է, տղաս, բայց պէտք է ախտատիս որ զայն իրականացնես:

— Կարելի՞ բան է, հայր:

— Ինչո՞ւ կարելի չըլլայ, կը բաւէ որ լաւ աշխատիս զպրոցին մէջ, միշտ ուշադրութեամբ հետեւիս դատարարակից խօսքերուն, աղէկ մը սովրիս դատարդ, զարգանաս ու մեծ մարդ ըլլաս: Մարդ երբ զարգացում ունի, կրնայ ամէն բանի հասնիլ, կրնայ հարուստ ըլլալ, յարգուիլ ու մեծերու կարգը անցնիլ:

— Հայր, աւելի լաւ չէ՞ որ մարդ առաջուրնէ հարուստ ըլլայ, և առանց ուսման յոգնութիւնը քաշելու՝ այդ աղուոր բաները վայելէ:

Ձէ՛ տղաս, չէ՛, ատիկա շատ սխալ մտածում մըն է: Որովհետև, եթէ նոյն իսկ հարուստ ալ ըլլաս, նորէն զարգացման շնորհիւ է որ պիտի յաջողիս հարըստութիւնդ պահպանել և աւելցնել: Ի՞նչ օգուտ ունի դրամը, եթէ չես գիտեր զայն օգտակար կերպով գործածել: Վատնուելով վատնուելով պիտի հատնի վերջապէս, և դուն նորէն պիտի աղքատանաս: Զարգացումն է որ քեզի պիտի սովրեցնէ թէ ի՞նչպէս պէտք է գործածել հարստութիւնը, և թէ ի՞նչպէս կարելի է զայն աւելցնել:

ԲԱՌԵՐ. — Իրանցոցին՝ սուղ: Նկար՝ պակեր: Ամառանոց՝ ամառուան քնակալքեան յատկ շուկ: Օղաւեռ՝ աղուոր օղաւնոց: Գեղեցիկ՝ բազումներու երգելը: Բուականացնել՝ յաջողնել:

ԸՆԴՂԱՅԵԼԻ ԿԵՏԵՐ.— Ի՞նչ հասկցար Ձարէհի հօրը խօսքերէն.— Ինչո՞ւ հարուստ ըլլալէն աւելի անհրաժեշտ ու կարեւոր է ուսնալ ըլլալը:

ՈՒՍՈՒՅՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Դրամը մարդս հարուստ կը դարձնէ, ուսմանը մարդս մը մեծցնէ,— Իր նմաններուն օգտակար ըլլալու, լաւ առնեսաւոր, լաւ գործատու ըլլալու համար միտք աւելի ուսանելու ձգտելու ենք.— Չի բաւեր միայն դպրոցին մէջ սարգաւածը.— Պէտք է զարգանալ ասիկա անհրաժեշտ է ո՛չ միայն լաւ մարդ, այլ նաեւ լաւ քաղաքացի մը դառնալու համար.— Պէտք է սարգիլ երկրին կարգերը. օրէնքները, քէ՛ իր իրաւունքները պաշտպանել կարենալու եւ քէ՛ ուրիշներու իրաւունքները յարգելու համար:

39. Ա Ղ Ի Ի Ս Կ Ր Ո Ղ Մ Ա Ր Դ Ը

Մարդիկ առհասարակ կ'արհամարհեն աննշան բաներն ու կը սպասեն աւելի մեծ գործերու, որպէս զի անոնցմով իրենց կարողութիւնը ցոյց տան:

Աննեբելի սխալ մըն է մտածել թէ՛ մարդիկ մեզի մեծ գործեր պիտի վստահին երբ մենք փոքր գործերու մէջ հաւատարիմ չենք եղած:

Վաճառական մը հետեւեալ դրուագը կը պատմէ.

«Տարիներ առաջ, առաւօտ մը, կը պատրաստուէի գործիս երթալ, երբ ծառաս եկաւ ինձի հազարդելու թէ դուրսը մարդ մը ինձի կը սպասէ»:

Երբ դուռը դացի, մարդը օգնութիւն խնդրեց ինձէն, ըսելով որ՝ բազմամեղամ ընտանիքի մը հայրն էր, կինը հիւանդ էր իսկ ինքը ուտելիքի ու դարմանումի համար դրամ չունէր:

— Դուն առողջ ու զօրաւոր մարմին մը ունիս, ըսի, ինչո՞ւ համար չես աշխատիր:

— Պարզապէս, որովհետեւ գործ չեմ կրնար գրանել, աէ՛ր:

— Եթէ քեզի գործ մը յանձնեմ, ի՞նչ վարձք կ'ուզես:

— Դուք ինչ որ յարմար գտնէք, բան մը որով կարենամ ընտանիքիս հացը գտնել:

Մարդը փորձելու համար, աշատ լաւ, ըսի, քեզի ժամը քսան դահեկան պիտի տամ, եթէ դուն այս ազիւսը թելիչ տակը առած, հինգ ժամ առանց կանգ առնելու մեր թաղամասին մէջ շրջան ընես»:

— Ծնորհակալութեամբ կ'ընդունիմ ձեր առաջարկը, պատասխանեց:

Ազիւս մը առնելով մարդուն թելին տակը դրի, ան սկսաւ քալել, ես ալ գործիս գացի: Միտքէս չանցուցի թէ մարդը պիտի կատարէր իր յանձնառութիւնը, չէի ակնկալեր թէ կէս օրին, տունը վերադարձիս հոն պիտի գտնէի զինքը, սակայն, երբ տունիս մօտեցայ, տեսայ որ, ան ազիւսը թելին տակը, կը քալէր: Խումբ մը տղաք իր ետեւէն կ'երթային զինքը ծաղրելով. անոնց շաղակրատութիւններուն ու հարցումներուն միակ պատասխան մը ունէր.

— Դործս մի՛ արգիլէք, զիս մի՛ կեցնէք:

Մօտեցայ իրեն, թելը բռնեցի, տունս տարի զինքը ու հարիւր դահեկան տուի իրեն իրր աշխատավարձ: Ան պատմեց որ իր շրջազայութեանը միջոցին, տիկին մը զինքը հարցաքննելով, այս խորհրդաւոր գործին պատճառը հասկցած ու քսան դահեկան տուած էր իրեն, ուրիշներն ալ տեղեկանալով նոյնպէս օգնած էին իրեն:

— Սակայն վաղը ի՞նչ պիտի ընեմ, ըսաւ :

— Ինչո՞ւ, ըսի: այսօր քեզի օժանդակողներէն մէկուն կ'երթաս վաղը, գործ մը կը խնդրես, իսկ ցորեկին կուգաս ինծի տեղեկութիւն մը տալու :

Յաջորդ կէսօրին եկաւ ինծի ու հաղորդեց թէ օրական 80 դահեկանով տեւական գործ մը ապահոված էր սակայն, մեկնելէ առաջ, խնդրեց որ ազիւօր իրեն տամ: Տուի. ան՝ մեկնեցաւ շնորհակալութիւն յայտնելով :

Այս միջադէպէն երեք չորս տարի վերջ, հանրակառքի մը մէջ, վայելչագոյնս մարդ մը ժպտելով մօտեցաւ ինծի ու հարցուց թէ՛ կը ճանչնայի՞ զինքը տեսնելով իմ վարանու մը, հարցուց :

— Այիւս կրող մարդը չէ՞ք յիշեր: Պատմեց թէ՛ ան հիմա սեփական գործի աէր էր ու երջանիկ :

— Իսկ, ի՞նչ ըրիք ազիւօր հարցուցի:

— Այդ ազիւօր, տէր, միշտ մեր զարդասեղանին վրայ կը գտնուի. մեր ունեցած ամենաթանկագին գոյքն է ան. մեր բախան ու երջանկութիւնը անոր կը պարտինք :

Չինք բախտաւոր զարձնողը ազիւօր չէր, այլ իր հաւատարմութիւնը :

ԱՌՅԻՐ.— Գրուագ՝ եղելու իւն, միջադէպ: Յանձնառութիւն՝ ընդունիլ: Ետպահաս՝ աստիսա: Վայելչագոյնս՝ (վայելչագոյնս) գեղեցիկ, յարմար, վայելուչ հազուս:

ՀԱՐՅՈՒՄՆԵՐ.— Բոյր աղբատները այսպէս պարկեշտ ու աշխատասէր կ'ըլլան.— Բոյր հարուստները այսպէս բարեպիտ ու մարդասէր են.— Չկան կեղծ ազրատներ, որոնք մութացկանութիւնը արճեստ ըրած են.— Պէտք է քաջատերիլ այս տեսակ մութացկանները:

40. Ս. ՄԵՍՐՈՊ

Տասնընից դար առաջ՝ Հայերը իրենց յատուկ տաներ, հայկական այբուբէն չունէին: Հայերը կուգաչառութիւնը լքելով քրիստոնէութիւնը ընդունած էին, բայց հայ եկեղեցիներու մէջ արարողութիւնները կէս մը յունական լեզուով տեղի կ'ունենային, կէս մըն ալ ասորական լեզուով :

Եթէ աւելի երկար ատեն այդպէս սեփական տաներէ և գրականութենէ զուրկ մնային, բնականաբար պիտի ձուլուէին օւրեշ ազգերու հետ, Յոյն կամ Պարսիկ պիտի դառնային, և այսօր հայ ազգը գոյութիւն չպիտի ունենար: Եւ կամ վայրենիներու պէս անկիրթ և անուսում մնալով, Հայերը այսօր տեղ չպիտի ունենային քաղաքակիրթ ազգերու շարքին մէջ :

Բայց ա՛հ հինգերորդ դարուն սկիզբները համեստ հայ գիւղացի մը մեր ազգը փրկեց կորուստէն :

Այդ գիւղացին Ս. Մեսրոպն էր :

Իրեն աջակից ունենալով Ս. Սահակ կաթողիկոսը, Ս. Մեսրոպ սկսաւ աշխատիլ հայ այբուբէնը կազմելու: Երկար ճամբորդութիւններ ըրաւ. ասոր համար, բոլոր ազգերու այբուբէնը քննեց, շարաչար աշխատեցաւ, և վերջապէս յաջողեցաւ կեղծել այն տեսակ տաներ, որոնցմով կարելի էր արտայայտել հայկական լեզուն բոլոր հնչիւնները :

Մեր պատմութեան ամէնէն մեծ դէպքն է Ս. Մեսրոպի գիւտը :

Այս գիւտին շնորհիւ է որ Ս. Մեսրոպ, Ս. Սահակ

և իրենց աշակերտները կրցան հայերէնի թարգմանել
 Աստուածաշունչը և եկեղեցական արարողութիւննե-
 րը. անոր շնորհիւ է որ հայերը կրցան հայ լեզուով
 ազօթել իրենց եկեղեցիներուն մէջ: Դարձեալ այդ
 գիւտին շնորհիւ է որ անկէ մինչեւ մեր օրերը գիր ու
 գրականութիւն ունեցանք, թարգմանեցինք և մեր
 ժողովուրդին մէջ տարածեցինք քաղաքակիրթ ազգե-
 րու լուսազոյն գրուածքները, և մենք ալ յառաջադի-
 վեցինք ու քաղաքակրթուեցանք:

Ս. Մեսրոպ մեր Ազգին առաջին ուսուցիչը և մե-
 ծագոյն երախտաւորն է:

ԲԱՆԻՆԻ.— Դար՝ հարիւր տարուան օրքան: Մեփական՝ իրեն
 յառուկ, իրեն պակասող: Չուշուի՛ յառուսի, ճայմանայ. Եար՝
 կարգ: Աջակից՝ օգնական: Կերակո՛ շինել: Արտայայտել՝ երե-
 ւան բերել: Յառաջդիմել՝ կատարելագործուիլ: Երախտաւոր՝
 երախտագիտութեան արժանի մարդ:

ԸՆԴՀԱՆՍԵՆԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ է կոտպաշտութիւնը.— Ի՞նչ է
 քրիստոնէութիւնը.— Ի՞նչու սեփական այրութենէ զրկուած բլլա-
 շուս համար պիտի ձուլուէինք ուրիշ ազգերու հետ.— Ի՞նչ զա-
 ղափար ունիք ե. դարուն վրայ.— Ինչո՞ւ համար մեր պատմու-
 թեան մեծագոյն դէպքն է տառերու գիւտը.— Ինչո՞ւ համար Ս.
 Մեսրոպ մեր ազգային մեծագոյն երախտաւորն է:

ՈՒՍՈՒՑՉԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Կարելի եղածին չափ
 մանրամասնօրէն պարզել Ս. Մեսրոպի գիւտը եւ անոր կատարած
 դերը մեր ազգին եակասագրին մէջ:

41. ԿԻՒԹԷՆՊԵՐԿ

Մինչև մ. Պ. դարու սկիզբները ապագրութիւնը
 անձանօթ էր: Գրքերը ձեռքով կ'օրինակուէին զար-
 մանալի համբարատարութեամբ մը. բնդհանրապէս,
 վանականներու և ուրիշ կրօնաւորներու կողմէ:

Ընդօրինակիչներ եղած են որոնք նոյն իսկ Աստ-
 ուածաշունչի պէս մեծ հատորներ բազմիցս օրինակած
 են:

Իայց որքան ալ շատ բլլային ընդօրինակիչները
 նորէն գրքերը որոշ դասակարգերու ձեռքը միայն կը
 մնային. թագաւորներ, իշխանաւորներ, կրօնաւորներ
 և հարուստներ կրնային զանոնք ձեռք բերել, սակայն
 միջակ կարողութեան տէր և ազքատ ժողովուրդը չէր
 կրնար ունենալ:

Ասոր համար՝ ուսման ու գիտութեան լոյսը տեսակ
 մը առանձնաշնորհում դարձած էր մի միայն կարողու-
 թեան տէր մարդոց: Իսկ ժողովուրդը կը մնար տգէտ:

1400ին՝ Մայանախ մէջ ծնաւ մարդ մը որ քաղա-

քակիրթ մարդկութեան համար շատ մեծ երախտաւոր մը պիտի դառնար:

Այս մարդը Կիւթէնպէրկի կը կոչուէր: Մի՛ մտնաք իր անունը: Մարդկութեան մեծագոյն բարերարներէն մէկն է: Իրեն կը պարտինք տպագրութեան գիւտը:

Ինքն էր որ մամուլ ու տառեր շինելու և անոնցմով գիրք տպելու գաղափարը իրականացուց: Գրքերը սկսան տպուիլ ընդառաջ օրինակներով, հետզհետէ ամանցան, սկսան տարածուիլ ժողովուրդին նոյն իսկ ամէնէն ազքատ մասերուն մէջ: Եւ այս կերպով լուսաւորութեան գործը ծաւալեցաւ, իր բարիքը սերմանեց ամէն մարդու համար: Առանց տպագրութեան գիւտին՝ քաղաքակրթութեան գործը անկասար պիտի մնար, և շատ զանդաղութեամբ միայն պիտի յառաջգիւնէր: Մինչեւ անգամ կարելի է ըսել որ առանց տպագրութեան գիւտին մարդիկ անքաղաքակիրթ պիտի մնային:

Անշուշտ Կիւթէնպէրկի հնարած մամուլն ու տառերը այս օրուան կատարելութիւնը չունէին: Իր տառերը նախ շատ անհաւասար ու կոշտ էին, իր մամուլն ալ լուսէր կրնար տպել: Բայց կը բաւէ որ ինքն ճամբայ ցոյց տուած էր, ինք առած էր զժողովրդին քայլը, գտած էր գիրք տպելու եղանակը: Իրմէ վերջ՝ ուրիշներ պիտի կրնային զայն կատարելագործել:

Բոլոր մեծ գիւտերը այս կերպով տեղի կ'ունենան: Շատ մարդիկ անոնց պէտքը կը զգան, կը մտա-

ծեն զանոնք իրականացնել: մէկը վերջապէս կը յաջողի եղանակ մը գտնել: Բնականաբար կատարեալ բան մը չըլլար իր գտած եղանակը, բայց այլ եւս զժողովրդը ալ չի դառնար զայն կատարելագործելը:

Երկաթուղին, շոգեկառքը, գէնքերը, շոգենաւը, օդապարիկը, վերջապէս բոլոր գիւտերը՝ առաջին անգամ յղացուած ատեննին՝ շատ անկատար էին, բայց անոնց բովանդակ պատիւը կը մնայ այն մեծ մարդոց՝ որոնք առաջին յղացողներն եղան: Չեղածը հնարելն է զժողովրդը: Իսկ եղածը կատարելագործելը համեմատաբար շատ զիւրին է: Արդէն կատարելութեան վերջնական ձեւ մը չի կայ որ մարդ մը՝ հնարողին չափ երախտաւոր դառնայ այդ ձեւը գտնելով: Կատարելութեան գործը վերջ չունի: Ինչ որ այսօր ամենակատարեալ կը թուի, վաղը միւս օր կրնայ ա՛լ աւելի կատարելագործուի՝ ուրիշ մարդոց ջանքերով և աշխատութեամբ:

Ասոր համար է որ տպագրութեան գիւտին ամբողջ պատիւը Կիւթէնպէրկի կը պատկանի:

ԲԱՌԵՐ. — Բազմիցս՝ օստ անգամներ: Առանձնաօտեհում՝ միայն իրենց յատուկ իրաւունք: Անկասար՝ չամբողջացած, պակասաւոր:

ԸՆԴՀԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ո՛ր կը գտնուի Մայանս քաղաքը. — Ի՞նչ է քաղաքակրթութեան գործը. — Ի՞նչ է լուսաւորութեան գործը. — Ի՞նչ բարիք ունեցաւ Կիւթէնպէրկի գիւտը. — Ինչո՞ւ եթէ տպագրութեան գիւտը չըլլար՝ մարդիկ անքաղաքակիրթ պիտի մնային:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆԵՐԸ. — Պէտ է պատուեմք մեծ մարդոց յիշատակը. — Մեծ մարդիկը անոնք են որոնք իրենց հանձնարով, իրենց աշխատութեամբ ու առաջնորդութեամբով աւելի կ'եր-

չանկացնեն մարդկութիւնը. — Ինձ մարդիկ են իրենց հայրենիքին պատկանութեան համար մեռնող զինուորացիները, զիտուները՝ որոնք օգտակար գիւտեր կ'ընեն, գրագէտներ՝ որոնք արդարութիւն ու նրամատուցութիւնը կը ստիպեն, արուեստագէտներ՝ որոնք մարդկութեան երջանկութեան կը ծառայեն իրենց գործերով. — Պէտ է սիրենք մեծ մարդիկը. անոնք մարդկութեան բարեբաններն են:

42. ԵՐԿՐՈՐԴ ՄՆՈՂՔԸ

Մնողները իրենց զաւակներուն կուտան սնունդ և հագուստներ: Բայց որովհետեւ ստիպուած են ամբողջ օրը աշխատիլ դաշտերու, խանութներու, գործարան-

ներու կամ գրասենեակներու մէջ, ժամանակ չունին իրենց տղոց կարգայ, գրել ու հաշուել սովորեցնելու. չեն կրնար ուսմունք տալ իրենց տղոց:

Ասոր համար է որ իրենց տղաքը դպրոց՝ ուսուցիչներու կը դրկեն. ուսուցիչն է որ ուսմունք կուտայ տղոց:

Ուրեմն ուսուցիչները ծնողներու ներկայացուցիչներն են, երբոր կը խօսին տղաք պէտք է մտիկ ընեն

դանսնք. իբր թէ իրենց ծնողքը ըլլար խօսողը: Ուսուցիչները նոյնքան յարգելի են որքան ծնողները: Իրենց վեհանձնութիւնն ու անձնութիւնը մանաւանդ զիրենք արժանի կը դարձնէ ամէն յարգանքի:

Անոնք շատ կ'աշխատին ու շատ կը նեղուին՝ քիչ մը աւելի զարգացնելու համար տղաքը, Յամախ, իրիկունները, գասաւանդութեանց աւարտելէն ետք, փոխանակ հանգչելու՝ անոնք նոր նեղութեանց կ'ենթարկեն ինքզինքնին, որպէս զի աւելի բան սորվին և աւելի բան սորվեցնեն: Ծառ մեծ ու ազնիւ է անոնց գործունեութեան նպատակը. անոնք կը սկսին աւելի շատ զարգացում, հետեւաբար նաև աւելի շատ երջանկութիւն հայրաքիչ տղոց:

Տղաք պէտք է յարգեն ու սիրեն իրենց ուսուցիչը: Եւ ամէն բանէ առաջ պէտք է քաղաքավարութեամբ վարուին անոր հետ: Երբոր փողոցին մէջ անոր հանդիպին, պէտք է բարեկենդայն. իսկ դպրոցին մէջ՝ ուշադրութեամբ մտիկ ընելու են անոր խօսքերը, և անոր խօսած առնելը երբեք իրարմով կամ ուրիշ բանով զրազելու չեն: Երբոր իրենց բան մը ըսէ, պէտք է անմիջապէս ննազանդին:

Յետոյ՝ տղաքը միշտ կըցածնին ընելու են՝ ուսուցչին հաճելի գտնայլու համար:

Չկայ աւելի բարձր և աւելի ազնիւ ասպարեզ՝ քան ուսուցչին ասպարէզը: Ուրեմն տղոց համար ծանրագոյն յանցանքն է ուսուցչին հետ անքաղաքավարութեամբ վարուիլը:

ԲԱՌԵՐ. — Ներկայացուցիչ՝ ներկայացնող, փոխանորդ, տղաք բռնող: Յամախ՝ օտս անգամ: Գործունեութիւն՝ աշխատութիւն: Չգիտի՝ աշխատիլ, ուզել: Հայրաքիչ՝ նախ, պատրաստել: Աստուծոյ, Միջին

պարեղ՝ գործ, արհեստ: Նրանցագոյն՝ ամենեւնի ծանր, ամենեւնի մեծ:

ԸՆԴԼԱՅՆՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ինչո՞ւ ուսուցիչները ծնողներու ներկայացուցիչներն են. — Ինչո՞ւ պէտք է սիրել ուսուցիչները. — Ի՞նչ է ասպարէզ մը. ի՞նչ տեսակ ասպարէզներ գիտէք. որո՞նք են լաւագոյնները. — Ինչո՞ւ համար ուսուցչութիւնը ամենէն բարձր եւ ամենէն ազնիւ ասպարէզն է:

ՈՒՍՈՒՅՑԻՆ, ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Ուսուցիչ միայն այն չէ որ դպրոցին մէջ կը ստղծեցնէ. հոյնեան ուսուցիչ՝ ճեշարար Եանե հոյնեան սիրելի եւ յարգելի են այն մարդիկը որո՞ք իրենց ուսմամբ, կրթութեամբ կամ փորձառութեամբ կը նպաստեն մեր զարգացման ու երջանկացման, մեր կեանքին բովանդակ տեսողութեան միջոցին. — Ուսումը դպրոցին մէջ չաւարտի. — Կարգիկ երբեք կասարեայ ուսման չեն կրնար հասնել. միտք հար շաներ ու նին ստղծելիք. ասոր համար՝ միտք հետախուս ըլլալու են իրենցմէ աւելի զարգացածին, իրենց գիտցածէն տարբեր բաներ գիտցողին ծանօթութիւններէն օգտուելու:

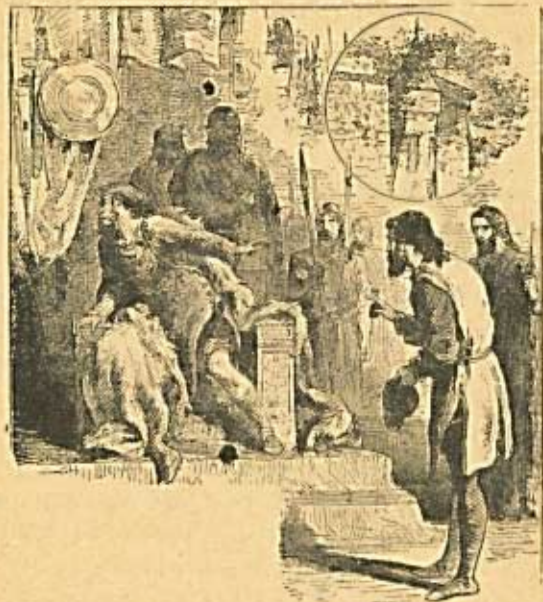
43. ԱՆՎԱԽՃԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Հէքեաթներու եւ առասպելներու շատ մօտի թագաւոր մը կար, որ իր ամբողջ ժամանակը այդպիսի պատմութիւններ լսելու կը յատկացնէր: Պատմութիւնները որքան շատ ու երկար ըլլային, ան՝ նոյնքան անյազ կը դառնար ու կը ցանկար միշտ ունկնդրել, միշտ աւելիին կը ճննջար:

Իր այս մօտութեանը յագեցում տալու համար, օր մը, թագաւորին մունետիկները ամբողջ երկիրը պտը-

տեցան ու անոր կամքը հազորդեցին իր հպատակներուն:

Ան՝ որ կրնայ անվերջ պատմութիւն մը պատմել թագաւորին, անոր գահաժառանգը պիտի դառնայ ե

անոր իշխանութիւնը ազլկան նետ պիտի ամուսնանայ. իսկ ով որ իր յանձնառութիւնը չի կարենայ կատարել՝ մահով պիտի պատմուի: Այս էր թագաւորին կամքը:

Այս փայտուն խոստումէն հրապուրուած՝ բազմաթիւ առասպելախօսաներ ներկայացան ու պատմեցին

իրենց գիտցած հէքեաթները. բայց այդ պատմութեան քերականները կը տեւէին շարաթ մը, ամիս մը, առաւելագոյն վեց ամիս. ուչ կամ կանուխ անոնք կը լմննային ու անոնց հետ կը վերջանար նաեւ պատմութեան կեանքը:

Վերջապէս, ներկայացաւ մէկը, որ կը պնդէր թէ՛ իր պատմելիքը վախճան չունի. պաշտականները անոր բացատրեցին նախորդ մրցակիցներու անյաջողութիւնն ու անոնց վախճանը, սակայն մարդը կը յամառէր. հետեւաբար, զինքը տարին թագաւորին, որուն սկսաւ պատմել:

«Առեւտր, չտփազանց անյոյզ ու անգութ թագաւոր մը կար, որ բարձր լերան մը չափ հսկայ շտեմարան մը շինեց ու իր հպատակներէն հաւաքած ցորենովը լեցուց այդ վիթխարի ամբարը, երբ շտեմարանը մինչեւ բերանը լեցուեցաւ. անոր բոլոր դուռներն ու պատուհանները դոցուեցան. միայն գազաթին վրայ շատ փոքր ծակ մը բաց ձգուեցաւ: Մարախներու ջարմերը եկան ու փորձեցին շտեմարանէն ներս խուժել, սակայն բաց ձգուած անցքը այնքան նեղ էր որ մէկէ աւելի մարախներ միամտանակ չէին կրնար անկէ անցնիլ, այնպէս որ մարախները ստիպուած էին մէկիկ մէկիկ ներս մտնել ու դուրս ելլել. որով, մեկ հատ մարախ մտաւ ու մեկ հատիկ ցորեն տարաւ. յետոյ ուրիշ հաս մը մտաւ ու ուրիշ հատիկ մը տարաւ. յետոյ, ուրիշ հաս մը մտաւ ու ուրիշ հատիկ մը տարաւ. . . »:

Մարդը, այնպէս շարունակեց իր պատմութիւնը օրերով ու շաբաթներով, երբ թագաւորը՝ յոգնած այդ մեկ մարախի ու մեկ հատիկ ցորենի միօրինակ կրկ-

նութիւններէն, «Լա՛ւ, բաւ. մարախներու մասին պատմածդ ա՛լ կը բաւէ. հիմա, ըսէ թէ վերջը ի՞նչ պատահեցաւ»: «Ձեմ կրնար ըսել Ձեր Վեհափառութեանը թէ՛ ի՛նչպէս վերջացաւ, մինչեւ որ չպատմեմ թէ ի՛նչպէս սկսաւ»: պատասխանեց պատմաբանն ու յարեց. «Յետոյ, ուրիշ մարախ մը մտաւ ու տարաւ ուրիշ հատիկ մը. յետոյ, ուրիշ մարախ մը. . . մարախ մը. . . հատիկ մը. . . »:

Ամիսներ վերջ, թագաւորը զգուած՝ այս մէկ մարախի ու մէկ հատիկ ցորենի պատմութիւնէն, ըսաւ. «Դեռ որքա՞ն ատեն պիտի շարունակուին այդ մարախներդ ու ցորեններդ»:

«Տէ՛ր արքայ, պատասխանեց մարդը զուխը վեր բարձրացնելով. չկայ մէկը որ կարենայ ատոր պատասխանը տալ, այս պահուն, երբ ես կը խօսիմ. ցորենի հսկայ շտեմարանի ծակին բերանը հաղիւ թէ մատի մը չափ պարապութիւն գոյացած է, իսկ մթնշաղկա մարախի ամպերովը մթազնած է. հետեւաբար պէտք է համբերել մինչեւ որ վերջանան մարախն ու ցորենը»:

Աւելի քան տարի մը թագաւորը ամէն օր մտիկ ըրաւ. «Մարախ մը մտաւ, ուրիշ հատիկ մը տարաւ, մէկ հատ մարախ մէկ հատիկ ցորեն տարաւ. . . »:

Թագաւորը, ջղագրգիւ՛ գոչեց. «Կեցի՛ր, մա՛րդ, ա՛լ կը բաւէ, ա՛ն ազջիկս, թագաւորութիւնս, ու դեռ ի՛նչ որ կ'ուզես, միայն զիս ազատէ այդ քու զգուելի մարախներէդ»:

Մարդը մրցանակը չահեցաւ, իշխանու հիին հետ ամուսնացաւ. տէրը եզաւ երկրին ու հարստութեանը, սակայն իր պատմութիւնը չվերջացուց. որովհետեւ հետագրքիրներուն մէկ պատասխան ունէր:

«Մինչեւ որ մարտիները չվերջանան այս պատմութիւնը չվերջանար»:

ՔԱՌԵՐ. — Առասպել՝ շինծու, կեղծ պատմութիւն: **Յեցայ՝** փափաքիլ, ազել: **Շեմարան**՝ պատարի տեղ: **Պարս**՝ խումբ, երամ: **Վիրիտարի**՝ տաս մեծ: **Միամամանակ**՝ նոյն ժամանակ: **Մրցալուս**՝ արջապատի տղր:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Ինչո՞ւ համար, հին ատեն, թագաւորները այսպէս տղէտ, ծոյլ ու բռնակալ էին. — Ներկայ շրջանի վեհապետները այս տեսակ մտութիւններ ունի՞ն:

ԵԱՆՕԹ. — Երկրի մը տէրը, վեհապետը միայն իր ժողովուրդի բարիքին համար կ'աշխատի: Բռնակալութեան, ապօրինութեան ու տգիտութեան շրջանը անցած է:

44. ՀՈՐ ՄԸ ԽՐԱՏՆԵՐԸ

Զաւակս, յարգէ ու սիրէ դաստիարակդ: Սիրէ զայն, որովհետեւ իր կեանքը կը նուիրէ երջանկացնելու համար այնքան տղաք որոնք զինքը պիտի մոռնան: Սիրէ՛ զայն, որովհետեւ միտքդ կը բանայ ու կը լուսաւորէ և նոցիւ կ'ազնուացնէ ու կը բարձրացնէ:

Աւելի ետքը՝ երբ տարիքդ աս'ես՝ և ես ու ուսուցիչդ մեկնած ըլլանք ա՛յս աշխարհէն, անոր յիշատակը յաճախ պիտի ներկայանայ քեզի՝ իմ յիշատակիս հետ, այն ատեն՝ պիտի ցաւիս՝ լիչելով այն վիշտերը զորս երբեմն պատճառած ես անոր: Նոյն իսկ երեսուն տարի վերջ պիտի խպնիս, և պիտի զղջաս որ

ժամանակին չը սիրեցիր զայն ու յարգանքով չվարուեցար անոր հետ:

Սիրէ՛ դաստիարակդ, որովհետեւ ան կը պատկանի ուսուցիչներու: այն մեծ բնաանիքին՝ որ աշխարհի չորս կողմը ցրուած է և քեզի հետ միեւնոյն ատեն մեծցող բիւրաւոր տղաք կը կրթէ: Այն գորովը զոր ցոյց կուտաս ինձի համար, երբեք յարգի չպիտի դառնայ իմ

աչքիս, եթէ երբեք նոյնքան գորով չնուիրես նաև: այն բոլոր մարդոց որոնք քու բարիքիդ համար կ'աշխատին: Եւ այդ մարդոց մէջ՝ ծնողքէդ վերջ տաջին տեղը ուսուցիչդ կը գրաւէ:

Սիրէ՛ զայն՝ ինչպէս կը սիրես հայրդ. սիրէ՛ զայն ո՛չ միայն քեզի հետ անուշութեամբ վարուած ատենը, այլ նաև յանդիմանած ատենը. սիրէ՛ զայն ո՛չ միայն արդար եղած ատենը, այլ նաև քեզի անարդար թուած ատենը. սիրէ՛ զայն երբ ուրախ է, բայց ա՛յլ աւելի սիրէ՛ երբ տխուր է: Միշտ յարգանքով արտասանէ «ուսուցիչ» բառը, «հայր» բառէն վերջ՝ ազնուագոյն է ատիկա, ու նոյն ատեն ամէնէն քաղցր բառը զոր մարդ մը կրնայ տալ ուրիշ մարդու մը:

ԸՆԴՀԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ կը նշանակեն՝ միտք բանալ, միտքը լուսանորել, հոգին ազնուացնել ու բարձրացնել. — կը պատահի՞ երբեմն որ ձեր ուսուցիչը անարդար թուի ձեզի. — Ինչո՞ւ նոյն իսկ այդ սրբազային պէտք է հնազանդիլ անոր:

ԱՐՄԱԻՑՉԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Տղոց ընթանի ու մեծմիկ ձեռով մը պարզել ուսուցչին եւ անոր կատարած գործին նշանակութիւնը:

45. ԱՄԻՆԹԱՍ

Աղքատ հովիւ մը, Ամինթաս, չարաբար ձեռքը դուրս ելաւ անտառէն:

Ամինթաս փառ կտրած էր իրեն հիւզակ մը շինելու համար, և այդ բեռան տակ կրամ՝ դէպի իր բնակարանը կ'ուղղուէր:

Գետակի մը մօտէն անցած տունը, տեսաւ պզտիկ կաղնի մը՝ որուն արմատները մերկացած, մէջտեղ ելած էին ջուրի հոսանքներէն: Մտաբ կը դողար, յայտնի էր որ պիտի չարաչեղ:

Են՝ զ՞ ձառ, ըսաւ Ամինթաս, այս վայրենի ջուրին մէջ պիտի խնաս, բայց ես չպիտի թողում որ քու գազաթից անոր ալիքներուն խաղալիք դառնայ:

Ամինթաս իր ձանր բեռը վար դրաւ:

— Ես կրնամ իմ հիւզակս շինելու համար ուրիշ փայտեր կտրել, ըսաւ ինքնիրենը:

Եւ, հակառակ յոգնած ըլլալուն, ձունկի եկաւ, հողը փորեց, փայտերը հոն շարեց, ու քիչ առանձնա-

մէջ աճուր բուսեր մը շինեց ջուրերուն և կաղնիին արմատներուն միջև:

Մտաբ փրկուած էր: Ամինթաս հոգով ծածկեց արմատները, և իր բրած բարիքէն գոհ՝ կուղէր հետանալ:

Բայց անտառներու Ոգին որ տեսած էր այդ բարի գործը, Ամինթասը կանչեց անուշ ձայնով մը:

— Բարի՛ հովիւ, ըսաւ անոր, այդ ըրած բարիքդ չեմ ուզեր առանց վարձատրութեան թողուլ: Գիտեմ որ աղքատ ես և թէ հազիւ հինգ ոչխար ունիս, ըսէ ուրեմն, ի՞նչ կերպով վարձատրեմ քեզ:

— Ո՛վ ոգի, պատասխանեց Ամինթաս, Թալիման դրացիս, որ իմ միակ բարեկամս է, հիւանդ պատկած է և չի կրնար աշխատիլ, առողջացո՞ւր զայն և ես ուրիշ վարձատրութիւն չեմ խնդրեր:

Բարի հովիւին խնդիրքը կատարուեցաւ և Թալիման առողջացաւ: Բայց անկէ ետքը, Ամինթասի բոլոր գործերը սկսան յաջողիլ, անանկ որ քիչ առանձն հաբուստ հովիւ մը դարձաւ:

ՔԱՆԻՆՔ. — Պատարճ կացին: Կեամ՝ ծաւած: Գեաւի՛ կզգիկ
զեւ: Պատարի՛կ իցեայ՛ կոծանիկ: Քուսմբ՛ արգելի: Միջեւ՛ մէշ-
եղը: Փրկուի՛կ ազատի: Հոստոմ՛ չուրին վազելը:

ԸՆԴՆԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ է այս պատմութեան իմաստը:

ՈՒՍՈՒԾՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Իր բարեկամին դրժբախ-
տութեանց վրայ ցաւիլը աղուտը բան մըն է, բայց աւելի աղուտը
բան է անոր օգնութեան հասնելը. — Այն մարդը որ չէ նանչցած ան-
կեղծ ու անճանախնդի բարեկամութեան մը բարիքը, չգիտեր բնա-
թէ մարդ որչափ երջանկութիւն կրնայ գտնել իր նմանէն:

46. Լ Ե Չ Ո Ւ Ն

«Լեզուն ոսկոր չունի», կ'ըսէ մողովրդական ա-
ռածը, ինչ որ ճշմարիտ է իր փոխարեւական՝ ինչպէս
նաեւ իրական իմաստովը:

Ան՝ առաջագան ու խիստ դիւրաշարժ է, կը դառ-
նայ ու կը շարժի ամէն ուղղութիւնով. մէկէ աւելի
պաշտօններ ունի:

Բոլոր մարդոց լեզուները նոյն ձեւն ու դոյնը ու-
նին. սակայն, անոնք մարդէ մարդ ու պարագային
համաձայն կը փոխեն իրենց գոյնն ու պաշտօնը. ան՝
թէեւ հեզուկ չէ, բայց, միջավայրին համաձայն գիտէ
փոխել իր ձեւը:

Միեւնոյն լեզուն գիտէ շողոխորեկ, ստեւ, խա-
րեւ, անիծել ու բամբասել, կրնայ ճշմարտութիւնը
յայտանել, կրնայ փրկել, կրնայ սպաննել, միեւնոյն
լեզուն կը ծորի մեզրն ու կը կաթի թոյնը:

Լեզուն՝ մեր միտքի արտայայտութեան հաւատա-

րիմ գործիքն է. այս անգիտակից գործիքը երբ լա-
չդեկավարուի՝ կը դառնայ անսահմ ու իրեն զերի կը
դարձնէ իր տէրը:

Կան լեզուներ, որոնք ոսկիի գանձեր են, լե-
զուներ կան, որոնք կը շարժին միայն ուրիշներ մտ-
նելու համար:

Հետեւեալ պատմութիւնը կը բացատրէ լեզուի
«անուշան ու «զէշ»ը:

Հելլէն նշանաւոր առակագիրը, Եզոբոս, որ մեզմէ
չատ դարեր առաջ ապրած է. պարզ գերի մըն էր,
բայց շնորհիւ իր իմաստութեանը իր տիրոջ սիրականը
դարձած էր:

Իր տէրը, օր մը պիտի տար հացկերոյթ մը, ու-
րուն հրաւիրուած էին բարձր գասու հիւրեր. Եզոբո-
սին հրամայուեցաւ այս ճաշասեղանի հաւնադաւններու
պատրաստութեանը գնել ամենայարգի ուտելիքները:

Գերին՝ հրաւիրեալներուն բաւելու չափ լեզու
գնեց ու անոնցմով դանազան տեսակ համադամներ
պատրաստել տուաւ: Երբ հրաւիրեալները սեղանը
նստեցան, հրամայուեցաւ առաջին տեսակը, որ լեզու
էր. երկրորդը՝ լեզու և այսպէս մինչեւ վերջինը. բո-
լորն ալ լեզու, միայն լեզու:

— Եւ քեզի չպատուիրեցի՞ պատրաստել ամենա-
ընտիր ուտելիքները, ըսաւ իր տէրը:

— Լա՛ւ, ես ալ ձեր հրամանը ճշտութեամբ չգոր-
ծադրեցի՞, պատասխանեց գերին. լեզուն աւելի յար-
գի ի՞նչ կայ, ճշմարտութիւնն ու բանականութիւնը լեզ-
ուով չե՞ն արտայայտուիր, լեզուով չե՞ն սորվեցներ,
անով չե՞ն համոզեր, անով չե՞ն կատարեր, մեր ա-
մենազանգ պարտականութիւնը, ազօթքը, անով չե՞նք
կատարեր:

Եզորոսին տէրր, իր պարտութեան վրէժը լուծե-
լու պիտու՞մով, հրամայեց.

— Վազր՝ նոյն հրախրիակներուն՝ կրկին հացկե-
րոյթ մը պիտի տամ, այս անգամ ճաշասեղանին հա-
մար պիտի պատրաստես ամէնագէշ բանը, ճոխ տե-
սակներով:

Ամէնագէշ բանը, լա՛ւ, կրկնեց Եզորոս:

Յաջորդ օրը, հացկերոյթի պահուն, ճաշասեղանը
բերուեցան լեզուներ, լեզուներ, յաջորդաբար ու
միայն լեզուներ:

Տէրը, այս անգամ դայրացած՝ կանչեց գերին ու
բացատրութիւն պահանջեց ա՛նկէ:

Տէ՛ր, պատասխանեց սրամիտ գերին, աշխարհի
մէջ ամէնագէշ բանը լեզուն է: Մարդիկ անով կը կրո-
ուին, անով կը հայտնեն, անով կը ստեն, կը շողո-
քորթեն ու կը դաւեն:

ԲԱՌԵՐ. — Առակագիր՝ (առակ-գիր առակներ գրող: Փոխա-
րերութիւն՝ (փոխ-բեր) արքեր իմաստով գործածութիւն: Գիւ-
րասուած՝ (գիւր-սարծ) գիւրու սարծիլ: Մրօսել՝ (մօւր) սեղցնել:
Համազամ՝ համեղ ուտելիք: Բանակահոսութիւն՝ խելք, օրամարա-
նութիւն, դատադատութիւն: Ծողոփորբիլ՝ թճիլ. մկու մը երեօթն
կեղծ զովեսներ բնիլ անօր:

ՀԱՐՅՈՒՄՆԵՐ. — Մեր լեզուն, միշտ մեր մտածումները
կ'արտայայտէ. — Ին՞չ անուն կուտան անոնց, որոնք տարբեր կը
մտածեն ու տարբեր կը խօսին. — Կատակխօսները կը սիրէ՞ք. —
Մարդիկ ինչո՞վ կը զանազանուին միւս կենդանիներէն:

ԹԵԼԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. — Չափք ու գրեցէք առակագիրի պէս հինգ
բառ. — Գիրաշարծ. համադամ. շողոփորթ ու զայրանալ բառերով
մշմէկ նախադասութիւն կազմեցէք:

47. ԵՈՒՇԱՆԻՆ ԲՈՅՐԸ

— Ո՛վ կապուտակ շուշանդ հովսաց,
Քոնարհ բաժակէդ կիսարաց
Կը բուրէ հօս մը անուշակ.
Սիրո՛ւն ծագիկ, զայն ուրկէ՞ առիբ դուն:

— Փունջ մը կապելու համար, այս ատու,
Կոյս մը քաղեց գիս, և մեխակ,
Յամիկ ու վարդ և մանիշակ
Ընկերքս եղան հոն շարունակ
Բոյբոս — որուն պատճառը հասկըցար արդէն —
Առի մեխակէն, յամիկէն, վարդէն:
Չը մոռնաք բընաւ, — մարդ կ'օգտի ամէն անգամ
Երբ կը ջանայ ընտրել իրեն լաւ բարեկամ:

ԲԱՌՆԵՐ.— Հոգիս՝ խոր սեղ: Կիսարաց՝ կէս մը բացուած: Անուսակ՝ անուս:

ԸՆԴԻԱՅՆՆԵԼԻ ԿԷՏՆԵՐ.— Ի՞նչ սգուտներ կրնան ծնիլ լաւ բարեկամներէ: Դպրոցական տղաքը ինչպէ՞ս եւ ինչմէ իրարու բարեկամ ըլլալու են. — Ի՞նչ փոխադարձ սգուտներ կրնան տեսնել իրարու բարեկամ դառնալով. — Ո՞րն է բարեկամութեան լաւագոյն պայմանը.

ՈՒՍՈՒԹՅՈՒՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Կեանքին մեծագոյն քաղցրութիւններէն մէկը բարեկամութիւնն է իրարու ձեռք տալով մարդիկ աւելի դիւրաւ կը սանձին կեանքի դժբախտութիւնները, եւ նուազ կը սասկան անոնցմէ, զիսնայով որ բարեկամ ձեռք մը իրենց օգնութեան պիտի փութայ. — Առանց վստահութեան բարեկամութիւն չկայ. մտոց երբ իր բարեկամին չի վստահիր, մեծագոյն նախաօրհնք բաժնի կ'ըլլայ անոր:

49. ԿՈՏՐԵԼԷՆ ԵՏՔԸ

Հարկաւ ազնիւ յախճապակի էր այս սուրճի սկահակը իր պղտիկ պնակին մէջ, երբոր նուէր բերին ինձի օր մը:

Տուողը, բարեկամներէս մէկը, որուն պղտիկ ծառայութիւն մը մատուցեր էի, ըսաւ թէ չնչին բան մըն էր տուածը:

Ասիկա զատեր էր, որպէս զի սուրճս անոր մէջէն խմեմ եւ միշտ յիշեմ զինքը այս առթիւ:

Պարզ զարգի համար տեղ մը զբիւնք: Բանի մը օր վերջը հոս ու հոն նետուեր էր. անգամ մը պղտիկ

զաւկիս ձեռքը տեսայ, հետը կը խաղար ու մամանակ կ'անցընէր: Օրին մէկն ալ ձեռքէն վար ինկաւ, հազար կտոր եղաւ:

Անցած օր անոր պղտիկ պնակը ձեռքս անցաւ, սրտի նեղութեան մէկ վայրկեանիս. նուրբ զծագրութիւններն ու գունազնդ կիտուածները կը զննէի: Անուրի գեղեցիկ արուեստի մը հրաշակներն էր: Յանկարծ, իրարու փաթթուած երկու տառեր նշմարեցի, վրան արտայայտան զինանշանով. ճիշդ զիմացի կողմը շրջանակին՝ միեւնոյն զինանշանը ու միեւնոյն սկզբնաստերը:

Այս տառերը ֆրանսերէն էին եւ Ֆ տառերն էին. և անա՛ լոյսը իսկոյն ծագեցաւ մտքիս մէջ, Լուի-Ֆիլիպի կը վերաբերէր այդ սուրճի սկահակը իր պնակովը:

Այ տարակոյս չկար, Ֆրանսայի թագաւորինն էր անիկա. իր զարգարունն ու ներակներ չինուածքը բաւելու էր արդէն մէկ նայուածքով ճշդելու թէ ան սովորական մանկանացոյի յատուկ բան մը չէր կրնար ըլլալ:

Եւ հիմայ որ կտարած, փշրուած էր այդ խեղճ սկահակը, սրուն արժէքը չէի կրցած ըմբռնել՝ երբոր տարիներ մնացեր էր քովս, ձեռքիս տակ, հիմայ որքան կը զզվայի ըրածիս վրայ, որչա՛փ կը կշտանքեի ինքզինքս՝ քիչ մը հոգ եւ ուշադրութիւն չտանելուս համար այսքան թանկագին բան մը հասկնալու եւ պահպանելու:

Բարեկամութիւններն ալ ասանկ են շատ անգամ.

ամենադոյզն արժէք մը չենք տար այն սրտերուն որոնք
յո՞ճար ու լուս հաստարմութեամբ մը մեզի կը սպա-
սեն, և հարկ է որ այդ սրտերը խորհակուին, որպէս զի
կորուստին մեծութիւնը կարենանք զգալ և չափել:

Այսպէս պատահեցաւ իմ սուրճի սկահակին համար
ալ. ճանչցայ... կտորելէն ետքը:

ՔԱՌԵՐ. — Ազնի՛ աղօտ, յարգի: Նուրբ՛ բարակ: Ին-
նազեղ՛ շաքար գոյներով: Սոսիզի՛ իրաւ: Հրասակե՛ր
մանչելի գործ: Աւրայական՛ բազառական, բազառոյի յատկ:
Քինսնուան՛ Տէրութեան մը յատկ նշանը: Ակրբնասա՛ սկիզբի
տար: Քարդարուն՛ զարդարում: Նորակե՛ր՝ ներքեամբ
օրհնում: Մահկանացու՛ մեռնելու սահմանում մարդ, ելլն:
Կօսմարեկ՛ յանդիմանել: Ամենադոյզն՛ ամենէն ինչ: Յօճար՛
սիրով, սրտանց: Խորհակուիլ՛ (փոխարեքար) վերադառնալ:

ԸՆԴՀԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Բացատրեցէ՛ք այս պատմութիւնը:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Բարիքի մը մեծութիւնը
միտս այն ատեն զգալի կ'ըլլայ երբ այնու ձեռքէ բռած կ'ըլլայ —
Իմաստներ այն է որ ժամանակին կը զգայ անոր արժէքը ու զայն
կը պահպանէ. — Շատ դժբաղդութեանց առաջին պիտի առնուէ՛ր եթէ
մարդիկ գիտնային առաջին վայրկեանէն գնանա՞նք իրենց ներկայա-
ցող լաւ առիթներն ու իրենց բնձայում օժանդակութիւնները, օգ-
տուիլ անցնցմէ եւ անոնց բարիքը տեսկանացեցել:

49. Հ Ա Յ Ի Ս Ն Տ Ո Ւ Կ Ը

Մօտուին և հիւանդ լիւքի կողմէ վաճառուիէ վերջ,
Տանիէլ՝ որ կազ էր փողոց իջաւ, արցունքոտ աչքերը
սրբելով:

Անօթութենէն կը մարէր, երկու օրէ ի վեր բան
չէր կերած, հազիւ իր ցուպերուն վրայ կենալու չափ
ոյժը մնացած էր:

Տանիէլ կարծեց թէ պիտի մեռնէր:

— Պէտք է որ մտրամ, ըսաւ, երթամ եկեղեցիին
դրան առջեւ կենամ:

Եւ դէպի հոն ուղղուեցաւ:

Եկեղեցին բաց էր և խորանն այ ճրագներով լու-
սազարդուած: Դուռնէն դուրս կ'ելլէր խունկի բու-
րում մը, երզնոնի ձայնին հետ:

Յանկարծ, Տանիէլ զգաց որ աչուրները կրկին կը
լնցուին արցունքով, և սկսաւ աղօթել:

— Աստուած իմ, օգնէ ինձի, կը մրմնջէր:

Հետզհետէ մարդիկ ներս կը մտնէին, բայց Տա-
նիէլ չհամարձակեցաւ ձեռքը երկարելու:

Նոյն պահուն իր խորթ մայրը եկեղեցի կը մտնէր,
սեւ շֆեղ վերարկուի մը մէջ:

Տանիէլ ըսաւ ինքնիրեն.

— Բանի որ մօրուս դուրս ելեր է, ևս այ տուն
դառնամ:

Անօթութեան ցաւը այնքա՛ն սաստիկ էր, որ
չսպասեց ցուպով կը թռէր կարծես:

Շուտ մը տուն հասաւ, շնչասպառ ու զողզոջուն:

Գանձ, Միքի

Անշուկ վեր ելաւ, բանալին փնտոնց պատին մէկ ծա-
կին մէջ, գտաւ, բայց դուռը բանալէ առաջ ծակէն
ներս նայեցաւ: Լիւք՝ քնացած կ'երեւար:

— Եթէ կարենայի, մտածեց, նացը առնել առանց
զինքը արթնցնելու:

Անօթութիւնը քաջութիւն կուտար իրեն, դուռը
բացաւ և ներս մտաւ: ցուպերուն վրայ կ'իւնէ՝ առանց
աչքերը անկողնէն նկատելու:

Հացին անտուկին քով հասնելուն՝ կաղը կեցաւ
եւ Լիւքի նայեցաւ պահ մը: յետոյ, ծռելով, ջնասց
անտուկին կափարիչը վերցնելու սակայն կափարիչը
խուլ կճրարին մը արձակեց:

Լիւք շարժում մը ըրած էր, և աչքերը բանալով
տեսած էր Տանիէլի ըրածը:

— Դո՛ղ աւազակ, կը պոռար բոյոր ոյժովը:

Բայց բարկութիւնը կը խեղդէր զինքը, և մինչ-
դեռ Տանիէլ՝ անտուկին վրայ ծռած՝ նացի կտոր մը կը
փնտուէր դողացող ձեռքովը: Լիւք վար ցատկեց ան-
կողնէն և գնաց անոր թուէն թոնեց, որպէս զի ար-
գիլէ:

— Դո՛ղ ես, գող ես, կը պոռար խենթի մը պէս:

Եւ խենթի մը պէս ալ՝ անտուկին ծանր կափա-
րիչը վերցնելով իջեցուց Տանիէլի գլխուն, խղճմտանքը
աննկատեցած էր իրմէ: ամբողջ ոյժովը կը կոխէր կա-
փարիչին վրայ, իրր թէ Տանիէլի գլուխը կտրելու
նամար: Կափարիչը սկսաւ կոնչել Տանիէլի վզին վրայ,
միտին մէջ կը մտնէր, ջիղերը կը ճզմէր, այնքան որ
վերջապէս Տանիէլ վար ինկաւ, անկիկողմ:

Այն ատեն, սպաննուած Տանիէլի աջեւ, զարհու-
րելի վախ մը ցնցեց Լիւքի հոգին:

Երկու երեք անգամ, յիմարի մը պէս դեղեւելով,
սենեակին շրջանը ըրաւ: յետոյ, անկողնին վրայէն
ծածկոյթները վերցուց, անոնցմով պատեց ինքզինքը՝
զլիւնէն մինչև ոտքերը, և մահճակալին տակը մտաւ:

Լուռ թեան մէջ իր ակոսները կը կճրուէր՝ ինչպէս
խարտոցը կը կճրուէ երկաթին վրայ:

(Թարգ. ՏՕՄԻՆՕ) 4. Տ՝ԱՆՈՒՆՅԻՕ

ԲԱՌԵՐ.— ՄՐՈՒ՝ խոթ մայր: ԵԲԵՂ՝ աղաւթ: ԿԲԻՂ՝ բանի
մը վրայ ծռիլ: ԱՆԿԵՆՊԱՆ՝ մեռած:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ է երգչոնը.— Ուրիշ ի՞նչ տեսակ
նուագարաններ կան.— Ի՞նչ է երաժշտութեան օգուտը:

ՈՒՍՈՒՑՉԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆԵՆԵՐԸ — Չարսիւնը արմատ մըն
է որուն ճիւղերը մշմէկ մայրսիւն կը ներկայացնեն.— Չարսիւն
պէտք է բարսիւն մը յաղթել. — Օրինակներ բերել օղոց առօրեայ
կեանքէն:

50. ԶԱՐԻՆ ՊԱՏԻԺԸ

Մէկ շարուկ շարասիրտ կին կ'աղօթէր առ Տէր
Որ դրացւոյն կովը սատկի. սակայն կը սատկեր
Ի՞ր կովը, ա՛լ ի՞նչ ընէր,
կուլար ու կ'աղաղակէր:

— Այս ի՞նչ Աստուած է որ ծուռ մուռ այսքան
կուր կը հասկնայ. զի ազօթքս էր այն՝

Որ անոր կովը, ո՛չ թէ իմինը,
Ուռէր ու սատկէր.— այս ի՞մ սև բա՛ղղը՞:
Դուն մի նետեր վեր քար:
Գըլխուդ կ'իջնէ դարվար:

ՎԱՐԴԱՆ ԱՌԱԿԱԳԻՐ

ԸՆԴՀԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ պէտք է բաղձանք մեր նմաննե-
րուն համար.— Ինչո՞ւ մեր նմաններուն գէշութեան բաղձալու
չենք.— Տուէք չարութեան օրինակներ եւ ըսէք թէ ի՞նչ կեր-
պով պիտի վարուիք անոնց հանդէպ:

ՈՒՍՈՒՑԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Չարագործ մը աւելի իր
անձին կը վնասէ քան ուրիշին.— Չարիքին չարիքով պատասխանել՝
չարիք բաշխելով քսել է. Ռոպինսեւ ուրիշը գէտու քիւն մը բրու,
պէտ՛ չէ անպատեալ գէտու քիւն բնենք անոր, նայնիսկ երէ ենթական
մենք եղած քլլանք:

51. ԿԵՌԱՍԻ ՏՕՆԸ

Երեք հարիւր տարի առաջ Դերմանիոյ մէջ հազ-
ուազիտ էր կետաւը, հարեանարակ հիւանդութիւն մը
փճացուցած էր բոլոր պաղատու ծառերը: Միայն Համ-
պուրկցի հարուստ վաճառական մը, Վօլֆ, որ քա-
ղաքին կեղրոնը ընդարձակ ու ճոխ մեղատեսակ մը ու-
նէր. յաջողած էր իր կետասենիները զիրձ պահել այդ
ախաէն:

Իր պարտէզի բազմատեսակ ծառերու պտուղները ծախեց իր ուզած գիներով ու հսկայական հարստութիւն մը գիղեց:

Գարնանային օր մը, երբ իր սիրական ծառերը բացած էին իրենց հրաշագեղ ծաղիկներն ու երեւակայութիւնը կ'ոսկեզօծէին, պատերազմ ծագեցաւ: Գերման բանակները պարտուեցան ու Համպուրկ պաշարուեցաւ:

Թշնամի բանակին հրամանատարը ատջարկեց քաղաքը յանձնել ատանց կոխի, հակառակ պարագային, սպառնաց կոտորել անոր ամբողջ բնակչութիւնը:

Մինչ բնակիչները քաջարար կը կռուէին թշնամիին դէմ, աւելի ահաւոր թշնամի մը յայտնուեցաւ իրենց մէջ, ուտելիքի պաշարը սպառելու մօտ էր ու հազիւ քանի մը օր պիտի կրնային գիմադրել, երկու միջոց կար, կամ քաղաքը յանձնել թշնամիին և կամ սուլանահ ըլլալ:

Սրբ պարիսպի ներսիները անօթութենէ կը տառապէին, անկէ դուրս բանակող թշնամին կը կոտորուէր ծարաւէն: Ամառնային հեղձուցիչ տաքը բանակի շրջակայքի բոլոր ազրիւրներն ու անուակները ցամքեցուցած էր: Զինուորը կը հանդուրժէ պատերազմի արհաւիրքին, ճապին ու վէրքի կսկիծին, բայց ան՝ չի կրնար տոկալ ծարաւին:

Առաւօտ մը, վաճառականը յուսահատ՝ տունը կը վերադառնար պատնէշէն, ուր իր արհեստակիցներու հետ պաշտպանելու գացած էր քաղաքը թշնամիին դէմ:

Շարաթ մը գիշեր ցորեկ անընդհատ կոխ մղած ու հիմա այլ եւս պայքարի յաջող ելքէն վհատած

էին: Յաջորդ օրուան ուտելիքնին սպառած էր ու կը մնար միայն պարիսպին դուռները բանալ թշնամիին առջև:

Վաճառականը մրգաստանէն անցաւ, տեսաւ կեռասներները ծանրաբեռնուած խոշոր, հիւթեղ ու հասուն կեռասներով, որոնց տեսքն իսկ զովութիւն կուտար գիտողին: յանկարծ տուտ իր որոշումը՝ ինչ կ'արժէին այլ եւս անպէտ այս պտուղները, անոնց շնորհիւ չէ՛ր կրնար արդեօք իր քաղաքը փրկել:

Վայրկենապէս իր որոշումի գործադրութեանը ձեռնարկեց, որովհետեւ գիտէր թէ քաղաքացիներու ազատութեանը համար կորսնցնելիք մամանակ չկար:

Քաղաքէն հաւաքեց երեք հարիւր տղաք, բոլորին ձեռմակ զգեստներ հագուեցուց ու մրգաստանի պտուղներով բեռնաւորեց, բացաւ պարիսպին դուռներն ու զանաք թշնամի բանակը զրկեց:

Թշնամի հրամանատարը երբ տեսաւ պարիսպի դուռներուն բացուիլն և ձեռմակազգեստ ու տերեւազարդ ռստեր կրող տղոց յաւիօրը, անմիջապէս հետեցուց թէ քաղաքի բնակչութիւնը իր յարձակման ձրազիրը այս խաղովը կը պարտկէր, հետեւարար որոշեց իր բնաջնջումի գործադրութիւնը սկսիլ այս նորօրինակ ու մանուկներու պատգամաւորութենէն, իսկ, երբ տղաք աւելի մօտեցան՝ հրամանատարը որոշապէս տեսաւ որ բոլոր մանուկները դաշկադիւն էին ու կմախացած: Այն ատեն յիշեց իր փոքրիկներն ու հազիւ կրցաւ զսպել իր արցունքը:

Մարաւի ու վիրաւոր գինուորները կերան տըզոց բերած զովացուցիչ պտուղները, ամբողջ բա-

նակը ոգևորուեցաւ: Այն ատեն, հրամանատարը ընդունեց իր պարտութիւնը: Համպուրկ զէնքով յաղթած չէր, այլ՝ կարեկցութեան ու ազնուութեան ուժովը:

Տղաք քաղաքը վերադարձան իրենց հետ բերելով հրամանատարին նուիրած կառքերու երկար շրջութան քաղաքի սովահար բնակչութեանը համար ուտելիքներով բեռնաւորուած:

Յաջորդ օր խաղաղութեան դաշինքը կնքուեցաւ ու Համպուրկ փրկուեցաւ:

Այս յիշատակելի օրուան տարեդարձը երկար ատեն կը տօնախմբուէր Համպուրկի մէջ. բոլոր աղաքները ճերմակաղզիսառ ու կեռասենիի ոստեր բրունած թափօր կը կազմէին ու իրենց յաղթանակը կը տօնէին:

Ամէն դար ունի իր պատերազմի, արիւնայեղութեան, յաղթանակի ու փառքի պատմութիւնը, սակայն Համպուրկի ազատարար տղոց յաղթանակը կը մնայ անմահ ու անգերազանցելի:

ԲԱԻԲՐ. — Հագուագիւս՝ (հագիւ-գիւս) ֆիլ գեմուած: Համաճարակ՝ (համ-ճարակ) ամէն բան ուտող, փեցացող: Մրգասօսն՝ (մրգ-սօսն) պողառու ծառերու պարեզ: Հրաուզեղ՝ (հրաւ զեղ) օտա զեղեցիկ: Յովամահ՝ (սով-մահ) սովէն մեռնիլ: Հեղձուցիչ՝ (հեղձ) խեղղող: Հանդուրմել՝ օսկալ: Արեհախր՝ սարսափ: Յապ՝ սասթիկ օսփ: Թափօր՝ բազմաբիւն: Դալկադէմ՝ (դալուկ-դէմփ) զուճարափ:

ԹԵԼԱԴՐՈՒԹԻՒՆ. — Համառօտագրեցէք այս պատմութիւնը:

52. ԱՄՈՒԽԻ ԿՏՈՐՆԵՐԸ

Ածուխի կառք մը եկած կեցած է գրան մը առջև: Կիրակի առտու մըն է: Տանտէրը, գիշերնոց և մուշտակ հագած հաստափօր մը գրան առջև կեցած, հրամաններ կուտայ ածխավաճառին օր՝ պարկերը կրնակը առած՝ կը պարպէ տանը մերքսնոցին մէջ:

Յուրտերը սկսած են. աշունը լմնալու վրայ է: Ու տանտէրը գոհունակութեամբ կը գիտէ ածուխի պարկերը որոնք հետզհետէ կ'երթան պարպուիլ մթերանոցին մէջ:

Կին մը կ'անցնի անկէ. աղայ մըն ալ քովէն կուգայ: Կինը քիչ մը հեռուն կը կենայ ու կը սկսի գիտել ածուխի պարկերը: Աղքատիկ երեւոյթ մը ունի, մաշած սև զգեստներ հագած է: Աշուրներուն մէջ յայտնի կը կարդացուի թէ այդ պահուն ուրիշ ըղձանփ չունի՝ հապա իր տկար թեւերուն մէջ վերցնել այն պարկերէն մէկը և տանիլ հեռուն, մինչև իր տնակը: Բայց չէ, բան մը չի կրնար ընել: Թեւերը կախած, հեռուն կը գիտէ միայն անյազ աչուրներով:

Յանկարծ, իր քովը կեցող տղուն կը ծոխ և անոր ականջն ի վար բան մը կը փսփոսայ: Տղան՝ երթալով կը մօտենայ ածուխի կառքին, գրպանէն ազտոտ թաշկինակ մը կը հանէ, կը փոէ զայն ու կը սկսի գետնը թափած ածուխի ամէնէն պզտիկ կտորները ժողուել և թաշկինակին մէջ դնել: Երբ մեծ կտորներու կը հանդիպի, կ'առնէ զանոնք և կառքին մէջ կը դնէ: Թաշկինակը լեցած է արդէն: Տղան՝ վեր կը վեր-

ցնէ զայն, չորս ծայրերէն բռնելով, և կը պատրաստուի երթալ, երբ տանակէրը՝ որ մինչև այն ատեն անձայն գիտած էր տղուն շարժումները, սաստղ ձայնով մը տղան քովը կը կանչէ.

— Հո՛ս եկուր ծօ:

Տղան զոզոզողալով կը մօտենայ:

— Ծօ՛ անպիտան, մենք այս ամուսինն փարատուեր ենք, հասկցա՛ր:

Եւ ծրարը ազուն ձեռքէն ասնելով, կ'երթայ կը պարպէ տանը մթերանոցին մէջ: Եետոյ, պարսպ թաշկինակը կը բերէ և տղուն երեսին նստելով՝

— Շո՛ւտ, կ'ըսէ, աստակ չկերած ելիր զնա սրկէ,

Տղան՝ աչուրները արցունքով լեցուն, մօրը քով կ'երթայ և երկուքը մէկ իրենց ճաման կը շարունակեն, տղան՝ աւելի կարմրած, մայրը աւելի գունատ:

L. ԲԱՇԱԼԵԱՆ

ԲԱՌԵՐ.— Ըրերանոց՝ ալլելայի նիբեր և ևառկաներ մթերելու, լեցնելու սեղ: Ըղձանի՝ փափախ: Անցյալ չկրօսացող: Սաստղ՝ յանդիմանող: Իսուսա՝ զոյ՞նը նետած:

ԸՆԴԼԱՑՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ էր տանտիրոջ ըրածը. — Ի՞նչ պէտք էր ընելու. — Ի՞նչու:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՍԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Պէտք չէ բնաւ չարիք գործել նայնեկ երէ տիմուտ պատճառներ զոյս թիւն ունենան.— Ամէնէն անհեթեի իրաւունքն անգամ կը կորսուի՝ երբ չարութեամբ կը պատեպանուի:

53. ՀՇՄԱՐՏԱԽՕՍՆ ՈՒ ՍՏԱԽՕՍԸ

Ատենօք երկու վաճառականներ կային, մէկը միշտ ստախօսու թեամբ կ'ապրէր և միւսն ալ ճշմարտասօսութեամբ: Այս պատճառաւ առաջինը «Ստախօս» կ'անուանէին և երկրորդն ալ «Ճշմարտասօս»:

Ստախօսը ճշմարտասօսուն շատ աւելի հարուստ էր:

Օր մը Ստախօսը ճշմարտասօսին հանդիպելով ըսաւ:

— Ճշմարտասօս՝ բարեկամ, չե՞ս կարծեր որ ստախօսութեամբ ապրիլը աւելի շահարկ է:

— Չեմ կարծեր պատասխանեց ճշմարտասօսը, իրաւ է որ ստախօսութեամբ մարդ աւելի շուտ իր նպատակին կը հասնի, բայց օր մը չէ օր մը կը զղջայ:

— Բայց մտածէ՛ անգամ մը, ես որ ստախօսութեամբ կ'ապրիմ, քեզմէ շատնապասիկ աւելի հարուստ եմ: Որու ուզես հարցուր թէ ո՞րն է լաւը, ստախօսութեամբ ապրիլը, թէ ճշմարտասօսութեամբ ապրիլն. եթէ քեզի ըսեն թէ ճշմարտասօսութեամբ ապրիլն է լաւագոյնը, ան ատեն բոլոր ունեցածս քեզի կուտամ. հակառակ պարագային՝ դուն քու բոլոր ունեցածդ ինձի կուտաս:

— Ի՞նչ օգուտ ատկէ, առարկեց ճշմարտասօսը, շատ հաւանական է որ մարդիկ քեզի իրաւունք տան. գալով ինձի, ես հոգ չեմ ընել թէ ուրիշները ինչ կը մտածեն, որովհետեւ ճշմարտասօս ըլլալը ինձի երջանկութիւն կը համարեմ:

— Հաւատա՛ որ սխալ կը մտածես և թէ որ մը պիտի համոզուիս ըսածիս յարեց Ստախօսը.
 Ընչմարտախօսը պատասխան չտուաւ:

• •

Ամբողջ երեսուն տարի ընչմարտախօսն ու Ստախօսը իրար չտեսան: Օր մը երբ արդէն իսկ ձերացած էին, բախար անանկ բերաւ որ իրարու հանդիպին:

— Որչա՞փ երկար ատեն կայ որ իրար չենք տեսած, ըսաւ Ստախօսը, շիտակը ես յոյս կտրած էի: Ի՞նչպէս ես նայինք, շատ դրամ չանցա՞ր:

— Ոչ, պատասխանեց ընչմարտախօսը, բնաւ չչանցայ, բայց դժգո՛ւ ալ չեմ, փառք Աստուծոյ. կ'ապրիմ առանց վշտի, և եթէ ձերութեանս պատճառաւ չեմ կրնար աշխատիլ, զոնէ բարի զաւակ մը ունիմ որ ամէն պէտքերուն կը հասնի:

— Ուրիշ զաւակ չունի՞ս:

— Ո՛չ, մէկ հօտիկ է:

— Ես, ըսաւ Ստախօսը, շատ մը մանչեր և աղջիկներ ունիմ, բայց անոնցմէ ոչ մէկը ինծի կ'օգնէ. նոյն իսկ չեն յարգեր զիս, թէեւ շատ խելացի են: Սիրտ չունին ամէնքն ալ: Ետայլօրէն կը վատնեն հարըստութիւնս և շնորհակալութիւն անգամ չեն յայտներ: Ա՛լ յուսահատած եմ, բանի մը չեմ խառնուիր և կը թողում որ ուզածնին ընեն:

Ընչմարտախօսը լոկկ մտիկ կ'ընէր:

— Ամէնը աս չէ, շարունակեց ստախօսը: Հիմա նախկին բարեկամներս ալ, որոնք ինծի պէս վաճառականներ էին, ամէն միջոցներով կ'աշխատին զիս խաբել. ազգականներս անգամ շարունակ կը կոռին

հետս, և դատ դատի վրայ կը բանան ինծի դէմ: Ա՛խ, ընչմարտախօս բարեկամ, ընդունէ որ ձերութեանս օրերը շատ ուրախ չեն անցնիր:

Այսպէս խօսեցան քիչ մը ատեն ալ և իրարմէ բամբուկեցան վերջնականապէս:

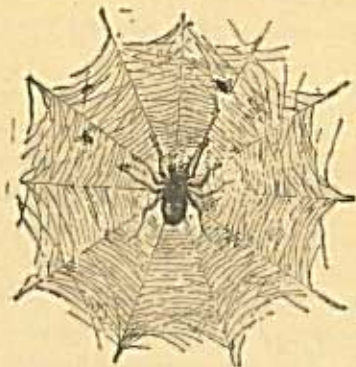
— Ին՞չո՞ւ մարդ, մտածեց ընչմարտախօսը՝ երբ Ստախօսէն կը բամբուկէր, ալ չիմա չպիտի ըսես թէ ստախօսութեամբ ապրիլը՝ ընչմարտախօսութեամբ ապրելն աւելի լաւ է: Դժբախտաբար ուշ հասկցար ասիկա. եթէ աւելի կանուխէն հասկցած ըլլայիր, այսպէս չպիտի անցնէիր կեանքդ: Երբեմն ևս շատ զէշ դատեր եմ քեզ, պէտք չէր որ այսպանեի քեզ, այլ պէտք էր որ խզճայի վրայ, որովհետեւ քու բոլոր հարստութեամբդ կրկին աշխարհի ամէնէն ազգատ մարդն ես:

ՅՈՒՍՈՒՆ

ԲԱՌԻՐ. — Տասնապատիկ՝ օսան անգամ: Այսպանել՝ ամօրի:

ԸՆԴԱՅՆՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ո՞րն է աւելի լաւը, ստախօսութեամբ ապրիլ եւ հարձուտ զանալը, թէ ընչմարտախօս մալ եւ աղքատ ապրիլը. ինչ՞ու. — Աղքատութեան պէս կարելի՞ է դարձանել նաե՞՞ զէշ համարը. — Ինչ՞ու:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Մարդ անգամ մը որ սուս կը խօսի, ա՛լ մինչեւ վերջը սուս պիտի խօսի, որովհետեւ միակ ստախօսութիւն մը ծածկելու համար պիտի սեպուի ուրիշ հազար եւ աւելի սուսեր հնարել. — Ստախօսութիւնը աս լաւ միջոց մըն է յարգելու համար, բայց անզուցը անոր ծայրն է. այնպէս որ ստախօսը աս կը գլորի անոր մէջ. — Ստախօսութիւնը մարդկային արժանապատուութիւնը կ'ընչացնէ, կը սպաննէ այն համարումը զոր մեզմէ իւրաքանչիւրը պէտ է ունենայ իր սեփական անձից վրայ:

54. ՍՏԱԽՕՍ ՄԱՄՈՒԿԸ

Փչեց քամին
 Հիւսիսային,
 Անձրեւ կուգար,
 Ճանճ մը մըսէր
 Քանզի ցուրտ էր:
 «Ո՛հ, ո՛ւր գըտնեմ տեղ մը տաքուկ,
 Ո՛ւրտեղ երթամ ես հիմակուկ»,
 Կ'ըսէր կ'ըսէր
 Կը թըռչըտէր,
 Յետոյ պատին վրայ կեցաւ,
 Ծունչ մը առաւ՝ այսպէս ըսաւ,
 — «Ատո՛ւււած, ասանկ սըմքած սըքլած
 Ու կաս կապոյտ ցըրտէն եղած

Մըսիմ
 Մեանի՛մ...»
 Ըսաւ,
 Լացաւ:

— «Միտքս ինկաւ հա՛
 Ի՞նչ լաւ կ'ըլլայ,
 Մամուկն ա՛նա տե՛ս պտոկած կայ,
 Անուշ անուշ կը քնանայ,
 Անշուշտ եթէ երթամ հիմայ
 Նա կ'ողորմի խեղճիս վըրայ:

Երթամ
 Զայն տամ»:—
 Ուստի գնաց
 Անոր ճըւաց,
 — «Մամուկ:
 Քուրուկ:

Ա՛խ, առնէիր զիս քու քովիկ,
 Ու ինձ տայիր տեղ կըտորիկ,
 Մինչեւ անցնի օրերը ցրտոտ,
 Ու զաղարէր հովս անձրեւոտ:
 Սիրո՛ւն մամուկ,
 Ունեցիր գութ»:

— «Ճանճի՛կ, զո՞ւն ես, ո՞վ իմ քուրուկ
 Անա քեզ հոս տեղ կայ տաքուկ,
 Սաւան ունիմ հոս շատ փափուկ,
 Ես կը պլլեմ տաքուկ տաքուկ
 Ըզքեզ,
 Կը լսե՛ս»:—

Անմիտ ճանճն հաւատաց
 Ու թրուաւ հոն զընաց,
 Ուր մեր մամուլին ականջն ի վար
 Անոր այսպէս կը փոփոար.
 — Վի՛մ փորիս մէջ տաքուկ տաքուկ
 Հանգիստ ըրէ, ո՛վ իմ քուրուկ,
 Ու պահիկ,
 Ո՛վ ճանճիկս:—

Առակիս միտքն այս է միայն՝
 Ստախօսին տանը զըրբան
 Զըլլայ որ զարնես,
 Միշտ կը մնասես:

Վ. Վ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ԸՆԴԱՅՆՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ է այս առակին իմաստը. — Ի՞նչ
 գիտէք սարդին վրայ. — Ինչո՞ւ կը հիւսէ իր ուստայնը. — Օգտա-
 կա՞ր թէ վնասակար է սարդը:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Ստախօսներէն պէտք է
 փախչիլ անօ՛ր համար մանաւանդ որ կրճան մեզ ծուղակը ձգել
 իրենց սուտերով եւ մեր դժբաղդութեան պատճառ դառնալ. — Օրի-
 նակներ տալ տղոց կեանքէն:

55. ՅԱԿՈՒԻ ՈՍԿԻՆ

Յակոբի հօրեղբայրը որ մը պղտիկ ոսկի մը նուի-
 րեց իրեն:

Աղուոր, փայլուն դրամ մըն էր, և պղտիկ ծակ
 մը ունէր, ուրկէ վարդագոյն ժապաւէն մը անցուցած
 էին:

— Ի՞նչ աղուոր դրամ է, ըսաւ Նուարդ՝ Յակոբի
 քոյրը:

— Եւ որչա՛փ ալ փայլուն, անանկ չէ՞, անանկ չէ՞,
 աւելցուց Յակոբ:

— Ի՞նչպէս կը չինեն այս դրամները, հարցուց Նու-
 արդ որ տակաւին շատ պղտիկ էր:

Յակոբ՝ որ ստախօսութիւնը կը սիրէր և միշտ կը
 խաբէր իր քոյրը՝

— Չե՛ս գիտեր ի՞նչպէս կը չինեն ըսաւ:

Նուարդ չէր գիտեր:

— Այս ոսկի դրամները հողին մէջ կը թաղեն, շա-
 րունակեց Յակոբ, լաւ մը կը ծածկեն վրան և մինչև
 ամառ այդպէս կը թողուն: Երբոր ամառը գայ, պղտիկ
 թուփ մը կը բուսնի՝ որ լեցուն է ասանկ ոսկիներով:

Նուարդ հաւատաց իր եղբորը խօսքերուն: Եւ եղ-
 բայրը ուրախ կ'երեւար քոյրը խաբած ըլլալուն համար:

Նոյն օրը, Յակոբ իր դպրոցի ընկերներուն պատ-
 մեց թէ ի՞նչպէս խաբած էր քոյրը: Ամէն անգամ որ
 կը պատմէր՝

— Քոյրս շատ պարզամիտ ու դիւրամուտն աղջիկ

մըն է, անանկ չէ՞, կ'ըսէր իր ընկերներուն. չէք գիտեր որչա՞փ կը զուարճանամ այսպէս շարունակ զինքը խաբելով:

* * *

Իրիկուան, երբ տուն վերադարձաւ, Յակոբ իր սակին փնտսեց այն գզրոցին մէջ ուր դրած էր ատուն:

Սակին հոն չէր:

— Նուարդ, ըսաւ, սակիս տո՞ր:

— Այո՛, պատասխանեց աղջիկը:

— Ինձի տուր, չելլաւ կորսնցնես:

— Բայց քովս չէ որ տամ. քու ըսածիդ պէս պարտէզ տարի և լաւ մը թաղեցի հողին մէջ, որպէս զի գալ ամառ մէկի տեղ շատ մը սակիներ ունենաս:

— Ա՛նմիտ, քեզի ո՞վ ըսաւ որ սակին կը բուսնի:

— Դուն բսիր ատուն:

Յակոբ սկսաւ լալ:

— Ո՛ւր թաղեցիր սակին, ո՞ւր է տեղը, կը հարցընէր հեծկլտալով:

— Այդ միջոցին իրենց մայրը վրայ հասաւ, և իրողութիւնը հասկնալով սկսաւ յանդիմանել Յակոբը, քոյրը խաբած ըլլալուն համար:

— Եթէ սակին չգտնուի, ըսաւ, աղուոր պատիժ մը պիտի ըլլայ քեզի: Թող ասիկա դաս մը ըլլայ, որպէս զի ուրիշ անգամ մարդ չխաբես:

Եւ իրաւ ալ սակին չի գտան: Նուարդ չկրցաւ յիշել թէ ո՞ւր թաղած էր զայն:

ԲԱԻԵՐ. — ԳԻՒՐԱԽԱՍԱՆՑ՝ զիւրաւ հաւաստեցող:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ — Նուարդ յանցաւոր էր. — Ինչո՞ւ. — Ի՞նչ է սակեղրամը. — Քանի՞ տեսակ սակեղրամեր կան. — Ի՞նչ է դրամին դերը. — Ի՞նչ միջոցներ կը գործածուին դրամ շինելու համար. — Ո՞վ կը շինէ դրամը:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Պօփկ սուտ մը յանախ մեծ վնասներ առաջ կու գան. — Ո՞չ իսկ կասակի համար պէտք է սուս խօսիլ, որովհետեւ սակաւ վարժութիւն կը դառնայ ստախօսութիւնը. — Համարիք սիրել, փնտսել ու պահել հաւաստամարտ. այս պէտք է ըլլայ մեզմէ իւրաքանչիւրին իտէալը. — Պարկեօս մարդաւ մը մեծագոյն հարուստիւնը իր համարախօսութիւնն է:

56. ՓՈՔՐԻԿ ՇՈՎԻՒՆ

Մտաւորապէս մէկուկէս դար առաջ, ֆրանսական գաւառի մը բնակչութիւնը վայրի գաղանի մը տեսական սարսափը կ'ապրէր: Անարեկիչ գաղանին ինքնութիւնը անծանօթ կը մտար, ո՛չ ոք տեսած էր զայն:

ո՛չ ոք զիտէր թէ ի՞նչ էր ան. սակայն ամէն օր նոր զոհեր կային, անխնայ կը կոտորուէին ոչխարներ, արջառներ, ինչպէս նաեւ մարդիկ:

Աւելի քան երկու հարիւր անձեր սպաննուած էին. ամէն մարդ, իր տունէն դուրս, անապահով էր. հովիւներն ու հօտաղները ի դուր կը հսկէին իրենց վտանգուած հօտերը:

Այս անուօր արարքներու պատմութիւնը տարածուեցաւ քովանդակ երկրին մէջ. նորանոր ոճիրներ, ամէնուրեք խօսակցութեանց առանցքը կը կազմէր: Վեհապետը մտատանջուեցաւ ու մեծագումար մրցանակ մը խոստացաւ անօր, որ պիտի յաջողէր սպաննել այդ անշտա հրէշը:

Հերոսս, կամ խենց կը համարուէին այն անուանի որսորդները, որոնք այսպիսի անօրինակ յանդուզն ձեռնարկի մը կը մասնակցէին: Ազնուական մը, 12 զինուորներով ու 40 դանիտերով, օրերով հետապնդումներ կատարեց ու ձեռնուկայն վերադարձաւ:

Վերջապէս, առաջին անգամ բլլալով, տասներկու տարեկան տղեկ մը դէմ յանդիման եկաւ այդ չորքօտանի հրէշին, որ էգ գայլ մըն էր:

Այս յանդուզն տղեկը, իրմէ աւելի փօքը վեց տղոց հետ, կը պահպանէր ոչխարներու հօտ մը: Սատիկ ձմեռ էր ու ցուրտէն դողացող փօքրիկները իրարու սեղմուած կը ջանային իրենց սառած անդամները տաքցնել: Անոնց խօսակցութեան նիւթը աներեւոյթ հրէշն էր, որ նոյն պահուն, իրենց մօտակայ անտառը ապաստանած էր:

Փոքրիկ հովիւները, ինքնապաշտպանութեան համար չունէին ուրիշ զէնք այլ՝ մէյմէկ գաւազան, որոնց ծայրը անցուցած էին կտորած ու ժանգոտ դա-

նակի շեղորհր: Հրէչը, ամէն վայրկեան կը ներկայա-
նար անոնց մանկական երեւակայութեանը: Իսկ միա-
միտ մանուկներէն ամէն մէկը իր ներքին սարսափը
վանելու համար տղայական մեծխօսիկութիւններ կ'ը-
նէր ու ձեռքի գաւազանը օդին մէջ կը ճօնեցնէր
սպաննալով բացակայ հրէչին:

Յանկարծ, անօթի գայլը անտառէն խուժելով՝
յարձակեցաւ ահարեկած տղոց վրայ: Աւելի փոքրերը
չբժապատեցին իրենց 12 տարեկան առաջնորդը: Կա-
տաղի գազանը ոտնալով անոնց բոլորաթիքը շրջան կ'ը-
նէր, կարծես իր որսին հետ զուարճանալու համար:
Մէկէն ոստում մը ըրաւ, իր ժանիքներով բռնեց ա-
նոնց ամէնէն կրտսերը, վեց տարու տղիկ մը, ու փա-
խաւ:

Մէկը առաջարկեց փախուստով փրկել իրենց կեան-
քը, իսկ 12 տարեկան առաջնորդը՝

«Կամ մեր ընկե՛րը ազատենք և կամ բոլորս միա-
սին մեռնինք» ազազակեց ու գայլին ետեւէն վազեց:
Իր այս ընթացքը կրտով ներշնչեց միւսներուն, որոնք
հետեւեցան իրեն:

Գայլը, իր արշաւի միջոցին, ձիւնով ծածկուած
ճախճախուտի մը մէջ մխրճուեցաւ ու տղաք յաջողե-
ցան մտտենալ անոր: Գայլը՝ ժանիքներովը բռնած էր
տղիկը ու կը ջանար ազատիլ ցեխէն, որ զինքը աւելի
վար կը քաշէր:

Առաջնորդ տղիկը, առաջին հարուածը տալով գայ-
լի գլուխին՝ իր ընկերները կ'ողբուորէր ու կը գոչեր.
«Չարկէ՛ք, զարկէ՛ք անոր աչքերուն»:

Գայլի աչքը հարուածելը զիւրին չէ՝ բայց, վեց
տղիկներու վեց փոքրիկ բազուկները գործի վրայ էին,
անոնք կը շարժէին անընդհատ ու հարուածները կը

տեղային գայլի գլուխին, ականջներուն, քիթին, բեր-
նին ու աչքերուն, մինչև որ ան՝ պարտաւորուե-
ցաւ իր որսը ձգել ու խուսափիլ կեանքը ազատելու
համար:

Տղաք տունը տարին իրենց ընկերը, որ թեթև
վէրքեր միայն ստացած էր:

Գայլը անհետացաւ ու այլ եւս բնաւ չտեսուե-
ցաւ, ան՝ իր ընդունած հարուածներու վէրքերէն
սատկեցաւ: գաւառին մէջ խաղաղութիւնն ու ապահո-
վութիւնը վերահաստատուեցաւ: Իսկ, 12 տարեկան
փոքրիկ հովիւը ստացաւ թագաւորի խոտացած մեծ
մրցանակը իրր վարձատրութիւն իր հերոսական ա-
րարքին:

ՔԱՌԵՐ. — Աւարակիյ՝ (ան-րեկ) վախցնել, սարսափեցնել:
Հօօօղ՝ արշառ արածող: Ռօվաճղակ՝ ամբողջ, բոլոր: Գաւ-
փրո՝ հովիւի մեծ շուն: Անուուուայն՝ (ան-ոււայն) պարագ,
անօգուտ: Կրտսեր՝ պղծիկ: Կորով՝ սւժ, փառքիւն: Մխրճուիլ՝
խրիլ, քաղախիլ:

ԹիւլԱՅՐՈՒԹԻՒՆ. — Պատմեցէք այս պատմութիւնը. — Ա՛յ
բառով բարդ ու անանց բառեր գտէք ու գրեցէք:

Հետեւեալ բառերուն մէյմէկ հոմանիշ գտէք. — ԿՅօսուեց,
յուճղութիւն, սաստիկ, տա աջնարդ, անբնիմաստ:

57. ԼԱԻ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

Երբ որ ձեր մէկ ընկերը իր խելացութեան և աշխատութեան շնորհիւ գասարանին մէջ առաջին կը հանդիսանայ, անշուշտ չէք նախանձիր, չէք չարանար, անանկ չէ՞: Ընդհակառակը, դուք դայն կը յարգէք, կը սքանչանաք անոր վրայ, կը շնորհակա-

նաք անով մանաւանդ երբ հոգարտ չէ, երբ ձեզ չարահամարհեր:

Հարկաւ չէք մտնար թէ Պետրոս, Յակոբ կամ Պօղոս՝ լաւ աշխատելով երբեք ձեր լաւ աշխատելուն արդեւ մը չեն եղած. անոնց շարունակ ուսանիլը ձեր տգէտ մնացած ըլլալուն արդարացումը չի կրնար ըլ-

լալ: Դուք աղկ կը զգաք թէ անոնք ձեզի լաւ օրինակ եղած են, նետուարար ձեզի օգտակար զարձած են, ձեզ դրդած, նոյնիսկ ձեզի օգնած են: Ի՞նչ պիտի ըլլար ձեր վիճակը, եթէ անոնց տեղ ծոյլ ու անկարող ընկերներ ունենայիք. այն ատեն աւելի ծոյլ և անհոգ չը՞ պիտի ըլլայիք:

Մարդուս միշտ լաւ օրինակներ պէտք են. մարդ երբ իրեն օրինակ կ'առնէ իրմէ աւելի իմաստունը, իրմէ աւելի արժանիք ունեցողը, միշտ կը շահի: Հոս չօւնեցող ծագիկ մը քիչ մը ժամանակ վարդին հետ կ'ապրի և անոր բոյրը կ'առնէ: «Ի՞նչ ալ անուշ կը կը բուրէ, կ'ըսեն, վա՞րդ է արդեօք»: — «Ո՛չ կը պատասխանէ, վարդ չեմ, բայց վարդի հետ ապրեցայ»:

Բարեկամներս ինչպէս է գպրոցին մէջ, այնպէս է կեանքի մէջ: Հոն ալ կան այդ անհաւասարութիւններն ու տարբերութիւնները: Մարդիկ կան որոնք բնաւ չեն յաջողիր, ուրիշներ կէս մը միայն կը յաջոցին, և կան ալ որ կատակաւ յաջողութիւն մը ձեռք ձգելով առաջ կ'անցնին: Մէկը կը հարստանայ, ուրիշ մը կը զարգանայ, երբորդ մը նշանաւոր կը դառնայ: Այդ մարդիկը գէշութիւն կ'ընեն անոնց որոնք իրենցմէ հտ կը մնան, անոնց իրաւունքը կը յափշտակեն:

Այո՛ պիտի ըսէք, եթէ այդ մարդիկը հարստանալու համար գողութիւն ըրած են, կամ ուրիշ գործերով ինքզինքնին զարգացած ցոյց տուած են, և կամ իրենց չպատկանող արժանիքով մը նշանաւոր հանդիսացած են: Տղաքն ալ՝ երբեմն գպրոցին մէջ մրցանակ մը կորդելու համար, իրենց արժանաւոր ընկերոջ պարտականութիւնը կ'օրինակեն և կամ անոր արդեւ կը դառնան: Այդ տեսակ միջոցները սակայն ուղի

չեն, պժգանք միայն կ'առթեն և պատժի կ'ենթարկուին: Ասոր համար է որ արդարութիւն մը հաստատուած է և օրէնքներ դրուած են:

Բայց երբ մարդիկ պատուար որ աշխատութեան մը շնորհիւ հարտացած, դարդացած, նշանաւոր դարձած են, պէտք է որ չարանանք, պէտք է որ նախանձիւնք: Այդ կերպով մեզի՛ն առաջ անցնողները բարիքներ են մեզի համար, որովհետեւ լաւ օրինակներ կը դառնան:

Յանցանքը մերը կ'ըլլայ՝ եթէ չուզենք անոնց հետեիլ:

Յ. ԲԱՍԻ

ԸՆԴՀԱՆՆԵՒԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ օգուտ ունին լաւ օրինակները. — Ի՞նչ կրնանք շահիլ անոնցմէ. — Ինչպէ՞ս. — Ուղիղ միջոցներով եօզած յատաբոլորութիւնները որո՞նք են. — Իսկ անուղիղ միջոցներով եղածները:

ՈՒՍԱԻՑՉԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Մարդիկ նուազ պիտի նախանձեին իրարմէ, եթէ երբեք հասկնային թէ իրենց վիճակուած բազոր՝ հակառակ տարբեր տարբեր երեւոյթներ աւնենալուց, միեւնոյն բանն է յանախ. եւ եթէ աօրիւմ հասկնային՝ փոխանակ իրար առեւտու, իրարու ձեռք պիտի տային եւ միասին պիտի օճեին կեանքի հողերն ու դժուարութիւնները:

58. ԵՐԿՈՒ ՆԱԽԱՆՁՆԵՐԸ

Նախանձը՝ ինք իր մէջ սեւ, սպիտակ, չար, անարկու՛ կը մեծցնէ սակայն մարդը և անկարեւորի կը դարձնէ զայն, երբ մաքուր ու բեղուն հողի վրայ ինկած է: Որովհետեւ չենք կրնար մտածել թէ բոլոր նախանձոտ մարդիկ չար ու անկարող են: Կեանքը՝ հակառակը կ'ապացուցանէ:

Քրիստոս՝ որ եօթը մահացու մեղքերուն կարգը դրաւ նախանձը, անշուշտ ըմբռնեց ա՛յն նախանձը որով երբայեցիք զինքը խաչեցին, այն անմիտ նախանձը որ ուրիշին շնասար միայն նպատակ ունի, որ կը խաւերէ, կ'ոչնչացնէ, առանց ծաղկեցնելու, ստեղծելու:

Նոյն իսկ մեր թերութիւններուն մէջ զուրկ ենք խելքէ և կորովէ, որովհետեւ չենք գիտեր մեր նախանձը դարձնել ո՛չ թէ անձերու, այլ անոնց գործերուն վրայ, ու մեր բարոյական ու ֆիզիքական ոյժերը կը սպառենք միշտ ուրիշին շնասուելու համար, և երբեք մեր օգտին համար:

Մեծ, գեղեցիկ գործերը, ազնիւ նպատակները պէտք է մեր նախանձը գրգռեն, պէտք է որ զանոնք արհամարհելու չափ տղէտ ըլլանք: մեր նախանձը որ իր մէջ կը մաշի, ինք իրմով կը խորտակուի, մեր սրտէն ու մեր մտքէն հեռացնելով ազնիւ ըզձանքներ:

ՍԻՊԻԼ

ԲԱՍԻՆ. — Անկարեւորի՛ յարգուող: Անարկու՛ վախ օտաղ Բեղուն՝ արդիւնք օտաղ: Խամբիլ՝ աւրուիլ:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ո՞րն է չար նախանձը, ո՞րն է բարի նախանձը.— Օրինակներ բերիք մեր կեանքէն.— Մեր կ'առաջնորդէ չար նախանձը. ինչո՞ւ.— Ի՞նչ արդիւնք կրնայ տալ բարի նախանձը. ինչո՞ւ:

ՈՒՍՈՒՅՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Նախանձոս մարդը նրմաններուն ինչէր միտ իր ինչէն մեծ ու լաւ կը տեսնէ.— Երբ կ'ուզես լաւ ապրիլ, այժմի ունենաւ ուրիշն սոցումովին վրայ: Նախանձնու է մի՛ միայն յառաջիմնելու եւ ո՛չ թէ շարձալու համար.— Ի՞նչի նախանձը, միացած կամին ու յարասելութեան, յաջողութեան մեծագոյն պայմաններէն մէկն է կեանքի մէջ:

59. Կ Ա Յ Մ Ո Ռ Ի Կ Ը

Անտառին մօտ՝ գրեթէ կից
Պուրակ մը կար անբասուեր,

Հոն՝ արեւը ոսկեկից
Պրճնէր ծաղիկ ու բոյսեր:

Կայծոռիկ մը շողշողուն,
Իր հուր փայլովն անուշիկ,
Վարդի թուփ մը շինեց տուն,
Նըստաւ հանդարտ, խելօքիկ:

Իր վառքն անուշ՝ արեւին
Կարծես, մրցում կը կարդար,
Երբ կըրթով մը մոլեզին
Ջինքը խոցեց օձ մը չար:

— «Ի՞նչ բրի թեղ, օձ եզրայր»:
Ճրչեց միջատն ողբալով:
«Կը նախանձիմ, մի՛ շողար»:
Ըսաւ օձը մակն ձայնով:

4. Գ. ՅԷՅԸԼ

ԲԱՌԵՐ.— Անբասուեր՝ (փոխաբերաբար) ծառէ հետեւաբար
ուրէ գրկուած: Ոսկեկից՝ (փոխաբերաբար) ոսկիի պէս փայլող:
Վառք՝ փայլ: Խոցել՝ վիրաւորել: Մոլեզին՝ ուժգին, կասա-
ղութեամբ: Ժանց՝ չար:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ տեսակ նախանձ էր օձին նախանձը.— Ի՞նչ պատճառ եւ հետեւանք կրնար ունենալ այդ տեսակ նախանձ մը.— Ի՞նչ է պուրակը.— Ի՞նչ տեսակ կենդանի է կայծոռիկը.— Այդ տեսակ ուրիշ ի՞նչ կենդանիներ կան:

ՈՒՍՈՒՅՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Չար նախանձը անելութեան խոյն է, տեսակ մը անելութիւն է որ երբէ չի կրնար օսնիլ ուրիշն առաւելութիւնները:

60. Պ Ա Շ Ա Կ Ը

Վիլհելմ Պուժ, ֆրուսիական բանակին մէջ, առաջապահներու պահակի դերը կը կատարէր: Գիշերը շատ մուռ էր ու անձրեւէն թրջուած խեղճ զինուորը ցուրտէն կը սարսուար:

Աւստրո - Ռուսական զինուորները հանդիպակաց բռնուրներու վրայ բանակած էին:

Պուժ կը նախընտրէր թշնամիին յարձակումը, որպէսզի քիչ մը տաքնալու պատեհութիւն ունենար, սակայն, թշնամին կը մնար անշարժ ու թրջուած. Պուժ աւելի կը ստուէր, ան՝ կ'երեւակայէր հսկայ

լեռներէն անդին իր տնակը, ուր ամէն երեկոյ, մամը տասնէն տաղ, ախորժակով կը ճաշակէր իր թուխ հացն ու կազամըրը, ու խազազ քուն մը կը քաշէր:

«Եթէ այսպիսի գիշեր մը կայսրը իմ տեղս ըլլար, վստահ եմ որ ան այ ինծի չափ յոգնած ու զգուած պիտի ըլլար այս պատերազմէն», բարձրաձայն մենախօսեց Պուժ:

«Ինչէ՞ն գիտես թէ այդպէս չէ», արձագանգեց սուր ձայն մը, շատ մտէն:

Պուժ՝ շուտով ինքզինքին եկաւ, օտարականի մը մօտիկութիւնը իր զինուորական պարտականութիւնը յիշեցուց իրեն անմիջապէս:

Հրացանը ուսին դրած, իր ննչեղ ձայնովը.

— Կեցի՛ր, ս'ի ևս դուն, հրամայեց:

— Բարեկամ մը, պատասխանեց, անծանօթը:

— Բարեկամ, ինչ է կարգախօսը:

— Փրուսիական Արծիւը:

— Անցի՛ր ու բեմն, բարեկամ:

Ասկայն օտարականը փոխանակ հեռանալու, աւելի կը մօտենար իրեն: Պահակը՝ մտքին մէջ նշմարեց որ զիմացինը զինուորական մեծ վերարկուի մը մէջ փաթթուած ու իր դէմքը ծածկած է վարը քաշուած գլխարկովը:

— Ընկե՛ր, թրջուած ես ու կը մտիս, քիչ մը տաքնալու համար ինչո՞ւ չես ծխեր:

— Մխե՛լ, եղբայր, դուն ս'ր աշխարհէն կուգաս, չե՞ս գիտեր որ պարտականութեան միջոցին ծխելը խտիւ արգիլուած է:

— Իսկ եթէ թագաւորը քեզի ծխելու հրաման կուտայ:

— Թագաւորը, անոր հրամանէն առաջ, կոնակիս սկոթները կակուղցած կ'ըլլան լախտի հարուածներէն: Հարիւրապետս կը ճանչնա՞ս դուն:

— Ա՛հ, հարիւրապետդ հոս չէ, ես ալ մէկուն բան մը չեմ ըսեր, մի՛ վախնար, ծխէ՛, բարեկա՛մ:

— Ինձի նայէ՛, շատ առաջ կ'երթաս այլե՛ս, հեռացի՛ր ասկէ, ապտ թէ ոչ, հարուածով մը կը լուցնեմ քեզ, ըսաւ գայրացած Վիլհէլմ:

— Փորձէ տեսնե՛մ, ըսաւ անձանօթը, ծիծաղելով: Պահակի պատասխանը եղաւ ուժգին հարուած մը, որ օտարականի գլխարկը թոցուց գլուխէն ու գանդաջելով քանի մը քայլ հտ գնաց:

— Եստ աղէկ, ըսաւ անձանօթը, ինքզինքը հաւաքելով ու ձայնի շեշտը փոխելով, ապահով եղիր որ վաղը ստոր հաշիւը պիտի տաս, առ այժմ գիշեր բարի: Նոյն պահուն գետինը ծռելով բան մը վերցուց ու մտթին մէջ աներեսութեցաւ:

Անձանօթի այս անակնկալ փոփոխութիւնն ու սպառնալիքը՝ սարսուռ ազդեցին Վիլհէլմի, որ սկսաւ զանազան ենթադրութիւններ ընել, հաւանարար անարգած էր բարձրաստիճան սպայ մը, առնուազն գընդապետ մը, թերեւս նոյն իսկ հրամանատար մը:

«Բարեբախտաբար անունս չգիտեր ու այս մտթ գիշերին տեղս ու գիրքս ալ չկրնար ճշդել», մտածեց:

Սակայն զնցուեցաւ երբ նկատեց որ իր ձխափողը չկայ, անմիջապէս յիշեց որ անձանօթ այցելուն, մեկնած պահուն, գետնէն բան մը վերցուցած էր, ձխափողին վրայ որոշապէս գրուած էր իր անունն ու մականունը:

Խեղճ Վիլհէլմ անքուն ու տաժանելի գիշեր մը անցուց, կ'ուզէր ինքզինքը միտթարկլ՝ մտածելով որ

կատարած էր իր պարտականութիւնը, որուն համար հրամանատար մը զինքը պիտի չպատմէր, բայց այս ինքնամիտթարութիւնը շատ տկար էր, որովհետեւ պատերազմի միջոցին, զինուորը հրամանատարին խազալիքն է:

Յաջորդ առաւօտ, տասնապետ մը ու չորս զինուորներ Վիլհէլմը սպայակոյտի կեդրոնը տարին, հոն էին բոլոր հրամանատարները, չըջապատած հրավառ այգերով ու մեծ վերարկուով մարդ մը, զոր անմիջապէս Վիլհէլմ ճանչցաւ, ան՝ գիշերուան անձանօթ այցելուն, Փրուսիոյ Մեծն Ֆրէտէրիքն էր:

«Պարոններ», ըսաւ Ֆրէտէրիք, իր սուր ակնարկը յստելով զժրախտ պահակին վրայ, «Ի՛ր թագաւորին գարնոց Փրուսիացի զինուորի մը պատիժը ի՛նչ է»:

«Մահ», պատասխանեցին հրամանատարները միաձայն «Լա՛ւ, ա՛նաւասիկ այդ զինուորը, ըսաւ Ֆրէտէրիք ցոյց տալով ձխափողը, որուն վրայ գրուած էր «Վիլհէլմ Պում»:

Վիլհէլմ՝ ծունկի եկած՝ լալահոտաջ կը պազատէր, «Ի՛թութի՛ւն, Տէ՛ր արքայ, միտքէս չանցաւ թէ Ձեր Վեհափառութեանը հետ կը խօսէի:

Կայսրը մօտեցաւ, անոր ուսը շոյեց ու բարձրաձայն յայտարարեց, «Կը յուսամ թէ բոլոր զինուորներս այս պահակին պէս օրինապահ են, հաւատարմութիւնդ կը վարձատրեմ, քեզ ենթասպայի աստիճանին բարձրացնելով»:

Նոյն իրիկուն իսկ, Վիլհէլմ ենթասպայի համազգեստը կը կրէր:

Թեյ Արժիթիէն. — Պատմեցէր այս պատմութիւնն ու բացատրեցէր անոր բառերը:

Գաճ, Միլլէ

61. ԿԵՂՇ ԲԱՐԵՐԱՐԸ

Երբոր մինչև վերջին վայրկեանը լաւ մը կշտացաւ և յղիացաւ իր հարստութեամբ, ու ինքնիրենը ստուգեց թէ ո և է վայելք մը չէր մտցած իր կհանքին մէջ, իր անթիւ սակիները ի՞նչ ընելիքին վրայ խորհեցաւ:

Կը զգար որ գեղին սակիները կը իյրտեին, կը շարմէին, անսովոր ձայներ կը հանէին անտուկին մէջ, իր մահուան անկողինէն որոշ կերպով կը լսէր անոնց մետաղի խշրտոքը:

Այն ատեն, տարօրինակը՝ անհաւատալին պատահեցաւ: Այդ հնարամիտ մարդը որ ամէն բանէ օգուտ մը հանելու մէջ իր նմանը չէր ունեցած այնքան տաւրի, շուարած միաց, ապիկար ու անկարող գտաւ ինքզինքը հաճոյք մը ձեռք ձգելու՝ իր ձեռքին տակ եղած աճաքին դրամով:

Իր հինցած, փճացած ստամոքսը ո՛ր և է համարան չէր կրնար մարտել, իր պարտասուն և թուլցած ջիղերը օրհնական ժամին պրկումովը կը զայարուէին:

Այս անկարողութեան խոտտովանութիւնը խելքը գլխէն տարաւ: Քովի սենեակի պատէն նախ փախտոք մը, յետոյ աղմուկ մը կը թափանցէր, կուզար ներս, և վերանս մահուան երկիւղէն սթափած լողութիւնը՝ այդ աղմուկին մէջ իր ժառանգորդներուն ձայնը ձանձցաւ:

Եւ յանկարծ լոյս մը ծագեցաւ մահուան արհաւիր-

ժով զրաւուած այս մտքին խորր, իր հար մարդու բընազդը մէկէն արթնցաւ. վերջին աւազակութեան մը, վերջին կողոպուտի մը խորհուրդը իր սղորմելի մարմինը զղրդեց ոտքէն մինչևն զլուխը:

Եպիսկոպոս, քահանայ ու թաղական ուզեց իր քովը, որոնք փութացին եկան: Այն ատեն հանդիսաւոր ու սրտառու ձայնով մը, կտակ ըրաւ, և իր բուր հարստութիւնը, որ ա՛լ իրը չէր, եկեղեցիին ձգեց:

ԲԱՌԵՐ. — Եւրոիլ՝ արծիլ: Հնարամիտ՝ վարդե, նարա: Արհաւիր՝ վախ: Մտառու՝ սիտ յուզող: Յղիւմալ՝ կեսանալ: Համարամ՝ համեղ ուտելիք: Պարտասուն՝ յոգնած:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ. — Ի՞նչու կեղծ բարերար մըն էր այս մարդը. — Ի՞նչ է կտակը. — Ո՞ր կտակները ընդունելի են. — Որո՞նք են մեր մեծ կտակարարները:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Բարերար այն չէ որ անխառն վանելի միջոցներով օհոսածէն կուտայ, բարերար այն է որ իր արդար երջինին արդիւնէն կուտայ — Գողմայ, անիրաւելի, յետոյ այդ գողօնէն մտա մը բան ասլ իր ապաւաւ, երբէք ընդունելի չէ ոչ Աստուծոյ ոչ ալ մարդոց առջեւ:

62. ԱԳՈՒԱԻՆ ՓԵՏՈՒՐՆԵՐԸ

Ջատուկ, սեւուկ ու պատաւ

Մէկ ազուաւ,

Սիրամարդի մը թեւերէն

Թափթփած փետուրներն իրեն

Վրան առաւ:

Եւ առաւ մը, խիստ կանուխ,
 Երբ կը տնկատ բարձրագլուխ,
 Փոքրիկ թռչունքն անտասին
 Եկան անոր շուրջն առին:
 Հիացումով, դարմանքով,
 Սարեակը ստիակին քով
 Կը մեջէր, Է՛կխ, ս՛վ է աս,

Երբուստ իրիւ նոր փեսայ,
 Որ իր տեսքովն արտաքին
 Նրման է սիրամարդին.
 Ազուսը թռչուն, ասոր պէս,
 Հատ մըն ալ չեմ տեսած ես:
 Ազուսը, կեղծ՝ պննասեր,
 Այս խօսքերն որ կը լռէր,
 Կարծեց իր փառքն աղաճով...:

— Երբ յանկարծ բռուն ելաւ նով,
 Եւ սուտ զարդերն իր ցիր ցան,
 Մէկ վայրկեանէն թափեցան...:
 Բոլոր թռչունք մէկ բերան
 Ըսկրսան խնդալ վըրան...:

••

Ազուսին պէս, — ոչաղիր
 Յիշեցէ՛ք միշտ այս ստակ, —
 Մարդիկ ալ կեղծ ու պտտիր,
 Կ'ըլլան միշտ խաղք խայտառակ...:

ԱԼՓԱՍԼԱՆ

ՔԱՌԵՐ. — Քառուկ՝ ձերացած: Սանկայ՝ պարծենայ: Եւրօր
 առնել՝ Երչագածել: Երօրի՝ զարգարտիլ: Պննասեր՝ զարգա-
 աւիր սրտոյ: Կուսն՝ զօրաս:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ գիտէր թռչուններու մասին,
 քանի՞ տեսակ թռչուններ կը գտնուին. — Ի՞նչ է պննասիրութիւ-
 նը. լա՞ւ թէ գէշ սենակութիւն մըն է.

ՈՒՍՈՒՅՁԻՆ ՔԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Կեղծիքն Եւրօրի մտոյ
 կեցայ մեծ եւ փոքորդուն երեւայ, լայց եր կեղծիք երեւան ելլէ
 ա՛լ աւելի արհամարհելի կը դառնայ. — Պէտ է երեւանց այն՝ ինչ
 որ եմբ. — Մէկ իրական արժանիք հազար կեղծ արժանիք կը փո-
 խարիմէ:

63. ՅՈՒԼԻՒՆ ԱՆՕՔՆԵՐԸ

Հուլի մեծ գրամատէր մըն էր որ խարէական միջոցներով հարստացած և խարդախութեամբ անանկացած՝ զատարաններուն առջին կը քաշկոտուի հիմայ:

Այս մարդը, իր փայլուն օրերուն մէջ, մտածելով անշուշտ թէ իր շահերուն նպաստաւոր պիտի ըլլար բարեպաշտի ու կրօնասէրի տիտղոս մըն ալ աւելցնել իր պատուաւոր և հարուստ սեղանաւորի համարին վրայ պատարագի յատուկ ծանրագին անօթներ նուիրած էր Լոնտոնի Ս. Պօղոս եկեղեցիին: Այսօր՝ որ իր հարուստութեան պղտոր ազրիւրը իմացուեցաւ, այդ անօթները չպիտի գործածուին ալ և անմիջապէս ծախուելով՝ գոյացած գրամը Հուլի պահանջատէրերուն պիտի տրուի:

Հուլիին անօթները ետ տուողները ըսել կ'ուզեն պարզապէս ուր կրօնային, կրթական կամ մարդասիրական հաստատութեան մը ստատեղ ուղղը մաքուր անուն մը ունենալու է. ապա թէ ոչ՝ իր նուէրը չընդունուիր, ազոտ մարդուն գրամն ալ ազոտ կ'ըլլայ, ոսկիին փայլը չի կրնար կեանքին արատը մաքրել:

Միշտ կրնանք դաս մը առնել ասանկ պարագաներէ, քիչ մը պակաս գոհացում ունենալու համար կեղծ բարեբարի համբաւներուն առջեւ, որոնց քով կ'անշխման շատ անգամ ճշմարիտ բարեբարութիւնները, համեստ քակներէ տրուած նուէրները:

ՔԱՌԵՐ. — Նպաստաւոր՝ օգտակար: Նրանցողին՝ սուրճ Սաստիկ՝ օգնել: Անօթանայ՝ կարեւորութիւնը կորսնցնել:

ԸՆԴԼԱՔՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ է խարէական միջոց մը. — Ինչո՞ւ ոսկիին փայլը չի կրնար մաքրել կեանքին արատները. — Ընդունելի բարեգործութիւն մըն է ատկա թէ ոչ. ինչո՞ւ:

ՈՒՅՈՒՅՉԻՆ, ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Չկայ կեղծիք մը որ յայտնուի, որքան ալ լաւ ծածկուած ըլլայ. — Ուրիշները խարէլ յաւակնող մը ամէն մտղէ առայ ինքզինքը կը խարէ. — Ուրչա՞ք աւելի մեծ ըլլայ կեղծիքը, այնքան աւելի մեծ պիտի ըլլայ նաեւ անոր յաջողելիք հաւանական խայտաւհութիւնը. — Անուղիղ միջոցներով ձեռք բերուած հաստութիւնը սեսակ մը զօղութիւն է:

64. ՄՐՐԿԱՇԱԻՒՆ ԵՐԳԸ

Ովկիանին վերեւ, անհող ու անծայր, սաստկաշունչ հովը իրարու քով կը խոնէ փոթորկալից ամպերը բոլոր...: Մրրկահաւը՝ թռչուն սեւ փայլակի հանգոյն՝ ովկիանին խորերէն կը խոյանայ դէպի խորերը ամպերուն...:

Մերթ քուտելով ամպերուն, և մերթ ալ նետի մը պէս սլանալով դէպի հոն՝ մրրկահաւը կը պոռայ՝ սրասնիչ: Եւ ամպերը հրճուանք կ'սրոշեն թռչունին անվախ ազազակին մէջ...:

Այդ ազազակը իր մէջ կարօտ մը ունի փոթորկի, և զայրոյթի բարկ ոյժը անոր վայրի երգին մէջ կը լսուի: Կիրքի հօր կրակը, յաղթանակի ստոյգ հա-

ւատքը՝ բոլոր ասոնք կը լսեն ամպերը թռչունին երգին մէջ :

Երբ փոթորիկը կը մօտենայ՝ որիները կ'ողբան, ալիքներուն վրայէն կը թռչին ողորմուկ ճիչերով, և ովկիանոսին խորքերուն մէջ թաղել կը ջանան իրենց կրած երկիւղը :

Սուղակներն ու սագերն ալ ստեկագին կ'եղերս-ձայնեն երբ փոթորիկը կը մերձանայ, անոնք չեն զգար հեշտանքը մահու և կեանքի պայքարին... : Որոտումի պայթիւնը անհնարին սարսափով մը կը լեցնէ գիրենք :

Դէր, յիմար պարբը կը պահուի՝ երկչոտ, ասպահով ժայռերու ծերպին մէջ : Միայն մրրկահաւն է որ անվախ ու փրփրասպիտակ կատղած ծովին մէջէն վեր կը բարձրանայ... :

Փոթորիկի ամպերը կը մօտենան, կը ցածնան, անսահման ովկիանին վրայ ալիքները իրարու կը բաղ-լսին և կ'երգեն, կը պարեն ու կ'ոտանուն՝ իր թէ հասնիլ բաղձային փոթորկին... :

Որոտումը կը պայթի, ալիքները կը մռնչեն, կատաղութեամբ կը փրփրին, կը ճչեն, կը հեւան և կը մրցին չովին հետ : Փոթորկահովը ահա՛, իր ասիին մէջ կ'առնէ ալիքներու խուրձ մը, և իր ամբողջ մոլեգնած ոյժովը զանոնք կը նետէ սեպածու խարակներու գէմ՝ ուր կը փսփրին զմրուխտէ զանգուածները ջուրին, և ցնցումին ամենի սաստկութենէն՝ մշուշամէգի կը փոխուին... :

Մրրկահաւը, թռչուն սեւ փայլակի հանգոյն, կը նետուի կատաղաշունչ փոթորիկին մէջ ու կը պոռայ : Նետի մը պէս՝ կը ճեղքէ ամպերը, և իր թեւերով՝ կոհակներուն փրփուրը կը ցրուէ :

կը սլանայ՝ զոռոզ, փոթորկին մոայլ ոգիին նըման, և անխառն վայրի հրճուանքով մը սարսուռն՝ երկինքին ու ծովուն մէջտեղ կուլայ, կը խնդայ, կը ծիծաղի ամպերուն և կը հեծեծէ հեշտանքէն... :

Սրահանջ գիւր փոթորիկին մէջ յոգնութեան չեշտ մը լսած է. վստահօրէն գիտէ՝ թէ ամպերը պիտի չձածկեն յաւիտեան պայծառ արեւը որ վերը կը ժպտի... :

Փոթորկահովը կ'ոտնայ, որոտումը կը պայթի... : Կասպոյտ բոցերով կը փալիլին ամպերը անյատակ ծովուն վրայ՝ որ կ'առնէ կայծակը և անվեհեր՝ իր յորձանուտին մէջ զայն կը խեղդէ... :

Կրակէ օձերու հանգոյն, գալարուելով մութ ծովուն մէջ՝ ցոլացիկ կը զողոջեն այնտեղ փայլակները, և մթութեան մէջ՝ անզարձ կ'անհետանան... : Փոթորիկը պիտի խուժէ. շուտով պիտի յարձակի փոթորիկը... :

Մրրկահաւը աներկիւղ կը խոյանայ կայծակներուն մէջտեղ վայրի ալիքներուն վրայ, զորս հովերը կը զրգոեն... : Եւ ի՞նչ կը խօսի մարգարէն յաղթանակի «՛՛»՝ թող կատղի, կատղի՝ փոթորիկը... » :

ՄԱՐՍԻՄ ԿՈՐԵՍ

ԲԱԽԵՐ. — Աղերսձայնել՝ ողբալ :

65. ԲՈՅՆԷՆ ՇԵՌՈՒ

Ապրիլ ծածկած էր մացառներուն տակ
Թռչուններ ազուոր և սակփետուր,
Ամու մը զըւարթ ձայնով ներդաշնակ
Կը կրկնէր այնտեղ երգեր քաղցրալուր:

Բոյնին մէջ ճշող ձագուկներէն մին
Այդ գեղգեղանքին ունկնդիր չըլլար,
Եւ գէպի եզրը հակելով բոյնին,
Քոտերուն վրայ կ'իյնայ խօլարար:

Երբ գետինն ինկաւ թռչնիկն անճըլու,
Ուղեց թափ մը տալ անզօր թեւերուն,
Հայրական տունէն թեւածեց հետու,
Եւ թռչաւէր զըւարթ ու սիրուն:

Բայց մեր թափառիկն հոս ու հոն ինկած,
Երբոր ա՛յ ուսաւ թըռչիլ անվեհեր,
Հովիտէն հովիտ կ'երթար անկասկած
Որտեղով միշտ նոր նոր ընկերներ:

Եւ իր յեղյեղուկ միտքն եղաւ պատճառ,
Որ ձագը կըրեց մեծ պատիժ, աւա՛ղ,
Չի բոյնէն մեկնած ըլլալուն համար
Կերակուր եղաւ անզղի մը ճիւղ:

66. ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐԸ

Անգամ մը երկու վաճառականներ որոնք միասին
կը ճամբորդէին, պանդոկ մը հասան՝ ուր մէկ հոգինոց
սենեակ մը միայն պարապ մնացած էր:

Օղբ շատ ցուրտ էր և գիշերն ալ վրայ հասած,
այնպէս որ երկուքն ալ չէին կրնար ուրիշ տեղ օթե-
ւան մը ճարել:

Վաճառականներէն մէկը շատ շքեղ հագուստներ
հագած էր: Մատուրներէն մեծագոյն մասը սակի մա-
տանիներ կը կրէին, արհամարհանքով կը խօսէր ամէ-
նուն հետ, և առիթ կը փնտռէր որպէս զի իր մեծ
մարդու ձեւերով ուրիշները նուաստացնէ:

Միւսը՝ շատ պարզօրէն հագուած, խոնարհ ու
սակաւախօս մարդ մըն էր: Մեծ քաղցրութեամբ կը
վարուէր ամէնուն հետ և բնաւ ուրիշներուն արժա-
նապատուութիւնը չէր վիրաւորեր:

Երբ պանդոկին սպասաւորը իրենց ըսաւ թէ մէկ
հոգինոց սենեակ մը միայն կայ, սնափառ վաճառա-
կանը մտածեց ինքնիրեն.

— Իրաւ է որ երկուքս ալ միեւնոյն տանը հա-
սանք, բայց անշուշտ սենեակը սա խեղճ, զլուխը կախ
ընկերօջս չպիտի տան, այլ ինձի:

Եւ խեղոյն սպասաւորին հրամայեց որ պայուսակը
այդ սենեակը տանի:

Սպասաւորը սակայն վարանեցաւ:

— Ինչո՞ւ կեցեր ես, չհնազանդի՞ս, ըսաւ սնա-
փառը՝ զայրացած:

— Երեւել՝ք, Տէ՛ր, պատասխանեց սպասաւորը, երկուքդ ալ միեւնոյն ատեն հասաք մեր պանդոկը, ուրիմն երկուքդ ալ իրաւունք ունիք այդ սենեակը բնակելու. բայց սենեակը միայն մէկ հողի կրնայ առնել, և ես առանց վարպետիս խորհուրդ հարցնելու, չեմ կրնար ըսել թէ ձեզմէ ո՞վ պիտի պակի հոն:

— Գնա հարցո՛ւր, ըսաւ սնափառը, վստահ թէ պանդոկապետն ալ սենեակը իրեն տալ պիտի ուզէր:

Սպասաւորը զնաց արթնցուց պանդոկապետը և խնդիրը հասկցուց անոր:

— Ի՞նչ տեսակ մարդիկ են, հարցուց պանդոկապետը:

— Երկուքն ալ հարուստ կ'երեւան, բայց մէկը տիրոջ պէս կը հրամայէ, կը պոսայ կը կանչէ:

— Իսկ մի՛ւտը:

— Չայնը անզամ չի հաներ, պէտք է պոռացողին տալ սենեակը, արդէն աւելի հարուստ կ'երեւայ:

Պանդոկապետը քիչ մը ատեն մտածեց և ըսաւ.

— Կը սխալիս, հաւատա որ կը սխալիս, երբոր պարսպ տակառի մը զարնես, ի՞նչ կ'ըլլայ:

— Ահագին աղմուկ կը հանէ:

— Եւ երբ տակառը լեց՞ւն ըլլայ:

— Գրեթէ բնաւ ձայն չի հաներ:

— Կը տեսնե՞ս որ ամէնէն աւելի ձայն հանողները չեն որ ամէնէն շատ արմէք կ'ուսնենան: Դուն զնա սենեակը քիչ խօսողին տուր և պոռացող կանչողն ալ, եթէ ուզէ, բակին մէկ անկիւնը պակեցուցուր:

Սնափառը երբ այս որոշումը լսեց, շատ կատգեցաւ, բայց ստիպուեցաւ բակը պակիլ, որովհետեւ գիշերանց չէր կրնար ճամբան շարունակել:

Պանդոկապետը յաջորդ ատուոն համազուեցաւ որ սխալ չէր իր գուշակութիւնը: Առնար հերետոյժով համեստ վաճառականը որ սնափառէն հարիւր անգամ աւելի հարուստ էր, առաաօրէն վարձատրեց զինքը:

ՔԱՌԵՐ. — Յրեւան՝ պանդակ: Եւուսացնել՝ վար զարնել: Ասկուախօս՝ քիչ խօսող: Աւարանիլ՝ հար մը փնտել:

ԸՆԴՂԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ է վաճառականը, ի՞նչ է վաճառականութիւնը. — Ի՞նչ միջոցներ կան վաճառականութեան զարգացման համար. — Վաճառականութիւնը ի՞նչ դեր կը խաղայ երկրի մը մէջ. — Մենք մեծ վաճառականներ ունեցա՞ծ ենք: որ՞նք են:

ԱԻՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆԵՆԵՐԸ. — Մտող մը՝ մի՛ միայն հարուստ ըլլալուն համար՝ չի կրնար աղիտօյն իրաւունքը կապել, մտողիկ հաւատար իրաւունքներ ունիմ, եւ այդ իրաւունքները պէտք է վայելեմ, ի՞նչ դիտքի եւ կացութեան մէջ ալ որ զգնուիմ. — Միտե՞ս ամառժամ մտողիկն են որ կը սոնժան եւ երեւալ կ'ուզեն, համեստ մտղը երեւի ինքզինքին վրայ չի խօսիր:

67. Ի Ա Բ Ե Բ Ա Ն

Որ մը, դատարանը ներկայացան երկու ձերուհիներ, որոնցմէ մէկը հաստ գաւազան մը ունէր:

Դաւազան չունեցողը՝ դատաւորին դիմելով՝

— Տէ՛ր դատաւոր, ըսաւ, քանի մը տարիառաջ,

տասր ոսկիի փոխատուութիւն մը ըրած էի այս մարդուն. երկար ատեն չուզեցի դրամս, յուսալով որ ան պատուաւոր մարդ՝ ինքնարեւարտ պիտի վճարէ իր պարտքը. սակայն դժբախտաբար՝ ան՝ մնաց անտարբեր ու անփոյր, վերջերս, նիւթական անձկութեանս նետուանքով, իրեն գիմեցի յիշեցնելով իր պարտքը. իսկ ան՝ մերժեց վճարել յայտնելով որ ինքը պարտական չէ, քանի որ նախապէս վճարած է այդ գումարը: Կ'ազաչե՛մ, Տէ՛ր դատաւոր, հարցախննեցե՛ք զինքը, եթէ արդարութեան այս ատեանին առջեւն ալ ուրանայ իր պարտքը, ինծի կը մնայ ընդունիլ ու համակերպիլ:

— Ի՛նչ պատասխան ունիք ասոր, գաւազանակի՛ր ձեր պարոն, հարցուց դատաւորը միւսին:

— Տէ՛ր դատաւոր, ճիշտ է որ ըսուած գումարը պարտական էի այս մարդուն. սակայն, ես այդ պարտքը վճարած եմ իրեն. իսկ եթէ տակաւին կը պնդէ իր ըսածին վրայ, ես պատրաստ եմ օրինական երդումով ալ հաստատելու թէ՛ ստուգիւ այդ դրամը ես ուղղակի յանձնած եմ իրեն:

Դատաւորը, Ս. Գիրքը ցոյց տուաւ ամբաստանուածին, որ սովորական երդումը ընելու համար ձեռքի գաւազանը յանձնեց զինքը ամբաստանողին ու ձեռքը Ս. Գիրքին վրայ դնելով՝ վճարար յայտարարեց:

Այս Սրբութեան անունովը կ'երդնում թէ՛ ես տասը ոսկիի պարտքս անձամբ վճարած եմ պահանջատիրոջն, ուղղակի իր ձեռքը յանձնելով այդ գումարը:

Այն ատեն, դատաւորը դատախազին դառնալով հարցուց թէ՛ առարկութիւն մը ունի՞:

Վերջինս պատասխանեց.

— Ձե՛մ կարծիք թէ՛ չին բարեկամս կրնայ ասանկ բացայայտօրէն ստել ու խարել դատարանը. թերեւս, բարեկամս վճարած է իր պարտքը ու ես՝ մոռցած եմ: Ասոր վրայ, ամբաստանուածը դատախազին ձեռքէն գաւազանը առաւ ու աճապարանքով մեկնեցաւ դատարանէն:

Դատաւորը, այս մարդուն փութկոտութենէն կասկածելով՝ զինքը դատարանը վերակոչեց:

Ամբաստանեալը՝ շուարած՝ դատաւորին առջեւ կեցած էր. երբ վերջինս՝ մեղմ ձայնով մը.

— Պարկե՛շտ պարոն, ձեր հետաքրքրական գաւազանը կը շնորհէ՞ք վայրկեան մը, ըսաւ:

— Հաճոյքով, հրամմեցէ՛ք, ըսաւ ու գաւազանը դատաւորին յանձնեց:

Դատաւորը առաւ գաւազանն ու պարտապահանջին տուաւ ըսելով.

— Գնա՛, բարեկա՛մ, պահանջդ չիմս գանձած եղար:

— Ի՛նչ կը նշանակէ աս, տէ՛ր դատաւոր, այս գաւազանը տասը ոսկիի՞ կը գնահատէք:

— Վստահաբար, պատասխանեց դատաւորը. այլապէս՝ աշխարհի ամէնէն ապուշ մարդը եղած պիտի ըլլայի:

Յետոյ, հրամայեց որ գաւազանը կտարեն. երբ գաւազանը կտորեցին, անոր մէջէն տասը հատ դեղին ոսկիներ վար ինկան:

Հետաքրքիր ներկաները, դատաւորի այս հանձարեղ գիւտէն ապշահար՝ ոմանք՝ կախարդութիւն կը վերագրէին անոր, ոմանք ալ՝ բախտագուշակ կ'ընդունէին զինքը:

Դատաւորը ո՛չ կախարդ էր ո՛չ ալ բախտագու-
շակ, ան՝ անբաստանեացի յայտարարութեան ձեւէն,
զաւագանը պարտապահանջին յանձնելէն ու երգումէն
յետոյ, անմիջապէս առնելով աճապարանքով մեկնելէն՝
այս իմաստուն եզրակացութեանը յանգած՝ ու իր ան-
սխալ վճիռը տուած էր:

ՔԱՌԵՐ. — ԻՆՖՅԱՐԵՐԱՐԱՐ՝ ինքնիշխան: Անփոյթ՝ հոգ չը-
նող: Հարցաբանի՛ց՝ հարցումներ բնող: Պարտապահանջ՝ (պարտ-
պահանջ) ուրիշէն առնելիք ունեցող: Պարտական՝ ուրիշին պարտ
ունեցող: Ամբաստանուած՝ ան՝ որ իր յանձնար կը ներկա-
յացուի: Գաւաթագ՝ դաս բացող:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Դատաւոր մը ի՞նչ յատկութիւններ ունե-
նալու է. — Ուղղադատ դատաւորը կը խարուի՞ կեղծ երեւոյթ-
ներէն. — Իարեմայ մարդիկ միշտ կը յաջողի՞ն կեղծիքի մէջ:

68. ԵՐԿՈՒ ԴՐԱՅԻՆԵՐԸ

II.

Մարդ մը կ'ապրէր իր աշխատութեան շնորհիւ,
և կ'ապրեցնէր իր կիներն ու զաւակները: Եւ որովհե-
տեւ առողջ էր, զօրաւոր բազուկներ ունէր ու միշտ
գործ կը գտնէր, զիւրաւ կը հասնէր իր ընտանիքին
պէտքերուն:

Բայց անգամ մը գործերը պակսեցան, որովհե-
տեւ շահ չէին բերէր, ամէն բան սղեց, նոյն իօկ ու-
տելիքը:

Աշխատաւոր մարդն ու իր ընտանիքը սկսան նեղ-
ուիլ: Մարդը ապրելու համար նախ ծախսեց իր խնա-
յած դրամը, յետոյ սկսաւ կարասիները ծախել՝ օր-
ուան հացը գնելու համար: Բայց եկաւ օր մը ուր ա՛լ
տանը մէջ ծախելիք բան չմնաց: Այն ատեն՝ անօթու-
թիւնը ներս մտաւ մարդուն տունէն, և անօթութեան
հետ ալ՝ հիւանդութիւնը:

Բ.

Այդ մարդը երկու գրացի ունէր, մէկը շատ հա-
րուստ և միւսն ալ քիչ մը քաւեցեցիկ:

Մարդը գնաց գտաւ հարուստը և ըսաւ անոր.

— Գթացէ՛ք մեր վրայ, ե՛ս, կիներ ու զաւակներս
անօթի ենք:

Հարուստը պատասխանեց.

— Ի՞նչ կրնամ ընել ես. երբ ինձի համար կ'աշ-
խատէիր, վարձքդ միշտ տուի ամբողջութեամբ, ո՛չ
մէկուն իրաւունքը կերայ, ձեռքերս մաքուր մնացած
են ամէն անարդարութենէ: Իրաւ է որ քու խղճալի
վիճակդ կը յուզէ զիս, բայց ասանկ նեղութեան ա-
տեններ ամէն մարդ ինքզինքին վրայ կը մտածէ. ո՛վ
զիտէ որչափ ատեն ասանկ պիտի երթայ:

Գ.

Երկու մարդը լսեց, և սիրտը անձկութեամբ լե-
ցուն՝ տուն կը վերադառնար, երբ հանդիպեցաւ իր
միւս գրացիին, անոր՝ որ նուազ հարուստ էր:

Այս վերջինը, զինքը այնչափ տխուր և մտածկոտ
տեսնելով հարցուց.

— Ի՞նչ ունիս, բարեկա՛մ, ինչո՞ւ ատանկ տխուր
ես և ինչո՞ւ արցունքներ կան աչքերուդ մէջ:

Գանձ, Միքի՛ն

կեզճ մարդը նկարագրեց իր թշուառ վիճակը :

— Բայց ի՞նչու ատանկ կը յուսահատես, մենք ամէնքս ալ եղբայրներ չե՞նք. ես չեմ ուզեր իմ եղբայրս զիջ թշուառութեան մէջ. եկուր իմ տունս և բաժնենք ինչ որ Աստուած պարգևած է ինձի :

Թշուառ մարդուն ընտանիքը այս կերպով ազատեցաւ նեղութենէ, մինչեւ որ կրցաւ նորէն ինքզինքը ապրեցնել :

Դ.

Շատ տարիներ անցան, և մարդուն այդ երկու դրացիները կրկնային Դատաւորին ներկայացան :

Աստուած այսպէս խօսեցաւ հարուստին .

— Իմ աչքս միշտ քեզի հետեւեցաւ երկրի վրայ. գիտեմ թէ դուն ոչ մէկուն նեղութիւն պատճառեցիր. թէ ոչ մէկուն իրաւունքը յափշտակեցիր, բայց դուն մինակ քու անձիդ համար ապրեցար և երբեք ականջ չը կախեցիր այլասիրութեան օրէնքին : Հիմայ, այս աշխարհին մէջ ուր մերկ ու աղքատ կը մտնես, քեզի հետ ձիդ այդ կերպով պիտի վարուին : Երկրի վրայ դուն ոչինչ տուիր քու նմաններուդ, հոս ալ քեզի ոչինչ պիտի տրուի : Ինչպէս որ աշխարհի մէջ մինակ քու անձդ մտածեցիր, մինակ քու անձդ սիրեցիր, այնպէս ըրէ՛ նաեւ հոս :

Յետոյ մարդուն միւս դրացիին դատնալով, աւելցուց .

— Իսկ քեզի, ի՞նչ որ ուզես պիտի տրուի հոս, որովհետեւ երկրի մէջ հետեւեցար զթութեան օրէնքին, որովհետեւ քու ունեցածդ բաժնեցիր անոնց հետ՝ որոնք կարօտ էին. և սրբեցիր արցունքները անոնց՝ որոնք կուլային : Գնա՛ և ընդունէ՛ վարձատրու-

թիւնը անոնց՝ որոնք ամբողջովին կատարած են իրենց պարտականութիւնը, սիրոյ և արդարութեան օրէնքին հետեւելով : Ատիկա քու արդար իրաւունքըդ է :

ԼԱՍՐԷ

ԲԱՌԵՐ.— Բարեկեցիկ՝ հանգիստ ագրոյ : ԼՔԵ՛յ՝ առանց օգնութեան բողոյ :

ԸՆԴՂԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ կը նշանակէ բարեկեցիկ ըլլալ. բացատրեցէ՛ք. — ԻՆչո՞ւ մենք ամէնքս ալ եղբայրներ ենք եւ պէտք է օգնենք իրարու. — Ի՞նչ է այլասիրութիւնը :

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆԵՆԵՐԸ.— Այն որ ուրիշին զէտութիւն չընելուն համար կը կարծէ թէ իբր մտդ իր բոլոր պարտականութիւններ կատարած է, մեծպէս կը սխալի. — Անձնասիրութիւնը անճանաչելիութիւն մը կը բախտատուս, բայց ներհնապէս աղքիւն իսկ է կտրց մը անօրալի ունակութիւններու. — Անձնասիրութիւնը հաճախ եղբայրն է անգրութեան ու չարութեան :

68. ՀԱՐՍԻՆ ԱՐՅՈՒՆՔԸ

(Ռուսական եկեղեցի)

Սեպուհը, արեւի պէս ազուոր երիտասարդ Սեպուհը, մահացու կերպով վիրաւորուած է :

Անտառներուն խորը որսացած ատեն յանկարծակիի եկաւ չար վարազէ մը որ իր ժանիքներով վիրաւորեց զայն :

Եւ հիմայ, յամիկներու փունջի մը պէս տժգոյն,
պառկած է անկողնին արիւնտոտ դիպակին վրայ:

Անկողնին բոլորափքը երեք կիներ կային որոնք
կուլային ոտքի վրայ, մայր՝ քոյրը և հարսը:

«Վազենք, բաւ մայրը, շուտ վազենք երթանք
պարիկին որ մենաւորիկ կ'ապրի անտառներուն խորը:

«Ինք միայն կրնայ գտնել քաջասան մը որ բու-
ժէ իմ ազուոր, արեւին պէս ազուոր Սեպուհաւ»:

Երբոր անտառներուն խորը հասան, պարիկը այս-
պէս խօսեցաւ իրենց. «Կրնամ բուժել երիտասարդ Սե-
պուհը, կրնամ ձեզի տալ բալասան մը որ բուժէ զայն: Բայց այս մէկ հատիկ բալասանիս փոխարէն պէտք է
որ ինձի տաք, դուն՝ մայրը՝ քու աջ թեւդ, դուն՝
քոյրը՝ ճերմակ ձեռքդ, մատին մատնիովը, և դուն՝
հարսը՝ ոսկեթել առատ մազերդ»:

Մայրը ըսաւ. «Ատ ի՞նչ գիւրիին բան է»:
Եւ տուաւ աջ ձեռքը:

Քոյրը ըսաւ. — «Ատ իմ ճերմակ ձեռքս ու մա-
տանիս»:

Բայց հարսը հեծեծեց. — «Աւա՞ղ. ի՞նչպէս կրնամ
բաժնուիլ ոսկեթել մազերէս: Իրաւ որ չեմ կրնար
տալ ոսկեթել մազերս»:

Պարիկը իր բալասանը չտուաւ:

Ու Սեպուհը մեռաւ:

Հիմայ, երեք կին են որ կուլան անշունչ մարմ-
նին բոլորափքը: Մայրը կուլայ՝ վեր առնելով իր սի-
րեցեալ Սեպուհին գլուխը, որ անտառներու եղեւինի
մը պէս գետին ինկած է:

Քոյրը կուլայ՝ Սեպուհին, արեւին պէս ազուոր
Սեպուհին ոտքերուն տակ:

Եւ հարսը կուլայ Սեպուհին մեռած սրտին մօտ:

Այն տեղը ու մայրը լացաւ, զեղեցիկ գետակ մը
եղաւ, անմահական ջուրերով, որոնք մինչև այսօր կը
հոսին:

Հոն ուր քոյրը արտասուեց ականակիճ ազրերակ
մը եղաւ:

Բայց այն տեղը ուր հարսը արցունք թափեց,
պզտիկ լճակ մը եղաւ՝ զոր ելլող առաջին արեւը չոր-
ցուց:

ՄԱՌԻ ՔՐԻՉԻՆԱՔԱ

ՔԱՌԵՐ. — «Իխարակ՝ ազնիւ զործուած կերպաւ: Բայապան՝
դեղ: Օսկեթել՝ (փոխաբերաբար) խառնուեալ, դեղին: Անմահա-
կան՝ ազուոր: Ականակիճ՝ փայլուն:

ԸՆԴՂԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ է այս հէքեաթին իմաստը. —
Ի՞նչ է հէքեաթ մը, ի՞նչ են պարիկները. — Ի՞նչ պայմաններու
մէջ կազմուած են հէքեաթները:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Դիմացիւնդ անձը պէտք է հաւատար և կատար քա անձիդ եւ բնաւ պէտք չէ որ զայն նուա-
սացնես քա անձնասիրութիւնդ զոնացնելու համար. — Շնորհեալ
մարդիկ սրտով միայն նպատակ կ'ըլլան, իսկ ապուշները՝ վարձու նեով:

69. ԿԵՂՇ ՄԱՐԳԱՐԻՏՆԵՐԸ

Շուրջս լեցուած էր, կողովներու մէջ, սեղանին
վրայ պուպրիկիս վիզը, երեսը, գլուխը, ամէն կողմ,
ամէն տեղ, ճշմարիտ հեղեղ մը մարգրիտներու, որոնց
սաստիկ սէր մը տուեր էի հիւանդ ըլլալէս ի վեր:

Այլ հիմակ չէի ձանձրանար. ո՛չ ընկերներս կը
փընտռէի, ո՛չ խաղերս, ոչ պարտէզին մէջ աղուոր
վազվռտուքներս: Ամէն բան մտոցած էի մարգրիտնե-
րուս համար, որոնցմէ կը բերէին ինծի առատ առատ:

Եւ ես կ'ուզէի, նորէն կ'ուզէի, միշտ կ'ուզէի:

Բայց ո՞ր վայելքն էր որ պատրաստ չունենար, ա-
մէնէն անմեղը, ամէնէն մանկականը, իմա ալ նա-
խանձը շարժեց բախտին: Եւ որ մը, երբ հպարտ եր-
ջանկութեամբ մը ինձմէ տարէց ընկերու հի ի մը ցոյց
կուտայի մարգրիտներս. «Ատոնք կեղծ են», ըսաւ
արհամարանքով մը:

Կեղծ, ի՞նչ, իմ մարգրիտներս կեղծ ըլլային,
բայց ինչո՞ւ, ի՞նչ հարկ որ կեղծ ըլլային, քանի որ
իրականը կրնար ըլլալ:

Օր մը ձեռք անցուցի իրական մարգրիտներ: Ա-

սոնք ալ իմի՛ններուս կը նմանէ ինձ, կլոր՝ հմայիչ բայց
զոյնով և ծաւալով աւելի աննշան: Իմի՛ններս աւելի
գեղեցիկ ու ճոխ էին, ինչպէս աշխարհի ամէն կեղծ
բաները:

Եւ երբ հասկնալու համար անոնց արժէքը, աչ-
քերս ու միտքս կը յոգնեցնէի, անհամբերութեամբ մը
ձերքիս մէջ սեղմեցի երկուքն ալ, իմ մարգրիտներս
ձմրուեցան և փշուր փշուր մատներէս վար թափեցան,
մինչ միւսները կը դիմանային:

Անկէ ի վեր, ամէն անգամ որ կը հանդիպիմ խոս-
քերու՝ որոնք շատ հրապուրիչ են ձայներու որոնք
շատ անուշ են, սրտերու՝ որոնք շատ զգայուն են,
կեղծ մարգրիտներս միտքս կուզան: Սրովհետեւ կը
յիշեմ այն միւս մարգրիտները որոնք այնքան աննշան
ու համեստ էին իրենց թանկագին արժէքին մէջ:

ՍՒՊԻԼ

ԲԱՌԵՐ. — Պատրաստ՝ խաբէութիւն:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ են մարգրիտները, ուրկէ՞ կ'ելլեն,
ի՞նչպէս կ'որսացուին. — Ինչո՞ւ զոնաները թանկագին են. — Ինչի՞
կը գործածուին:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Մարդկային հոգիին ու
մտքին սկառուրեան ամենէն մեծ նշանը սնտփառութիւնն է. — Կեղծ
համեստութիւնը սնտփառութեան ամենէն զեւեռակն է. — Աւելի
լաւ է համեստ ու խոնարհ երեւալ քան կեղծ արժանիքներով սուրի
ու ծիծաղելի դառնալ:

70. ԵՐԿՈՒ ԺԱՄԱՅՈՅՅՆԵՐԸ

Տան մը պատէն երկու ժամացոյցներ կախուած էին, Մէկը շատ նոր էր, շատ ալ փայլուն, բայց ա՛յն աստիճան անկանոն կը բանէր որ իր սլաքները մէյ մը շատ առաջ կ'երթային, մէյ մըն ալ շատ ետ կը մնային: Այդ ժամացոյցը երբեք ճիշտ ժամը ցոյց չէր տուած, բայց շատ սնափառ ըլլալով, շարունակ կը ծաղրէր իր մօտ կախուած միւս ժամացոյցը:

Այս վերջինը շատ հին էր, երկար ատեն զործածուած ըլլալով ինքն ալ մեծ բան մը չէր արժեր մինչև անգամ ժամերը ցոյց տուող սլաքները ինկած էին:

Օր մը, նոր ժամացոյցը ըսաւ անոր.

— Անգամ մը ինձի նայէ, տես թէ ո՞րչափ մեծ կարեւորութիւն ունիմ, ամէն մարդ ինձի խորհուրդ կը հարցնէ, ամէն մարդ ինձի կը դիմէ օրուան բոյր կարեւոր առիթներուն մէջ: Որք՝ իր ժամացոյցը կ'ուզէ ինձի նայելով, ուրիշ մը կը վազէ իր ժամացուած թեան զոր միշտ կ'ս ցոյց կուտամ իրեն: Չկայ մէկը որ ինձի երախտապարտ չըլլայ: Մինչդեռ դուն՝ ոչինչ կ'արժես, ոչ ոք քեզի կարեւորութիւն կուտայ: Մարդիկ արհամարհոտ նայուածք մը միայն կը նետեն վերայ ու կ'անցնին կ'երթան:

Միւս ժամացոյցը պատասխանեց.

— Կրնամ արհամարհելի դարձած ըլլալ, բայց դունէ քեզի պէս մարդ չեմ խարեր:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Այս առակին վրայ մեւուած պատմութիւն մը ըրէր զպրոցական կեանքէն. — Ի՞նչ է ժամացոյցը, ի՞նչ օգտակարութիւն ունի, ի՞նչպէս կազմուած է:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱԾԱՏՐՈՒԹԻՒՆԵՐԸ. — Ամէն փայլուն երեցող առակայ լարգի չէ, ամազք անառգ մետոյ մըն է, բլեւ աւելի կը փայլի քան չղտուած ոսկին քայց ո՛ւր ոսկին արծէր, ո՛ւր անագին արծէր. — Մարդիկ կան որով կը յօխտան երբ լաւ ձիւ մը վրայ հեծնեն, բայց չեն մտածեր որ երբ անոք մէջ փառ մը կայ՝ աւելի ձիուն կը պակասի քան իրենց:

71. ՅԱՔԱՆԸ

Ազարակապան մը ցաքանի մը պէտք ունենալով, իր երկու ծառաները մօտակայ ազարակ մը զրկեց որ հատ մը փոխ առնեն:

— Մանր է թէեւ, ըսաւ անոնց, բայց երկուքդ ալ մէյմէկ ծայրէն ուսերնուդ վրայ առնելով կրնաք բերել:

Մտառներէն մէկը որ խորամանկ ու շողոքորթ էր, կ'ուզէր բերը ամբողջովին ընկերոջը բողոցնել:

Ասոր համար, ցաքանը տեսնելուն պէս, ըսաւ ընկերոջը.

— Որչա՛խ ալ անխելք են մեր տէրերը, ասանկ ծանր գործիք մը վերցնելու համար երկու հողի կը զրկեն, մինչդեռ առնուազն չորս մարդ պէտք է զայն տանելու համար:

Միւս ծառան որ շատ պարզամիտ և ուժով էր, պատասխանեց.

— Ի՞նչ կ'ըսես, եղբայր, չորս հոգիի ինչ պէտք կայ, ես մինակս կրնամ տանիլ զայն. օգնէ՛ քիչ մը որ ուսս առնեմ, և պիտի տեսնես:

Շողոքորթիւն ու զածն ալ ատ էր արդէն:

Ճամբան՝ մինչդեռ անմիտ ընկերը կը հեծէր բեռին տակ:

— Մ'չ, ո՛րչափ ուժով ես, ո՛րչափ ուժով ես, կ'ըսէր շարունակ, չէի կարծեր բնաւ թէ այդչափ ոյժ ունիս. հաւատա՛ ըսածիս, ամբողջ աշխարհի մէջ քեզի պէս հատ մըն ալ չկայ: Ատ ի՞նչ ոյժ. Աստուած իմ: Բայց շատ չյոգնիս, քիչ մը օգնեմ քեզի:

Միւսը սակայն հրապուրուած էր շողոքորթիւն խօսքերէն:

— Մ'չ, ոչ, ըսաւ, մեծ բան մը չէ, ես մինակս կրնամ մինչեւ տուն տանիլ. նոյն իսկ աւելի հետուն ալ, եթէ երբեք պէտք ըլլայ:

Իրաւ է որ տարաւ, բայց այնչափ յոգնած էր որ քանի մը օր հիւանդ պառկեցաւ:

Իսկ շողոքորթը կ'ուրախանար, որովհետեւ ցաքանին ծանրութիւնը չէր զգացած բնաւ, և հետեւարար չէր յոգնած:

ՅՐԱՆՔԼԻՆ

ՔԱՌԵՐ.— Եստե՛ս հողակիցներ փոշիաւ եւ հաւններ ծածկելու գործիք: Առնուազն՝ ամէնէն քիչը: Հրապուրուիլ խաբուիլ:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՆ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ է ցարանը.— Ուրիշ ի՞նչ տեսակ երկրագործական իրեր ու մեքենաներ կան.— Ի՞նչ տարբերութիւն կայ հին մարդոց եւ արդի մարդոց երկրագործութեան միջեւ.— Ի՞նչ անասուններ կը գործածուին երկրագործութեան համար:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ, ՔԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Շողոքորթ ընկերներէ հետոյ մնալը ինքնին առաքինութեան մը համարժէք է — Լաւ օրինակներ ինչպէս որ դաս կը դառնան օգոց, այնպէս ալ գէտ օրինակները պէտք է խրատ դառնան.— Կեանքի ամէն երեւոյթ իր մէջ դաս մը, խրատ մը, քելադուրքի մը կը պարունակէ, յաջողութիւնը պիտաւ միջոցն է զգալ կամ տեսնել զանոնք, լաւն օգտուիլ ու գէտէն փախիլ:

72. ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

Մախուր մարմին, մախուր օյ

«Մաքուր պահէ մարմինդ»:

Առողջապահութեան առաջին պատուիրանը այս է: Մաքուր պահել ո՛չ միայն ձեռները, ոտները, գէմքն ու երեւցած մասերը, այլ՝ ամբողջ մարմինը:

Մեր մարմը ծածկուած է ձակտիքներով, որոնց պաշտօնն է շնչատութիւն կատարել և արիւնը մաքուր պահել: անոնք մեր մարմնի պատուհաններն են, առանց անոնց՝ մեր արիւնը կը մթազնի, կը թունաւորուի, ու մեր առողջութիւնը կը վտանգուի: Անոնց շնորհիւ, մեր մարմնի ու արիւնի մէջ հաւաքուած անպէտ ու վնասակար տարրերը կ'արտախտուին:

Տարուան բոլոր եղանակներուն, մեր մարմինը խոնաւ է, բայց, ան առաւելապէս կը փոշիոտի ու կը քրտնի ամառը:

Մեր մարմի ձակտիքները իրենց պաշտօնը կատարելէ կը դադրին, երբ գոցուին դուրսէն առնուած

փոշիներով, ինչպէս նաև մարմինէն դուրս ծորոզ ու շոգիացող քրտինքի թողուցած ազային նիւթերով:

Այս փոշին ու աղաբ մաքրելու համար, յաճախ պէտք է գործածել առատ ջուր ու օճառ:

Վեհապետ մը, պիտի այցելէր քաղաք մը, որու բնակչութիւնը արճակարգ ընդունելութեան մը կը պատրաստուէր: Շատ սիրուն ու կայտառ տղեկ մը առին ու անոր ամբողջ մարմինը սսկիի նուրբ թաղանթով մը պատեցին: Համակ սսկիզօծ այս մանկիկը հրաշալի երեւոյթ մը ունէր:

Յապաղած հանգիստաւոր ընդունելութենէն յետոյ, սսկիի խաւը տակաւին վրայէն չառնուած՝ տղեկը մեռաւ: որովհետեւ անոր մորթի ծակափքները զոցուած ըլլալով, շնչառութիւնը արգիլուած էր սսկիէն ու թունաւորուած էր անոր արիւնը:

Երկրորդ պատուիրանը՝
«Մաքուր օդ շնչէ»:

Մենք օրերով կրնանք ապրիլ առանց սնունդի, բայց եթէ քանի մը երկվայրկեան օդէ զրկուինք, կը մեռնինք:

Կը ներշնչենք մաքուր օդ ու կ'արտաշնչենք ապականած օդ:

Մեր մարմնի մէջ գտնուած աղտոտ արիւնը, շատ նուրբ երակներու միջոցով, մեր թոքերու մէջ կը տարածուի: Թունզերու և բերանի միջոցով ներշնչուած օդը, նոյնպէս կը տարածուի մեր թոքերուն մէջ: Կոն մաքուր օդը արեան նուրբ թաղանթէն թափանցելով արեան հետ կը խառնուի ու արտաշնչումով արեան թունաւորուած կազը դուրս կը վանէ:

Արտաշնչուած այս վնասակար օդը՝ երբ կրկին

ներշնչելու պարտաւորուած կ'ըլլանք, ան՝ կը թունաւորէ մեր արիւնն ու առողջութիւնը: ասոր համար, մեր դասարաններու ու բնակած սենեակներու օդը պէտք է միշտ թարմացնել, փոխել:

Նաւապետ մը, բուռն փոթորիկի մը պատճառով, բոլոր յաճախորդները կը լեցնէ շոգենաւին ստորայտակը, ուր թարմ օդ ստանալու համար փոքրիկ պատուհան մը միայն կար: Սաստիկ ալեկոծութիւնը կը շարունակուի ամբողջ գիշերը: հետեւաբար, նաւաստիները կը պարտաւորուին գոյել նաեւ այդ փոքրիկ օդանցքը:

Առաւօտ, երբ օդը կը մեղմանայ ու դուռը կը բացուի, ճամբորդներու մէկ մասը մեռած՝ մնացածներն ալ կ'ուաշնղձ վիճակի մէջ կը գտնուին:

Հնդկաստանի ասպտամբու թեանը միջոցին, ըմբոստները հարիւր քառասունըվեց անգլիացիներ արգելափակեցին կալկաթայի Սեւ Անձա կոչուած նկուղին մէջ: յաջորդ առաւօտ, անոնցմէ հարիւր քսան երեքը մեռած գտնուեցան:

Առատ ու մաքուր ջուր գործածէ:
Թարմ ու կենսատու օդ շնչէ:

ԲԱՌԻՐ.— Նեւրօցիկ (նեւր-ուեյ) օդը նեւր առնել: Աքս-ուցիկ (աքս-ուեյ) օդը դուրս հանել: Աքսուֆուկ՝ դուրս նետել: Աքսուկարս (աքս-կարց) սպորակաճէն արքեր: Ռուեց՝ իրի ծակերը: Սուսայարկ (սար-յարկ) վարի յարկ: Օդանց (օդ-անց) օդ անցնելիք սեղ:

ՀԱՐՅՈՒՄՆԵՐ.— Ինչով կրնանք տեսնել մեր մորթի ծակափքները.— Քանի՞ օրը անգամ մը կը լուսս մարմինդ.— Լուսցուելէդ անմիջապէս վերջ ջուրը կը լորցնես.— Երբ քրտնած ես՝

պազ ջուր կը խմն՝ս. — Մեր մարմինը քանի՞ աստիճան ջերմութիւն ունի. — Ենթարանից օդը ամբ պէտք է ըլլայ թէ՛ պազ. — Քաղաքի՞ օդն ու ջուրը մարուր են թէ՛ գիւղին. — Ինչո՞ւ:

73. ԿԱՏՈՒ ԵՒ ՍԱՐԵԱԿ

« Բարի լոյս քեզ,
Ազուոր սարեկ,
Ամէն առտու,
Ո՛վ սարեկ դու,
Մութնուլուսուն
Սիրուն սիրուն
Ի՞նչպէս կ'երգես,
Արդեօք գիտե՞ս:
Կատու մը՝ սլատին կաթնած՝
Սարեկին ճիշդ գէ՛մ նստած՝

Այսպէս կը խօսէր,
Կը շողաքորթէր:
«Ա՛խ, գայի,
«Քեզ լըսէի.

Այգուն այգուն և զմայլէի
Տեսքիդ, ձայնիդ սքանչելի:
Օն, քու դայլայլիկ
Ձրգէ՛, ո՞վ սարիկս:

Շողաքորթին այս սուտ խօսքէն
Սարեկ ելած հոն ինքնիրմէն՝
Հազար տեսակ ձայն կը ձրգէր,
Անուշ անուշ կը ճրտուողէր.
Լեռ ու ձորակ, անտառ ամէն
Կը թնդային անօր ձայնէն:
Բայց ի՞նչ զարմանք, երբ Սարեկ գեռ
Տաղեր կ'երգէր, ձայն կ'արձակէր,
Կատուն յանկարծ ձայնեց.
«Քիչ մը կեցի, Սարեկ,
Այդ չեղաւ,
Այդ չէ լաւ,

Այդ եղանակը շատ գէշ է,
Անուշիկ չէ, սանկ նանկ է,
Կեցիր քովդ ելլեմ գամ,
Նոր եղանակ քեզ ցոյց տամ»:

Ըսաւ եկաւ, բայց երգի եղանակ
Յոյց տալու չունէր երբեք նըպատակ,
Ձի երգիչ չէր, այլ սարեկը մտադիր էր
Խեղդել ուտել: Եւ իրաւ ալ կը խեղդէր:

Շողոքորթներ նախ կը գովեն,
Յետոյ կ'ուտեն կը բըզըքտեն:

ՎԱՀԱՆ ՎՐԴ. ՏԷՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ԸՆԴԴԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ է առակը. — Որո՞նք են նշա-
նաւոր առակագիրները. — Հայերը բանի՞ առակագիր ունին. — Ի՞նչ
է այս առակին իմաստը:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Բայտը գէտ ունակու-
րեանց մէջ ամէնէն ասելի ասելիքն պէտք է շողոքորթութիւնը դառ-
նայ, որովհետեւ ամբիկա ձեռք բռնաբռնելու մեծագոյն զէճճ է
միտ. — Այն որ ձեռք կը խաբէ ձեռք իրական արժանիքներուն նկատ-
մամբ, անպատեալ քաւում նպատակ մը ունի ուրիշ միտք դուր
պիտի բլլա՞մ վնասուողը:

74. ԵՐԿՈՒ ՍՊԱՍԱԻՈՐՆԵՐԸ

Հին ատենի իշխան մը ծառայի մը պէտք ունե-
նալով, մուսնետիկ հանել տուաւ, որպէս զի իրեն ծա-
ռայելու փափաքող անձերը ներկայանան:

Մուսնետիկը, շատ տեղեր պատելէ վերջ, գնաց
հետաւոր գիւղ մը ուր երկու հոգի տրամադրութիւն
յայտնեցին իշխանին առաջարկը ընդունելու: Երկուքն
ալ մուսնետիկին ըսին թէ պատրաստ են իրեն հետե-
ւելու:

— Իմ տէրս, առարկեց մուսնետիկը, միայն մէկ
ծառայի պէտք ունի, այնպէս որ ձեր երկուքն մէկը
պարագայ տեղը այսքան երկար ձամբորդութիւն մը ը-
րած պիտի ըլլայ:

Մարդոցմէն մէկը որ չողոքորթ էր, մտածեց թէ
իշխանը չողոքորթելով պիտի կրնայ ընդունուիլ, և՛

— Հոգ չէ, ըսաւ, ես իմ մասին վստահ եմ որ
պիտի ընդունուիմ:

Միւսը՝ միմիայն իր խելագութեան կ'սպաւիճէր:

— Վնաս չունի, աւելցուց, եթէ ես չընդունուիմ,
թերեւս այդ կողմերը ուրիշ գործ մը գտնելով բախտս
կը շտկեմ:

Մուսնետիկը, տեսնելով որ ամէն բանի պատրաստ
ու անձնավստահ մարդիկ են, երկուքն ալ առաւ և հե-
տը տարաւ:

Իշխանը շատ մտաւրի և արդար մարդ մըն էր: Եր-
բոր ծառաները իրեն ներկայացան, խկոյն հասկցաւ
թէ անոնցմէ ո՞րն է խելացին, և ըսաւ անոր.

— Վտա՞հ ես թէ պիտի կրնաս զիս գոհացնել:

— Տէ՛ր իմ, պատասխանեց խելացին, իրաւ է որ
մեծ արժանիք մը չունիմ, բայց ձեռքէս եկածին չափ
պիտի աշխատիմ որ գո՞հ մնաք:

— Լա՛ւ, ըսաւ իշխանը:

Յետոյ, չողոքորթին դառնալով, հարցուց.

— Իսկ դո՞ւն:

— Արդարամիտ Տէր, պատասխանեց չողոքորթը,
ձեր զթաւարութիւնը, ձեր հազարաւոր ձերքերը, ձեր
կարողութիւնը, բարեսիրութիւնը վաղուց ծանօթ են
ինձի: Գիտեմ թէ ամէն օր հարիւրաւոր թշուառներ
կը կերակրէք, ինչ որ ամէնուն պաշտելի դարձուցած
է ձեզ այս քաղաքին մէջ: Զեր ազնիւ բնաւորութիւ-
նը, ձեր բարի և զթաւառ սիրտը գիտեմ, հարկաւ
ձեր հանձարեղ միտքը կրնայ հասկնալ թէ ինձի պէս
ուսմունք տեսած սպասաւոր մը պիտի կրնայ գոհա-
ցուցիչ կերպով ծառայել, հլու գերի մը ըլլալ ձեր

կամքին, և վայրկենապէս գործադրել ձեր բոլոր հրամանները:

Իշխանը որ լուռ մտիկ ըրած էր՝

— Այս կողմերը եկած ես, զիս կը հանչնայի՞ր, հարցուց:

— Ո՛հ, գթած Տէր, պատասխանեց շողոքորթը: այս կողմերը չեմ եկած, և տակաւին նոր լսելու բարեբախտութիւնը կ'ունենամ ձեր նշանաւոր անունը:

— Ուրեմն ինչէ՞ն գիտէիր թէ ես գթած, աղքատաւէր, առաքինի և հանճարեղ մարդ եմ, և թէ ազնիւ բնաւորութիւն մը ու բարի սիրտ մը ունիմ:

Շողոքորթը շփոթեցաւ, և իր ստախօսութեան մէջ բռնուած, չկրցաւ պատասխան մը տալ:

— Ե՛տ ևս ելիր գնա ասկէ, պոռաց իշխանը, ես պէտք չունիմ քեզի պէս անպիտանի մը, գնա՛ ուրիշ տեղ ծախէ քու շողոքորթութիւնդ: Եթէ իմ մասիս նոյնիսկ ինծի սուտ կը խօսիս, ու եմն ի՞նչ պիտի ընես, երբ ուրիշներու նկատմամբ ինծի տեղեկութիւն տալու հարկին մէջ գտնուիս:

Ու խելացի սպասաւորը իր ծառայութեան առնելով առատապէս վարձատրեց զայն:

ԲԱՌԻՐ. — Ապաւինիլ՝ վստահիլ: Անճնազոտահ՝ իր վրայ վստահ: ԿՅՈՒՅԻ՝ խելացի:

ԸՆԴՀԱՅՆՆԵԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ տեսակ մարդիկ շողոքորթ կ'ըլլան. — Շողոքորթը կը շահի՞ թէ կը կորսնցնէ. — Ինչո՞ւ. — Հապա շողոքորթութեամբ. — Օրինակներ բերէ ք ձեր կեանքէն. — Ի՞նչ է մունետիկը:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Աւելի պէտք է նախքան իմաստուն լինել պարտաւր, քան անմիտ զովեսը. — Շողոքորթութիւնը կեղծ դրամ մըն է որ անխել ու սնափառ մարդոց համար միայն արժէք ունի. — Շողոքորթութիւնը օտար պէտ է, ոչ կը մեծցնէ, ոչ կը պղծիկցնէ:

75. ԱՆՁՆՈՒԷՐ ՇՐՇԷՋԸ

«Կրա՛կ, կրա՛կ, կրա՛կ» գիշերուան մութին մէջ ձայնը կ'արձագանգէ ու կը տարածուի փողոցէ փողոց:

Մեծ պանդոկին վերնայարկը բռնկած է. մարդիկ զուրա կը փախչին խուժապահար, պատուհաններէն զուրա կը նետուին գոյքերը:

Հրչէջները տանիքին վրայ բարձրացած են, անոնց զեկավարը ձայն մը կը լսէ վարէն, շատ մօտէն. մուխերու մէջէն պատուհանի մուտքին վրայ՝ դէմքն ու ձեռները սեւցած մարդ մը կը նշմարուի. ան հազիւ կըրցած է ազատել իր կինն ու զաւակները. ալ բոցերը իր աննեակին զուռը հասած են ու իր փախուստը արգիլած:

«Զիս ազատելու համար, պարապ տեղ, ձեր կեանքը մի՛ վտանգէք», կը գոչէ մարդը անվրդով:

Հրչէջներու հասողութենէն շատ հեռու է ան, ու սալայատակուած փողոցը շատ ու շատ վար է անկէ:

«Նուռէ՛ս եկէք», կը հրամայէ զեկավարը իր չորս հնձեւորդներուն: Յարակից տունի տանիքը պանդոկի պատուհանին ճիշտ դիմացն է ու մօտ է անոր. հոն են հրչէջները որոնք սողոսկելով կը մօտենան պատուհանին:

«Մի՛ փորձէք ազատել զիս, երբ կրակը ինծի հասնի, փողոցը կը նետուիմ», կը ձայնէ մարդը պազարիւն ու աներկիւզ:

Հրչէջը կզմինարներու վրայ պռակած՝ կը պոռայ. «փողոցը շատ վար է, սալայատակին վրայ կը քախախտուիս, ըսածս ըբէ ու պիտի փրկուիս»:

Հինգ հրչէջները իրին մօտեցած են. չորսը կը բռնեն իրենց զեկավարի սրունքներէն ու ան ամբողջ մարմնովը վար կախուած՝ երկու բազուկները կը տարածէ դէպի արկածեալն ու:

«Բոլոր ուժովդ իմ կողմս նետուէ՛» կ'ըսէ վճռապիս: Եւ կը բոցը կը զալարուի ու կը ծաւալի կատաղօ-

րէն, ծուխը կը դառնայ աւելի խիտ ու աւելի խեղ-գող, մտածելու միջոց չկայ. մարդը կը ցատկէ. հրչէջը կը բռնէ զայն արագօրէն. վերջինս ալ հրչէջին մէջքէն բռնած՝ կը մնայ առկախ:

Հիմա, երկու գլուխները իրար կը չօշտփեն. միայն մէկուն սրունքներէն բռնուած ու քիւէն կախուած կը ճօճին անգունդին վերեւ: Բոցը կը լուսաւորէ այդ ստուերները. այդ ահաւոր տեսարանին ակնատես է փողոցի ամբոխը, որ կը ճչէ, կուլայ ու կը զալարուի: Վերք կրակը պիտի ողջակիզէ զանոնք, անկուժը նոյնքան ահաւոր է ու մահացու անոնց համար:

«Մ'ն, քաշե՛նք, քաշե՛նք», կը գոչեն տանիքի վրայի չորս հրչէջները. սակայն ի զոր են անոնց բուլոր ճիգերը. խախուտ է անոնց յենարանն ու քաշիւք ծանրութիւնը շատ վեր՝ իրենց ուժերէն. մատնաչափ մը իսկ չեն բարձրանար:

Գեանէն վաթսուն ոտնաչափ վեր առկախ մարդկային երկու դժբախտ ստուերները կը ճօճին. հրեղէն լեզուները մերթ կը մօտենան ու կը խայթեն զանոնք. մուխը աւելի խտացած՝ կը պաշարէ զիրենք:

Փրկութեան ամէն յոյս կը ցոյցի. անոնք կը ճօճին դատապարտուածներու պէս:

Թանկարձ հրչէջը արկածեալը ճօճեցնելու զաղափարը կ'ունենայ, հրչէջը թափ կուտայ ճօճումին, իր ընկերները զերագոյն ճիգը կ'ընեն չսահելու ու անոր սրունքները չձգելու. այս ահաւոր ճօճանակը երթալով կ'ընդլայնի, իր ուժգին երթեւեկին մէջ արկածեալը կը մօտենայ հրչէջներուն, որոնք իր հագուստներէն բռնելով իրենց մօտ կը քաշեն զինքը:

Տանիքի վրայ, վեցն ալ ուժաթափ ու նեւասպառ

պանկած են կոնակի վրայ: Փողոցի աղմուկն ու աղա-
ղակը նուազուն արձագանգ մը կը հասցնէ իրենց: Զրցան մեքենան իր փրկարար ցօղը կը հասցնէ անոնց: Բոցն ու մութը կը հեռանան: Քիչ մը շունչ կ'առնեն, ալ կ'ազդուրուած են. վար կ'իջնեն զգուշութեամբ: Փողոցն են հիմա, ամբօրը կը ծափահարէ հերոս հրշէջը: ազատարարն ու ազատուածը կ'ողջագուրուին: Հրդեհը մարած է:

ԲԱՄԻՆՐ. — Վերնայարկ* (վեր-յարկ) վերի յարկ: Անվրդով* հանդարտ: Հեծուորդ* եծելն գացող: Սարակից* (յար-կից) անմիջապէս մօտ: Վնասպէս* սոս, յսակ: Քիւ* ցանիքի եզերք:

ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ. — Պատմեցէք այս պատմութիւնը. — նկարագրեցէք հրդեհը:

Ըսէք թէ այս կտորը պատմակա՞ն, վիպակա՞ն թէ նկարագրական է:

Հետեւեալ բառերով մէյ մէկ նախադասութիւն շինեցէ՛ք.

Ուժարտի, հեւասպառ, նուազուն, կազդուրուիլ, սղօտաութիւն:

76. ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Աղքատ ընտանիքի մը զաւակն էր Ղուկաս: Մայրը, այրի մնացած ըլլալով, ուրիշներու տունները կ'աշխատէր օրուան ապրուստը ձարելու համար: Ղուկաս, զպրօցէն ելլելուն պէս, չէր դեղերեւ փողոցները և շիտակ տուն վաղելով չորս կողմը կ'աւելէր կը շտկէր, որպէս զի մօրը օգնութիւն մը ըրած ըլլայ:

Դպրոցի ընկերներէն մէկ քանին՝ փոխանակ Ղուկասի այս ընթացքը գովելու, կը ծաղրէին: Արշաւիր մանաւանդ որ հարուստ վաճառականի մը զաւակն էր, շարունակ կը ծաղրէր Ղուկասի մաքուր բայց խեղճուկ հազուստներն ու հին կօշիկները:

Ղուկաս միշտ բարութեամբ կը պատասխանէր անոր ծաղրանքին:

Բաւական ժամանակ վերջը, Արշաւիրի հայրը ձախորդ գործի ընելով սնանկացաւ: Իր հարստութենէն ոչինչ մնաց ձեռքը, և ինքն ու ընտանիքը մեծ կարօտութեան մէջ ինկան: Պարտքեր ալ ունէր, այնպէս որ պահանջատերերը ծախեցին տունն ու կարասիները, ու զինքը իր ընտանիքին հետ փողոց ձգեցին:

Խեղճ մարդը շատ չդիմացաւ, մեռաւ, և ընտանիքը առանց ասպառեցի մնաց:

Ատեն մը, իրենց մնացած կարասիները ծախելով, Արշաւիր և իր մայրը կրցան ապրիլ: Բայց եկաւ օր մը ուր ալ ծախելու բան մնացած չըլլալով, ստիպուեցան ինքզինքնին արձանագրել տալ Աղքատախնամի ցուցակին մէջ, իբր յետին թշուառութեան մատնուած ընտանիք մը: Աղքատախնամը, որ արդէն այդ կարգի մարդոց օգնելու համար հաստատուած է, չմերժեց, և յանձն առաւ քիչ շատ հաց և ուտելիք հայթայթել իրենց:

Այսպէս, ատու մը, Արշաւիր ստիպուեցաւ Աղքատախնամի գրասենեակը երթալ իրենց սահմանուած հացը առնելու համար: Այդ ճամբան շատ ծանօթ էր Ղուկասի, բայց Արշաւիր՝ առաջին անգամն էր որ պիտի անցնէր անկէ: Գնաց գտաւ գրասենեակը, սակայն չէր գիտեր թէ ո՛ւր և որո՛ւ պէտք էր դիմել, իրենց յատկացուած նպաստը ստանալու համար:

Շփոթած կեցած էր, երբ յանկարծ Ղուկասը տեսաւ, ա՛յն Ղուկասը, զոր երբեմն, գայրոցին մէջ, այնքան կը ծաղրէր՝ աղքատ ու խեղճ ըլլալուն համար:

Արշաւիր կասկարմիր կարեցաւ: Ղուկաս հասկցաւ խեղճն թէ ինչո՛ւ համար հոն եկած է, բայց որովհետեւ բարի ու զթասիրտ տղայ մըն էր, անոր բնաւ չյիշեցուց երբեմնի ծաղրանքները: Ընդհակառակը, ժպտուն կարեկիր դէմքով մը անոր քով գնաց ու ըսաւ:

— Բարի լոյս, Արշաւիր, նպաստ ստանալու եկած ես, անանկ չէ՞, եկուր մէկտեղ երթանք, ես այնչա՛փ անգամ հոս նպաստ խնդրելու եկած եմ որ ամէն տեղերը գիտեմ: Եկո՛ւր օգնեմ քեզի:

Արշաւիր յուզուեցաւ այսքան բարութեան առջև և լալով Ղուկասի հետեւեցաւ:

ԲԱՒԻՐ. — Իեկերի՛յ՝ քափառի՛յ: Պտեանջառէ՛ր՝ առնելի՛ ունեցող: Ապաւէ՛ն՝ օգնական: Նպաստ՝ օգնութիւն, ռզրմութիւն: Կարեկիր՝ մեղեցող:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՆ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ է աղքատսինամբ, ի՞նչպէս կը կազմուի, ինչ բարերար դեր կը խաղայ. — Պէ՛տք է որ նոյնիսկ կարօտութիւն չունեցողները օգտուին աղքատսինամէ. — Այդ պարագային ի՞նչ ըրած կ'ըլլան:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Անարգանճներուն մէջ ամէնէն անցեցելին ծաղրանքն է, որովհետեւ մարդու մը արժանապատուութիւնը կը վիրաւորէ. — Հոն ուր խեղճութիւն մը կը տեսնէք, աւելի պէտք է կարեկցի՛ք եւ աշխատիք գայն ամոհելու, քան թէ նեղանելու, ծաղրելու. — Ոչ ոք կրնայ վստահ ըլլալ իր ազգային ճկամամբ, յանախ պղծիկ ձախտողութիւն մը կը բաւէ ամբողջ բարօրութիւն մը քանդելու. — Ինչպէս եւ շարժութիւնը դրացի են իրար:

77. ԳԵՂՋՈՒԿ ԵԱՒԱՐԵԸ

Դրամատէր Սէլիմիան՝ քաղաքին ամէնէն հարուստ մարդոցմէն մէկն է: Իր տունը շատ մեծ անխորհրդանք կահաւորուած է, ունի բազմաթիւ սպասաւորներ և կը յարգուի ամէն մարդու կողմէ:

Ձեզի պատմեմ թէ ի՞նչ բան պատճառ եղած է իր այդ փայլուն և նախանձեղի գիրքին:

Շատ տարիներ առաջ մեծահարուստ մարդ մը՝ ճամբորդած միջոցին՝ համեստ գիւղ մը կը մտնէ, և որովհետեւ ճամբան չէր գիտեր, կը հարցնէ քանի մը գեղջուկ տղոց որոնք հրապարակին վրայ կը խաղային:

Տղոցմէ մէկը, Շաւարշ, որ շատ լաւ բնաւորութիւն մը ունէր, հարուստին հարցու մներուն կը պատասխանէ կատարեալ յարգանքով:

— Մինակնից չէք կրնար գտնել ճամբան, կ'ըսէ, որովհետեւ շատ մը անցքեր կան ձեր առջև և անպատճառ կը մոլորի՛ք, ես կ'առաջնորդեմ ձեզի:

Հարուստ մարդը սիրով կ'ընդունի Շաւարշի առաջարկը և երկու քը մէկ ճամբայ կ'հիլին:

Քայսած ատեննին մարդը այժը չի գատեր իր առաջնորդէն: Համեստ բայց մաքուր հագուստներով տղայ մըն էր, շատ վայելուչ քալուածքով, և վերջին ծայր քաղաքավար: Միշտ կը փութար պատասխանել իրեն ուղղուած հարցու մներուն, աւելորդ խօսքեր չէր ընէր, ոչ ալ յիմարի պէս կը ցատկոտէր ճամբուն երկայնքը:

Հարուստ մարդը կը համակրի իսկոյն, և կը հարցընէ անոր.

— Հայրդ ի՞նչ գործ կ'ընէ այս գիւղին մէջ,

— Մշակ է, կը պատասխանէ Շաւարշ:

— Դպրոց կ'երթա՞ս:

— Ո՛չ, գիւղին մէջ դպրոց չկայ, հօրս հետ կ'աշխատիմ:

— Կ'ուզե՞ս կարգալ սորվիլ:

— Այո՛, բայց դպրոց չունինք,

Երբ ուղիղ ճամբան կը հասնին՝

— Վերադարձիս նորէն ձեր գիւղէն պիտի անցնիմ, կ'ըսէ անձանօթը, և պիտի խօսիմ հօրդ հետ. եթէ հաւանի, քեզի մէկտեղ քաղաք կը տանիմ և դպրոց կը գնեմ:

Անձանօթ մարդը խօսքը կը բռնէ, Շաւարշ կ'աշխատի անընդհատ, և երբ դպրոցէն կ'հիլէ լաւ վկայականով մը, հարուստ մարդը զինքը վերակաջու կը կարգէ իր գործերուն:

Այսօր այդ մարդը մեռած է, և, ուրիշ ժառանգորդ չունենալուն համար, ամբողջ հարստութիւնը թողած է Շաւարշի:

Դրամատէր Աէլիմեանը ահա այդ գեղջուկ Շաւարշն

է, և արդի վիճակն ալ ուրիշ բանի չի պարտիր՝ եթէ ոչ իր քաղաքավարութեան:

ԲԱՌԵՐ. — Ճոխութեամբ՝ հարստութեամբ: Նախաճճիի՝ նախաճճ արձայ: Մեծահարուստ՝ աս հարուստ: Մօլորի՝ նամբան կորսնցել: Մօակ՝ հաղագործ: Վերակաջու՝ հսկող:

ԸՆԴԱՑՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ էր Շաւարշի բրածը. — Ինչո՞ւ վարձատրուեցաւ. — Պէ՞տք է անոր պէս վարուինք նոյնիսկ այն պարագային երբ վստահ ըլլանք թէ ո եւ է վարձատրութիւն չպիտի ստանանք. — Ինչո՞ւ:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Քաղաքավարութիւնը վեհաճանաչութեան եւ ազնուութեան արդիւնքն է. — Քաղաքավարութեան շնորհիւ մանաւանդ կը կարգադրուին աշխարհային գործերը եւ կը դիւրանան ընկերային յարաբերութիւնները. — Խօսակցութեան միջոցին մարդու մը արժանապատուութիւնը վերաորելը անփաղաքավարութեան մեծագոյն ապացոյցներէն մէկն է:

78. Ծ Ա Ռ Ն Ո Ւ Ա Ղ Ջ Ի Կ Ը

Ա.

Անտառին եզերքը բարձրացող հսկայ ծառը նոր գարդարուած էր կանանչ տերեւներով: Արդէն իսկ քնքոյշ կոկոններ բացուած էին անոնց մէջ, և ծառը կ'ուռնանար գարնան շունչովն ու ցօղով:

Թռչունները ուրախ զուարթ կ'երգէին ծառին շուրջը:

Բայց ահա յանկարծ, սառնաւնակի՛քը եկաւ. և ըստ ծառին.

— Ինձի՛ տուր այդ կոկոններդ, ապա թէ ոչ բոնի կ'առնեմ քեզմէ:

— Մե՛ղք են, մե՛ղք, մրմնջից ծառը, թող որ գոնէ ազէկ բացուին:

Սառնամանիքը հետացաւ դժգոհ:

Բ.

Օրեր անցան և կոկոնները գեղեցիկ ծաղիկներու փոխուեցան արեւին ոսկեգոյն ճառագայթներուն տակ:

Թռչունները ուրախ զուարթ կ'երգէին ծառին շուրջը:

Բայց ահա յանկարծ չար հովը եկաւ և ըսաւ ծառին.

— Ինձի՛ տուր այդ ծաղիկներդ, ապա թէ ոչ բոնի կ'առնեմ քեզմէ:

— Մե՛ղք են, մե՛ղք, մրմնջից ծառը, թող որ գոնէ պտուղ տան:

Չար քամին հետացաւ դժգոհ:

Գ.

Օրեր անցան, ծաղիկները համեղ պտուղներու փոխուեցան ամառուան կենսասու ջերմութեան շնորհիւ:

Թռչունները ուրախ զուարթ կ'երգէին ծառին շուրջը:

Աստու մը, գեղանի ազջիկ մը եկաւ ծառին տակ և ըսաւ անոր.

— Ա՛խ, ի՛նչ աղուոր պտուղներ. ինձի տուր զանոնք, ես բոնի չեմ առներ:

— Առ, ա՛ռ, նաղելի ազջիկ, անոնք քեզի կը սպասեն, ըսաւ ծառը, ա՛ռ քանի որ այդչափ անոյշ է լեզուդ:

Եւ ծառը ճիւղերը խոնարհեցուց:

Ազջիկը գոհ մեկնեցաւ:

ՊԻՌՐԱՆՆ

ԲԱՌԵՐ.— Ուռնամայ՝ զօրանայ, ծաղկիլ: Սառնամանիք՝ սառեցնող ցուրտ: Կենսասու՝ կեանք օտոզ:

ԸՆԴԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Մեկնեցէ՛ր այս առակը. — Ի՞նչ է անկէ թղխած իմաստը:

ՈՒՅՈՒՅԶԻՆ, ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆԵՆԵՐԸ.— Անհաղափար մարդը, որչափ այ խելք, արժանիք եւ առաջնութիւն ունենայ, միշտ անցանելի պիտի մնայ. — Յանախ էրչ մը հաղափարութեամբ կարելի է ձեռք բերել այնքան լաւ արդիւնք որքան որ կարելի չպիտի ըլլար ստանալ դրամով կամ խոստումներով — Բաղափարութեան զլխաւոր պայմանը համեստութիւնն է, այս պատճառաւ՝ հաղափար մարդիկ՝ երբեք իրենց անձին հետ բաղդատութեան չեն դնել ուրիշներ եւ զանոնք չեն նուաստացներ:

79. ԴԱՇՏԻՆ ՃԱՄԲԱՆ

Ձեզ յուզմունքով կը դիտեմ,
 Փոքրիկ ազլիկ զեղադեմ
 Շուշանի մը պէս ժպտուն՝
 Երբ միւր, արագ քայլուածքով
 Մետօրն ու դուն քովէ քով
 Դաշտին ճամբէն կուզաք տուն:

Ճակտիդ վըրայ ջիւնջ, մաքուր,
 Թուխ մազերուդ հետ զանգուր
 Հովն համարձակ կը խաղայ,
 Եւ աչքիդ մէջ, խանդով լի,
 Պայծառօրէն կը փայլի
 Անուշ հոգիդ դեռ տըղայ:

Հաւատարիմ, անձնուէր
 Մետօրն հումկու, քովդ ի վեր
 Կուզայ, կախած թաց լեզուն:
 Ազնիւ է սիրան իր շունի,
 Խորունկ սիրոյ ցոյց մ'ունի
 Իր նայուածքը երազուն:

Քեզի ընկեր է, պաշտպան,
 Ապահով դաշտին ճամբան
 Մինչեւ տունը կ'երկարի,
 Ուր կը գտնես ամէն օր
 Հանգիստ կեանքով հաճոյք նօր՝
 Ընողքիդ թեւին տակ բարի:

Փոքրիկ ազլիկ զեղադեմ,
 Քեզի համար կը մաղթեմ
 Որ ճամբուն մէջ ալ կեանքին
 Չունենաս բնաւ դառն հոգեր
 Եւ գտնես քովդ մէկ ընկեր
 Մետօրին պէս սրտազին...:

ԱՂԵՔԱ ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԲԱՌԵՐ.— Դեղադեմ՝ զեղեցիկ: Զի՞նք՝ յսակ, անարատ:
 Խանդ՝ սէր, գործ: Հումկու՝ ուժով, զօրաւոր: Յայ՛հ՝ ճառագայթ:
 Մտուզի՞ն՝ հաւատարիմ, սիրոյ:

ԸՆԴԼԱՅԵՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ կը նշանակէ « կեանքին ճամ-
 բան» բացատրութիւնը.— Ի՞նչ գաղափար ունիք կեանքին վրայ.—
 Որո՞նք են կեանքը լաւացնող պայմանները.— Ի՞նչ պէտք է ըլլայ
 մեր դերը այդ գործին մէջ:

ՈՒՍՈՒՑԶԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Հաւատարիմ, անճնուէր
բնկեր մը մէկն է այն մեծագոյն բարիքներէն զորս կրնանք վայելի
մեծ կեանքին ընթացքին. — Լաւ բնկեր մը առաջինութեան համբն
ընթացալու յարմարագոյն միջոցն է. չէ՞ որ անոր բարեկամութիւնը
պահելու համար միշտ սեփազուած պիտի ըլլանք անոր նմանելու,
անոր յազուրթիւնները ունենալու:

80. ԳԱՅԼՆ ՈՒ ԱՂՈՒԷՍԸ

Շատ ցուրտ կ'ընէր այն տարին. գիւղին գետը
սառած էր և գեղացիները ամէն օր սատոյցին վրայ
ծակ մը կը բանային ջուր առնելու համար Գիշերները,
ջուրին երեսը նորէն սառ կը կապէր ու ծակը կը գոց-
ուէր:

- Օր մը՝ աղուէսը ըսաւ գայլին.
- Գայլ եղբայր, ձուկ կը սիրե՞ս:
- Կը հարցնե՞ս, պատասխանեց շատակեր գայլը:

— Նայէ՛, ըսաւ աղ-
ուէսը՝ սատոյցին վրայ
բացուած ծակը ցուցնե-
լով, ամէն գիշեր ձու-
կերը այդ ծակին մօտ
կուգան օդ առնելու.
այս գիշեր, երբ գիւ-
ղացիները քնանան, նոն
կ'երթանք և առատ ձուկ
կ'որսանք:

Գիշերը՝ երկուքն ալ
ծակին քովն էին:

- Գայլ եղբայր, ըսաւ աղուէսը, ահաւաստիկ գիւղ

մը և չուան մը: Գայլը պոչից պիտի կապեմ և ծակէն
վար պիտի իջեցնեմ. դուն ալ ծակին բերանը նստելով,
պոչդ ջուրին մէջ պիտի խոթես որպէս զի գայլը վար
իջնէ, այսպէսով, բոլոր ձուկերը գայլին մէջ պիտի իյ-
նան, ճիշդ ինչպէս որ մուկերը ականասի մը մէջ կ'իյ-
նան: Երբօր գայլը լաւ մը լինայ, այն ատեն վեր կը
քաշենք ու ձուկերը կը լափենք:

Գայլը գործադրեց աղուէսին պատուէրները ու
նստաւ ծակին բերանը:

Իսկ աղուէսը ուռնիի մը ուսերուն տակ պատկե-
ցաւ, ինքզինքը պատասպարեց նովին դէմ և զաղառկ
սկսաւ խնդալ գայլին պարզամտութեան վրայ:

- Ժամերը կ'անցնէին:
- Կը մտիմ կոր, կը պոռար գայլը:
- Տեղէ՛դ մի շարժիր կ'ըսէր աղուէսը. պզտիկ
շարժում մը ընելուդ պէս ձուկերը կը վախնան ու կը
փախչին:

Եւ մինչդեռ ժամերը կ'անցնէին, ջուրը կամաց
Գանձ, Միջի

կամաց կը ստաէր և թակարդի մը պէս կը սեղմէր գայլին պոչը:

Արշալոյսը ծագելու մօտ էր, երբ գայլը ըսաւ ազուէսին:

— Ազուէ՛ս բարեկամ, ինձի անանկ կուգայ թէ որսերնիս շատ յաջող է. պոչս խաղցնել կ'ուզեմ ու չեմ կրնար, այնչա՛փ ձուկ կ'այ գոյլին մէջ:

— Քիչ մըն ալ կեցիր. բարեկամս, ըսաւ ազուէսը, և այն ատեն աւելի յաջող պիտի բլլայ մեր որսը:

Քիչ ետքը ծակին բերանը ամբողջովին սառոյց կապած էր հետեւաբար գայլին պոչն ալ լաւ մը բռնուած էր: Չորսցին սկսած էր լուստուորուիլ, գիւղը արթնցած էր: Կրնար բլլալ որ մարդիկ վրայ հասնէին:

— Ազուէ՛ս բարեկամ, ըսաւ գայլը, եկուր օդնէ ինձի որ սա գոյլը դուրս հանեմ. չո՛ւտ ըրէ, հիմայ ո՛ւր որ է մարդիկ կը հասնին: Հազիւ փախչելու ժամանակ ունինք:

— Ես ալ անանկ կը կարծեմ, ըսաւ ազուէսը, և կրցածին չափ շուտ դէպի անտառ վազել սկսաւ, սառոյցին վրայ գայլը մինակ ձգելով:

Գայլը իզուր փորձեց պոչը ազատել: Սառոյցը շատ ամուր էր, և գայլին ուժէն չա՛տ աւելի մեծ ոյժ մը պէտք էր զայն կոտրելու համար: Ծառ չանցած՝ գիւղացիք հրեւան ելան, գայլը տեսնելով վրան յարձակեցան ու սպաննեցին:

Միշտ լաւ ընտրեցէք ձեր ընկերները. եթէ զէշ ընտրէք, ոչ կամ կանուխ ո՛ւր է կերպով կը վնասուիք անոնց երեսէն:

ԲԱՌԵՐ.— Ա. կանառ՝ մուկ, բոչուց կամ կարգ մը ուրիշ կենդանիներ բռնելու գործիք: Ոսո՝ պզօիկ ճիւղ:

ԸՆԴՀԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Բացատրեցէ՛ք թէ ի՞նչ է այս առակին իմաստը:

ՈՒՍՈՒՅՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Մեր երջանկութիւնն ու պատիւը կախում ունին մեր բնօրած բնկերներէն, եթէ զէտ են անոնք՝ մեր կորուստից պատճառ պիտի բլլան. եթէ լաւ են՝ մեզ պիտի բարձրացնեն.— Աւելի լաւ է աշխարհի մէջ միմեակ մնալ, քան զէտ բնկերներ ունենալ:

81. ԳԵՐԻՆ ՈՒ ԱՌԻՒԾԸ

Հոռմէական աշխարհակալ կայսրութեան մայրաքաղաքի, Հոռմի բնակչութեան մեծամասնութիւնը գերիներ էին: Անոնք կը բերուէին ամէն կրկիրներէ: Ունէին իրենց տէրերը, որոնք կենդանիներու պէս կը

գործածէին զիրենք: Անոնց կեանքի ու աշխատանքի բացարձակ տէրն էին, կը տանջէին ու կը սպաննէին զանոնք:

Եթէ ո եւ գերի մը փախուստ տար ու բռնուէր՝ կրկէսը կը տարուէր ու հոն բազմաթիւ հանդիսատեսներու ներկայութեան՝ անօթի ու վայրի գազաններու կատաղութեանը կը յանձնուէր:

Անտրէան՝ այսպիսի գերի մըն էր, որու տէրը իր նմաններու պէս՝ անխիղճ էր ու անզուժ, տանջանքը, ծեծն ու անօթութիւնը ամենօրեայ էին ու սովորական:

Այս անհանդուրժելի կեանքէն ազատուելու համար՝ Անտրէան որոշեց փախչիլ: Գիտէր թէ բռնուած պարագային մահ կը սպասէր իրեն, սակայն, մահը նախընտրեց իր գերիի կեանքէն ու փախաւ. գնաց ծովերէն հեռու, ամայի ու անապատային երկիր մը, որ հայրենիքն էր առիւծներու:

Ենզճ Անտրէան անօթի ծարաւ ինկած էր աւազներու վրայ, երբ լսեց առիւծի ահեղ մոնչիւնը եւ տեսաւ առիւծ մը որ շիտակ իր վրայ կուգար. սակայն փոխանակ իր վրայ յարձակելու, մէկ ոտքը վեր վերցուցած, մօտեցաւ Անտրէային ու իր թաթուլը անոր ձեռքին մէջ գնելով սկսաւ կաղկանձել ու քծնիլ:

Անտրէան՝ մահուան տագնապի մէջ՝ քննեց թաթուլը որ ուռեցած էր ու կ'արիւնէր. կարծր փուշ մը մտած էր անոր մէջ: Անտրէան դուրս քաշեց այդ փուշն, ու առիւծի ցաւերը մեղմացան: Առիւծը երախտագիտօրէն լզելով Անտրէային ձեռները, հեռացաւ:

Օտար երկրի մէջ կը թափառէր Անտրէան, երբ հոսմէացի վաճառականներ ճանչցան զինքն ու տեղեկացուցին տէրօջը: Անտրէան ձերբակալուելով Հոսմ

տարուեցաւ ու բանտարկուեցաւ. այլ եւս մօտ էր անոր մահը:

Մրցարանը լեցուած էր հազարաւոր երկսեռ հետաքրքիրներով, որոնք եկած էին զիտելու թէ մարդիկ ի՞նչպէս կը սպաննեն զիրար ու զազանները ի՞նչպէս կը բզբֆճեն իրենց որսերը:

Նախ զատապարտուածները կրկէսը բերուեցան զոյգ զոյգ, որոնք սուրով կամ նիզակով իրար կը հարուածէին մինչեւ որ մեռնէին: Յաղթականը՝ ինկած վիրաւորին մօտ կեցած՝ կը նայէր հանդիսատեսներուն, որոնք պիտի տային իրենց վճիռը:

Եթէ ինկողը կոտած էր քաջարար, հանդիսատեսները վեր կը բարձրացնէին իրենց ըթամատը, ու կը խնայուէր վիրաւորին կեանքը: Հակառակ պարագային՝ ըթամատները վար կը ծռէին, ինչ որ կը նշանակէր թէ վիրաւորը պէտք է սպաննել անխնայ: Երբ սուսերամարտը վերջացաւ, զատապարտուած միւս գերիները խմբովին մրցարանէն ներս առաջնորդուեցան:

Յանկարծ ահաւոր սրտում մը լսուեցաւ ու կըրկէսէն ներս խուժեց վիթխարի, անօթի առիւծ մը, որ յարձակեցաւ սարսափահար գերիներու վրայ ու սկսաւ բզբքտել զանոնք: Երբ կարգը Անտրէային եկաւ, առիւծը անակնկալօրէն մեղմացաւ, իր պոչը վար առաւ, անվրդով մօտեցաւ Անտրէային ու սկսաւ լզել անոր ձեռները: Առիւծը ճանչցած էր իր բարերարը:

Հանդիսատեսները զարմացած՝ իրարու երես կը նայէին. այս երեւոյթը հանելուկ մըն էր իրենց համար. ի՞նչ էր այս զաղտնիքը. ի՞նչ պատճառով այս կատաղի զազանը ընտանի շունի մը փոխուած էր:

Մրցարանի տնօրէնը մօտեցաւ Անտրէային, լսեց

անոր պատմութիւնն ու բացատրեց հանդիսականնե-
րուն թէ գերին բարիք ըրած էր առիւծին ու ան ալ՝
այս կերպով կը յայտնէր իր երախտագիտութիւնը:

Այն ատեն ամբոխը խելայեղ ծափահարեց և զոչեց
որոտագին:

«Գերիին ազատութիւնը կ'ուզենք, գերիին ազա-
տութիւնը կ'ուզենք»:

Գերիին ազատութիւն շնորհուեցաւ ու կրկէսին
առիւծը անոր տրուեցաւ իբր նուէր: Կը պատմուի
նաեւ թէ երբ ազատ Անտրէան Հոսմի փողոցներէն
կ'անցնէր, առիւծը անոր կը հետեւէր ընտանի շան մը
պէս:

ԲԱՌԵՐ.— Առխարհակայ՝ (առխարհ-կայ) առխարհին սիրոյ:
Մեծամասնութիւն՝ քիւռվ շառ, աւելի: Մեկտեղ՝ երկու սեռէ,
այր թէ կին: Բզբբեկ՝ պատուել:

ՀԱՐՅՈՒՄՆԵՐ.— Հանելի՞ րան է դիտել մարդիկ, որոնք զի-
րար կը սպանեն. — Մտաւորապէս սրբան ժամանակ առաջ
տեղի ունեցած է այս միջադէպը.— Այս տեսակ մրցարաններ կա՞ն
հիմայ. — Ի՞նչ տարբերութիւն կայ այն ատենի եւ հիմակուան
մարդոց միջեւ:

ԳՐԱԻՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ. — Եկարագրեցէք մեր տեսած
գնդամուղի մը մրցումը:

82. ԵԿԲԱՆԻԿՆ ՈՒ ՃՆՃՂՈՒԿՆԵՐԸ

Ճնճղուկներուն անպիտան,
Որք հունձքերուն ջարդ կուտան,
Հողագործ մը, անտանաս,
Լարեց գաղտնի ականատ:
Հետեւեալ օրն. — Ի՞նչ աւար—
Ճնճղուկներ թիւով ըստուար
Յանցին մէջ էին ինկեր...
Բայց անոնց հետ, խօ՛ւ ընկեր,
Բընըւեր էր այն առտուն
Եկքանիկ մ'ալ ուստուսուն:
«— Արնայէ ինձ, իրա՛ւ որ
Ընչեց, ես չեմ մեղաւոր,
Եւ օգտակար ալ եմ շատ,
Ե՛րբ ջարդ կուտամ անպիտան
Երեսակեր միջատներուն...
«Չայնս, երգս ալ եմ սիրուն,
Ե՛րաչտին, ձորին, պուրակին

«Մէկ զարդն եմ ես թանկագին,
Թո՛ղ որ ապրիմ...»

Մարդն ըսաւ .

«Ձիւրքերդ ամէն գիտենք լաւ ,

«Բայց ճնճողուկներուն ինչո՞ւ .

«Ընկերակից եզար դու .

«Դողին ընկերն անըստ

«Կը համարուի ինքն այ զող...»

«Արդ դու ալ առանց ներման

«Պիտի մեռնիս անոնց նման :»

ԱԼՓՍՍԼԱՆ

ԲԱՍԻՐ. — Ճարտասո՛՛մ ճարր հաստմ: Յանց՝ ականաս քոչուց
բռնելու համար: Սոսուտ՝ մեծ, աս: Ոստոսուն՝ ցակոտոգ:
Անսոգ՝ յայտնի:

ԸՆԴՆԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Հողագործը իրաւունք ունէ՞ր այդպէս
խտուիթեամբ վարուելու. — Ինչո՞ւ. — Ի՞նչ տեսակ թռչուններ են
եկրանիկն ու ճնճողուկները. — Արիշ ի՞նչ թռչուններ կը գտնուին
մեր շուրջը. — Արմ՛նք են մարդոց չմտեցող թռչունները:

ՈՒՍՈՒՅԵԼԻ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆԵՐԸ. — Մառդ երբ գէտ ընկերներ
ուճի, կամ անոնց զոհը կ'ըլլայ եւ կամ անոնց առակերթ. — Մառ-
դու մը արժանիք կը դասուի իր բնօրած ընկերներէն. — Գէտ ըն-
կերթը մը յարելով ամէն օր բամ մը աւելի վրայ կուտանք մեր յա-
կուցիւններէն, մինչեւ որ մեր կարգին գէտ դառնանք, ընդհակառա-
կը՝ լաւ ընկեր մը բնօրելով, ամէն օր բամ մը կ'ընանք՝ պակսեցնել
մեր բերուցիւններէն եւ բամ մը աւելցնել մեր յակուցիւններուն:

From
here

83. ԳԻՆԻՒՆ ՇԻՇԸ

Մեր գիւղին տօնախմբութեան իրիկունն էր: Ամէն
կողմ ուրախութիւն կը տիրէր: Երիտասարդները կը
պարէին, ուրախ երգեր կը բարձրանային շարունակ:
Ընտանիքներ կ'երթեւեկէին լուսազարդուած խանութ-
ներու առջեւէն, ու մարդիկ կը խաղային և կամ գի-
նետուններու մէջ կ'արբենային: Իսկ տղաքը կը գի-
տէին այդ ամէնը ու կը զուարճանային:

Այն ատեն տասը տարեկան էի:

— Եկո՛ւր, ըսաւ զպրոցական ընկեր մը՝ որ ինձ-
մէ շատ մեծ էր և գէշ տղայ մը ճանչցուած էր զպրո-
ցին մէջ:

Իրեն հետեւեցայ:

Երկուքս մէկ գինետան մը պարտէզը մտանք, և
անկէ ալ անցանք պղտիկ բակ մը ուր գինիով լեցուած
շիշեր կը գտնուէին: Ընկերս շիշ մը գողցաւ. ու փա-
խանք միասին: Երբ մօտակայ ցանկապտտը հասանք,
ընկերս մէջտեղ հանեց շիշը ու խմեցինք մէջի գինին:
Յետոյ, շիշը անկիւն մը նետելով, նորէն գիւղ վերա-
դարձանք:

Այն իրիկունը սիրտս լեցուած տուն դարձայ. զըս-
տիս կը ցաւէր. չկրցայ քնանալ:

Յաջորդ օրը երբ զանգակին ձայնով զպրոց գա-
ցինք, ինծի անանկ կը թուէր թէ յանցանքս զրուած
է ճակտիս վրայ և թէ ամէն մարդ պիտի կարդայ:

Տղաքը՝ բակին մէջ քորտակ մը կազմած էին,
բայց չէին խաղար: Ամէնքն ալ բան մը կը գիտէին:

Մեր դաստիարակը իր տեղը նստած էր ու մեզ կը զննէր: Քիչ մը աւելի մօտեցայ և սեղանին վրայ տեսայ այն շիշը զոր նախորդ իրիկունը ցանկապատին մէջ թողած էինք: Գինեպանը տեսեր էր մեր գողութիւնը, գտեր էր շիշը ու գացեր ամէն բան պատմեր էր մեր գոտարակին:

••

Յանկարծ գաստիարակնիս հարցուց.

— Երէկ ո՞վ գողցաւ այս շիշը:

Իսկոյն, բոլոր տղաքն ալ սկսան իմ ընկերոջս նայիլ, որովհետև չէին կարծեր թէ անկէ զատ մէկը կրնայ այդ աստիճան գէշ գործ մը ընել:

Ընկերս առաջ անցաւ և բտաւ.

— Այո՛, ես էի, բայց մինակս չէի, «ան» ալ ինծի հետ էր:

Եւ մատովը զիս ցոյց տուաւ:

— Ա՛հ, ըսին ընկերներս, մինչդեռ ես ամօթէս կասկարմիր կտրած էի ու կը փափաքէի գետնին տակը անցնիլ:

Դաստիարակնիս շատ բարի էր և զիս ալ կը սիրէր: Չուզեց զիս հրապարակաւ հարցաքննել, Խառնորդէմքով մը զիտեց զիս և տոց հրաման ըրաւ որ դասարան մտնեն:

Դասի ժամերը յաջորդաբար անցան, բայց գաստիարակնիս բնաւ գողութեան խօսքը չըրաւ: Իրիկունը միայն, մինչդեռ տղաքը կ'արձակուէին ինծի և ընկերոջս պատուիրեց որ չմեկնինք:

Երբ զիս կանչեց, լալով խոստովանեցայ ամէն բան:

— Ա՛խ ըսի իրեն, տունը բան մը մի՛ ըսէք:

Եթէ հայրս իմանայ, եթէ մայրս իմանայ, իրենք որ հակառակ իրենց աղքատութեան, այնքան պատուաւ որ են... ես իմ ընտանիքս անպատուեցի. ներեցէ՛ք, ներեցէ՛ք ինծի:

— Գնա՛, ըսաւ գաստիարակս, արդէն իսկ պէտք եղածէն աւելի պատժուեցար. գնա՛, և բնաւ մի մտնար թէ գէշ ընկերակցութիւնները տարբեր հետեւանք մը չեն ունենար երբեք:

Տունէն բնաւ չգիտցան այս գէպքը: Դաստիարակըս առաջուան պէս շարունակեց զիս սիրել, բայց շիշը, այդ անիծեալ գինիի շիշը, երբեք չմտցայ, մինչև այսօր տակաւին միտքս է ան, և քանի անոր վրայ կը մտածեմ, այնքան կ'օրհնեմ գաստիարակս որ մեռած է հիմայ:

Չգիտցայ բնաւ թէ ընկերոջս ի՞նչ պատիժ տուին: Արդէն քիչ ետքը մեկնեցաւ դպրոցէն: Տարիներ վերջ միայն իմացայ թէ շատ ծանր յանցանքներու համար դատապարտուեր ու քիւրան գրկուեր է: Մե՛զք որ չէր ու զած օգտուիլ շիշի դասէն:

ԲԱՌԵՐ.— Երբեկեկե՛լ երբալ գալ: Թիարան՛ք բան մը ուր մեծ յանցանքներ գործողներ կը դրկուի՞նք բռնի աշխատելու: Բոլորակ՝ օրջանակ:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ պէտք է ընենք եթէ սխալմամբ կամ անզիտութեամբ եւ կամ խաբուելով գէշ ընկեր մը ընտրած ենք — Ընկեր մը ե՞րբ գէշ է. եւ ե՞րբ լաւ է.— Մարդկային ընկերութիւնը ի՞նչ պատիժներ սահմանած է չարագործներու.— Ո՞վ կը տնօրինէ այդ պատիժները, ինչպէ՞ս — Ո՞վ կը գործադրէ գանտը.

ՈՒՍՈՒԹՅՈՒՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Անգամ մը գէտ եամբու մը մէջ ինկած բլլալը պատճառ մը չէ որ յուսանալի՞նք եւ միմչև

վերջը մնամք այդ նամբուն մէջ, միտ կարելի է ետ դառնայ.— Ար-
խայիր բնական բերութիւն մըն է մարդու մամար, եւ մեղադրե-
լի չէ. սխալին վրայ յամառիւն է որ մեղադրելի, այդպէս կը
դառնայ: Չգիտայ՝ հոգ չէ թէ ամօրի օակ ընկնուելով՝ լուսազոյն է
համ զեւ նամբու մէջ յարասուելը:

84. ԱԼՔՈԼԱՍՈՒԼԻՆ ՎԱԽՃԱՆԸ

Երբոր գիւղէն հեռացայ, ա՛րողջ այն կողմերը
չկար աւելի ուժով ու գեղակազմ տղայ մը քան Մի-
քայէլը, ազարակապանին գաւակը:

Հաճոյքով և գմայլանքով կը դիտէի զինքը, ամէն
անգամ որ իր կորովի բազուկներով արօրին խօփը հո-
ղին մէջ կը մղէր:

Ամէնէն գմուարին աշխատութիւնները պարզ խա-
զեր էին իրեն համար: Արշալոյսը ծագելուն պէս կը
սկսէր աշխատիլ, իրիկունը ուշ ատեն կը դադրէր ու
բնաւ չէր յոգներ:

Շատ ալ զուարթ էր և շարունակ կ'երգէր ու կը
խնդար:

Երբոր գիւղին փողօցներէն անցնէր՝ մատով կը
ցուցնէին զինքը ու կ'ըսէին.

— Ի՛նչ աղուոր ու կորովի տղայ մը դարձաւ Մի-
քայէլը:

∴

Բաւական ժամանակ բացակայ մնացի գիւղէն: Վե-
րադարձիս՝ շատ բաներ փոխուած էին: Ուրիշ շատ մը
խանութներու հետ՝ գինետուն մըն ալ բացուած էր:

Երբ այդ գինետան անջեւէն կ'անցնէի, խրխրած,
կորսաբանակ մարդ մը տեսայ որ սեղանի մը անջեւ
նստած՝ օդի կը խմէր: Այնքա՛ն տօգրչն էր որ զար-
մացմամբ ու սոսկումով կը դիտէի զինքը:

— Ո՞վ է այս մարդը, հարցուցի գեղջուկի մը որ
քովս կը գտնուէր այդ պահուն:

— Միքայէլն է, պատասխանեց:

— Անկարելի է, գոչեցի, ես կը ճանչնամ Միքա-
յէլը, անիկա գեղեցիկ ու կորովի երիտասարդ մը պէտք
է եղած ըլլայ:

— Աւա՛ղ, յարեց գիւղացին, ես ալ գիտեմ որ քա-
նի մը տարի առաջ շատ ուժեղ ու գեղեցիկ տղայ մըն
էր, բայց ինչ օգուտ որ ինքզինքը ալքոլամոլութեան
տուաւ և այս վիճակին մէջ ինկաւ:

∴

— Երբոր այս անիծած գինետունը հաստատուե-
ցաւ, շարունակեց գեղջուկը, Միքայէլ որ բաւական
բարեկեցիկ էր, սկսաւ այնտեղ յանախել: Ամէն առտու
գաւաթ մը օդի կը խմէր և անանկ կ'երթար գործին:

— Ասով աւելի կ'ուժովնամ և աւելի աշխատելու
եռանդ կը զգամ, կ'ըսէր:

«Սկիզբները՝ օդին չմնասեց իրեն, բայց տարի մը
վերջ, ամէն մարդ զգաց որ Միքայէլ սկսած է փոխ-

ուիլ: Այնտեղ ատենը յաճախ այնքա՛ն կը յողնէր որ կը ստիպուէր նստիլ և երկար ատեն շունչ առնել: Յետոյ՝ տխուր էր, այլևս չէր խնդար և իր երգերն ալ չէին լսուեր գիւղին փողոցներուն մէջ:

Գեղջուկը լսեց:

— Վե՞րջը, հարցուցի հետաքրքրուած:

— Վե՞րջը, ի՞նչ պիտի ըլլայ, եղաւ այն ինչ որ պիտի ըլլար: Ան որ անգամ մը կը սկսի խմել, ա՛լ չի կրնար կանգ առնել հետզհետէ աւելի պիտի խմէ: Մի-քայլ ալ որ սկիզբները օրը մէկ անգամ միայն գինե-տուն կը հանդիպէր, ետքերը սկսաւ երկու երեք ան-գամ երթալ:

« Քանի՛ կը խմէր, այնքան դիւրաբորոք ու կա-տաղի կը դառնար: Օր մը, հինգ վեց գաւաթ խմելէ վերջ, կռիւի բռնուեցաւ իր ընկերներէն մէկուն հետ և զայն գլխէն վիրաւորեց: Ոստիկանները ձերբակալե-ցին գինքը և երկու ամիս բանտ պատկեցաւ, Անկէ ի վեր շարունակ կը խմէ, և ասիկա այնքա՛ն վնասած է իրեն որ բժիշկը կ'ըսէ թէ հազիւ մինչև և ձմեռ պիտի կրնայ ապրիլ:»

Աւզեցի Միքայէլի մօտենալ և խօսիլ հետը:

— Միքայէ՛լ ըսի քովը երթալով, գիս չե՛ս ճանչ-նար:

Խեղճը աչուրները վերցուց, և ամբողջ վայրկեան-ներ զիս գիտեց առանց պատասխանելու:

— Եթէ ամբողջ ժամեր ալ այսպէս կենաք, ըսաւ գեղջուկը, չպիտի պատասխանէ ձեզի, որովհետև այլ եւս ապուշցած է և մարդ չի ճանչնար:

ԲԱՌԻՐ.— Խորխորած՝ քայքայուած: Կորստամակ՝ կռնակը

ծած: Յաճախելի՛ արուեստ երգալ: Գիւրաբորոք՝ շուք բար-կացոյ:

ԸՆԴԱՅՆՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ.— Ի՞նչ է այրումութիւնը. — Որո՞նք են այրումալ.— Ի՞նչ վնասներ ունի այրումութիւնը. — Ի՞նչ պէտք է ընել՝ այրումալ չդառնալու համար:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅՍՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Այրումալութիւնը զար-հուրելի ախտ մըն է. — Բոյր այրումալներ կա՛մ երեսաստղ կը մեռնին եւ կամ շատ գեղեցիկ: Ոմանի՛ մեռնելէ առաջ կը խն-քեցան. — Այրումալներ բնդանալէս չար ու վայրագ կ'ըլլան, խեց կիցն ու շղար կը ձեռնեն եւ ամէն սեռակ ոնիրներ կը գոր-ծեն. — Պէտ է միայն շուք խմել, շուք ամէնէն հանելի եւ ամէնէն առողջապանիկ բժշկելին է. — Այրումալներ անարմատ են ամէն աշխատութեան այդ է պատճառ որ շուք զժրախ կ'ըլլան եւ կը մղուին գեղարհներու:

85. Ս Ա Տ Ա Ն Ա Ն Ա Յ Գ Ե Մ Շ Ա Կ

(ՀԻՆ ԱՌԱԿ)

Ձրհեղեղէն հոք երբ տապանէն ելաւ, Նոյ նահա-պետ սկսաւ այգի տնկիլ:

Օր մը սատանան անօր մօտեցաւ և հարցուց.

— Ի՞նչ կ'ընես այստեղ:

— Ձե՛ս տեսներ, պատասխանեց Նոյ, որ որթեր կը տնկէր:

— Ի՞նչի՞ կը ծառային ատնք, հարցուց նորէն սատանան:

— Աստնք որթատուներ են, ըսաւ Նոյ. քանի

մը տարի վերջ ամէնքն ալ պիտի լեցուն ազուոր ող-
կոյզներով, աշնան պիտի քաղեմ այդ ողկոյզները, և
անոնցմով պիտի պատրաստեմ ախորժանաւ ընկնչի մը
որ գինի կը կոչուի:

— Իսկ գինի՞ն, ա՞ն ինչի կը ծառայէ:

— Գինին, կրբ չափաւորութեամբ գործածուի,
մարդու հոգին կը զուարճացնէ և մարմինը կը կազ-
դուրէ:

— Կ'ուզե՞ս որ քեզի օգնեմ, ըսաւ սատանան, ես

ձեր կարծածին պէս մարդոց թշնամի չեմ, միշտ ձեռ-
քէս եկածը չեմ խնայեր անոնց աղէկութեան համար:
Նոյ հաւանեցաւ:

Այն ատեն՝ Սատանան դառնուկ մը բերու, մոր-
թեց և որթատուկերու փոսերուն մէջ լեցուց անոր
արիւնը:

— Ի՞նչ կ'ընես, հարցուց Նոյ՝ հետաքրքրուած:

— Այս արիւնը օգտակար է որթերուն, ըսաւ սա-
տանան:

Ու միևնոյն կերպով զսփեց նաև առիւծ մը, կա-
պիկ մը և խոզ մը, որոնց արիւններն ալ փոսերուն
մէջ լեցուց:

Նոյ նահապետ բան մը չհասկեցաւ սատանային ը-
րածէն: Բայց ժամանակ անցնելէ վերջ, մարդկային
սերունդը կրցաւ ըմբռնել անոր նպատակը:

Ամէն անգամ որ մարդ մը քիչ քանակութեամբ
գինի խմէ, գառնուկի մը պէս հլու կ'ըլլայ:

Եթէ շարունակէ խմել, կերպարանափոխ կ'ըլլայ,
վայրագ ու չար կը դառնայ առիւծի մը պէս:

Եթէ ա՛լ աւելի խմէ, գինիին ազդեցութիւնը զին-
քը կապիկին նման վնասակար ու ծաղրելի կը դարձնէ:

Իսկ եթէ ատկէ ա՛լ աւելի խմէ, այն ատեն բոլո-
րովին մարդկութենէ զուրս կ'ելլէ, անասունի կարգ
կ'անցնի և կը սկսի ազտաւ տեղուանք գլորիլ խոզի
մը պէս:

ԲԱՌԻՐ. — Ախորժանաւ՝ անու համով: Ըմպելի՝ խմելի:
Կազդուրելի՝ այժ տալ:

ԸՆԴՀԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ո՞վ էր Նոյ նահապետ. — Ի՞նչ է ջրը-
հեղեղը. — Ի՞նչպէս կը պատրաստեն գինին. — Ի՞նչ է այս առա-
կին իմաստը:

ՈՒՍՈՒՑՉԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆԵՆՐԸ. — Այժամայուրիւնը մարդ
կը գրկէ այն բոլոր յաօկութիւններէն որոնցմով անասուններէն կը
զանազանուի — Այժամայր միայն ինքզինքին չի վնասեր, կը վնա-
սէ նաև իր սերունդին. — Հիւանդկախ, հիւծած, կամազուրկ եւ
անընդունակ զոսքը ընդհանրապէս այժամայուրու զուակներ են:

86. Մ Ա Ք Ր Ո Ւ Ա Մ Ա Ր Տ Ը

Երկու մարդիկ երբեմն հարուստ,
 Կրկնով յանկարծ զեն ու կորուստ:
 Եղած էին գրեթէ ազքատ:
 Ե՛րնչ պէտք ընել բաղդէն զանգատս:

Ըսին իրարու: «Երկուքս ալ արտեր ունինք քովէ քով,
 Ենկու՛ր հողագործ ըլլանք, մըշակենք զանոնք մեր ձեռքով
 Հասնին բերքերն, ու աշնան
 Մեր քրտակները լենան...»
 Ասին ցորեն, հունտ, գարի,
 Եղներ, մանգաղ ու արօր...»

Մին խելացի, հողերն արտին մաքրեց բոլոր:
 Չը թողեց կտոր մ'իսկ քարի...»

Մինչ միւսն, անմիտ, հազիւ հերկեց հողն անխընամ.
 Ըսաւ. «Ի՛նչ պէտք պիտ' ունենամ...»
 Ես մաքրութեան արտասույր...»
 Արեւն ու անձրեւ, յաւ օդերն են որ
 Պիտի հունձքերն արտերուն ընեն նըւազ կամ առատ...»
 —Ու ցանեցին երկուքն ալ: Սղերն աղուոր եղան շատ.
 Սակայն աշունն երբ եկաւ
 Անխընամ արտին բերքն եղաւ սակաւ,
 Միւսինն՝ անկէ շիւղի
 Տասնապատիկ աւելի:

Այսպէս բընութիւնն ու երկինք անգամ,
 Մաքրութեան՝ խնամքի են սերտ բարեկամ,
 Եւ անհոգ, անփոյր, թոյլ ու անտարբեր
 Մարդուն վրայ Աստուած բարիք չի թափեր:

ԱԼՓԱՍԼԱՆ

ԲԱՒԵՐ.— ԶԷՆ՝ վնաս: ԱՐՏԱՍՈՎՈՐ՝ չեսնուած: ՏՈՒՄՆԱՎՈՐ՝ սառն անգամ: ԱՆՍՈՒՄՈՐ՝ խնամք չեսսած: ԼԻՍՈՒՄ՝ լեփեցում: ԱՆՎՈՅՐ՝ հագ չընող, ԱՆՈՒՄՈՐ՝ կաշեւորութիւն չուող:

ԸՆԴԼԱՅԵՆԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՛նչ պայմաններ պէտք են արտ մը բերրի դարձնելու համար. — Ի՛նչ հետեւութիւն կը հանէք այս առակէն:

ՈՒՍՈՒՑՅՈՒՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Մեզմէ իւրաքանչիւր պարտաւոր է կարելին ընել՝ առողջ ու զօրաւոր ըլլալու համար, եւ ասոր համար անհրաժեշտ է մաքրութիւնը. — Այն որ սկիւր է, ո՛չ իր անձին, ոչ ալ իր նմաններուն համոզեց ունեցած պարտականութիւնները կրնայ կատարել. — Այն որ մաքուր է եւ իր օտար մաքուր

կը պահէ, աս մը հիւանդութեանց ղեմ ապահովուած է. — Բոլոր մեծ հիւանդութեանց մեծագոյն բժնամիմ մաքրութիւնն է. — Թոքախօսի եւ ժանտախօսի պէս անաւոր ու մահացու հիւանդութիւններն անգամ կը պարտւին մաքրութենէն:

87. ԱՆԻՈՂՇՄՈՒԹԵԱՆ ՇԵՏԵԱՆՔԸ

Յովհաննէս շատ անխոհեմ տղայ մըն էր և երբեք մտիկ չէր ընէր այն պատուէրները զորս իր ծնողքը իրեն կուտային:

Հայրը մանաւանդ որ առողջ ու կայտառ գիւղացի մըն էր, շարունակ կ'ըսէր թէ զաւակը բնաւ իրեն չպիտի նմանի, թէ հիւանդոտ պիտի ըլլայ, ու բնականաբար չպիտի կրնայ աշխատիլ:

Իրաւ ալ Յովհաննէս գիւղին միւս տղոց պէս առողջ ու կայտառ չէր, դէմքը գունատ էր և միշտ անհանգստութիւն կը զգար:

Օր մը, մինչդեռ սուր խիթե մը կը տանջուէր, հայրը իրեն մօտեցաւ ու ըսաւ.

— Զաւակս, մինչեւ հ՞րր այսպէս անխոհեմ պիտի մնաս, օր չանցնիր որ հիւանդ չըլլաս, քիչ մը խոհեմութեամբ վարուէ:

— Բայց բան մը չեմ ընէր, հայր, թոթովեց Յովհաննէս:

— Ինչպէ՛ս բան մը չես ընէր, քրտնած ջուր կը խմես, ցուրտ օգին պատուհանը բաց կը պահկիս, յոգնած ըլլալդ չնայելով պաղ գետը կը մտնես, տաք

արեին տակ կը պտտիս գլուխդ բաց, աստնք, զաւակըս, աղու որ հետեւա՛րներ չեն ունենար: Եթէ այս ընթացքը շարունակես, բժիշկի պէտք պիտի ունենանք:

* *

Յովհաննէս նորէն ականջ չկտխեց հօրը խրատներուն, և քանի մը օր վերջ, հակառակ քրտնած ըլլալուն, գետը մտաւ:

Այս անգամ սակայն հիւանդութիւնը իրա՛ւ եկաւ: Յովհաննէս կուրծքի իջուածք մը ունեցաւ և անկողին ինկաւ:

Երկար տօտեն ետքը միայն բժիշկը կրցաւ յաղթել հիւանդութեան: Հիւանդութիւնը վերջնականապէս չէր անհետացած, և պղտիկ անխոհեմութեան մը հետեւանքով նորէն կրնար երեւան գալ ու մահ պատճառել:

Հիմայ Յովհաննէս շատ խոհեմութեամբ կը վարուի և ամէն տեսակ զգուշութիւն կ'ընէ որպէս զի հիւանդութիւնը նորէն երեւան չելլէ: Եթէ այդ զգուշութիւններուն մէկ տասներորդը առաջուց ըրած, ըլլար, անչուշտ շատ առողջ պիտի մնար, և երբեք պէտք չպիտի ունենար այդ աստիճան ծանր հիւանդութեան մը դէմ ինքզինքը պայտպանելու:

ԲԱՍԻՆՐ. — Խօր՝ փոքի ցաւ: Ընթացք՝ վարմունք:

ԸՆԴՆԱՅԵՆԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ տեսակ անխոհեմութիւն էր Յովհաննէսի ըրածը. — Ի՞նչ՞ այդ հետեւանքը ունեցաւ. — Ի՞նչ պիտի ընէիք եթէ իր տեղը ըլլայիր. — Ինչո՞ւ. — Ի՞նչ պէտք է ընել՝ առողջ ըլլալու համար:

ՈՒՍՈՒԹՅԱՆ ԲԱՅՈՒՏՐՈՒԹԻՒՆԵՆԵՐԸ. — Առողջութիւնը այն օտակ բարիք մըն է զոր աւելի իմաստունները կը վայելեն քան զօ-

բաւարեանն ու հարուստները.— Մարդիկ միտ հիւանդութեան մը ետքաբերելու ել զնոց իրենց առողջութեան նկատմամբ զգոյց կը դառնան.— Պէտք է սակայն առաջաւրդէ զգոյց կենալ — Չուրք մտրիմ համար այն է՝ ինչ որ է օդը բոնետուն համար.— Օդաւէտ սենեակի մը մէջ կետուած պատառ մը չոր հացը աւելի բարեբար է քան վաստաղը սենեակի մը մէջ կետուած ո՛ր էլ խոտիկ: Առողջութիւնը պատգամելու մեծագոյն պայմաններէն մէկն ալ մարմնամազն է:

88. ԳՈՐԵՆԻ ՀԱՏԻԿԸ

Առւմը մը մանուկներ փոսի մը եղերքը կը խազային, երբ հաւու հաւկիթի խոշորութեամբ առարկայ մը դասն, որուն մէջտեղը ակօս մը կար և որ ցորենի հատիկի կը նմանէր:

Մարդ մը որ անկէ կ'անցնէր, տղոցը քիչ մը զբրամ տալով այդ առարկան տուաւ անոնց ձեռքէն, և քաղաք տանելով մեծատունի մը ծախեց:

Մեծատունը՝ հասկնալու համար թէ ինչ է այդ առարկան՝ գիտուններ կանչեց. բայց ոչ մէկը կրցաւ անոր ինչ բլլալը հասկնալ: Ատոր վրայ անձանօթ առարկան պատուհանի մը եղերքը դրին: Քիչ ետքը քանի մը թուլուններ, որոնք այդ կողմերը կեր կը փնտռէին, եկան կառուցի հարուածներով ծակ մը բացին անոր վրայ: Այդ ծակին շնորհիւ հասկցուեցաւ որ առարկան ցորենի հատիկ մըն է:

Մեծատունը շատ զարմացաւ և հրամայեց գիտուն-

ներուն որ հասկնան թէ այդ ցորենի հատիկը ինչո՞ւ այդքան խոշորացած էր, և թէ ինչո՞ւ անոր նման ուրիշ մըն ալ կարելի չէր գտնել:

• • •

Գիտունները գիմեցին իրենց զրքերուն, բայց չըկրցան պատասխան մը գտնել:

— Թերեւս գիւղացիները կրնան բացատրել, ըսին, մեծատունին առջեւ բերին կորախաւակ ձերունի մը, առանց ակռայի, ճերմակ մօրուքով և ցուպերու յենած:

— Երբեք տասնիկ բան մը ծախու առած չեմ, ըսաւ ձերունին, իմ գնած ցորենս միշտ շատ փոքր կ'ըլլար: Բայց անգամ մը հայրս կանչեմ, թերեւս ան գիտէ:

Մեծատունը ձերունիին հայրը կանչել տուաւ: Այս վերջինը միայն մէկ ցուպի մը յենած էր. աչքերը տակաւին բաւական ազէկ կը տեսնէին, մօրուքը բոլորովին չէր ճերմկած:

— Այս տեսակ ցորենն ոչ գնած, ոչ ալ տեսած եմ

ըսաւ, իմ երիտասարդութեանս ատենները դրամ չէին գործածեր: Այն ատեն՝ մեր հունձքերուն արտադրած հացովը կ'ապրէինք և այդ հացէն կուտային անոնց որ չունէին: Պէտք է հօրս հարցնել:

* *

Գացին բերին ծերունիին հայրը: Աւելի կորովի էր և շիտակ կը քալէր, առանց ցուպի: Մօրուքին մէջ հազիւ թէ ճերմակ թելեր կային:

Երբ հունար տեսաւ՝

— Որչա՛փ ժամանակ կայ որ ասանկ հունտ մը չեմ տեսած, ըսաւ: Իմ երիտասարդութեանս ատենը ցորենի հունտերը ասանկ էին: Այն ժամանակ հացը չէին ծախեր, ո՛չ ալ ծախու կ'առնէին: Ոչ ոք գիտէր թէ ոսկին ի՞նչ է, բայց ամէն մարդ իր պէտքերուն բաւելու չափ հաց ունէր:

— Ո՛ւր կը գտնուէր քու զաշտդ, հարցուց մեծատունը:

— Իմ զաշտս այն հողն է զոր Աստուած տուած է ամէնուն: Այն ատեն հողը ոչ մէկուն կը պատկանէր, ամէնունն էր: Ամէն մարդ ապրելու համար իրեն պէտք եղածին չափ կը մշակէր: Մէկը չէր ըսեր՝ Վիմա, քուկդ, դրացիինը», մեր աշխատութեան պտուղը կը քաղէինք և կը գոհանայինք:

— Ինչո՞ւ ցորենը այն ատեն այսչափ մեծ էր, հարցուց նորէն մեծատունը:

— Որովհետեւ, պատասխանեց ծերունին, այն ատեն ամէն մարդ իր աշխատութեան շնորհիւ կ'ապրէր, և Աստուծոյ օրհնութիւնը անպակաս էր իր ձեռք բերած արդիւնքին վրայէն:

— Հարցում մըն ալ պիտի ընեմ, աւելցուց մեծատունը, ինչո՞ւ դուն քու թոռնէդ ու զաւկէդ աւելի առոյց ես, ինչո՞ւ անոնք ցուպով կը քալեն և դուն առանց ցուպի կը քալես:

— Որովհետեւ ես Աստուծմէ վախնալով ապրեցայ. ինքզինքս չմաշեցուցի ուրիշին ունեցածին վրայ աչք տնկելով, չնախանձեցայ, ես միայն իմ աշխատութեանս արդիւնքը վայելեցի:

ՅՈՒՍՈՒՅՑ

ԲԱՌԵՐ. — Կորաբամակ՝ կոնակը ծնած: Կորովի՝ ուժով: Փոս՝ փորուած խոր սեղ: Ակոս՝ նեղ, պզտիկ փս: Մեծատուն՝ հարուստ: Կեր՝ ուսելիք: Յուպ՝ զաւազան: Յուել՝ օգնել: Ասոյց՝ կորին:

ԸՆԴԱՅՆՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ է այս առակին իմաստը. — Ի՞նչ տարբերութիւն կայ ծերունիին եւ անոր հօրը վարած կեանքին միջեւ. — Ո՞րն է լաւը. — Ի՞նչու:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Ապրի՛լ առանց ուրիշներուն ունեցածին աչք սնկելու, աշխատի իր երջանկութիւնը իր ձեռքով պարտաւսելու, միայն իր վասակին ապաւինիլ. կրցածին չափ օգնել ուրիշներու եւ անոց կեանքի բեռը թեթեւցնելու աշխատի ասիկա է ապրելու լաւագոյն եղանակը. — Կեանք օտարման է, եւ այդ սեսակետով մեծ նշանակութիւն չունի. իր բովանդակ արժէքը կը գոյանայ գործածուելու եղանակէն ու սրբութեամբ բարիքէն:

89. ՀԱՆՔԱՇՈՒԻՒՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Կան մարդիկ՝ որոնք չեն գիտեր թէ մեր տեսած սեւ ու կարծր հանքածուխը բուսական մարմին մը եղած է. մինչդեռ այն՝ երկրի մը հարստութեան մեծա-

դոյն ազրիւրն է. որ կուտայ լոյս, ջերմութիւն ու շարժում. ան երկրիս կազմութիւնը բացատրող հրաշալի գիրքն է, որուն արձանագրութիւնները ո՛չ կը կեղծեն, ո՛չ կը խարեն:

Կտոր մը հանքածուխը այսպէս խօսեցաւ:

«Դարե՛ր, անհամա՛ր դարեր ատաջ, ծովեզերեայ անտառի մը մէջ, հսկայ ծառի մը մօտ, տունկ մըն էի ես: Այդ ծառը ձեր տեսած ծառերուն չէր նմաներ, ծաղիկ չունէր, աւելի բարձր էր ու աւելի ծաւալուն, իմ ցեղէս շատ մը տունկեր կ'աճէին անոր բոլորտիքը, ան մեր բարերար պահապանն էր, մեզի թարմ օդ ու արեւի ատառ լոյս կը շնորհէր: Մենք շուտով պիտի մեծնայինք ու անոր պէս հսկայ ծառեր պիտի դառնայինք:

Անտառը շատ խոնաւ էր ու մեր արմատները ջուրերու մէջ էին, բազմատեսակ մացառներով ու տունկերով ծածկուած էր ամէն տեղ, ամէնուրեք լուծիւն ու խաղաղութիւն կը տիրէր, մերթ անձանօթ գազան մը շտապելով կը ցնցէր ճահիճը. այն ատեն ո՛չ վազր կար ո՛չ յովազ: Մտեային լուծիւնը հազուադէպ կերպով կը խանգարուէր ծառի մը կամ ճիւղի մը անկումովը:

Կ'աճէինք արագօրէն, անհոգ ու անվախ: Բարերար արեւին ճառագայթները մեզի կ'ուզային շեշտակի, անոնք կուտային մեզ ատառ ջերմութիւն, ուրախութիւն ու կեանք:

Սը մը, սակայն, մեծ ծառը ծախով մեզի այսպէս փախաց. «Մովը կը մօտենայ, անոր հետ նաեւ՝ աշխարհի վախճանը»: Մովը եկաւ արդարեւ, բայց աշխարհի վերջը չեկաւ: Ազի ջուրը աստիճանաբար թա-

փանցեց մեր արմատները և չորացուց զանոնք: Մեծ ու պզտիկ բոլոր ծառերը զլխիվար տապալեցան ու իրարու վրայ դիպուեցան: ծովի աւազն ու տիղմը ծածկեցին մեզ: մեր զլխու վերեւ թաւալող այլքներու ձայնը կը լսէինք ու արեւը անզամ մըն ալ տեսնելու յոյսը չունէինք:

Շատ դարեր անցան, ծովը կրկին հեռացաւ, սակայն վիթխարի ժայտերը մեր վրայ նստած ու մեզ բանտարկած էին: Ա՛խ, որքա՛ն ծանր էին անոնք և որքա՛ն ճնշող:

Մենք անպէտ ու այլանդակ դարձած էինք, երանի՛ թէ երբեք գոյութիւն ունեցած չըլլայինք:

Հազարաւոր տարիներ կ'անցնէին, ես՝ կ'այրէի, կը հատնէի, արդեօք մենք յաւիտենապէս թաղուած պիտի մնայինք, արդեօք վերև նոյն աշխարհն էր թէ՛ փոխուած:

Օր մը, սակայն, աւազաքարերու ճեղքերէն վար թափանցեցին ծառերու արմատներ, որոնք թէև՝ մերիներուսն չէին նմաներ, բայց ուրախացանք ապրող գոյութիւն մը տեսնելով:

Անոնք մեզի նոր օրինակ բաներ պատմեցին. մեր վրայ կ'աճէին ուրիշ մեծ անտառներ, գեղատեսիլ ու գունազեղ ծաղիկներով, ափսո՛ս որ չէինք կրնար տեսնել զանոնք:

Դարեր կ'անցնէին, ու օր մը՝ արմատները մեզի նորանոր բաներ պատմեցին. երկրի վրայ երեսան եւ կած էին մարդիկ, որոնք կը կտրէին ծառերն ու անոնցմով տուներ կը շինէին, ծառերը կը վառէին. թէև մենք կրակի մասին գաղափար չունէինք: «Կըրակը արեւին պէս լոյս ու ջերմութիւն ունի», կ'ըսէին. յետոյ՝ հասկցանք որ ծառերու ամբարած ա-

րեւի չողերն էին, որոնք հիմա կրակի ձեւով կը յայտնուէին:

Օր մը, վերէն ուժգին ձայներ լսեցինք. արդեօք դարձեալ ծովը պիտի գար ու նորէն պիտի ծածկէ՞ր անտառները, բայց այս ձայները ջուրի ձայնին չէին նմաներ, ժայտերու վրայ տեսական հարուածի ձայներ էին:

Օր մըն ալ յանկարծ լոյսը տեսանք. ի՞նչ գեղեցիկ էր արեւը. իսկ ես կարծր, սեւ ու տձեւ զանգուածի մը վերածուած էի. ո՞վ պիտի հասկնար թէ ես ալ ատենօք կենսալի փոքր ծառ մը եղած էի:

«Աձո՛ւխ, հնչեց ձայն մը. այլևս հարստացանք, աշխարհի ամենամեծ բարիքներէն մէկը գտանք»:

Չեմ գիտեր թէ ինծի պէս կարծր, սեւ ու այլանդակ առարկայ մը կրնա՞ր բարիք համարուիլ, ճիշտ ուրախ եմ, որովհետև ազատ եմ ու իմ լոյսն ու ջերմութիւնը օգտակար կը դառնան ուրիշներուն»:

ՀԱՐՅՈՒՄՆԵՐ. — Հանքածուխը քնակա՞ն թէ արուեստական ամուխ է.— Այս դասին հետեւողութիւնով պատմեցէք թէ ի՞նչպէս շինուած է հանքածուխը. — Պատմեցէք թէ ի՞նչպէս կը շինեն փայտածուխը. — Այս երկու տեսակ ամուխները ի՞նչ բաներու համար կը գործածուին.— Անոնցմէ ո՞րը կը նախընտրէք. — Ինչո՞ւ.— Հանքածուխի կտոր մը քննած էք, ինչո՞ւ համար ան աւելի կարծր ու աւելի ծանր է:

90. ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

Կեանքի լուծեն ազատուած,
Երեք մարդիկ երբ մեռան՝
Երկինք գացին ուր Աստուած
Բազմած, կ'ընէր դատաստան:

— Ըսէ՛ տեսնեմ ինձ շիտակ,
Հարցուց մէկուն հայրաբար,
Ի՞նչ բարի գործ, լաւ վաստակ
Ըրիր, ի՞նչպէս ապրեցար:

— Չարիք չըրի երկրի վրայ,
Տէր իմ, ըզձեզ չեմ խաբեր,
Ես շահեցայ, ես կերայ,
Ուրիշներուն՝ անտարբեր:

— Միայն չարիք չընելով
Ոչ ոք կ'ըլլայ մարդ բարի,
Այս անտարբերն, օ՛ն, շուտով,
Դըժոխք տարէք որ այրի:

Ու դառնալով երկրորդին՝
— Ըսէ՛ տեսնենք, փառաւոր
Տարիներուդ մէջ, անդին,
Ի՞նչպէս անցաւ կեանքդ ամբողջ...:

— Հաճոյքներու մէջ զբաւրիւ
Երգ ու պարով, անդադար,
Իբր անվրնաս, անհոգ մարդ
Ապրեցայ ես, Տէ՛ր արդար:

— Բիրտ անձնասէր, որ մարդու
Դուք ու զորով չես տըւած,
Պէտք է Դըժոխք երթաս դու,
Վճռեց անոր այ Աստուած:

Եկաւ երրորդն իր կարգին:
— Ըսէ՛, ի՞նչպէս ապրեցար...
— Տէ՛ր իմ, կեանքս է վշտագին,
Սիրտս հոն խոր ցաւ ըզգաց յար...:

Հացէս՝ ազուոր մէկ բաժին
Տայի անոր որ չունէր.
Կ'օրննէին զիս լալազին
Եւ իմ հողիս կը նրձուէր...:

Գըթած, բարի, մա՛րդ ընտիր,
Գոչեց Աստուած, լոկ դո՛ւ կաս.
Դըրախտին մէջ չուտ մըտի՛ր
Որ վարձքդ ըլլայ անպակաս:

ԱՒՓԱՍԼԱՆ

ՔԱՌԵՐ. — Կեանքի լուծէն ազատի (փոխաբերաբար) մեռնի: Բազմի՛ նստի: Քաջառողջ՝ օտո առողջ: Բիրտ՝ կոտ: Անձնասէր՝ միայն իր անձը սիրող. ուրիշին բարութիւնը ընելու համար ինքզինքը չնեղող: Հրեայի՛ ուրախանալ:

ԸՆԴՂԱՅՆԵԼԻ ԿԻՏԵՐ. — Ի՞նչ տարբերութիւն կայ այս մարդոց վարած կեանքերուն մէջ. — Ինչո՞ւ երրորդին վարած կեանքն է լաւագոյնը. — Կեանքի մասին ի՞նչ առաջադրութիւններ ունիք. — Ինչո՞ւ:

ՈՒՅՈՒՅՁԻՆ ՔԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆԵՆԵՐԸ. — Ամենակատարեալ մարդ այն է որ ամենէն աւելի օգտակար կ'ըլլայ ուրիշներու. — Մարդիկ

եղիւ սեսակ կեանք կրնան ապրիլ. մէկը անգիտակից կեանքն է, անասնական կեանքը, միւսը՝ գիտակից կեանքն է, գործօն ու կամեք վարուող կեանքը, զոր մտքը ինքը կ'ապրի. երջանկութեան գաղտնիքը կը կայանայ այս եղիւ սեսակ կեանքներուն ներդասնակ ձուլման մէջ. — Կեանքը լաւ գործածողներն են միայն որ անկէ կրնան ախտօրիլ:

91. ԱՆՄՈՒԱՆԱԼԻ ԴԱՍ ՍԸ

Օր մը Միսաք՝ «Իտէալ» բառին հանդիպեցաւ գրքի մը մէջ, և որովհետեւ չէր գիտեր այդ բառին նշանակութիւնը, գնաց զատարակին հարցուց:

Դատարակը որ բարի ձերուհի մըն էր, շատ դո՛ւ կը մնար երբ աշակերտները այդպէս կուզան իրեն բան հարցնելու, և միշտ կը զոհացնէր զանոնք:

— Զաւակս, ըսաւ Միսաքի, «Իտէալ»ը այն նպատակն է զոր գուր ամէնքդ պէտք է ընտրէք ձեր կեանքին գործածութեան, ձեր գործերուն համար:

Ճարտարապետը՝ չէնք մը շինելէ առաջ՝ յատակագիծ մը կը պատրաստէ, առանց այդ յատակագիծը չինած ըլլալու չի կրնար տունը շինել: Եթէ առանց յատակագիծի սկսի, չի կրնար շինութիւնը առաջ տանիլ. պզտիկ սխալ մը, պզտիկ անզգուշութիւն մը պատճառ կը դառնայ որ չէնքը փլչի:

— Ուրեմն մենք ալ կեանքին համար յատակագիծ մը պէտք է չինենք:

— Այսինքն, պէտք է ընտրէք նպատակ մը որ օրինակելի և օգտակար ընէ ձեր կեանքը, ահա այդ նպատակը ձեր «Իտէալ»ը պիտի ըլլայ. անիկա պիտի առաջնորդէ ձեզ, անոր շնորհիւ սխալ քայլեր չպիտի առնէք, և մտրութեանց ձեռքը խաղալիք չպիտի դառնաք:

— Ի՛նչ նպատակ պէտք է ընտրենք մեր կեանքին համար, հարցուց Միսաք՝ որ ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընէր:

— Պէտք է առաքինի ըլլաք, ասո՛ր միայն պիտի աշխատիք, ս'իլ որ առաքինի է. կրնայ շատ կատարեալ մտքը ըլլալ. պէտք է սիրէք բարութիւնը, պէտք է արդար և ներող ըլլաք, պէտք է հնազանդիք ձեզի տրուած պատուէրներուն: Յետոյ պէտք է ջանաք սրտախօսութենէ հեռու մնալ, զէշ ընկերակցութիւններէ զգուշանալ, ու մանաւանդ պէտք է սիրէք ձեր ծնողքը, ձեր ազգը, ուսմունքը, և զիշ կրթիչ չունենաք: Ահա առանց ամէնքը միանալով պիտի կազմեն ձեր կեանքին գործերուն նպատակը, ձեր իտէալը: Ճարտարապետին յատակագիծն ալ ատանկ է. միայն մէկ գիծ մը չունի, շատ գիծեր են որոնք միանալով չէնքի մը կազմութիւնը կ'ամբողջացնեն:

— Օ՛հ, ըսաւ Միսաք, միտքս պիտի պահեմ այս Դաճ, Միջի՛ն

դասը և իմ կեանքիս համար ատանկ իտէալ մը պիտի ունենամ:

— Շա՛տ ազէկ կ'ընես, աւելցուց զաստիարակը. ով որ ասոր պէս իտէալով մը ճամբայ կ'ելլէ, միշտ կը յաջողի կեանքի մէջ: Այսչափ առաքինութիւն ունեցող մարդ մը անպատճառ կը թողու անա՛նկ գործ մը որ մնայ նոյն իսկ իր մեռնելէն վերջը և իր անուոնը միշտ յարգանքի առարկայ դարձնէ:

Միտքը՝ միտքը դրաւ չմոռնալ այս դասը, և շնորհակալութիւն յայտնեց զաստիարակին:

ԲԱՌԵՐ.— Մոյուսիւն՝ գեօ սովորութիւն: *Իէօ կիր՝ անվայել զգացում:

ԸՆԴԱՅՆՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ.— Ի՞նչ է իտէալը— Ի՞նչ իտէալ ունիր դուք.— Ինչո՞ւ ատիկա ընտրած էք:

ՈՒՍՈՒՑՉԻՆ ԲԱՅՍՏՐՈՒԹԻՒՆԵՐԸ.— Ով որ առանց նպատակի, բոս բախտի կ'ապրի, սխաւ է միտք. — Բարոյական կեանքը հաճոյալի կը դառնայ այն ասեմ միայն երբ նպատակ մը կ'ունենայ եւ այդ նպատակին կը ձգտի շարունակ. — Կեանքը ամէն րանէ աւելի աշխատութեան օտմ մըն է. — Մարդ միտք չի կրնար հասնիլ իր ընտրած նպատակին, իր փառքը դէպի այդ նպատակը երբայուն, այդ նպատակին երբայու համար քրտած ջանքերուն մէջն է. — Յաճախ մարդիկ քանի իրենց նպատակին մօտեան, ա՛յնքան կը խառնափոխ իրենցմէ. — Պէտք չէ սակայն յուսանալի պէտք է միտք հետապնդել զայն — Մի՛ քուք քէ ամէնէն լաւ գործը, ամէնէն լաւ նպատակները ընտրած է՛ք, որչափ այ լաւ քլլան ձեռք ընտրածները միտք աւանցմէ լաւագոյնները կրնան զգնալիլ:

92. Ն Ա Ի Ա Վ Ա Ր Ը

Այն օրը կը պատէի գետին եզերքը: Սաստիկ հով մը կար ու գետը յուզուած էր: Երբոր կամուրջի մը մօտ հասայ, տեսայ նաւակ մը որ ամբողջովին աւազով լեցուած էր, և զոր նաւավարը ի գուր կը փորձէր կամուրջին տակէն անցընել:

Ուշադիր կը դիտէի զայն. կ'ուզէի հասկնալ թէ իր ջանքերը պիտի պսակուէի՞ն, պիտի կրնա՞ր ջուրերու բարկութեան յազթել և կամուրջը անցնիլ:

Յանկարծ նաւակը շրջեցաւ. տեսայ նաւավարը որ կը փորձէր լողալ, բայց չէր կրնար, և յուսահատի մը պէս կը մաքառէր ալիքներուն հետ:

— Այս անճարակը հիմայ կը խեղդուի, ըսի ինքնիրենս:

Պահ մը ուղեցի ծովը նետուիլ և զայն ազատել, բայց իսկոյն մտածեցի թէ արդէն իսկ տարիքս առած եմ և յողացաւ ունիմ:

— Զուրը շատ ցուրտ է. կ'ըսէի ես ինծի, եթէ յողացաւերս երեւան հլլին, անցեալ տարուան պէս շարաթնորով հիւանդ պիտի պառկիմ, թերեւս պիտի մեռնիմ, ան ատեն ո՞վ պիտի դայ ինծի օգնելու:

Եւ սկսայ արագ քայլերով հեռանալ, նայուածքս ուրիշ կողմ դարձուցած:

Բայց այս անգամ տարբեր մտածումներ զիս խոռվեցին:

— Դուն վա՛տ մըն ես, կ'ըսէր ներքին ձայն մը ինծի, վատ մըն ես, քանի որ կրնաս և չես ուղեր այդ մարդը ազատել:

Այս յանդիմանութիւնը խարազանի հարուածի մը

պէս ցնցեց զիս, ես վա՛տ մը... վա՛տ մը... Աստուած
իմ: Եւ խղճիս ձայնն էր որ այդ բառը կը նետէր երե-
սիս, ծանր յանդիմանութեան մը պէս:

Առանց ժամանակ կորսնցնելու սկսայ զէպի կա-
մուրջ վազել: Խիղճս այս անգամ չէր յանդիմաներ
զիս, այլ կը խրախուսէր: Կամուրջին մօտ հասնելուս
տեսայ որ խեղճ նաւավարը խեղդուելու վրայ է: Իսկոյն
զետը նետուեցայ և մարդը ազատելով ցամաք հանեցի:

ՍԹԷՆՏԱԼ

ԲԱՌԵՐ.— Երջիլ՝ դառնայ: Ի գուր՝ պարագ սեղը: Զան-
գեր պսակուիլ՝ յաջողիլ: Խոռովիլ՝ սակնու վրայ բնել, վախցնել:
Խոթխուսել՝ ոյժ տալ, սիրտ տալ:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Մարդիկ ի՞նչ տեսակ պարտաւորու-
թիւններ ունին իրարու հանդէպ. — Ինչո՞ւ պէտք է օգնութեան
փութալ իր նմաններուն, նոյնիսկ վտանգաւոր պահերու մէջ:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Արդար մարդը միտս կը
խոնարհի իր խղճին առջեւ, որովհետեւ խիղճը սեր չունի, ոչ մէկ
բանի գերիմ կրնայ դառնալ. — Պէտք է իմբզիմբ վարձեցնել խղճին
անսալու, եւ ամէն գործի ձեռնարկել առաջ անոր խորհուրդին դի-
մելու. — Բացառելի էիկերոնք խօսքը՝ քէ «Իր խղճին դասաստանը կը
նախընտրէ իր վրայ խօսուած նազար նառերէ»:

93. Խ Ղ Ճ Ի Խ Ա Յ Թ

Գիւղին մատուան զանգակատան
ժամացոյցն հնչէր տա՛ն, տա՛ն, տա՛ն,

Կէս գիշեր...:

Ամէն մարդ խոր քուն կը քաչէր:

Լուսինն, երկինքէն անաւայ ու պայծառ,
Լըճակին վրայ կը ցոլար վաս վաս...:

Հովիկն ալ շունչով մ'հնէջս ու մեղմագին,
Թաւ սաղարքն օրէր լուս անսառակին...:

Արթուն՝ մա՛րդ մը լող, մուժի սիրա՛ւար,
Գեանախնձորներ գողնալու կ'երթար

Դրացիին արա՛ն...:

Ու ճամբան, սայլակն, առաջ քշած առեն,
Անիւն, որ ամէն դարձին ճրոջնչէր,
Իր լեզուով, կարծես անոր կը գոչէր.
«Բընըրիս պիտի, բընըրիս պիտի...»:

— «Ո՛չ, ո՛չ, մըմնջէր մարդն...» Անտի, աստի
Ջղջիկներ, պզտիկ ճիչերով, ս՛ուր սո՛ւր,
Կ'ըսէին՝ «Սի՛ն, սի՛ն, ս՛ուր կ'երթաս ո՞ւր...»:

— Հասաւ ու լեցուց սայլակն, և ա՛ն
Ընկուզենուոյ մը կասարին վըրայ,
Թառած բու մը ձայն հանեց՝ «Հո՛ւ, հո՛ւ, հո՛ւ»
«Տեսա՛յ քեզ, տեսա՛յ, աւազա՛կ մ'ես գու...»
Վախցաւ, ու սկսաւ փախչիլ սրիկան,

Մինչդեռ անիւին ճըռինչը զուովան,
 Իր քաւալումին մէջ արագօրէն՝
 Կը կրկնէր, «Պիտի կախուի՛ս, անօրէն...»:
 Անվտանգ, այլ շատ յուզուած, տուն եկաւ:
 Եւ երբ գողօնը կը պահէր անձկաւ,
 Լըսեց կատու մ'որ ձայնէր «Մըռլա՛ւ,
 «Զարագօրժ մ'ես զու. վա՛տ ու անիրա՛ւ...»:
 — Բունն եղաւ խըռով, երագն՝ ոտիկան,
 Եւ կ'արթննար բունն յոյզով հոգեկան,
 Երբ աքլորն երգեց, «Կո՛ւ, կուկուլիկ, կո՛ւ,
 «Մէկն առնելու չէ ինչքն ուրիշ մէկու...»:
 — Դուրս վազեց, կատղած, «Անշա՛հ կհնդանի,
 Պոռաց, զո՛ղ մ'եմ ես,

Բայց պիտի լըռէ՛ լեզուդ անճոռնի,
 Պիտի փրցընեմ զուխդ, ու տեսնե՛ս...»:
 Դրացի մը լըսեց այս խօսքն, ու գնաց
 Դրացուհւոյն ականջն ի վար, խիստ կամաց,
 Կրկնել զայն...: Կինն ալ՝ գաղտնեաց պահարան
 Երկու կիներու պատմեց, կէս բերան...:
 Ու բարեկամ մ'ալ, փութկոտ ու սիրուն,
 Սուրաց, լուր տուաւ...: ոտիկաններուն...:
 Եկան, մեր մարդուկն առին ու տարին
 Վայրն այն խաւարին

Ուր կ'երթան մարդիկ ամէն — ո՛ւր որ կան—
 Որք դրամ չը տալով պէտքերնին հոգան:
 Անա պատմութիւնս, յուսամ թէ անոր
 Վերնագիրս յարմար գրեցե՛մ ձեր շընորհ:

(Նման. Ֆրանս.ի)

Ա. Գ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԲԱՆԻՐ.— Թաւալիլ՝ զլորիլ: Մատուտ՝ պզօիկ եկեղեցի:
 Կը ցոլար՝ կը փայլէր: Լեակ՝ պզօիկ լին: Թաւ՝ քանձ, խիս:

Իտղօն՝ զողջուած առարկայ: Բուռն՝ սասօիկ: Անօտն՝ անպիտան: Փութկոտ՝ անապարդ: Անամպ՝ առանց ամպի, պայծառ: Հեռ՝ անուշ: Մեղմապիկ՝ բերել: Սագարբ՝ սերեւեռով ծածկուած նիւղ: Անօտուակ՝ պզօիկ անօտ: Ինովկան՝ զէլուր օւտող: Անձկա՝ անձկութեամբ, սրտաղբով: Վայր՝ սեղ: Խաւարին՝ մուր: Կատար՝ զազար ծայր: Շնորհ զօնիկ հաւնիլ:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Նկարագրեցլ՛ք այս գողին հոգեբանութիւնը, բացատրեցլ՛ք թէ ինչո՞ւ այդ յուզութեան ու սարսափները ունեցաւ:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆԵՐԸ.— Խղճին անօտ՝ կը նօտակէ ինքզինքը ապառքով շա՛ փորձութեանց դէմ.— Երէ կայ բան մը որ ամէնէն աւելի կը նպաստէ մարդիկը անատուցեցէն զանօտանելու, այն ալ խիղճն է, որ կը դիւրացնէ բարիքն ու չարիքն նօտալողուրիսը.— Զղջումը խղճին արդիւնքն է, անոր ճարտիւ միայն մարդիկ կրնան հասկնայ թէ ծուռ նամբու մէջ ինչ կած են.— Ցանցանք մը պէտք է որ խպնեցնէ մարդիկը, իսկ զայն դարձանելու զելը՝ բնաւ պէտք չէ խպնեցնէ, եւ խիղճն է որ անօտ պէտքն աւ անհրաժեշտութիւնը ցոյց պիտի օայ:

94. ԿՈՐՍՈՒԱԾ ՊԱՅՈՒՍԱԿԸ

Ա.

Վանձառական մը ետ կը դառնար ՏՈՆԱՎԱՆԱՆՈՒՄ մը ուր շատ առուտուր ըրած էր: Իր բոլոր վաստակը՝ շատ մը կարմրուկ ոսկիներ՝ կաշիէ պայուսակի մը մէջ զրած էր:

Բաղաքէ մը անցած ատեն հիեղեցի մը տեսնելով ներս մտաւ: Պայուսակը առջին դրաւ և սկսաւ աղօթել: Երբ իր աղօթքը լիցուց ու դուրս ելաւ, միտքը այնչա՛փ զբաղած էր որ պայուսակը հոն մտցուէ:

Վաճառականին դուրս ելլելէն քիչ ետքը, քաղաքին բնակիչներէն մէկն ալ եկեղեցի գնաց և անոր գանուած տեղը ձերայորած ատեն՝ գտաւ պայուսակը որ կը պուած ու կնքուած էր: Մարդը հասկցաւ որ պայուսակը շատ դրամ կը պարունակէ, առաւ զայն և ուրախ զուարթ տուն դարձաւ:

Բայց խիզճը գինքը հանգիստ չթողուց:

— Գո՛ւց ես, գո՛ւց ես, կը պոսար շարունակ:

Մարդը չուզեց պզտիկ մնալ իր խղճին առջև ու որոշեց պայուսակը ետ տալ: Բայց չէր գիտեր թէ ո՛վ է անոր տէրը:

— Աստուած իմ, ըսաւ, հիմայ ի՛նչ ընեմ ես: Եթէ քաղաքին մէջ ամէնուն գիտցնեմ թէ այս պայուսակը գտայ, իբրև տէր պիտի ներկայանան անանկ մարդիկ որոնք բնաւ իրաւունք չունին:

Յանկարծ գաղափար մը ունեցաւ: Պայուսակը պահեց սնտուկի մը մէջ, յետոյ իր դրան վրայ կախնով հեռուեալը գրեց խոշոր գրերով. « Եթէ մէկը բան մը կորսնցուցած է թող հոս գայ »:

Բ.

Վաճառականը, իր ճամբան շարունակած միջոցին, յանկարծ ուշաբերեցով, սարսափով տեսաւ որ պայուսակը քովը չկայ:

— Աւա՛ղ, աղաղակեց, կորսուեցայ՝, մեռա՛յ:

Եւ եկեղեցի դարձաւ, յուսայով որ պայուսակը հոն է դեռ: Հոն չէր սակայն: Գնաց գտաւ քահանան և իր դրամներուն նկատմամբ հարցումներ ըրաւ, բայց քահանան ալ տեղեկութիւն չունէր: Եկեղեցիէն դուրս ելաւ խոտոված, և սկսաւ պտրտիլ քաղաքին մէջ:

Պայուսակը գտնող մարդուն տունին առջևէն ան-

ցած ատեն՝ դրան վրայ գրուած խոշոր գրերը տեսաւ և մտեցաւ մարդուն որ սեմին վրայ կեցած էր:

— Ա՛հ, Աստուծոյ սիրոյն, ըսէք ինձի թէ ո՛վ գրեց այս գրերը, հարցուց անոր:

— Բա՞ն մը կորսնցուցած էք, հարցուց մարդը իր կարգին:

— Ոսկիով լեցուն պայուսակ մը կորսնցուցի. պայուսակը կնքուած էր, և կը պանքով մըն ալ կը պուած:

Մարդը զիւրաւ հասկցաւ որ զիմացինը ճշմարիտ կը խօսէր, գայն իր սենեակը տարաւ, ցուցուց պայուսակը և հրախրեց որ առնէ:

Վաճառականը՝ տեսնելով այս այնքա՛ն ուղղամիտ մարդը՝ մէկ քանի վայրկեան անխօս մնաց:

— Բարի՛ Աստուած, ըսաւ ինքնիրեն, ես արժանի չեմ այս գանձին: Այս մարդը ինձմէ՛ տեսիլ արժանի է:

Եւ անոր տուաւ պայուսակը:

Ուղղամիտ մարդը այսպէս ամբողջ պայուսակ մը ոսկի շահեցաւ՝ իր խղճին ձայնին անսպառն համար:

ԿԱՍՍՅՈՆ ԲԱՌԻ

ԲԱՌԵՐ.— ԻՐԱՆՈՒԳՐԱԾ՝ ծուկի կեամ: Ուսարեիլ՝ խելք գլուխը գալ: Ուղղամիտ՝ ուղի գործելը սիրող, Աճխօս մեայ՝ լռել: Յօճազանաւ՝ առաւօտը ընելու սեղ: Աճալ՝ մտի ընել:

ԸՆԴՆԱՅԵՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Պայուսակը գտնող մարդուն ո՞ր վարձունքն է ամէնէն գեղեցիկը. — Ինչո՞ւ. — Կարելի՞ էր տարբեր կերպով վարուիլ. — Ինչո՞ւ:

ՈՒՍՈՒԳՅԵՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՆԵՆԵՐԸ.— Խիղճը դատարարեան բազկեակն է, անոր պէս կը գարնէ ու մեղ կը զգուցացնէ. — Խիղճըն ալ մտայն կարողութեանց կը նմանի եւ պէտք ունի դատարարակուելու: Դատարարակուելով է ուր կրնայ աւելի յսակորէն գա-

մագանեյ բաշին ու չարք, եւ աւելի արդարադաս կը դառնայ. —
 Խիղճը պէտք չէ միայն զէր զանագանէ. այլ անոր արգելք հանդի-
 սանայ, ճիշդ այժի կափարիչներուն նման՝ որոնք վտանքը սեսած-
 նուն պէս յսկոյն կը գոցուին եւ այր կը պանպանեն. — Երբ խիղ-
 ճը կը խօսի պէտք է ակամօջ սայ ու հեծելի անոր, հոգ չէ քէ ասոր
 համար օտս փօռս ու չարչարալից նամբայ մը կօրել պէտք բլլայ:

96. Հին ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՍԸ

Աւելի քան հազար ութը հարիւր տարի առաջ,
 Խտայիոյ մէջ ծովեզերեայ քաղաք մը կար:

Խտալական մութ կանանչ բլուրներու, կապոյտ
 ծովի, կարմիր կղմինարներով ծածկուած ճերմակ ու
 դեղին տուններու պայծառ գոյները հրաշալի ներդաշ-
 նակութիւն մը կը պարզէին:

Լեռ մը կը բարձրանար քաղաքին մօտ. ասե՛ն մը
 այդ լեռը հուր ու մոխիր ժայթքած էր, բայց այդ ա-
 ղէտը պատահած էր շատ առաջ. քաղաքացիները զի-
 տէին այդ հին պատմութիւնը որ այլեւս պիտի չկրկ-
 նուէր:

Մերթ մութ ամպեր կը բարձրանային լեռան վը-
 րայ. «Անձնաս մութս մըն է» կ'ըսէին քաղաքացիները:
 Օր մը հեղձուցիչ տաք մը կը տիրէր, օդը կապա-
 րի պէս ծանր ու մեռելի պէս անշարժ էր, լեռան վը-
 րայ ամպ չկար, սակայն քաղաքը մշուշով մը պա-
 տանքուած էր:

«Սաստիկ տաք է, կը խեղդուիմ». ըսաւ ձկնորս
 Կայուս:

«Մովը արտաստվոր երեւոյթ մը ունի, նայէ, հով
 չկայ, մինչդեռ այլեքներ կը բախին եզերքներուն»:
 ըսաւ ուրիշ ձկնորս մը:

«Անհանդուրժելի տաք կ'ընէ, նա ալս պիտի եր-
 թամ ըսաւ Կայուս»:

Երկու ձկնորսները շարժեցին իրենց թիերն ու
 ծովի վրայ բացուեցան:

Տե՛ս, տե՛ս, գոչեց Կայուս, լեռը բռնկած է: Լե-
 րան վրայ հսկայ կաղնիի ծառ մը ձեւացած էր, անոր
 բունը սեւ էր ու ճիւղերը՝ հրեղէն:

Քաղաքէն, յուսակցուր ամբոխին ճիչն ու վայնա-
 սունը կը լսուէր: Յետոյ՝ չէնքերու ճարճատուձով փը-
 լուզումը: Քաղաքի պարիսպներն ու աշտարակները
 կը ցնցուէին, կը տապալէին:

«Երկրաշարժ», գոչեց Կայուս:

Լեռան ամպերը աւելի ու աւելի կը մօտենային,
 անձանօթ տաքութիւն մը կը թափէր ծովին մէջ ու
 ծովը կը ֆշար, կը հեւար գալարուելով կատաղի օձի

մը պէս, հրապառ հեղուկը կը հոսէր, ծովը կը փրփրէր ու դժոխային ազմուկ մը կը բարձրացնէր:

«Կորսուած ենք», կ'աղաղակէին ձկնորսները, մահատարած լավան անարգել կ'արշաւէր. վիթխարի ժայռերը ծովը կը թափէին:

Անթափանց խաւարը տարածուեցաւ. նաւակը ալիքներուն խաղալիկ դարձաւ. արտասովոր լոյսեր կը փայլատակէին ամպերու մէջէն. մարդոց դէմքերն ու ձեռները կը խանձեղեց տեղացող լավաներէն. կ'անձրեւէր, բայց անձրեւը ցեխ էր: Փայլակը մերթ ամբողջ ծովը կը լուսաւորէր:

«Լեբան մէկ մասը անհետացած է. քաղաքին վերայ ինկած է ան. ա՛խ, մենք այլևս պիտի չտեսնենք մերինները» հեծեծեց կայուս:

Երբ այդ անաւոր ժամանակը անցաւ և խեղճ ձրկնորսները վերադարձան իրենց հայրենիքը, արդարեւ ո՛չ ոք զիմաւորեց զիրենք, հսկայ ժայռերու և լավաներու դէզերը ծածկած էին քաղաքն ու անոր բնակչութիւնը ամբողջովին:

Տարիներ անցան, մարդիկ մոռցան կապոյտ ծովին եղերքը ապրած այդ երբեմնի շքեղ քաղաքի գոյութիւնը. դարձեալ տուներ շինուեցան մեծ լեռան ստորոտը:

Ու հարիւրաւոր տարիներ վերջ. օր մը, թաղուած քաղաքը պեղեցին, փողոցները երեւան ելան ու մնումը քաղաքը վերակենդանացաւ: Հիմա, դարձեալ արեւի լոյսի մէջն են անոր հին տուններն ու տաճարները, արձաններն ու նկարները, այնպէս՝ ինչպէս էին հարիւրաւոր տարիներ առաջ:

Ու տակաւին քաղաքին ետին լեռը իր մութի ամպերը կը բարձրացնէ, ու տակաւին մեծ լեռան ստո-

րոտը, մարդիկ թռչուններու նման իրենց բոյնը կը շինեն կապոյտ ծովին եղերքը:

Մահասփիւռ Վէտուվի կողերուն վրայ աներկիւղ՝ կը ծաղկի նոր Պոմպէյը:

ՔԱՌԵՐ՝ — Յուսակոուր՝ յոյսը կտրած: Վայցասուն՝ ողբ ու կոծ, պոռալ կանչել: Անարգել՝ առանց արգելի: Խանձել՝ այրել:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Ի՞նչ ըսել է քաղաքը մշուշով մը պատանուած էր. — Ինչու համար ծովը կ'ալեկոծէր, երբ ճով չկար. — Լավան ուրկէ՞ կուգար և ինչու՞ տար էր. — Երկրաշարժ տեսած էր. — Ո՞ր երկիրներ աւելի շատ երկրաշարժերու ենթակայ են. — Ի՞նչ ըսել է գործօն ու մարած հրաբուխ:

95. ՄԱՆԻՇԱԿԻ ԹԱՂԱՐԸ

Ամբողջ Վիեննա ձիւնի տակ թաղուած էր այն օրը: Փողոցներուն սառն ու ձիւնը սալալատակին վերայէն վերցնող գործաւորներուն խուժըր կ'աշխատէր միայն:

Տխուր էր տեսարանը: Այր և կին, ամէնքն ալ աղքատութենէ մղուած, փառցած ձեռքերով բրիչնին անընդհատ կարծր գետնին կը զարնէին, և սառը փրցընելով անազին կոյտեր կը վերցնէին:

Հետզհետէ մութը կը կոխէր: Յանկարծ դրան զանգակը զարնուեցաւ: Զանգակին ձայնը առնելով ոտքի ելայ: Ո՞վ կրնար ըլլալ հիւրը, ո՞վ կրնար այդ օդին տունէն դուրս ելլել:

կիսաբաց դրան առջեւը պղտիկ տղայ մը տեսայ որ կեցած երեսս կը նայէր :

— Այս տղան ի՞նչ կ'ուզէ, հարցուցի սպասուհիին որ արդէն տղուն ձեռքէն բռնած խոհանոցէն ներս կը տանէր :

Պղտիկին դեղին մազերը ճակատին փակած էին, և ամբողջ ազքատիկ զգեստները ձիւնին մէջ թաթխուած, անխած ձեւ մը ունէին : Շուտ մը կարմրած ձեռքերը վառարանին մօտեցնելով սկսաւ տաքնալ : Ձիւնը կաթիլ կաթիլ կը հալէր, մինչդեռ ինքը՝ իր կապոյտ աչուրներով հետաքրքրութեամբ մեզի կը նայէր : Սպասուհին քաղցրութեամբ հարցումներ կ'ուղղէր անոր, ո՞ւր կէ կուգար, ի՞նչ կ'ուզէր :

Երբոր լաւ մը տաքցաւ՝

— Մայրս, կ'մկմաց ամհնայով, այս առտու սառ կտորած ատենը սահեցաւ և սրունքը կտարեցաւ :

Յետոյ, մատովը վառարանին վրայ եռացող կերակուրները ցուցնելով՝

— Ես դպրոցն էի, շարունակեց, և այսօր դեռ բերանս բան մը չեմ գրած :

Այս որ լսեցի, խոհանոցէն դուրս ելայ, ու նշան ըրի սպասուհիին որ պէտք եղածը հոգայ և ամէն օր զայն կերակրէ :

Շատ օրեր անցան, բայց պղտիկը մէյ մըն ալ չեբուցաւ :

Չմեռը անցաւ, և մենք ա՛լ անոր վրայ չէինք խորհնր : Բայց Չատկի առաջին կիրակին երբ առտուն կանուխ տուն եկաւ, մազերը սանտրուած էին և լայն սպիտակ օձիքին տակ, խոշոր կապոյտ փողկապը փրփուած՝ կը ծփար մաքրութեամբ :

Ձեռքը թաղար մը բռնած էր ուր մանիշակի տունկ

մը կար : Թաղարը ինծի ներկայացուց, և, աչքերը գետին խոհարնած՝

— Ասիկա մայրս ձեզի զրկեց, բաւ, իբրեւ նշան իր երախտագիտութեանը որ այս ձմեռ անգամ մը ինծի կերակուր շնորհեցիք :

Ես զարմացած անոր կը նայէի :

— Դու նաև առաջին մանիշակն է, Տիկին, կրկնեց անիկա, մայրս ձեզի համար քաղեց :

Ու յետոյ, իբրեւ թէ հպարտութիւնը վիրաւորուած ըլլար, արտասուալից ձայնով մը՝

— Ուրիշ կերպով իր երախտագիտութիւնը չէր կրնար ցոյց տալ, շշնչեց :

Մտեցայ, ու սիրուն տղուն ճակատը համբուրելով ասի նուէրը : Եւ երբոր անկէ դատուեցայ, սիրտս խանդաղասանով լեցուած էր :

ՏԻԿԻՆ Մ. ՍՎԱՅՔԱՆ

ԲԱԻԵՐ.— Փնայած՝ սառ կտրած, Մմբած՝ ձեւէ էլած : Խոտիլ՝ մօածել : Խոնդաղասան՝ սէր : Նփփայ՝ փայլիլ : Անընդհատ՝ Ետունակ, առանց բնդնաեղալ :

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ դաս կարելի է քաղել այս պղտիկ աղջկան օրինակէն :

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆԵՐԸ.— Երախտագէտ չեղող մարդիկ բարուրեան իրաւունք չունին. — Բարիքի մը հասուցումը անպատեա համարժէք պէտք չէ ըլլայ, մարդիկ կրնան Ես մեծ բարիքներ տեսած ըլլայ եւ միայն Ես անցեան կերպով մը փոխարինել զանոնք, կը բաւէ որ այդքան փոխարինութեան աւելին ընելը իրօք անկարելի եղած ըլլայ իրենց համար. — Երախտագիտութեան մեծագոյն օգուտը հոն է որ բարեւարողը, իր բարիքը հասուցում տեսնելով, ուրիշ անգամներ ալ չի կառուիր Ես բարեւ աւելի մեծ բարիքներ ընել :

97. ԵՐԱՒՏԱԳԷՏ ԱՂԶԻԿԸ

Հագիւ ծագած նըշոյլ այգուն՝
 Թողում ընդոս իմ անուշ քուն,
 Քաղեմ խնամով մայիսի վարդ,
 Կապեմ փունջ կուրծքերու զարդ
 Իմ ծաղիկներս եղանարոյր
 Թիթեռներու կարծես են քոյր:
 Ազնիւ անցորդ, ծաղիկ աղուոր
 Մտխէ աղջիկն հեղ չըխտոր:
 Վարդեր ունիմ որ կը ժպտին,
 Եւ շահոքրամ՝ չուք գեղեցկին,
 Յաստիկ ալ կայ, ձիւնէն ձերմակ-
 Կողովս անոյշ բուրէ համակ:
 Դուն ալ գնէ, կուսի՛կ զբարթի,

Ո՛վ չի սիրեր ծաղկեայ մէկ զարդ:
 Ազնիւ անցորդ, ծաղիկ աղուոր
 Մտխէ աղջիկն հէ՛ք չըքաւոր:
 Ահա զատեմ նարկիս, շուշան,
 Ինձ համեսի, բարի կուսան.
 Թէ չընորհէք երկու լուծայ,

Հէքս ալ, Տիկին, ձեզ անուշակ
 Ընտրէ յակինթ ու մանիշակ:

Ազնիւ անցորդ, ծաղիկ աղուոր
 Մտխէ աղջիկն հէ՛ք չըքաւոր:

Երբ այս գիշեր նստինք սեղան.
 Մեր ջեւ մաղրակն պիտի տեղան,
 Օրհնեա՛լ ըլլաք, ազնիւ մարդիկ
 Պիտի բսենք բիրտապատիկ
 Աստուած տայ ձեզ՝ որ կերակրէք
 Երկու որք քոյր ու մայր մը հէք:
 Ազնիւ անցորդ, ծաղիկ աղուոր
 Մտխէ աղջիկն հէ՛ք չըքաւոր:

ԵՒՏԵՐՄԷ

ՔԱՌԵՐ. — Ընդոս՝ շուք մը տեղն վեր ցտակելով: Եղեմա-
 քոյր՝ անուշ հոտով: Թիթեռնիկ: Հէկ չբաւոր խեղճ
 աղես: Համակ՝ ամբողջովին: Կուսիկ՝ կոյս: Թիւրապատիկ՝
 շարք հազար անգամ, շատ անգամ: Համաթի՛ միւսեայն տարիք ու-
 նեցող: Նոյն լոյս: Մաղրակն՝ աղօթի:

ԸՆԴԱՅՆՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ. — Երախտագիտութեան եւ ապերախ-
 տութեան օրինակներ բերէք ձեր կեանքէն. — Ի՞նչ արդիւնք կու-
 տայ մէկն ու միւսը:

Դանձ, Միջին

ՈՒՍՈՒԹՅՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹՅՆԵՆԵՐԸ. — Երախտագէտ պե՛տ է ըլլա՛մ ո՛չ միայն անոնց որոնք անզի բարի կ'ընեն, այլ նաեւ անոնց որոնք անէր բարիք կ'ուզեն, կամ կ'աջաւանին որ ուրիշներ անզի բարիք ընեն. — Մի՛ փնտել քէ խնայու անզի բարիք եղաւ, քէ բարիք ընողը ասի մը կամ նկատում մը ունէ՛ր անզի օժանդակելու համար, նկատի առէ՛մ միայն բարիք ուրիշ օգտուած է՛մ. եւ քսայնմ աշխատեցէ՛մ որ փոխարինէ՛մ զայն:

98. Ծ Ե Ր Ա Յ Ա Ծ Չ Ի Ն

Քաշապրիտ զո՛քսը, կարօլոս, ամէն օր նարուրի մէջ արդարութիւն կը բաշխէր՝ շրջապատուած իր նախարարներէն և խորհրդականներէն որոնք իրեն հետ ապարանքին մէջ կը գումարուէին:

Կարօլոս՝ մտածելով թէ իր ծառանելը կրնան ազատներուն մուտքը արգիլել, զանգակ մը դնել տուած էր ապարանքին շրջապատէն դուրս, որպէս զի ամէն ներկայացող հնչեցնէ զայն և հասկցնէ իրեն թէ արդարութիւն խնդրող մարդ մը ներկայացած է:

Անգամ մը տիրոջմէն լքուած ծեր ձի մը ապա-

րանքին կողմերը եկաւ, և զլուխը քերելու համար պատին քսած ատեն՝ անանկ եղաւ որ զանգակին դըպչելով հնչեցուց:

Դուքսը՝ զանգակին ձայնը առնելով՝ ըսաւ.

— Ներս բերէք ո՛վ որ ալ ըլլայ:

Գացին դուռը բացին, և ի՛նչ տեսնեն, ազնուական Բարէլի ծերուկ ձին:

Խորհրդականները երրոր լսեցին, սկսան խնդալ:

Բայց կարօլոս յանդիմանեց զանոնք և ըսաւ.

— Ի՛նչու կը խնդաք, ճշմարիտ արդարասիրութիւնը իր խնամքը պէտք է անասուններուն վրայ ալ տարածէ:

Յետոյ հրամայեց.

— Շուտ մը կանչեցէք Բարէլը:

Եւ երբ այս վերջինը եկաւ՝

— Ի՛նչ է աս, ըսաւ, ինչո՞ւ կը թողուս որ այս ձին անտէր թափառի:

— Տէ՛ր, պատասխանեց Բարէլը, ատեն մը շատ լաւ ձի մըն էր, ինծի հետ քսան կոուրի մասնակցած է. բայց այսօր բանի մը չի ծառայեր, ինչո՞ւ պարապ տեղը կեր տամ անոր:

— Բայց կարծեմ հայրս քեզի շատ լաւ վարձարեց քու ծառայութիւններուդ համար:

— Այո՛, Տէ՛ր, նոյնիսկ իմ արժանիքէս ալ աւելի:

— Ուրեմն հայրս երախտագիտութեամբ վարուեր է քեզի հետ, դուն ինչո՞ւ չես ուզեր կերակրել այս վեհանձն կենդանին որ այնչափ մեծ բաժին մը ունեցած է քու ծառայութիւններուդ կատարման մէջ, և հետեւաբար՝ քեզ երախտապարտ թողած է:

Բարէլը շուարած էր չէր կրնար պատասխան մը տալ:

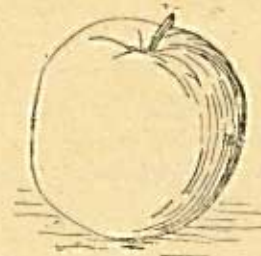
— Գնա՛, ըսաւ զուքսը, անոր լաւ տեղ՛ մը տուր քու ախոտիդ մէջ, և զայն խնամէ ա՛յնպէս՝ ինչպէս կը խնամես միւս ընտանի անասուններդ: Եթէ հրամանս չգործադրես, ա՛լ քեզ վեհանձն ազնուական մը չպիտի նկատեմ և ես պիտի առնեմ իմ բոլոր շնորհներս: Պէտք է երախտագիտութեամբ վարուիլ նոյն խոկ կենդանիներու հետ: Այն որ բարիք կը տեսնէ, պէտք է որ և է կերպով հասուցանէ անոր փոխարէնը:

Լ. Պ. ՊԵՌԱՆՉԷ

ՐԱՌԵՐ. — Արդարութիւն բառիս յասել, դաստասան բնել: Նախարար՝ տրուածն մեծ պատգոմայ: Խորհրդական՝ խորհուրդ տալ: Դուստարութի՛ ժողով բնել, մէկեղ զայ, հաւաքութի: Արժանիք՝ արժէ: Երջապատ՝ Եւրջի պար: Հասուցանել՝ փոխարինել, վճարել:

ԸՆԴՀԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Խնչ է զուքսը. — Ուրիշ Խնչ ազնուականութեան տիտղոսներ կան. — Խնչ է ազնուականութիւնը. — Խնչ է խորհրդական մը:

ՈՒՍՈՒՑՅԻՆ ՐԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ — Բարիք մը, աւել՛ ալ որ գալու բլլայ, նոյն խոկ ամենախնամա՛ռի արարածէ մը, պէտք է իր փոխարինութիւնը գտնէ. — Մտնալ բարիք մը կը ճանաչէ բէ անոր անարժան էիք, եւ այն որ արժանի չեղած մէկ բարիքն է կ'օգտուի, զողորմեան պէս բան մը ըրած կ'ըլլայ. — Եթէ նոյն խոկ ձեզի բարիք ընողը չգտնէ՛ ձեր օնած բարիքը փոխարինելու համար, պէտք է որ փոխարինութիւնը բնէ՛ ուրիշներու. — Երախտագիտութիւնը սրբին յիշողութիւնն է, եւ մտքը էպէս անսխալ բլլալու է անոր հասուցումէն իուսափելու համար:

99. Դ Ե Ղ Ձ Ե Ր Ը

Տօնավաճառէ մը դարձին՝ զի զացի մը կանչեց իր տղաքը:

— Նայեցէ՛ք, աղաքս, ըսաւ անոնց, նայեցէ՛ք, հօրեղբայրնիդ ի՛նչ Նուէր զրկեր է ձեզի:

Տղաքը վազեցին գացին, և հայրերնին պզտիկ ծրար մը բացաւ:

— Ա՛հ ի՛նչ ազուոր խնձորներ, տղազակեց ամենէն պզտիկը որ վեց տարու էր, նայէ՛, մայրի՛կ, որչա՛փ կարժիր են:

— Ձեմ կարծեր որ խնձոր ըլլան, աւելցուց անդրանկը, նայէ՛, իրենց մաշկը աղուտնազով ձածկուած է:

— Ասո՛նք զեղձեր են, ըսաւ հայրիկնին, զուքսը ընաւ ասանկ պտուղ չէք տեսած:

Յետոյ, զեղձերէն մէկը աննկուով, — «Ասիկա քեզի համար է, կի՛ն, յարեց, և այս չորսն ալ մեր տղոցն են:»

Իրիկունը գիւղացին նորէն կանչեց տղաքը և հարցուց .

— Ի՞նչպէս գտաք դեղձերը :

— Այնքան համով էին որ, պատասխանեց Անդրանիկը, կուտը պահեցի քաղաքի մը մէջ տնկելու համար . թերեւս ծառ մը բուսնի :

— Դուն լաւ պարտիզպան մը կրնաս ըլլալ, ըսաւ հայրը, քանի որ հիմակուրնէ կը մտածես ծառ հասցընել :

— Ես ալ, ըսաւ ամենէն պզտիկը, պտուղը այնչա՛փ ազուտը գտայ որ մօրմէս ուղեցի և առի իր բաժինին կէսը, բայց կուտը նետեցի :

— Դուն ալ տակաւին շատ պզտիկ ես . յարեց հայրը բարութեամբ :

— Եղբօրս նետած կուտը առի, ըսաւ տղոց երկրորդը և միջուկը կերայ, շատ լեզի էր, իսկ իմ դեղձըս ծախեցի :

— Կ'երեւայ դուն ալ վաճառական ըլլալու միտք ունիս, ըսաւ հայրը :

— Յետոյ, իր երրորդ տղուն դառնալով, հարցուց,

— Դուն ինչո՞ւ անկիւն մը քաշուած ձայնդ չես հաներ, ի՞նչպէս էր քու դեղձդ, համով չէ՞ր .

— Չեմ գիտեր, պատասխանեց տղան :

— Ինչո՞ւ չես գիտեր, չկերա՞ր :

— Ես իմ դեղձս մեր գրացիին հիւանդ տղուն տարի և ըսի թէ որչա՛փ գոված էիր այդ պտուղը, և թէ որչա՛փ ախորժա՛համ պէտք էր ըլլար : Տղան՝ աչուրները մեծ մեծ բացած՝ դեղձին կը նայէր . ուղեցի իրեն տալ, բայց մերժեց, ես ալ պտուղը քովը ձգեցի ու փախայ :

Այն ատեն՝ հայրը գորովով շոյեց իր գաւկին գըլուխը և ըսաւ . « Աստուած պիտի հատուցանէ քեզի » :

ԲԱՌԵՐ .— Ազուամազ՝ բարակ մազ : ԱՆՈՂՐԱՆԻԿ՝ արիքով ամենէն մեծը : ՄՐԱՍԿ՝ մօրք : ԵՌԱՊԱՐ՝ հողէ աման մը արուց մէջ ծաղիկ կը օնկեն :

ԸՆԴՂԱՅԵԼԻ ԿԷՏԵՐ .— Ինչո՞ւ համար երրորդ տղուն ըրածն էր ամէնէն լաւը :

ՈՒՍՈՒՅՑՉԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ .— Միտք բարեբաւելու առիք մը փնտեղէ՛ք նոյն իսկ երէ նեղօւի՛ք առտ համար . — Սիրք պէտք է ողորմի՛ երբ ձեռքը չի կրճար . — Յահայն անուտ խօսք մը աւելի բարիք կը գոյացնէ քան բուռ մը դրամ — Բարիք յարգի է ո՛չ թէ իր բանակութեամբ, այլ իր ըլլալու եղանակով . — Բարեբաւելը չի բաւեր, պէտք է աօխաօքի նաեւ բարեբաւուողը իր դժբախտ դուրսնէն ազատելու . եւ այնպէ՛ս մը բնելու է՛ք որ անգամ մըն ալ չիցնայ այդ դուրսեան մէջ :

100. ԳԱՅԼԵՐՆ ՈՒ ՉՄԵԿՈՂԸ

Ա.

Մօտակայ հեզասան գետին վրայ քիչ մը լմշկելու նպատակով՝ վերջալոյսի մթնշաղին՝ մեկնեցայ տունէն : Հրաշալիօրէն պայծառ գիշեր մըն էր . աննման լուսին մը հեծած էր պատահական ամպի մը ձերմակ փուրաներու վրայ : Երկնքի միլիոնաւոր աստղերը կը փալվըլէին սառնապատ ծառերու մէջէն . սասը բիւրեղեայ հայելիի մը նման կ'անդրադարձնէր վերէն հասող լոյսը : Զիւնապսակ ծառերու ճիւղերը անշարժ էին . եր-

կարածից ու շողողուն գետը՝ գոհարազարդ գօտիի մը նման՝ կը պճնէր իր եզերքի յազթ անտառները։ Աւմէնուրեք լուսթիւն կը տիրէր․ ցուրտը սառեցուցած էր օդը, ջուրն ու ամէն կենդանի գոյութիւն։

Սառնակիս ննչիւնները կ'արձագանգէին բլուրնե-րէն։ Սառնապատ գետին վրայ մօտաւորապէս երկու

մղոն տեղ սահած էի, երբ հասայ անոր հարկասու ուրիշ գետակի մը բերանն ու սկսայ այդ ուղղութեամբ առաջանալ։ Դարաւոր եղելինն ու մոլեխինդը օդին մէջ ողջազուրուելով կամար մը հիւսած էին․ շողջողուն սառը կ'ամրապնդէր ու կը պսակէր անոնց միութիւնը, ներս մտայ այդ կամարէն ուր կ'իշխէր մութը-գետեզրեայ այդ անկոխ անտառի ընդերքներու մէջէն

կ'առաջանայի աներկիւղ ու անկասկած․ երիտասարդ էի, անսահման խանդավառութենէ մը վարակուած՝ ծիծաղեցայ, լոյս անտառները քրքիչներս արձագանգեցին, ձայնիս բազմապատկուած անդրադարձումները լսելու համար պահ մը կանգ առի․ հագիւ թէ լուսթիւնը վերստին տիրած էր, յանկարծ ձայն մը լսեցի․ նախապէս կարծեցի թէ՛ ան կուգար սառի տակէն, այնքա՛ն խուլ էր ու թրթռուն․ ձայնը վերջացաւ երկար ու վայրագ ունոցով մը․ ինչ որ սարսափեցուց զիս, անկէ առաջ՝ ականջներս այսպիսի ձայն մը լսած չէիս․ անմիջապէս, գետեզրին վրայ, շատայ մը յաջորդեց ձայնին․ անձանօթ կենդանիներու ոտնաձայն մը։ Արիւնը գլուխս խուժեց, փախուստի ճար մը որոնելու համար շուրջս նայեցայ։

Հուսինը կը լուսաւորէր այն անցքին բերանը, ուրկէ ներս, անտառը մտած էի, ան էր փախուստի միակ և լուազոյն ճամբան, նետի մը նման ուղղուեցայ դէպի կամարակապ ելքը։ Հարիւր մէթրի չափ տեղ կտրած էի ու ծիծեռնակի արագութեամբ կը սուրայի․ երբ գետեզրին մօտեցայ, թաւուտին մէջ տեսայ քանի մը մութ ու անորոշ առարկաներ, որոնք իմի-նիս կրկին արագութեամբ կը սուրային։ Իրենց սլացքէն ու պարբերական կարուկ օտնոցներէն անմիջապէս հասկցայ որ անոնք զարհուրելի տեսակէ գորշ գայլեր էին։

Նեղ անցքը կտրածս միջոցին՝ գետեզրեայ մացառուները կայծակի արագութեամբ կը թռչէին։ Անցքի բերանը հասած էի և քանի մը ակնթարթի մէջ բազդատարար ապահով վիճակ մը պիտի ունենայի երբ նոյն պահուն, զիս հետապնդող ստուերները, ինձմէ վեր, գետեզրը, տասը ոտք բարձր քուլերի մը վրայ յայտ-

նուեցան: Մտածելու մասանակ չկար, զրուխս ծոեցի ու մոլեղնորէն յառաջ սլացայ: Գայլերը նետուեցան, բայց վրիպեցան ու ետ մնացին, իսկ իրենց հետապընդած որսը այժմ կը սահէր գետին վրայ:

Սասի լուսաւոր բեկորներ կայծերու նման կը ցատքէին սահնակիս երկաթներէն, բաւական հեռացած էի, երբ կատաղի ունոց մը զգացուց թէ՛ հստակաւին զիս հայածողներու որսն էի: Ետեւս չէի նայեր, վախի, ցաւի ու հաճոյքի զգացումները մեռած էին մէջս, մտածումներուս սեւեռակեզը տունն էր. աչքիս առջեւ հկան իմ վերադարձին սպասող լուսաչող աչքերը, որոնք ա՛լ արցունք պիտի հոսէին: Այս տեսիլը իմ մտային ու վիզիֆական բովանդակ կորովը լարեց ու զիս զէպի աւելի արագ փախուստը մղեց:

Սառը համատարած էր: Իմ սահնակներուս հետ շատ մտերիմ մասանակ անցուցած էի. սակայն, երբեք մտքէս չէի անցուցած թէ՛ իմ փրկութեանս համար որ մը, անոնց ապաւինելու պէտքը պիտի ունենայի:

Կատաղի հայածիչներուս յաջորդական սարսուղազու ունումները կը զգացնէին թէ անոնք աւելի ու աւելի կը մօտենային ինձի: Վերջապէս, սասին վերայ, անոնց ոտքերու տրոփումները կը հասնէին սկանջիս, ա՛լ սրտակի կը լսէի անոնց փոթորկոտ հեւքն ու շնչառութիւնը: Մարմնոյս բոլոր ջիղերն ու մկանները գերազանցօրէն պրկուած էին:

Բ.

Գետեղբայ ծառերը անկայուն լոյսերու մէջ կը պարէին, ծայրայեղ արագութիւնը գլխապտոյտ կը պատճառէր ինձի ու շնչառութիւնս կ'արգիլէր, մինչ-

դեռ հայածիչներուս ուժքին հեւքը անխուսափելի ու աւաճուոր վախճանս կը զգացնէր:

Նոյն պահուն անակնկալ ու ակամայ շարժումով մը ուղղութիւնս փոխուեցաւ, գայլերը՝ որոնք կրունկներուս հասած էին՝ չկրցան կասեցնել իրենց թափն և առաջանալով սահեցան ու սասին վրայ գլտորեցան: Երբ քովէս կ'անցնէին, իրենց կարմիր լեզուները դուրս ինկած էին, մանիքները կը չողային իրենց արիւննուշտ բերաններու մէջ, իրենց թաւարձի սեւ կուրծքերը փրփուրով ծածկուած էին, հրավառ էին իրենց աչքերն ու կատաղօրէն կը կազկանձէին:

Այս պատահական չեղումէն ստացուած արգիւնքը փրկարար գաղափար մը թելադրեց ինձի: Երբ շատ մօտենային՝ կրնայի կամաւոր չեղումներով գիրենք վրիպեցնել ու միջոց չահիլ, քանի որ անոնք իրենց մարմնական կազմին հետեւանքով սասին վրայ միայն ուղիղ գծով մը կրնային առաջանալ:

Յուսախար գայլերը նոր ու աւելի բուռն թափով մը հետեւեցան իմ ուղղութեանս, սասի վրայ մրցումը վերանորոգուեցաւ. դարձեալ անոնց բերանի փրփուրը կունակիս կը հասնէր. ծրարիս համածայն, կամաւոր չեղում մը ունեցայ, որուն յաջորդեց կատաղի կազկանձիւն մը. գայլերը՝ իրենց անսանձ արշաւը կեցնելու անկարող՝ թաւալեցան ու քանի մը քայլ հեռուն ինկան. անյոյս ու պատրաստարարի կատաղութեան մը պատկերը ներկայացնելով:

Շեղումները իրարու յաջորդեցին, ամէն չեղումին մօտ հարիւր քայլ միջոց մը կը շահէի, իսկ զազանները աւելի զերազրգիտ ու աւելի կատաղի կը դառնային:

Պահ մը չեղումը ուշացաւ. արիւնարբու հակառա-

կորդներս այնքան մօտեցած էին որ կոնակիս վրայ որոշապէս կը զգայի անոնց հեքի ջերմութիւնը, անոնց լայնարաց բերաններու մէջ ժանիքները կատաղօրէն կը կախկախիեին: Եթէ սահնակներս ակնթարթի մը չափ գաւաճանէին, եթէ գաւազանս ապրաֆէր կամ եթէ ոտքս սառի ճեղքէ մը արգիլուէր, ներկայ պատմութիւնը ոչ ոք պիտի լսէր:

Բոլոր հաւանականութիւնները փայլակի արագութեամբ կ'անցնէին միտքէս. կ'ենթադրէի թէ ո՛ւր պիտի բռնէին զիս եթէ ինչայի. կը հաշուէի թէ քանի՛ վայրկեան ողջ կրնայի մնալ անոնց ժանիքներուն մէջ, յետոյ, փնտռաւքը դիակիս, որ իր գերեզմանը արդէն իսկ գտած պիտի ըլլար, մահուան տագնապի այդ ահաւոր պահուն՝ մարդկային միտքը ելեքտրական ուժէն աւելի արագ կը գործէ, կը գծէ ու կը դունաւորէ պատկերներ, որոնք այդ ահաւոր վերջին պահը ապրողները միայն կրնան ըմբռնել:

Երբ մօտաւոր մահուան մտածումներովը տարուած՝ չեղումս մոռցած էի, նոյն պահուն տանս դիմացը կը գտնուէի: Լսեցի անզօր կաղկանձիւնը շրթայակապ որովհան շուններուս, որոնք իրենց որջը կը զղրդեցէին՝ լսեցի շաշիւնը անոնց շղթաներուն, ա՛խ, եթէ խորտակուէին այդ շղթաները, ես ալ պիտի ունենայի իմ պաշտպաններս, որոնք անտաններու այս ահարկու տէրերուն հետ հաճոյքով պիտի մրցէին: Գայլերը՝ իրենց մօլեգին արշաւի միջոցին՝ լսեցին շուններու ձայնը. անմիջապէս կեցան ու ետ փախան:

Պահ մը կեցած՝ մօտակայ բլուրի մը վրայէն այդ մահուան ստուերներու անհետացումը գիտեցի. յետոյ, առի սահնակներս ու տունս գացի այնպիսի զգացում:

ներով որոնք միայն կ'երեւակայուին, սակայն չեն կրնար նկարագրուիլ:

Անկէ վերջ, ամէն անգամ որ լուսնի լոյսով սառի շերտ մը տեսնեմ, անմիջապէս կը վերջիւնեմ սառած դետը, անոր վրայի խելագար արշաւը, մահուան ու կեանքի մրցումն ու պայքարը:

Հայացուց Ա. Տ. Մ.

ՀՈՒՍՅՂԷՏ

ՔԱՌԵՐ. — Զմուտի՝ ողորկ եղբրու կամ սառի վրայ սամելու յատկ երկարեայ հողաբափ: ՄԲՆԵՈՒՂ՝ կէս մուր կէս լոյս: Հեզաստի՝ մեղմօրէն օսնող: ԳՆՈՂԱ՝ ամպի կտոր: Հարկասու՝ ճիւղ, օժանդակ: Ողբագուրելի՝ գրկել: ԹՆՈՒՄ՝ հողաբլուր, պատար: ԱՆԵՆԱԿԷՆ՝ բան մը որտ փայ մեր ու ցաղրութիւնը կեդրոնացած է: ԾԻՂԻՐԱԿԱՆ՝ մարմնական, նիւրական: ԿՆՆՈՒՄ՝ ցաղրոտած: ԱՆԿԿԱՅՈՒՆ՝ անհաստ, երեւում: ԿՈՒՄԿԱՅԻՆ՝ ակզրգոտած: ԱՆԿԿԱՅՈՒՆ՝ անհաստ, երեւում: ԿՈՒՄԿԱՅԻՆ՝ ակզրգոտած: Իբր զարմուխը: ՄԱՅՐԱՄԻՆ՝ սաճիլ, ճեղիլ: ԾՊՐԱՅԱԿԱՅ՝ շրթայով կապուած: ՊԱՅՐԱՄԱՐԱՄԻ՝ խաբուած:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Այս գրութիւնը վիպակա՞ն, պատմակա՞ն թէ նկարագրական է. — Ինչի՞ հետեւանք էր այս մարդուն ենթարկուած վտանգը — Երբ վտանգաւոր գործի մը ձեւնարկէք անոր հետեւանքը կը կշռէ՞ք. — Գետերը ո՞ր եղանակին եւ ո՞ր գօտին մէջ կը ստոին. — Գիտէի՞ք թէ գայլերը միայն ողորկ գիծով կըրնան առաջանայ. — Գայլերու խումբին ի՞նչ կ'ըսեն. — Գիտէ՞ք թէ գայլերու վոհմակէն եթէ մէկը վիրաւորուի ու իր ընկերները անոր վրայ արիւն տեսնեն՝ վրան կը յարձակին ու կը բզբրտեն զայն. — Բնաւորութեամբ գայլի նմանող ուրիշ ի՞նչ զգականներ կը ձանչնար:

101. ԿՈՅՐ ԾԵՐՈՒՆԻՆ

Եկեղեցւոյն խորանն է վառ,
Թընդան աղօթք, շարժի բուրվառ,
Այլ զըրան մօտ ալ մէկ թըշուառ,

Վարանամիտ
Կոյր ձերունի՞

Թեւասարած և անջրտունջ
Միշտ կ'աղօթէ հոգեւորմունջ
Մինչ իր քով՝ լուռ այլ սիրարունջ՝
Եւ թարմ իրբու մէկ ծաղկեայ փունջ՝

Մէկ փոքր աղջիկ
Կենայ հեզիկ:

Տալով խաչին
Համբոյր վերջին,

Երբ ժողովուրդն իրբու բանակ
Դուրս կը յորդէ, այդ աղջնակ,
Արասառուագին այլ գեղունակ,
Չեւքը առած մէկ սեւ պնակ,
Չայնով թոթով՝
Այլ անվրդով,

Կը պտիպասի և կը մտբայ...
— «Ո՛հ, զըթացէ՞ք, Տեարք, մեր վրայ,
Տըւէ՞ք, տըւէ՞ք մեզ հինգ փարայ...»

Ուր որ տեսնէք
Թըշուառ և հէք

Կոյր մ'աշխուր, որբ մ'անխընամ,
Ո՛վ հայ մանկունք մասաղեւրամ,
Փռթացէք միշտ յօժարակամ
Անտնց նուիրել հաց ու դրամ:
Ինչպէս Աստուած
Չեղ է տըւած՝

Տըւէք որբին և ձերուկին,
Մանկունք, քանզի փոխան մէկին
Չեղ հազարներ կուտայ երկին:

ԱՂԵՔՍ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԲԱՌԵՐ. — Վարանամիտ՝ մօտեւ ունեցող: Թեւասարած
քեր երկեցուցած: Անորունջ՝ աղանց քոթեւալու: Հօգեւր-
մունջ՝ հօգիւն: Սիրարունջ՝ սիրով լեզուած: Հեզիկ՝ հանգառ:
Պաղափի՝ աղաչել: Ալեւոր՝ ներմակ մագեռով: Անխնամ՝ իր-
նամբէ զրկուած: Մասաղեւրամ՝ տղոց բազմութիւն: Երկին՝ (վա-
խաբեաբար) Աստուած:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ. — Ինչո՞ւ պէտք է ողորմիլ որբին եւ առ
հասարակ բոլոր թըշուառներուն. — Ի՞նչ է բարեգործութեան լա-

ւազոյն պայմանը. — Ի՞նչ տեսակ հաստատութիւններ կան թըշուառներու եւ կարօտներու համար. — Մենք ալ ունի՞նք ատանկ հաստատութիւններ, որո՞նք են, ի՞նչ կերպով եւ որո՞նց միջոցաւ հիշուած են:

ՈՒՍՈՒՑՉԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Արեւը չի սպասեր որ իր բաշխած լոյսն ու ջերմութիւնը խնդրեն իրմէ, մարդիկ ալ պէտք չէ որ բարիք բնելու համար խնդրանքի սպասեն. — Մարդոց համար պարտականութիւն մըն է օգնել իրենց նմաններէն անոնց որոնք իրենէ անկարող են աշխատելու կամ դժբախտութեան մը յետեւ ալ եւս չեն կրնար աշխատիլ — Շատ մարդիկ՝ իրենցմէ անկախ պատճառներով՝ կրնան յանկարծ բռնադատութեան մէջ իյնալ, երբ անօգնական մնան՝ կրնան չարագործներ դառնալ, միջոցաւ երբ անոնց օգնութեան հասնինք, շուտով կրնան վերականգնիլ եւ առջի պէտքերը պատուաւ կերպով:

102. ԹՈՒՉՈՒՆԻՆ ԲՈՅՆԸ

Աւզուտ իմ դպրոցական ընկերս էր, նաև խաղի ընկերս: Հազիւ տասնըջորս տարեկան կար, և իր բարիքէն աւելի ուրիշներուն բարիքը կը մտածէր:

Դասարանին ամէնէն ընդունակ աշակերտն էր թեւեւս, բայց միշտ վերջինն էր որ դոպետի մը համար կը յիշատակուէր:

Ընկերակիցներէն ո՛չ մէկը իր ծնողքէն այնչափ անատօրէն դրամ և հազուադէպ ստանար, և սակայն, ամէնէն աւելի կը նեղուէր դրամի և հազուադէպ համար: Իր ժամանակը, ստացած նուէրները, իր ինքնաձեռք գրամը, բոլոր՝ ուրիշներուն կը պատգուէր:

Անգամ մը մեր ընկերներէն մէկուն հանդիպեցաւ որ ծառէ մը թռչունի բոյն մը վար առած էր:

— Ինձի տուր բոյնը, գոչեց Աւզուտս:

- Չեմ տար, ըսաւ տղան:
- Սա ստակը կուտամ քեզի:
- Աչ, վար առնելու համար շատ նեղութիւն բաշխի:

Աւզուտի ամբողջ հարստութիւնը այդ ստակն էր՝ զոր տղուն տալ կ'ուզէր:

— Կ'ուզե՞ս նոր գլխարկս տամ փոխարէնը, հարցուց Աւզուտը՝ նորէն: Ա՛խ, չէ... յարեց մտաբերելով որ գլխարկը չըջող աղքատ տղու մը առած էր գլխարկը: Կեղծ տղան չէր գիտեր թէ գեռ ի՞նչ տար: Բոյնը սիրաբար կը ճնշէր:

Գառն, Միլին

— Բոյնը քեզի կուտամ, բայց դուն ալ փողկապիդ զարդասկզը տուր ինձի, ըսաւ ընչաքաղց տղան:

Աւգուստ կը վարանէր: Արժէքաւ որ ազամանդ մըն էր: Ասոր համար չէր որ կը վարանէր Աւգուստ, բայց այդ ասեղը մօրմէն նուէր ստացած էր. իր մօրմէն: Եւ սակայն սա խեղճ թռչնիկները:

— Ա՛ն, ըսաւ ան, ա՛նա՛ գնդասեղս, տուր թռչունները:

Տղուն ուզածն ալ առ էր, բոյնը տուաւ, գնդասեղը առաւ, կ'ուզէր հեռանալ:

— Ինձի նայէ՛. գոչեց Աւգուստ, ինձի ցուցուր բոյնին տեղը, նորէն հոն գնել կ'ուզեմ զայն:

Միւսը ծառին վրայ բոյնին տեղը ցուցուց իրեն: Աւգուստ վեր մագլցեցաւ և ցոյց տրուած ծակին մէջ հաստատեց բոյնը. կ'ուզէր վար իջնել, յանկարծ ինկաւ և աջ թևը կոտրեցաւ:

Երբոր կապեցին կոտրած թևը, խնդրեց ինձմէ երթալ տեսնել թէ թռչուններուն ծնողքը նորէն իրենց բոյնը եկած էին:

Թռչունները եկած էին: Իմացուցի Աւգուստին, որուն զգացած ուրախութիւնը աւելի մեծ եղաւ. քան թևին պատճառած ցաւը:

ԲԱԽԵՐ. — Մտաբերելի՛ միտք բերել: Ընչաքաղց՝ ազան: Յիտասակելի՛ ամէնուն առջեւ անունը տալ: Կիտարաց՝ գուլթր բաց: Զարդասեղ՝ զարդի համար շինուած զնդասեղ: Պարզելի՛ նախքէ: Ընդունակ՝ յաջող, աշխատող, կարող:

ԸՆԴԷԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ — Ինչո՞ւ պէտք չէ զպչիլ թռչուններու բոյներուն. — Ի՞նչ էր Աւգուստը զրոյզող զգացումը:

ՈՒՍՈՒՑՉԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆԵՆԵՐԸ. — Ամէն բարիի նիւթը զանազան մը պէտք է ըլլայ. — Բայց պէտք չէ բարետեսիլ այնպէս

որ բարետեսուողը կարծէ թէ կը նեղուի. պէտք է անանկ ցոյց տալ թէ հանցեալ կ'ընէ բարիք. — Այն որ բարի մը կը գործէ, պէտք չէ որ յիշէ. յիշելու պարտքը բարետեսուողինն է. — Պէտք է բարիք գործել մի միայն բարիի համար, առանց անձնական նկատումներու. — Տալ, տալ ճայն իսկ առատելն, բուն բարիք չէ. պահանջած զանազան բիւնք եւ այն նպատակը որուն պիտի յաւակցուի՝ կը կազմեն բարիքին բարոյական արժէքը:

103. Մ Ո Ւ Ս Ք Ա Ե Ը

Անճանճիի ցուրտ ձմեռ օրով մը, քանի մը ընկերներ՝ ամէնքս ալ ուսանող՝ կը պատէինք Լիւքսէնպուրկի պարտէզին մէջ: Կերակուրի ժամանակ էր, և ընկերներէն ոմանք վազվտակով կը տաքցնէին իրենց սոքերը,

ոմանք կը զուարճանային խնդալով ու խոսակցելով, և ես հացի փշրանքներ կը քաշխեի ճնճող կներուն:

Երբ գործս աւարտած՝ ընկերներուս հետ կը մեկնէի, տասերկու քէն տասերեք տարեկան պզտիկ աղջիկ մը, թեթեւ պատռած հագուստներով, ձեռքն ու երեսը ցուրտէն կարմրած, մեր դէմը ելաւ: Զուան մը

բունած էր, որուն ծայրը կապուած փոքրիկ շուն մը ուրախ գուարթ կը ցատկոտէր:

Վարանոտ, վայրկեան մը կանց առնելէ ետքը, ազդիկը յանկարծ որոշումը տուաւ, և մեզի մօտենալով սկսաւ բաներ մը մրմնջել: Ինչ էր ուզածը: Անշուշտ ողորմութիւն: Ու մենք կը շարունակէինք մեր ճամ-

բան: Բայց ազդիկը կը հետեւէր մեզի յամառութեամբ: Տեսակ մը յովանութիւն կար իր աչքերուն մէջ: զրեթէ ցատու մը մեր անտարրերութեան զէմ: Ու ձայնը բարձրացնելով՝

— Պարոններ, պարոններ, կը քախանձեք:

Մօտեցանք իրեն: Ինչո՞ր կորսնցուց իր համար-

ձակութիւնը, գլուխը կախեց կուրծքն ի վար և աչուրնըրը լեցան արցունքով:

— Մայրս հիւանդ է, բռաւ, դրամի պէտք ունինք, ու գնող մը կը փնտտեմ շանս համար:

Աւանդները ընդհանրապէս հարուստ չին, բայց այնչա՞փ սրտաշարժ էր մեզի եղած առաջարկը, որ մեր մէջ հանգանակութիւն մը կատարեցինք: Ազդիկը գրպանեց դրամը, աչքերը սրբեց, շուանը յանձնեց ինձի, ու ցեխոտ ջուրին մէջ գետինը ծունդի եկած՝ պահ մը զրկեց շունը, սկսաւ անհամար համոզոյններով համարել զայն, գլուխը, աչքերը, քիթը, բերանը: Իսկ շունը, թաթերը տիրոջ ուսերուն դրած կը լզուրտէր զայն, պոչիկը երկրցնելով:

Հրամայեալ այդ ողորջները աւարտելէ վերջ՝

— Էս՛ն խնամեցէք Մուսթաչա, բռաւ:

Ու հետուն երթալով նստարանի մը վրայ ելաւ և սկսաւ գիտել իր փոքրիկ բարեկամը որ չէր ուզեր մեզի հետեւիլ, և զոր քաշկոտելով կը տանէինք դէպի ճաշարան: Մուսթաչ՝ ամբողջ շաբաթը տխրութեամբ անցուց, և հակառակ մեր ջանքերուն, հազիւ քիչ մը բան կերաւ ու խմեց: Ինք այ կը ցառապիտ անշուշտ իր տիրուհիին կարօտովը:

Ազդիկը ս՛ուր գնաց, ի՞նչ եղաւ: Ո՞վ գիտէ: Սակայն ամէնուս մաքին մէջ գրոշմուեցաւ հաստատ կերպով այն գիրկընդիտուներեան տեսարանը, որուն մէջ շունը իր կենդանիի հաւատարիմ ու ճշմարիտ սէրը դրած էր, և նորաւի ազդիկ մը՝ իր ամբողջ անմեղութիւնն ու գորովը:

Այդ զոհողութիւնը զոր մատղաշ ազդիկը կ'ընէր ընտանիքին պէտքերուն համար՝ իր սիրած մէկ էակէն բաժնուելով՝ վրաս խորապիս ազգեց:

Այդ պարզ դէպքը ինծի սորվեցուց զրկանքներ
յանձն առնել գիտնալ:

Ե. ՄԵՆԻԿ

ՔԱՌԵՐ. — Անձանելի՛ չղիմացուելիք: Բառսիսի՛ բաժնել:
Յառուս՛ բարկութիւն: Քօտիանձնել՛ աղաչել: Մրտաւարձ՛ սիրտ
յուզող: Հանգստակութիւն՛ սաս մը մարդոցմէ դրամ ժողվել:
Ոգոյն՛ բարև: Ցառապիլ՛ ցաւ զգալ, չարչարել: Պիտիկրնդ-
խառնութիւն՛ գրկուիլը: Խորապէս՛ սաս:

ԸՆԴԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ինչո՞ւ Մուսթաշը տխուր մտաց. —
Պէտք էր որ աղջկան դրամ տալէ վերջ շունը առնէին. — Ինչո՞ւ:

ՈՒՍՈՒԹՅԱՆ ՔԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆԵՐԸ. — Կեղութեան վայրէջան-
ներու մէջ մարդիկ կրնան մինչեւ իսկ իրենց համար սաս քանկա-
գին ու նախրական բաներէ հրամարելու սոխալուիլ պիտի չէ որ ա-
սանկ առիքներու մէջ նեղութիւնը ամոքելով հանդերձ զիրենց այդ
բաներէն զրկենք. — Բարիքին հիմը միտ զոնեղութիւն մը պէտք է ըլ-
լայ, եւ մտնուանդ՝ բարեբառաւորէն բան մը չպակտեցնելու կամ
անկէ փոխարինորիւն մը չակնկալելու նախանձախնդրութիւն մը:

104. ՔԱՉԱՍԻՐՏ ԵՂՔԱՅՐԸ

Այն տարին՝ անանկ սաստիկ ձիւն եկած էր որ
զիւզին բոլոր ճամբաները զոցուած էին: Տուները կի-
սովին ծածկուած էին ձիւնով, և սաստիկ ցուրտ մը
կը տիրէր չորս կողմը:

Առտու մը լուր ելաւ թէ գայլեր իջած են գիւղին
մտակրը. բայց որովհետեւ ոչ ոք տեսած էր զանոնք,
չուտով մտայուեցաւ այդ լուրը:

Երբոր ճամբաները քիչ մը բացուեցան, փայտահաս
Սարգիս և իր կինը տունը թողուցին իրենց երկու գա-
ւակները և անտառ գացին փայտ բերելու: Տղոցմէ մե-

ծր՝ Մինաս հազիւ տասերկու տարեկան կար, ու պրզ-
տիկն ալ, Ազնիւ, տակաւին օրօրոցին մէջ կը գտնուէր:

Մինաս բազմոցին անկիւնը նստած, գիրք մը կը
թղթատէր, երբ յանկարծ աղմուկ մը լսելով սային
դարձաւ և ստիպալի աղաղակ մը արձակեց:

Տնակին կիսարաց դռնէն գայլ մը ներս մտած էր

և կը պատրաստուէր յարձակիլ օրօրոցին մէջ քնացող
Ազնիւին վրայ:

Մինաս գիտէր թէ գայլերը երբ անօթի ըլլան,
մտրդարնակ տեղեր կ'իջնեն և պղտիկ տղաք՝ ինչպէս
նաև ոչխարներ և ուրիշ ընտանի կենդանիներ յափշ-
տակելով կը յօշոտեն:

Մինաս կրնար փախչիլ, բայց չփախաւ. քաջա-
սիրտ տղայ մըն էր և կը սիրէր Ազնիւը: Չպիտի թո-
ղուր որ գայլը զայն տանի, նոյն իսկ եթէ ատոր հա-
մար ինք վիրաւորուէր:

Քաջասիրտ տղան այսպէս մտածեց, և առանց մա-

մանակ ձգելու որ և կնիւին մօտենար, գայլին վրայ
յարձակեցաւ :

Կատաղի զագանը, որ կարծես այս յարձակման կը
սպասէր, խկոյն բերանը բացաւ Մինասը խածնելու
համար: Բայց Մինաս կռուփը սեղմնց և ամբողջ թիւր
գայլին կոկորդը մխնց:

Գայլը սկսաւ խզուել հնկիւններ արձակել: Չէր
կրնար շուռնջ առնել, պիտի խեղդուէր: Մինաս ազատ
մնացած ձեռքովը անոր վզին կառչած էր, և միւս
կողմէ ալ ամբողջ ու ժովը կռուփը գայլին կոկորդը կը
մխէր:

Այդպէսով գայլը մինչև պատը քշեց, և երբ պա-
տին կռթնցուց, ամուր մը կեցաւ, թող շտալով որ
չարժի: Քիչ ետքը գայլը շնչանկողն ըլլալով մեռաւ:

Բայց Մինաս ալ որուն ամբողջ կորովը ապառաժ
էր այդ կռիւին մէջ, մարած ինկաւ յաղթուած գաղա-
նին քով:

Վամ մը ետքը, երբ փայտահատ Սարգիս և իր
կինը տուն վերադարձան, սոսկումով տեսան իրենց
Մինասը, որ մեռած գայլին հետ քով քովի պառկած
էր պատին տակը:

Նախ կարծեցին թէ Մինաս մեռած է, բայց իրենց
խնամքներուն շնորհիւ ազան չուտ մը սրափեցաւ և
հարցուց.

— Գայլը չկերաւ իմ պզտիկ քոյրս, անանկ չէ՞:

Մնողքը փառք տուին Աստուծոյ, և գորովով զըր-
կեցին իրենց քաջասիրտ ու անձնուէր զուակը:

ԲԱՌՈՒՅԸՐ. — Փայտահատ՝ փայտ կտրող: Սօսուել՝ կտր կտր ր-
նել: Շնչանկողն ըլլալ՝ ցունցը կտրիլ: Մարդարանակ՝ բնակիչ
ունեցող: Հոնկիւն՝ կոկորդի ձայն: Մխել՝ խօսել: Ապառաժ՝

հոտած: Իսպան՝ գիտակեր վայրի անասուն: Մրափիլ՝ բմու-
քիւնը բորսել, արքննայ:

ԸՆԴԼԱՑՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Մինասի գեղեցիկ ընթացքը ի՞նչ տե-
սակ զգացում, ծնունդ առած էր. — Եմանօրինակ զկարծրու մէջ
ի՞նչ վարմունք պիտի ունենայիր. — Ինչո՞ւ:

ՈՒՍՈՒՅԸՐԻՆ ԲԱՅԱՍՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Իրենց անձնն հեռաւոր
գիտցոյ մարդիկը կրնան բսել թէ երկինքի արժայութեան արժանա-
ցած են, որովհետև չկայ ուրիշ բան մը որ անձնու իրոք թնկն աւելի
հաճելի ըլլայ Աստուծոյ. — Մարդու մը աչքին՝ ամէնէն բանկազին
բանը իր անձն է ուրեմն երբ իր անձն է որ կը ցուիտէ, գերագոյն
բարութիւնը իրակամացուցած կ'ըլլայ:

105. ՃՆՃՂՈՒԿՆ ՈՒ ԲԱՁԷՆ

Բազէն, մէկ օր
Վանիփնեբուլն իր սուր ու կոտ

Բունած էր փոքր անմեղուկ
 Մի ճնճուկ,
 Որ սարսափէն ուշակորոյս՝
 Կորսնցուցիւ էր ամէն յոյս,
 Եւ՝ խաւարած աչքին լոյսեր՝
 Մահուան կը սպասէր,
 Երբ անդիէն հեւ ի հեւ
 Հասաւ թռչնիկ մը թեթեւ,
 Փոքրիկ ձազը ճնճուկին,
 Որ պաղատագին

Հայցեց, ՎՄայրիկս է անիկա.
 «Եթէ ան մեռնի, ո՞վ պիտի հոգայ
 Վեղբայրներս, որոնք մեր բոյնին մէջէն
 Վե՛սոր ակրնդեհ ճըւան ու արջնն:
 «Ձեր մեծութիւնն, ո՞վ տէր բազէ՝
 «Ճնճուկ եթէ ուտել կ'ուզէ՝
 «Իմ միսս աւելի թարմ է, զիս կերէք,
 «Եւ ապրին մայրս ու կորայրներս երեք...»

«Թող մօրկանս համար անուշիկ
 «Ես զո՛ւռիմ յուշիկ...»
 Մօրն անձնըւէր ձագուկին
 Երբ տեսաւ այս վիշտն ու զաւ,
 Բազէն յուզուած սասկազին
 Գըթաց, սիրաբ կակղեցաւ:
 «Բարի՛ զաւակ հարազատ,
 Ըսաւ. ապրէ՛ մօրկ սնդ հեա...»:
 Թողուց հրկուքն ալ ազատ:
 Թըռաւ, եղաւ ինքն անննս:

ԱԼՓԱՍԱՆ

ԲԱՌԵՐ.— Ժանիթ՝ զագանի ակոյ: Ուսակորոյս՝ զուարած:
 Պաղատագին՝ աղաչելով: Ակնդէտ՝ անոր համբան նայելով, սպասելով:
 Աննեո՝ հետ չձգելով: Հայցել՝ խնդրել: Կոր՝ ծուռ: Վշել՝
 պառայ: Յուշիկ՝ (փոխարեւարտ) առանց տեսչելու: Աստու-
 գին՝ սաս:

ԸՆԴՀԱՑՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ օրինակ կրնար քաղիլ այս առակէն:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Մտրդիկ իրենց երախ-
 տաւորներուն, նայն իսկ բայտովին անձանօր մարդոց օգնելու հա-
 մար լանախ կը յօժարին օանջուիլ: Նայն իսկ մեռնիլ.— Անոնք որ
 այսպէս կը վարուին, մարդու մը կասարելիք գործերուն լուսազոյնք
 բրած կ'ըլլան, ինքզինքնին կը զոհեն՝ ուրիշներու համար, օտրեր
 կերպով բռնով՝ անձնու իրութիւնը բրած կ'ըլլան: Մէկ հասիկ ա-
 նախնաբիւնն է անձնու իրութիւնը զոր երբէ կարելի չէ կեղծել:

106. Գ Է Ո Ր Գ

Ջուրի ու սսնտրի մտերմութիւնը հազուադէպ կերպով վայլած մազերը միշտ կը ծածկէին իր նեղ ճակատը, որու տակէն կը պսպղային իր սև ու խոշոր աչքերը, միակ գեղեցկութիւնը զէմքին: Թագային նախակրթարանի մը տասերկու տարու նիհար, ճրղձիմ ու թափթփած աչակերտն էր Գէորգ, որու զէմքն ու ձեռները յաճախ արատաւորուած էին մելանով:

Անկարգ ու անուղղայ տղու մը համար կը վայլէր, ստուերի մէջ ձգելով այդ ուղղութեամբ ո եւ է մրցակից:

Գործէն առժամեայ վտարումներն ու հրապարակային յանդիմանութիւնները իրենց նորոյթին ու ազգեցութիւնը կորսնցուցած էին անոր համար: Անոր պատճառարանուած բացակայութիւնները վերջ չունէին, իսկ իր ներկայութեանը՝ կամ գիրքը կը բացակայէր կամ տետրակը: Գրիչ գրեթէ չունէր ու սխերիմ թշնամի էր գրաւոր պարտականութեանը, մելանը՝ արդէն իր զէմքի կամ ձեռներու համար գործածած կ'ըլլար:

Դասարանէն ներս՝ տեւականօրէն յսպազածի անոր անփառունակ մուտքը տիկոժուութիւն մը կը պատճառէր, իր երեսուժը ընդհանուր ձիծաղով մը կ'ողջունուէր, ու եթէ արտաքնապէս այլանդակ նորութիւն մըն ալ չունենար, իր նայուածքը կամ զէմքի մկաններու շարժումը կը բաւէր տակնուվրայութիւն մը ստեղծելու: Հակասակ իր բոլոր թերութիւններուն՝ բոլոր ազաք կը սիրէին զինքը, հաճելի ընկեր մըն էր

ու զպրոցական տաղտկացուցիչ միօրինակութեան համեմբ, սեւ պղպեղ մը, որ դասարանը միշտ արթուն ու եռանդուն պահելու գաղտնիքը գիտէր:

Իր զիմախաղութեան պատճառելիք իրարանցումին տեղի չտրուելու համար, դաստիարակին անմիջական ազգեցութեանը տակ, առաջին նստարանին վրայ էր միշտ իր տեղը: Հոն, գրասեղանին վրայ ծալուած երկու ձեռներուն վրայ իր փոքրիկ ծնօտը կրթնցուցած՝ ուշադիր կը հետեւէր դասին: Արեւութապէս այդ բարի նայուածքը հեղանք եւ արհամարհանք կ'արտայայտէր:

Դատան մտայլ մը կը կնճռոտէր իր թուխ զէմքը, ուր, յանկարծ մպտուն լոյս մը կը փայլատակէր բոցափայլ վառելով անոր սև աչքերը: Ի՞նչ բանը կը փոթորկէր չհասկցուած հոգին այդ փոքրիկ տղուն, որ նոյն պահուն ճանճեր կ'որսար, կաղամարներու մէջ խեղդելու համար զանոնք, կամ կը պատուէր ընկերի մը գիրքերն ու տետրակները, կ'ալեկոծէր ամբողջ դասարանը: Զղջումի՞, սիրո՞յ թէ կարեկցութեան զգացումն էր որ նոյն պահուն անոր փափալ կուտար դասի ելլող իր ընկերին ու վարպետօրէն կ'ուղղէր անոր սխալները:

Թաղէն իրենց փոխադրութեանը պատճառով Գէորգի արձանագրութիւնը ջնջուեցաւ, դասարանի ուսուցչուհին լայն շունչ մը առաւ, անոր յիշատակն ալ մոռցուելու վրայ էր, երբ զպրոցական վերամուտին, մայրը զաւկին ձեռքը բռնած՝ վարժարանը եկաւ անոր արձանագրութիւնը նորոգելու, ու Գէորգ սկսաւ յաճախել իր նախկին վարժարանը:

Դժբախտութիւնն ու ծանր աշխատանքը լրջացուցած էին զինքը, ա՛լ խօսքէ կ'ազդուէր, յաճախ պա-

հանջուած ըրջութիւնով մը կը սորվէր իր դասը, ու գրաւոր աշխատանքի մէջ քիչ անգամ մաքսանենդութիւն կ'ընէր. իսկ ընթերցումի պահուն՝ օրինակելի էր իր առողջանութիւնն ու բառերու իր ճշգրիտ բացատրութիւնները նախանձը կը շարժէին իր ընկերներուն: Այդ դասը անսահման ուրախութիւն մը կը պատճառէր իրեն, կը զգար գնահատութիւնն ու անոր արժէքը, այդ քաջայերութիւնը հպարտութիւնն ու կորով կը ներշնչէր իրեն:

Ամառուան արձակուրդին, օր մը, երբ պատահական աշխատանքս աւարտած՝ վարժարանէն դուրս կ'ելլէի, եկեղեցիի շրջափակին մէջ հանդիպեցայ թափօրի մը, որուն առջեւէն հին վերաբկուի մէջ փաթթուած անսովոր ծրար մը կը տանէին: Արիւն կը կաթկթէր ծրարէն, որուն անմիջապէս կը հետեւէր Գէորգի հայրը, գլխիկոր, կարմրած ու արտասոււտնու աչքերով:

Այս անակնկալ ու զարհուրելի տեսարանը մեկնութեան պէտք չուէր: Հաւասարակշռութիւնս պահել կարենայու համար պատին կրթնեցայ, ու աչքիս առջեւէն անցաւ վարվուուն, անհանդարտ, բայց ուշիմ ու հաճելի Գէորգի անշունչ, արիւնտ ու բզբտուած մարմինը:

Հանրակառքը նետուած միջոցին՝ բեռնատար ինքնաշարժի մը անխնկերուն տակը մնացած՝ անճանաչելի կերպով ճգմուած ու տաժանելի մահ մը ունեցած էր խեղճ Գէորգ:

Ա. Տ. Մ.

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ.— Դուր ունեցա՞՞մ էք անկարգ բնկերներ. — Աշխատասէ՞ր թէ անկարգ տղաք կը սիրուին. — Գիտէ՞ք թէ յաճախ մեր աննշան մէկ քաջալիրութիւնը մեր ընկերը կը մղէ դէպի չարն ու կը խորտակէ անոր ապագան. — Դպրոցի մը մէջ անա-

ռակ տղայ մը իսկ չգտնուիր. եթէ իր բնկերներէն մէկը զինքը չքաջալիրէ անմտորէն ու եթէ իր բնկերները աշխատին զայն ուղղութեան բերել — Յաճախ բնկերի մը ազնիւ թելադրութիւնը ուսուցչին յանդիմանութենէն շատ աւելի լաւ արդիւնք մը կուտայ:

107. ԱՆԺԷԼԻՔ ԲԱՌԱՆ

Անժէլիք Բառան այսօր վաթսուն տարեկան պատու մըն է, և քառասունըծոթը տարիէ ի վեր իր կեանքը զոհողութեան և անձնուիրութեան օրինակ մը միայն եղած է:

Չերանայի աննշան գիւղերէն մէկուն մէջ ծնած է, գիւղի մը մէջ որ հազիւ մէկ քանի հարիւր բնակիչ ունի: Շատ ազբատ մարդոց ազգիկը եղած է, տասերկու պատկհներու ութերորդը: Կանուխէն ինքզինքը աշխատութեան տուած է, և երբեք չէ ուզած բաժնուիլ իր ծնողքէն:

Տասերեք տարեկան եղած միջոցին իր երեք եղբայրները ծաղկախոտէ կը բռնուին: Անժէլիք՝ մօր մը պէս կը կենայ անոնց քով և վարակու իրը աչք տանելով, կը դարձանէ զանոնք կատարեալ անձնուիրութեամբ:

Եօթը տարի վերջ կ'ոտղնորէ իր պղտիկ եղբայրներէն մէկուն ազգիկը, որուն մայրը մտած էր: Քսան տարի շարունակ կ'աշխատի, ապրեցնելու համար իր անկաւտ ծնողքը:

Վերջապէս, աշխարհի վրայ մինակ կը մնայ, առանց ընտանիքի: Ա՛լ իրաւունք ունէր անշուշտ հանդիչելու, քիչ մըն ալ ինքզինքին համար ապրելու, Բայց վարձուած էր անձը նուիրելու, զոհելու և չէր կրնար ուրիշ բան բնել:

Այս պատճառաւ Անժէլիք ինքզինքը կը նուիրէ աղքատներուն և հիւանդներուն: Կ'ողորմի, կը դարմանէ, կը մխիթարէ. արցունքները կը սրբէ, միշտ մոռնալով իր անձը: Անժէլիք Բառան այդ գիւղին ու մտակայ գիւղերուն նախախնամութիւնն է: Ո՛ր որ օգնութեան արժանի դժբախտութիւն մը կայ, դարմանութեւ կարօտ քարասիտիսիկ ու վաանդաւոր հիւանդութիւն մը կայ, ինք նոն է միշտ ամէնէն առաջ:

Այսօր՝ գիւղին գիւղապետէն, պաշտօնակաշնորէն, քահանայէն սեսեալ մինչև ամէնէն յետին մշակը, մէկ խօսքով ամբողջ գիւղն է որ կ'ըսէ մեզի. «Մեր մէջ կատարեալ կին մը կայ որ միշտ, ուրիշին նամար ապրած է, որ բարիք ու մխիթարութիւն բաշխած է շարունակ. ամէնքս ալ կը սքանչանանք իր վրայ ու կը սիրենք զինքը: Վարձատրեցէ՛ք այդ բարի կինը: Ամէնքս ալ ուրախ պիտի ըլլանք առոր նամար: Եթէ իրեն դրամ տաք, այդ դրամը երկար ատեն չպիտի մնայ իր ձեռքը. անմիջապէս պիտի երթալ իր միակ բարեկամներուն, այսինքն աղքատներուն և հիւանդներուն պիտի բաժնէ:»

ԼԻՒՏՈՎԻԷ ՉԱԼԷՎԻ

ՔԱՒԵՐ. — Աճկաւ՝ անկարգ: Ցարասիտիկ՝ մէկէն միտին անցնող: Աճճօան՝ էիչ կարեւորութիւն ունեցող: Երազկախօ՝ հիւանդութիւն մը՝ ծաղիկ: Ռոդեզիլի՝ իբր զուակ ընդունիլ: Նախախնամութիւն՝ բարիք 'ի իւղապետ՝ գիւղին պէտք օր կատավարութեան կողմը դրուած պատճենալ մըն է: Պատճենակալ՝ կառավարութեան պատճեն վարող:

ԸՆԴԼԱՅԵՆԵԼԻ ԿԼՏԵՐ. — Ի՞նչ տեսակ կին էր Անժէլիք Բառան. — Ի՞նչ էր իր ըրածներուն լուագոյն բանը. — Մենք ալ ունեցած ենք Անժէլիք Բառանի պէս կիներ:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ, ՔԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆԵՐԸ. — Մարդիկ անձնուէր կ'ըլ:

լան երբ իեծեց անկար ծնողքը կը խնամեն, երբ քուտառքիւնն իսկ յանձն կ'առնեն որպէսզի ուրիշներ երջանկանան, երբ ուրիշներու հանցոյր իեծեց համայնէն կը գերադասեն. — Անձնուրութեամբ միայն ուրիշներ չենք երջանկացներ, այլ կ'երջանկացնենք նաեւ մեզ:

108. ՄԱՐԿՈՍԻՆ ՊԱՏԻԺԸ

Երկու եղբայրներ՝ Միհրան և Մարկոս ա՛յն աստիճան չարութեամբ կը վարուէին իրարու. նեա որ օր մը նայրերնին ստեղծեցաւ ըսել իրենց:

— Տղաքս, կը տեսնեմ որ բնաւ միտք չունիք նանդարտ կենալու: Միհիւ այսօր խրատեցի ձեզ, բայց մտիկ չըրիք: Ձեզի օրէնք պէտք է. ա՛լ ասկէ վերջ ձեզմէ ո՛վ որ չարութիւն ընէ՝ պիտի պատժուի: Ձանաղէք նանդարտ կենալ որպէս զի ձեր անուշեղէններէն, ձեր կիրակի օրուան պտոյտներէն չգրկուիք: Թող այս պատուէրս օրէնք ըլլայ ձեզի նամար:

Սակայն յաջորդ օրը՝

— Օրէ՛նքս ալ ինչ է, ըսաւ Մարկոս, և քանակով ա՛յն աստիճան ուժով զարկաւ Միհրանի մատնէրուն որ սկսաւ արիւն գալ: Միհրանի աղաղակներուն վրայ՝ նայրերնին ներս վազեց և նասկնալով անցած դարձաձք, ըսաւ Մարկոսին.

— Դարձեալ ահանջ չկախեցիր խօսքերուս, անանկ չէ՛, ուրեմն պէտք է օրէնքը գործադրուի թեան դնել և քեզ պատմել: Այս իրիկուան սեղանին վրայ անուշիզէն չպիտի տրուի քեզի:

Իրաւ ալ, իրիկունը, Մարկոս տաանց անուշիզէնի մնաց, մինչդեռ Միհրան անյագարատ կ'ուտէր իր բաժինը:

Մարկոս յուզուեցաւ և սկսաւ լալ:

— Զաւա՛կս, տեսա՞ր թէ որչափ գէշ բան է պատժուիլը. կը յուսամ որ այս դասը բաւական կ'ըլլայ քեզի. ուրիշ անգամ հանդարտ կը կենաս և զիս չես ստիպեր որ կրկին օրէնքը գործադրեմ:

— Զեմ ըներ, հա՛յր, չեմ ըներ, բաւ Մարկոս հեծկտալով, բայց վերցո՛ւր այդ օրէնքը, չատ գէշ բան է օրէնքը:

— Զէ՛, զաւակս, չէ՛, յարեց հայրը. օրէնքը գէշ բան մը չէ, և պէ՛տք է միշտ երախտապարտ մնանք անոնց որոնք արդար օրէնքներ հաստատած են: Եթէ օրէնքը չըլլար, դուն այսպէս գիւրաւ կարգի չպիտի զայիտ նորէն պիտի շարունակէիր չարութիւն ընել եղբորդ: Իմաստուն մարդիկ ալ՝ մտածած են օրէնքներ զնել ամբողջ մարդկութեան համար, և այդ օրէնքներուն շնորհիւ է որ չատ մը գէշութիւններու առաջքը տանուած է. նաև անոնցմով է որ չարագործներ իրենց արժանի պատիժը գտած են ու կը գտնեն: Շատեր կ'ուզեն զոգութիւն ընել բայց չեն ըներ, որովհետև գիտեն թէ օրէնք կայ, և թէ այդ օրէնքը կրնայ գիրենք պատմել. մարդասպաններն ալ, խարերաններն ալ, վերջապէս բոլոր չարագործները՝ օրէնքէն վախնալուն համար է որ հանդարտ կը նստին. օրէնքը մեծ բարիք մըն է, և այն ժողովուրդները որոնք օրէնք

չունին, ամէնէն դժբախտ ժողովուրդներն են: Պէտք է սիրենք օրէնքը, պէտք է յարգենք զայն, և միշտ պէտք է այնպէս ապրինք որ օրէնքը մեզ չպատմէ:

Մարկոս լացը դադարեցուց, բնաւ էր կարծեր թէ այն օրէնքը զոր ա՛յնքան գէշ բան մը կը նկատէր, կրնար այնքան մեծ օգուտներ ունենալ:

ԲԱՌԵՐ. — Անյագարտ՝ ախօժակով: Կարգի գալ՝ վարձուներ օսելի: Նկատել՝ կարծել:

ԸՆԴՀԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Բացատրեցէ՛ք թէ ի՞նչ է օրէնքը, ի՞նչ առիթներու մէջ կրնանք պէտքը զգալ, ի՞նչ ծառայութիւններ կրնայ մատուցանել մեզի և ընդհանուր մարդկային ընկերութեան, ինչո՞վ մանաւանդ օգտակար է:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆԵՆԵՐԸ. — Մարդու մը առաջին պարտականութիւնն է հպատակիլ իր երկրի օրէնքներուն և յարգել օսլ զանոնք. — Այ՛ որ օրէնք չի յարգեր, իրաւունք չունի արեւելքէ օրէնքի անունով պահանջում ընելու. — Օրէնքն է որ մարդոց կը յարգուի իրենց նմաններուն կեանքը, ստացուածքը, հանգստութիւնը, խիղճն ու հաւատքը յարգելու:

109. Գ Ո Ղ Ե Ր Ը

Երկու գողեր, միտ ու ճարպիկ,

— Մութին արաստան —

Պատերէ վեր ստքով բոպիկ,
Շուլլուելով իրրեւ կապիկ,
Վերնայարկի՝ շրքեղ մի տան՝
Պատուահանէն ներս մըտան:

Տընեցիքն էին բացակայ,

Գողերն առանձին,

Անհոգ, անվախ և անվրկայ,
Ոսկի, զոնար, բանց առարկայ,
Մէջ սրբա՛նին, ննջախառնի՛ն՝
Ինչ որ գրտան՝ հաւաքեցին՝

Զննելէ հաքն արթուն փութով
Անէն ծակ ու ծուկ,
Սանդուխներէն վար իջնելով
Դուրս կ'ելլէին լուռ, անվրդով,
Սո՛ւանացին դռնէն ցածուկ,
Երբ մին՝ ձայնով կամացուկ՝

«Ընկե՛ր, ըստ, մենք այս գիշեր,
«Ինչո՞ւ հոս մըտանք,
«Այս ըրածնիս հարկաւ գէշ էր...»
«Ոտքերս ծակեն կարծես փուշեր,
«Կը նեղէ զիս իմ խղճմըտանք...»
«Ընկ կը սպառնայ մե՛ծ վըտանց...»:

Միւսն, ապշանար, յարեց, — «Ընկե՛ր,
«Զրե՛նք շուտափայ,
«Խիզ՞ ընելն, է՛ն, մե՞զ է ինկեր...»
«Ինչ որ ուրիշն ունի, զո՛ւն կեր,
«Ապրէ՛, անխող և անայլայլ,
«Ետտեր ոչխար են — մենք՝ գայլ»:

— «Մ՛շ, ո՛չ, պնդեց միւսը նորէն,
«Իարձի գամ այսօր,
«Իողն արարած մ'է անօրէն,
«Եւ վախճանն այ՛ հաւանօրէն
«Ետտարանին վճռովն իրգօր,
«Բա՛նտ է կամ ակտր»:

— «Բանտ և արտ՛ր բսիր...» — Հարկա՛ւ:
«Թերեւս կախազա՛ն...»
«Երթանք պատուով շա՛նի սակա...»:

ԱՒՓԱՍԼԱՆ

ԲԱՌԻՐ. — Ժիր՝ զորձուհեայ: Թուանց՝ սուղ, բանկագին:
Ա. գաստան՝ ապախնելով մօթին շնորհիւ: Ա. երեսայտի՛ ա-
մէնէն վերի յարկը: Ա. նվկայ՝ առանց մարդէ մը շնորհելու: Դ. ո-
հար՝ բանկագին քար: Ն. նշախոսց՝ պակելու սենեակ: Փութով՝
ուսով, անպարելով: Ա. նվրդով՝ անհոգ: Ծուտա՛ւայլ չուի՛
արագ արագ փախչիլ: Ա. նայլայլ՝ (փախարեարար) առանց հոգ
ընելու: Հուանօրէն՝ անուշ: Ա. քսուի՛լ երկէն դուրս հանել:

ԸՆԴԱՄՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ո՞վ կը սահմանէ օրէնքները. ո՞վ
գործադրութեան կը դնէ զանոնք, ո՞վ պատիժ կը սահմանէ օրէն-
քի անուշով. — Ի՞նչ է օրէնքին բուն նպատակը:

ՈՒՍՈՒՑԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Ուղեւ զի ազատ ազ-
րիմէ, ամենքս այ պէտք է գերին դառնանք օրէնքին: Այ ո՛ր բարեգործ
է՛ երբ անկեղծօրէն ու յերմեռանդաբար չի յարգեր օրէնքները: Այն
որ յայննապէս ոտնակոխ կ'ընէ օրէնքը, ապստամբով կ'ըլլայ մարդ-
կային ընկերութեան դէմ: Այն որ առանց յայննի ընելու, զաղօժօրէն
խորտակուիքամբ կամ հարպիկութեամբ օրէնքը ոտնակոխ կ'ընէ,
ընդհանուրին շահուն վնասով կ'ըլլայ եւ անարժան կը դառնայ
անոնց բարութեան ու յարգանքին — Թրե՛նքն դէմ դաւանանէ՛լ կը
նստանակէ հայրենիքը ստէն զարնել. — Պէտք է յարգել օրէնքը թէ հայ-
րենիքի եւ թէ արդարութեան սիրոյն:

110. ԸՆԿՈՒՋԵՆԻՒՆ ՃԻՂԵՐԸ

Դաւիթի պարտէզին մէջ մեծ ընկուզենի մը կար զոր իր հայրը հասցուցած էր. ընկուզենիին ճիւղերուն մէկ մասը պատի մը վրայէն զրացի Յովհաննէսին պարտէզը անցած էին և արեւը խափանելով՝ պատճառ կ'ըլլային որ Յովհաննէսի տնկած ծաղիկները մեռնին:

Սր մը Յովհաննէս ըսաւ Դաւիթին.

— Դրացի՛, քու ընկուզենիդ կը սպաննէ կոր իմ ծաղիկներս. շատ մեծ բարիք մը ըրած պիտի ըլլաս եթէ իմ պարտէզս անցած ճիւղերը կտրես. ասով ծառին վնաս մը չի գար:

Դաւիթ որ այն օրը բարկացած էր արդէն՝

— Քեզի՛ ինչ իմ ծառիս ճիւղերը, ըսաւ, եթէ դուն քու ծաղիկներդ կը հոգաս, ևս այ իմ ընկուզենիս հոգ կը տանիմ. չպիտի կտրես ճիւղերը:

Յովհաննէս շատ բարի և արդարանաւոր մարդ մըն էր:

— Մի՛ բարկանար, բարեկամս, ըսաւ, ինչո՞ւ զրօտինք ատանկ բանի մը համար, տակաւին երկար մամանակ քով քովի պիտի ապրինք:

Ու ելաւ գնաց:

Քանի մը օր վերջ, Յովհաննէս ուրիշ զրացի մը կանչեց. Մարգարը, և ըսաւ անոր.

— Դուն թէ՛ իմ և թէ՛ Դաւիթի բարեկամն ես. կ'երթաս կ'ըսես իրեն որ ես իրաւունք ունիմ այս ծառը արմատէն կտրել տալու: Չե՞ս գիտեր, օրէնք մը կայ՝ որուն համաձայն շատ մեծ բարձրութիւններու հասնող ծառեր պէտք է որ զրացիի մը ստացուածքէն ատուազն երկու կանգուն հետու տնկուած ըլլան: Եւրոպայի Դաւիթի ընկուզենին իմ պարտէզիս պատէն մէկ ու կէս կանգուն հետու միայն կը գտնուի, որով իրաւունք ունիմ զայն արմատէն կտրել տալու: Բայց ես չեմ ուզեր կտրել տալ: Գիտեմ որ այդ ընկուզենին հօրը յիշատակն է, միայն կը խնդրեմ որ իմ պարտէզիս վրայ երկնցած ճիւղերը կտրէ:

Դաւիթ՝ երբ Մարգարէն լսեց այս խօսքերը, շատ լուզուեցաւ. Յովհաննէսի վեհանձնութենէն և անմիջապէս կտրեց անոր պարտէզի վրայ երկնցող ճիւղերը:

Երկուքն այ հիմայ շատ լաւ բարեկամներ դարձած են:

Եթէ օրէնք չըլլար, անշուշտ Դաւիթ չպիտի ուզէր ընկուզենիին ճիւղերը կտրել, և երկուքն այ մինչև իրենց կեանքին վերջը իրարու թշնամի պիտի մընային, և պիտի աշխատէին իրարու գէշութիւն ընելու:

ՔԱՌԵՐ.— Արդարաւէ՛ր՝ արդարաբխ՛ցը սիրող, անխառն-բխ՛ց չընող:

ԸՆԴՂԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Օրէնքը ի՞նչ տեսակ դեր խաղաց այս

դէպքին մէջ. — Աւրիշ ինչ բարիքներ կրնայ առաջ բերել. — Ի՞նչ է օրէնքը յարգելու պայմանը:

ՈՒՍՈՒՑՉԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ. — Շատ բարիքներ կ'իրականանան օրէնքով. ամբողջով և որ շատ քիչ կ'ընեն շարագործութիւնը. դարձեալ ամբողջութիւն է որ շատ անարգաբարեքներ կը դարձանային. Առանց օրէնքի երամայող մը բռնակալ մըն է իսկ անգործ որ առանց օրէնքի երամայողի մը կը ճեղգանդի, բարեքներ կ'ընեն. — Հայրենիքի, հեմարիս զաւակ մը կը յարգէ իր երկրին օրէնքները, նոյն իսկ երբ իրեն անարգար երեւան, որովհետեւ օրէնքներն են հայրենիքի միտազոյն նեցուկները:

III. ՀԻՆ ԱԿՌԱՆ

Թիկնաթուին մէջ նստած՝ հայրս քանի մը վայրկեանէ ի վեր կը զննէր տեսակ մը պղտիկ սոկոր, որուն մէկ ծայրը սուր էր և միւս ծայրն ալ բոլորովին մաշած:

— Ահա ասիկ սկոպ մը, ըսաւ, որուն տէրը ազրած է մանկութենէն ժամանակը, Սասոյցի Գարուն, քարայրի մը մէջ:

«Այդ մարդը ո՛չ անօթութիւն կը ճանչնար, ոչ ալ վախ. անասունի կը նմանէր. իր յօնքերուն ջիգերը երբոր պրկուէին, սոսկալի խորշումներ կը կազմէին. կզակը՝ դէմքին վրայ՝ ահապին ցցուածք մը կը կազմէր, ակոսները այնպէս մը կը մեծնային որ բերնէն զուրս կ'իջնային:

«Այսպէս եղաւ առաջին մարդկութիւնը:

«Բայց, անպարտաբար, յամբ ու զմայիլի ճիգերով, մարդիկ նուազ թշուառ և նուազ վայրագ դար-

ձան: Ակոսները՝ որոնք այլևս հում միս կտրտելու չէին ծառայեր, նուազ մեծութեամբ բուսնի սկան՝ նուազ դորութիւն ունեցող կզակներու վրայ: Մարդկային կերպարանքը վսեմ գեղեցկութիւն մը ստացաւ և ժպտը ծնաւ կիներու շրթունքին վրայ»:

Հայրս լսեց. կամայ կամայ ակոսն ըտրարացուց զլիւն վեր և ազազակեց.

— Ո՞վ էին մարդ որուն կոշտ ու ահարկու նշխարը այսպէս մեղի հասեր է, քու յիշատակդ իմ բովանդակ էութիւնս կը յուզէ. դուն թշուառ ապրեցար, բայց զուր տեղը չապրեցար, և կեանքը՝ որ այնքան դժնդակ ձեռով մը փոխանցուեցաւ քեզի, նուազ սոսկալի ձեռով մը փոխանցեցիր քու գաւակներուդ: Անոնք ալ իրենց կարգին աշխատեցան զայն աւելի լաւ դարձնելու. մէկը երկանաքարը հնարեց, ուրիշ մը քաղցրի անիւր: Ամէնքն ալ իրեն ձարտարութիւնը կիրարկեցին, և դարերու ընթացքին, այդքան մարդոց մշտակալ ճիգերը արտադրեցին այն բոլոր հրաշալիքները որոնք այսօր կեանքը կը գեղեցկացնեն:

Հայրս խօսեցաւ տակաւին: Ահա թէ ի՞նչ կ'ըսէր.

— Բայց զեռ դործը չէ աւարտած. մինք քարայրի մարդոցմէն նուազ ազնիւ պիտի ըլլայինք, եթէ երբեք՝ այսպէս մեր կարգը եկած ատենը՝ չաշխատէինք որ մեղի փոխանցուած կեանքը աւելի ապահով և աւելի լաւ դասնայ մեր տղոց համար: Ասոր համար՝ երկու բաներ մեայն պէտք են. սիրելի ու զխոնար: Կիրառութեամբ ու սիրով աշխարհ մը կը կերտուի:

ԱՆՍՈՒՑ ԶԲՆԱՆ

ԲԱՆԻՐ. — Մամմուսը՝ նսկայ փխց մը որ առաջին մարդոց ժամանակը գոյութիւն ունէր: Այսօր մամմութեամբ կ'ընեն կը

զօնուին Եւրոպական եւ ամերիկեան մէկ խանի քանգարաններու մէջ: ԶՅՅԵԿ՝ ԲՆՆԵՂ: Եւսթար՝ մնացորդ: Գժմդակ՝ դժուարին, անհանելի: Փոխանցիկ՝ ուրիշին բողոյ: Կիւրաւիկի՝ գործածել: ԲՅօսկայ՝ շարունակուող: Կեւրակի՝ շինել:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ է Վառոցի Դարօր. — Ինչո՞ւ այս օրուան մարդիկ իրենց նախորդներէն աւելի երջանիկ են. — Ի՞նչ է ատոր պատճառը. Ի՞նչ կը նշանակէ նախահոյր:

ՈՒՍՈՒՅՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆԵՐԸ.— Մարդիկ՝ տակաւին մինչեւ այսօր շատ հեռու են բոլորովին երջանիկ ըլլալէ երկար աշխատութիւններ տէ՛ր են դեռ՝ որպէսզի աշխարհի վրայ սքրապեօսն իսողաութիւնն ու արդարութիւնը: Չմտնանք սակայն որ դարէ դար՝ մարդոց երջանկութիւնը աստիճանաբար աւելցած է միտ. ամենահեաւուր նախանայրերը, որոնք Բարայրներու մէջ կը բնակէին, ոչ հազուսու ունէին իրենց մերկութիւնը ծածկելու, ոչ ալ լաւ դէմքեր՝ ինքզինքնին պատշաճելու համար անոնք անասուններու կը նմանէին, եւ անհնգժէ ամենէն երջանիկ աւելի քուտա եր Բան այսօրուան ամենէն քուտա մարդը — Ամէն բան աստիճանական յառաջդիմութեամբ կը կատարելագործուի. — Միտ ղէպի առաջ, ղէպի առաջ, միտ իրարու օգնելով, իրար գերազանցել ջանալով: — Այսպէսով միայն պիտի կրնայ իրականացալ մարդոց երջանկութիւնը:

112. Զ Ո Ւ Ր Ը

Ջուրը, որ երկրագունդի երեք քառորդ մասը կը կազմէ ու զանազան վիճակներով — հեղուկ, հաստատուն, կազային — կը ներկայանայ մեզ, բնութեան ամենամեծ հրաշայիքն ու բարիքն է. կեանքն է աշխարհին: Բնութեան ոգին է ան, ամենուրեք է. կը կերպարանափոխէ. կ'ստեղծագործէ. մերթ աներեւոյթ այդ ոգին՝ կ'իշխէ ու կը տիրապետէ աշխարհին:

Ամենակարող է Ջուրը: Ան չենթարկուիր բնական օրէնքներուն. զերծ է ան օրէնքէ ու կաշկանդումէ: Մարմինները ստակով՝ կը կորսնցնեն իրենց ծաւալէն, մինչ ան՝ ստոերով կ'ընդարձակի, ու ասոր շնորհիւ իրենց գոյութիւնը կը պահեն ցուրտ երկիրներու ջրային բոլոր կենդանիները: Այս ծաւալումի անդիմադրելի ուժին շնորհիւ է որ հսկայական ժայռերը փլուզուած ու կակուղ հողի վերածուած են: Աննշան կաթիլը կը ծորի ապաստաններու ձերտերէն ներս. հոն, կ'ուռենայ ու կը պայթեցնէ կարծր քարերը զանոնք փխրուն ու արգասաբեր հողերու վերածելով: Սառը, կարկուտն ու ձիւնը հաստատուն վիճակն են Ջուրին:

Ի՞նչ կայ աւելի հաճելի, օգտակար ու կենսատու քան Ջուրը, որ կը կազմէ ակերն ու աղբիւրները ինքնահոս, որ կը կարկաչէ, կը զլլայ, կ'երգէ հրաշայի երգը արարչութեան, որ ինքնամատուց է ու այլասէր, որ ո՛չ կը սակարկէ, ո՛չ փոխարինութիւնը կ'ուզէ մեղմէ, այլ կուտայ շոայրօրէն, որ աննշմար ու ստուերներու մէջ պահուած կ'երթայ ուղղելու վայրի խտան ու բնտանի ծաղիկը, մարդն ու անդաստանը հաստատու

սարապէս, որ կը մաքրէ աղտեղութիւններն ու փտութիւններն աշխարհին:

Հոգին տակը կը մտնէ. սնունդ կուտայ բոլոր բոյսերուն ու ծառերուն, կը շրջի անոնց երակներուն մէջ ու կեանք կուտայ անոնց: Կը մտնէ մարդոց ու կենդանիներու մարմիններէն ներս, կը կազմէ անոնց արիւնն ու կը պահէ անոնց գոյութիւնը, կը մտնէ մեր թոքերէն ներս ու կ'ոտոզէ մեր մարմինը, առանց որուն մեր մարմինը մէկ երկվայրկեանէն պիտի չորնար ու դիակի վերածուէր, ինչպէս կը չորնայ ու կը մեռնի ամէն կենդանի գոյութիւն:

Փայտերէն վար կը հոսի, ջրվէմներ կը կազմէ, կը դարձնէ մեքենաներն ու ազօրիքները, լոյս կ'արտադրէ, ջերմութիւն ու շարժում կը ստեղծէ: Կաթիլներով կազմուած իր ճիւղերը կը միանան, գետեր կը կազմեն, կեանք ու կանաչութիւն կը սփռեն իրենց անցած տեղերն ու կ'երթան պահիկ մը հանգչելու իրենց շիւրջնակալ մօրը — ծովին — զիւրկը:

Ջուրի կաթիլներով կազմուած անսահման ծովերը ծոյլ ու անպէտ չեն: Անոնք ձրիօրէն ձամբայ կուտան երթեւեկող բոլոր նաւերուն, կը բարեխառնեն իրենց միջավայրի կլիման ու անսպաս աղբիւրը կը դառնան շոգիին, որ ամէնազօր է ու առանցքը՝ աշխարհին, որու շնորհիւ ծովերու վրայ կը սուրան մեծազանգուած նաւերն ու ցամաքի վրայ՝ երկարաձիգ ու ծանրաբեռնուած շոգեկառքերը:

Մովի ընդերքներու մէջ կ'աճին աննպատու կենդանիներն ու հոն կ'ստեղծագործուի կեանքն իսկ, Անոր վեհափառ տիրապետութիւնը անվախճան է. այդ անունն չտեմարանէն՝ հայր արեւ իր լոյս շոգեբով վեր կը քաշէ գորբոյին ու շոգիին:

Ու շոգին՝ բնութեան այդ սաստաճային պարիկը, երկրի խոնարհ անդունդներէն վեր կը բարձրանայ առանց ցուցամօլութեան. կը կազմէ ամպէ բեհեղներ ու շղարչներ, որոնք կը հաւաքուին, կը խտանան, կը միանան հրաշալի ներդաշնակութեամբ, ու անձրեւը, օրհնութեան մը պէս, կը հոսի երկրի վրայ, կենդանացնելու համար պապակած աշխարհը. ցօղը իր անհամար շլացուցիչ գոհարները կը շարէ ծաղիկներու, բոյսերու ու տերեւներու վրայ, եղեամբ շքեղօրէն կը պճնէ բնութիւնը, ու ձիւնը՝ արատաւոր երկրին կուտայ իր սպիտակ կուտութիւնն ու բեղմնաւորութիւնը: Ի՞նչ հրաշալի է ձեւափոխութիւնն ու գործունէութիւնը կաթիլ մը ջուրին, որ յախտենական է ու անմահ:

ԱՐՓԻԱՐՏ. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ. (*)

ՀԱՐՅՈՒՄԵՆԻՐ. — Որո՞նք են հասուն ջուրերը. — Որո՞նք են կայուն ջուրերը. — Ո՞ր ջուրերը կը խմուին. — Մովի ջուրը ինչօ՞ւ համար չի խմուիր. — Ջուրը ո՞ր աստիճանի վրայ կ'եղայ, ո՞ր աստիճանի վրայ կը սառի. — Մարդիկն ու կենդանիները շոգի դուրս կուտա՞ն. — Փորձով մը կրնա՞ք հաստատել. — Ո՞ր եղանակներուն անձրեւ, ձիւն ու կարկուտ կը տեղան. — Ինչօ՞ւ. — Ի՞նչ պէս կը կազմուին ցօղն ու եղեամբ:

Պատմեցէք ջուրի կատարած շրջանն ու մեւափոխութիւնը. բացատրեցէք ասոր պատճառները:

Ջուրը ի՞նչ օգտակարութիւններ ունի — Գուր ի՞նչ բաներու համար կը գործածէք ջուրը:

(*) Փանձարանի Գ, եւ Գ. տարիներու սոյն 7րդ սուպարտիւններ մէջ եղած յանդիմաները կատարողը:

Յ Ա Ն Կ Ն Ի Ի Յ Ո Ց

	Էջ		Էջ
Աստուծոյ ձեռքը	3	Պեռնար Բալիսի	71
Տղոց երգը	5	Մրջիւնին դասը	74
Դագադին Գամար	7	Յարատուէ	76
Անձնուիրութիւն	9	Խոնջայր	77
Երկինքի ոստայնանկը	11	Երկու թիւրը	80
Մայիսի հինգին	15	Նաւակները	83
Բազըն ու մուրացիկը	17	Ջարեհի երազը	86
Կաղանդի նուէրը	19	Աղիւս կրող մարդը	88
Հացի կտորը	22	Սուրբ Մեսրոպ	91
Երկու եղբայրները	24	Կիւթէնպէրի	93
Հայրենիքը	26	Երկրորդ ծնողը	96
Առաջ եւ հիմա	28	Անվախճան պատմութիւնը	98
Բնդանօթանից զինուորը	30	Հօր մը խրատները	102
Կոյրը եւ անդամալոյծը	33	Ամինթաս	104
Բարը	34	Լեզուն	106
Հիւանդ մուծիկը	36	Շուշանին բոյրը	109
Աւագ Ուրբաթ	38	Կատրելէն ետքը	110
Առիւծը	39	Հացի սնտուկը	113
Ջինուորը	42	Չարին պատիժը	115
Յակոբի հունձը	44	Կեռասի տօնը	117
Ժամանակը	46	Ածուխի կտորները	121
Կօշկակար Ֆրօսթ	48	ձշմարտախօսն ու ստախօսը	123
Գանձը	50	Ստախօս մամուկը	126
Բոճոճաւոր օձը	52	Յակոբի ուկին	129
Ժիժի ու մրջիւն	55	Փոքրիկ հովիւը	132
Անձանօթին խրատը	56	Լաւ օրինակներ	136
Պետրոսի կեռասը	59	Երկու նախանձները	139
Չարագործ Թովմաս	61	Կայծողիկը	140
Ինչպէս ԵՕ լեզու սորվեցայ	64	Պահակը	142
Համբերութիւն	67	Կեղծ բարերարը	146
ձէլրանը	68	Ազոաւին փետուրները	147

	Էջ		Էջ
Յուլիին անօթները	150	Յարենի հատիկը	214
Բոյնէն հեռու	154	Հանրամուխին պատմութ.	218
Վաճառականները	155	Աստուծոյ դատաստանը	222
Խարեքան	157	Անմուտանալի դաս մը	224
Երկու զրացիները	160	Նաւափարը	227
Հարսին արցունքը	163	Խղճի խայթ	228
Կեղծ մարգարիւններ	166	Կորսուած պայուսակը	231
Երկու ժամացոյցները	168	Հին պատմութիւն մը	234
Յարանը	169	Մանիշակի թագարը	237
Առողջապահական	171	Երախտագէտ ազգիկը	240
Կատու եւ սարեակ	174	Մերացած ձին	242
Երկու սպասուորներ	176	Դեղձերը	245
Անձուէր հրշէջը	179	Գայլերն ու չմշկողը	247
Ազրատախնձի գրասենեակը	182	Կոյր ծերունին	254
Դեղջուկ Շաւարշը	185	Թռչունին բոյնը	256
Ծառն ու աղջիկը	187	Մուսթաշը	259
Դաշտին ճամբան	190	Քաջասիրտ եղբայրը	262
Գայլն ու աղուէր	192	ձնճղուկն ու բազէն	265
Գեղին ու առիւծը	195	Գէորգ	268
Եկբանիկն ու ձնճղուկը	199	Անձէլիք քառան	271
Գինիին շիշը	201	Մարկոսին պատիժը	273
Ալքոլամոլին վախճանը	204	Գողերը	275
Սասանան այգեմշակ	207	Ընկուզենիին ճիւղերը	278
Մարբուած արտը	210	Հին ակոսն	280
Անխոհեմութեան հետեւանքը	212	Ջուրը	283

